

บทที่ 4

กระบวนการทำรำสิดะของคณะพิภูลทอง

ผู้วิจัยขอเสนอลักษณะกระบวนการทำรำสิดะของคณะพิภูลทอง 2 ประเภท คือ การแสดงสิดะมือเปล่าและการแสดงสิดะกริช ซึ่งทำรำในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการเข้ารับการถ่ายทอดทำรำและฝึกหัดทำรำจากนายเจ๊ะหมาน ทังจะนะ หัวหน้าคณะสิดะพิภูลทอง และนายมะรัมลี ทังจะนะ นักแสดงคณะพิภูลทอง อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2549 ณ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และศึกษาจากภาพวีดิทัศน์จากการบันทึกภาพการแสดงสิดะของคณะพิภูลทองเพื่อใช้ประกอบการวิจัยเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2549 จำนวน 3 ชุด ได้แก่ สิดะมือเปล่าผู้ชาย 1 ชุด สิดะมือเปล่าผู้หญิง 1 ชุด และสิดะกริชผู้ชาย 1 ชุด และศึกษาจากภาพวีดิทัศน์การแสดงสิดะมือเปล่าผู้หญิงของคณะพิภูลทอง 1 ชุด แสดงในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2542 ของสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

4.1 ศัพท์เฉพาะของคณะพิภูลทอง

เพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานและทราบถึงความหมายของคำศัพท์ที่ใช้สำหรับเรียกชื่อกระบวนการทำรำสิดะซึ่งใช้สำหรับสื่อสารกันระหว่างนักแสดงสิดะของคณะพิภูลทอง ผู้วิจัยจะขออธิบายคำศัพท์พื้นฐานซึ่งเป็นคำเฉพาะและได้มีการกำหนดขึ้นเอาไว้แล้ว และใช้สืบทอดอยู่ในคณะพิภูลทองปัจจุบัน ประกอบด้วยคำศัพท์ 4 คำ ได้แก่

4.1.1 แม่เรือน หมายถึง แม่ท่าหลักหรือท่ารำสำคัญของสิดะ ซึ่งไม่ใช่กระบวนการท่าทางการต่อสู้ ผู้เรียนจะต้องเริ่มต้นฝึกหัดกระบวนการทำรำสิดะดังกล่าวให้เกิดความชำนาญก่อนที่จะได้รับการถ่ายทอดกระบวนการท่ารำอื่นๆ ในลำดับต่อไป ในการฝึกหัดเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ตั้งแม่เรือน” ท่ารำจากแม่ท่านี้จะถูกนำมาประกอบเข้าเป็นชุดของท่ารำในการแสดงแต่ละชั้นตอนในลำดับต่อไป

4.1.2 รอยสอง หมายถึง กระบวนท่ารำไหว้ครูสิดะ ซึ่งมีลักษณะเป็นการรำเดี่ยว โดยจะนำท่ารำจากแม่ท่ามาประกอบเป็นกระบวนท่ารำ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ กระบวนท่ารำรอยสอง 2 ชั้น และกระบวนท่ารำรอยสอง 4 ชั้น กระบวนท่ารำทั้ง 2 กระบวนนี้ได้มีการลำดับท่ารำไว้เป็นแบบแผนแล้ว ผู้แสดงจะต้องฝึกหัดกระบวนท่ารำรอยสอง 2 ชั้นก่อน และเมื่อเกิดความชำนาญก็จำฝึกกระบวนท่ารำรอยสอง 4 ชั้นในลำดับต่อไป กระบวนท่ารำรอยสองทั้ง 2 แบบนี้เป็นพื้นฐานของการฝึกหัดกระบวนท่ารำสิดะต่างๆ ในลำดับต่อไป

4.1.3 ชั้น ในความหมายของคณะพิภูลทองหมายถึง “ทิส” ซึ่งใช้สำหรับเรียกกระบวนทำรำไหว้ครูศิลปะ ได้แก่ รอยสอง 2 ชั้น หมายถึงการรำกระบวนทำรำรอยสองแบบ 2 ทิส และรอยสอง 4 ชั้น หมายถึงการรำกระบวนทำรำรอยสองแบบ 4 ทิส

4.1.4 แตรรอยสี่ หมายถึง กระบวนทำรำคู่ชั้นเชิงของคู่ต่อสู้ในการรำศิลปะ ซึ่งมีลักษณะเป็นการรำคู่โดยนำท่ารำจากแม่ท่ามาประกอบเป็นกระบวนท่ารำ มีลักษณะการเคลื่อนไหวเป็นวงกลมและเข้าหาจุดศูนย์กลาง ผู้แสดงจะเริ่มค้นรำโดยหันหน้าเข้าหากันในลักษณะตรงกันข้าม เมื่อเคลื่อนไหวจะหันไหล่ขวาเข้าในวงกลมโดยหันหน้าหลื่อมกัน และอาศัยการก้าวเท้าเดินไปข้างหน้าและถอยหลังตามวงและจะมีการกลับตัวเพื่อเปลี่ยนทิศทางการรำของผู้แสดง โครงสร้างของกระบวนท่ารำแตรรอยสี่นี้ยังถูกนำไปใช้ประกอบในการเคลื่อนไหวกระบวนท่ารำต่อสู้อีกด้วย ดังนั้นผู้แสดงจะต้องฝึกหัดกระบวนท่ารำแตรรอยสี่ให้เกิดความชำนาญก่อนที่จำรำต่อสู้ในลำดับต่อไป

4.2 วิธีการแสดงศิลปะคณะพิภูลทอง

วิธีการแสดงศิลปะเพื่อความบันเทิงของคณะพิภูลทอง เริ่มต้นด้วยการไหว้ครูร่วมกันทั้งคณะโดยมีหัวหน้าคณะเป็นผู้ประกอบพิธี นักแสดงและนักดนตรีทุกคนจะมารวมกันบนเวที ลำดับแรกจะตั้งเครื่องประกาศครูเพื่อเชิญครูหมอศิลปะและคาชายบรรพบุรุษให้มาสถิต ณ สถานที่ที่กำลังทำการแสดง โดยหัวหน้าคณะจะประกาศครูพร้อมทั้งจุดเทียนปักลงในขันหมาก นักดนตรีจะโหมโรงเป็นทำนองเพลงศิลปะสั้นๆ 3 จบ เมื่อตั้งเครื่องประกาศครูเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนแสดงนักแสดงจะทำความเคารพกับนักดนตรีและนักแสดงในคณะโดยการสวัสดีมือ (สละมัต) โดยลำดับจากผู้อาวุโสมากที่สุดลงมาจนครบทุกคน และจะก้าวออกมาสู่เวทีตรงบริเวณส่วนกลางหลังของเวทีเพื่อทำการแสดง

ขั้นตอนในการแสดงเริ่มต้นด้วยการรำไหว้ครู คนตรีศิลปะจะบรรเลงประกอบการแสดงในอัตรา 1 ชั้น นักแสดงจะผลัดกันรำไหว้ครูทีละคน กระบวนท่ารำเรียกว่า “รอยสอง” เมื่อผู้แสดงไหว้ครูครบทั้งสองคนแล้ว ลำดับต่อไปจะรำคู่ในกระบวนท่ารำที่เรียกว่า “แตรรอยสี่” ซึ่งเป็นลักษณะการรำคู่ชั้นเชิงของคู่ต่อสู้ เมื่อจบกระบวนท่ารำแตรรอยสี่แล้วคนตรีจะบรรเลงทำนองเพลงให้กระชับกว่าช่วงแรกเพื่อเข้าสู่ช่วงของการรำต่อสู้ นักแสดงจะรำต่อสู้ตามกระบวนท่ารำจนครบทั้ง 3 กระบวนท่ารำ เมื่อรำต่อสู้เสร็จแล้วขั้นตอนสุดท้ายก่อนจบการแสดง นักแสดงทั้งสองคนจะรำคู่พร้อมกันอีกครั้งเป็นการไหว้ครูพร้อมกัน เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนท่ารำทั้งหมดแล้วนักแสดงจะสวัสดีมือกันตามทำเนียม เป็นการจบการแสดงศิลปะ 1 คู่ หากมีคู่ที่ 2 นักแสดงก็จะปฏิบัติเช่นเดียวกันตามขั้นตอนดังกล่าว เมื่อคณะศิลปะทำการแสดงจบแล้วนักดนตรีจะบรรเลงเพลงโหมโรงสั้นๆ อีก 3 จบเพื่อเป็นการลาโรง และเป็นการเสร็จสิ้นขั้นตอนในการแสดงศิลปะเพื่อความบันเทิงของคณะพิภูลทอง

เนื่องจากวิธีการแสดงศิลปะมือเปล่าและศิลปะกรีซของคณะพิภูลทอง สามารถแบ่งช่วงการแสดงออกเป็น 4 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การรำไหว้ครู ขั้นตอนที่ 2 การรำคู่เชิง ขั้นตอนที่ 3 การรำต่อสู้ และขั้นตอนที่ 4 การรำไหว้ครูจบการแสดง การแสดงศิลปะทั้ง 2 ประเภทนี้จะมีความแตกต่างกันที่ขั้นตอนที่ 3 ซึ่งเป็นการรำต่อสู้ด้วยมือเปล่าและการใช้อาวุธ ลักษณะท่ารำและการลำดับท่ารำจะมีความแตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอแยกอธิบายท่ารำตามลำดับขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นและวิเคราะห์ท่ารำทีละประเภท โดยอธิบายกระบวนการท่ารำศิลปะมือเปล่าทั้ง 4 ขั้นตอนก่อน ส่วนกระบวนการท่ารำศิลปะกรีซผู้วิจัยขออธิบายเฉพาะส่วนที่มีความแตกต่างจากศิลปะมือเปล่าเท่านั้น สำหรับชื่อที่ใช้เรียกท่ารำย่อยต่างๆ ในกระบวนการท่ารำศิลปะบางชื่อนั้นได้มีกำหนดขึ้นไว้แล้ว และบางชื่อผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นใหม่ตามลักษณะของท่ารำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจผู้วิจัยได้แยกคำที่ใช้เรียกชื่อท่ารำของเดิมและชื่อที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นใหม่ในตาราง ดังที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนี้

4.3 กระบวนท่ารำศิลปะมือเปล่า

กระบวนท่ารำศิลปะมือเปล่า เป็นการแสดงซึ่งจำลองมาจากกระบวนท่าต่อสู้โดยใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายได้แก่ มือ แขน หมัด ศอก ขา และเท้า เป็นอาวุธในการต่อสู้ รูปแบบการแสดงศิลปะมือเปล่ามี 4 ขั้นตอนดังนี้

4.3.1 กระบวนท่ารำไหว้ครู

การรำไหว้ครูเป็นลักษณะของการรำเดี่ยวเพื่ออวดฝีมือของผู้แสดงแต่ละคน กระบวนท่ารำเรียกว่า “รอยสอง” มีความหมายเพื่อเป็นการสรรเสริญครูบาอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดวิชาศิลปะให้กับตนเองโดยผู้แสดงจะผลัดกันรำไหว้ครูทีละคน กระบวนท่ารำของผู้แสดงแต่ละคนจะมีโครงสร้างท่ารำคล้ายกัน แต่ในการแสดงผู้แสดงจะมีการเคลื่อนไหวที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลสอดแทรกในกระบวนท่ารำซึ่งเรียกว่า “ลีลา” ต่างกัน เกิดจากความชำนาญและประสบการณ์ของแต่ละคน การลำดับท่ารำในกระบวนท่ารำขึ้นอยู่กับแบบแผนที่ได้รับสืบทอดกันมาจากอาจารย์ผู้สอน ซึ่งอาจารย์ผู้สอนแต่ละคนก็จะมีเทคนิคลีลาและแบบแผนท่ารำที่แตกต่างกันออกไป ในสมัยโบราณจะมีการทอเงาอากาศมไปด้วยพร้อมกับการรำเพื่อป้องกันการทำคุณไสยของคู่ต่อสู้ และเป็นการป้องกันอันตรายต่างๆ แต่ปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวได้ละทิ้งไปเนื่องจากขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม

การกำหนดจังหวะในการเคลื่อนไหวกระบวนท่ารำรอยสองประกอบเพลงของผู้แสดงแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ผู้แสดงจะอาศัยการฟังจังหวะหน้าทับของกลองทนต์ผู้เป็นหลัก ทำนองเพลงที่บรรเลงประกอบจะมีอัตราจังหวะ 1 ชั้น หลักการในการเคลื่อนไหวจะต้องมีความสัมพันธ์กัน

ระหว่างการควบคุมสมาธิ พลังภายใน ทำท่า ทิศทาง และจังหวะ การเคลื่อนไหวเน้นที่ความสง่างาม แข็งแรง งามอาจสมกับเป็นนักรบมลายู

กระบวนท่ารำไหว้ครูในขั้นตอนที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ กระบวนท่ารำรอยสอง 2 ชั้นและกระบวนท่ารำรอยสอง 4 ชั้น การใช้กระบวนท่ารำรอยสองทั้ง 2 แบบนี้ไม่ได้จำกัดว่าผู้แสดงจะต้องรำให้แตกต่างกัน ดังนั้นในการแสดงผู้แสดงแต่ละคนสามารถเลือกรำได้ทั้ง 2 ชั้นและ 4 ชั้น ตามความชำนาญของผู้แสดง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนท่ารำผู้วิจัยขอนำเสนอกระบวนท่ารำทั้ง 2 แบบจากผู้แสดง 2 คนดังต่อไปนี้

1) กระบวนท่ารำรอยสองแบบ 2 ชั้น

กระบวนท่ารำรอยสอง 2 ชั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำจากนายเจ๊ะหมาน ทังจะนะ หัวหน้าคณะพิภูลทอง ซึ่งกระบวนท่ารำดังกล่าวนี้ นายเจ๊ะหมานได้รับการถ่ายทอดแบบแผนท่ารำมาจากอาจารย์สมาน มะโง๊ะ (ปัจจุบันถึงแก่กรรม) นอกจากนี้กระบวนท่ารำชุดนี้ยังใช้สำหรับเป็นแบบแผนในการฝึกหัดของคณะพิภูลทองอีกด้วย จากการศึกษาพบว่ากระบวนท่ารำชุดนี้สามารถรำได้ทั้งแบบ 2 ชั้น และ 4 ชั้น ในการนำเสนอผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเฉพาะกระบวนท่ารำ 2 ชั้น แสดงท่ารำโดยนายสัญญา เพชญ์ สังข์สุมล นักศึกษาสาขาวิชาศิลปการแสดงชั้นปีที่ 3 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กระบวนท่ารำประกอบด้วยท่ารำแม่ท่าจำนวน 10 ท่ารำ รายละเอียดดังต่อไปนี้

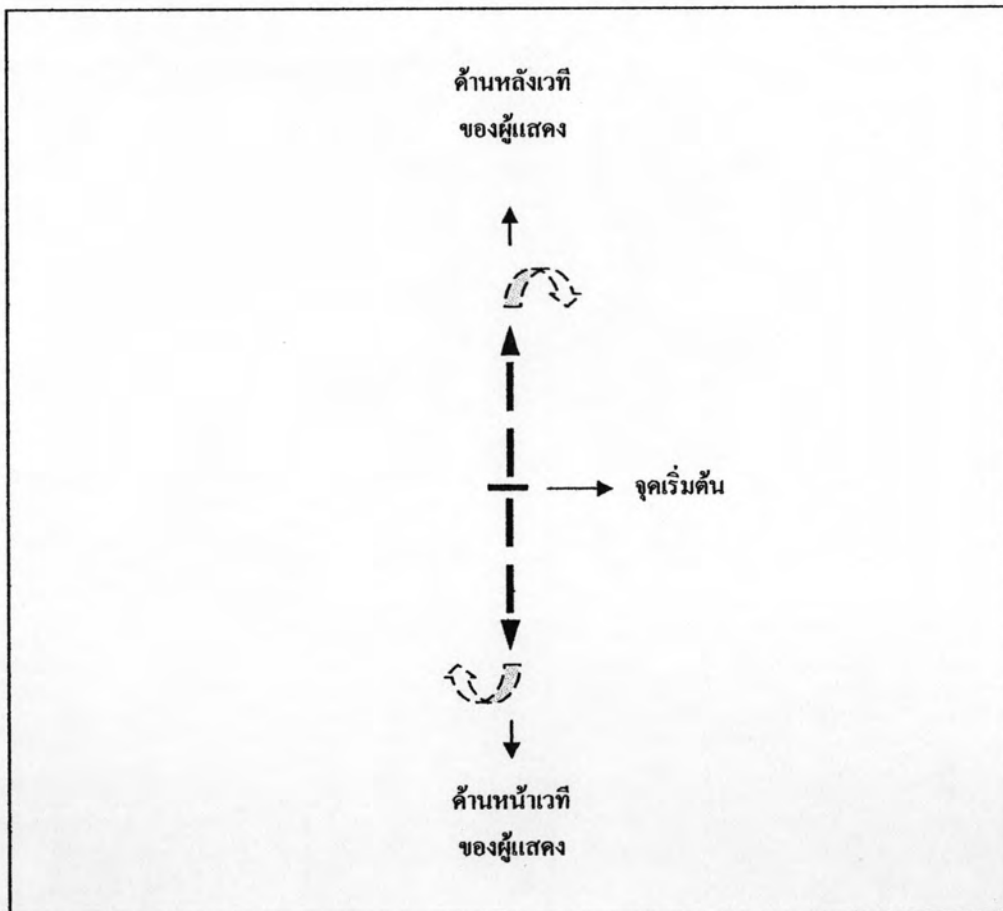
ชื่อท่ารำเดิมของคณะพิภูลทอง	ชื่อท่ารำที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นใหม่
1. ท่าทำสมาธิ	1. ท่าแทงมือซ้าย
2. ท่าตบเข้าขวา	2. ท่าแทงมือขวา
3. ท่าตบเข้าซ้าย	3. ท่าแยงหางตบมือหน้า
4. ท่าชอนมือ	4. ท่าสอดมือสูง
5. ท่าตัดมือ	
6. ท่าจบ	

ทิศทางที่ผู้แสดงใช้ในการเคลื่อนไหวในกระบวนท่ารำร่ายสองแบบ 2 ชั้น ได้แก่ ทิศที่ 1 คือ ทิศด้านหน้าของเวที และทิศที่ 2 คือ ทิศด้านหลังของเวที และผู้แสดงจะรำซ้ำทิศด้านหน้าเวทีอีกครั้งหนึ่งจนจบกระบวนท่ารำ ซึ่งมีรูปแบบดังนี้

สัญลักษณ์และความหมาย

1)		หมายถึง	การเคลื่อนไหวไปข้างหน้า
2)		หมายถึง	การหมุนตัวครึ่งรอบในท่าสอดมือสูง
3)		หมายถึง	ทิศ

ภาพที่ปรากฏบนเวที

การลำดับท่ารำย่อยจำนวน 22 ท่ารำ

ภาพที่ 26 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 1 ท่าทำสมาธิ

ศีรษะ : ตั้งตรง หน้ามองตรง

แขน : มือทั้งสองแบมือประสานกันระดับหน้าท้อง แขนทั้งสองงอข้อศอกเปิดศอก

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : ยืนตรงเท้าชิด

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ยืนตรงอยู่กับที่ มือทั้งสองตั้งวางข้างลำตัวระดับเอว แล้วใช้จิ้งหระยี่ค-ยุบ เดินสูดเท้าตรงไปด้านหน้าเวทีพอประมาณ พร้อมเดินมือทั้งสองข้างประสานกันอยู่ที่ระดับหน้าท้อง โดยใช้มือขวาทับมือซ้าย ยืนตรงเท้าทั้งสองชิดกัน ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 27 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 2 ท่าคบเข้าขวา

ศิริษะ : ตั้งตรง

แขน : มือซ้ายวางบนระดับศิริษะ มือขวาแบมือวางที่หน้าขาขวา

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางหลังงอเข้า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางด้านหลังในลักษณะสามเส้า ย่อเข้าทั้งสองข้างลงเหยียดแขนเข้า
 น้าหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาจับแล้วดึงจับขึ้นด้านหน้าระดับศิริษะเปลี่ยนตั้งฝ่ามือแบระดับเดิม เปิดปลาย
 สอกและหักข้อศอก และคบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา มือซ้ายจับเล็กน้อยสอคมือไปด้านหลังระดับ
 สะโพกข้างซ้าย แล้วคลายจับเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะ ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 28 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 3 ท่าคบเข่าซ้าย

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาตั้งวงบนระดับศีรษะ มือซ้ายแบมือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังย่อเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ขยับยกเท้าขวาวางที่เดิม ยกเท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า 1 ก้าว เท้าขวาวางหลังเท้าซ้าย ในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลงเหลี่ยมแบะเข่า น้าหนักอยู่ที่เท้าขวา มือซ้ายแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาตั้งวงสูงระดับศีรษะ ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 29 : กระบวนท่ารำไห่วัชรูยสอง 2 ชั้นท่าที่ 4 ทำชอนมือ

ศิริษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอกแขน มือซ้ายแบมือหงายฝ่ามือองแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังงอเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายวางข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลื่อมแบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย โน้มลำตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิริษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้า แล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือได้สอดขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัว สลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิริษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือได้สอดซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้าหาลำตัว ศิริษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 30 : กระบวนท่ารำไห่วัชรูยสอง 2 ชั้นท่าที่ 5 ท่าดักมือ

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนส่งแขนไปด้านหน้า มือซ้ายแบฝ่ามือหงายขึ้นระดับ
ศีรษะงอข้อศอก

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังงอเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายวางหน้าเท้าขวา น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย โน้มลำตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย มือ
ซ้ายแบฝ่ามือข้างลำตัวแล้วซ้อนฝ่ามือขึ้นไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขน มือขวาแบฝ่ามือในลักษณะ
คว่ำฝ่ามือแล้วปาดมือขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไปด้านหลังหยุดตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้วหงาย
ฝ่ามือแบขึ้นเปิดปลายศอก หน้ามองตามมือซ้าย

ภาพที่ 31 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 6 ท่าแขนมือซ้าย

ศีรษะ : ตั้งตรง

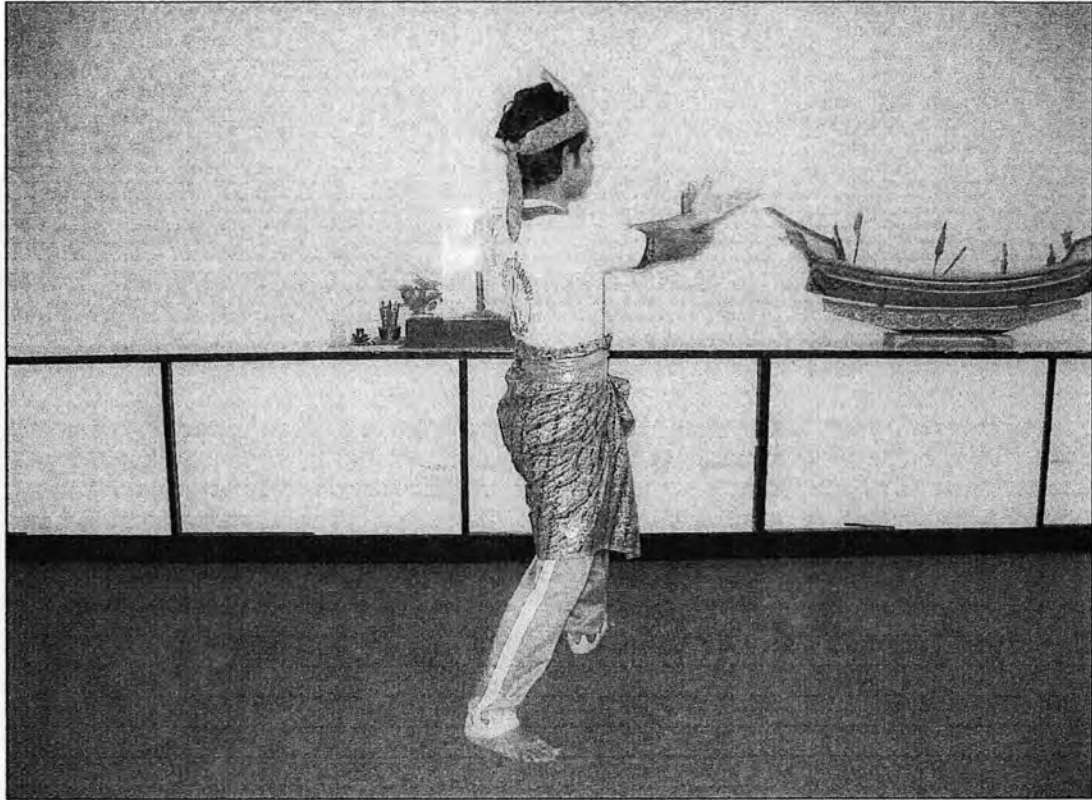
แขน : มือซ้ายแบคะแคงฝ่ามือองข้อศอก มือขวาจับคะแคงแขนตั้งระดับไหล่ส่งแขนเฉียงไป
ด้านหลังเล็กน้อย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาวางข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางข้างหลังเปิดส้นเท้าองเข้า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : มือซ้ายแบคะแคงฝ่ามือให้ปลายนิ้วมือออกนอกลำตัวระดับองข้อศอก เปิด
ปลายศอก มือขวาจับคะแคงส่งหลังเล็กน้อยแขนตั้งระดับไหล่ ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง ตามองปลาย
มือซ้าย ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาเปิดส้นเท้า ยืนเต็มเท้าด้วยเท้าขวา หมุนลำตัวกลับทางซ้ายครึ่งรอบ
มาทิศด้านหลังเวที พร้อมทั้งบิดเท้าตามและถ่าน้ำหนักเท้าขวากินไปที่เท้าซ้ายแล้ววางเต็มเท้า เท้าขวา
วางหลังเท้าซ้าย ย่อเข้าลงเหยียด

ภาพที่ 32 : กระบวนท่ารำไห่วัชรูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 7 ท่าชอนมือ

ศีรษะ : ค้างตรง

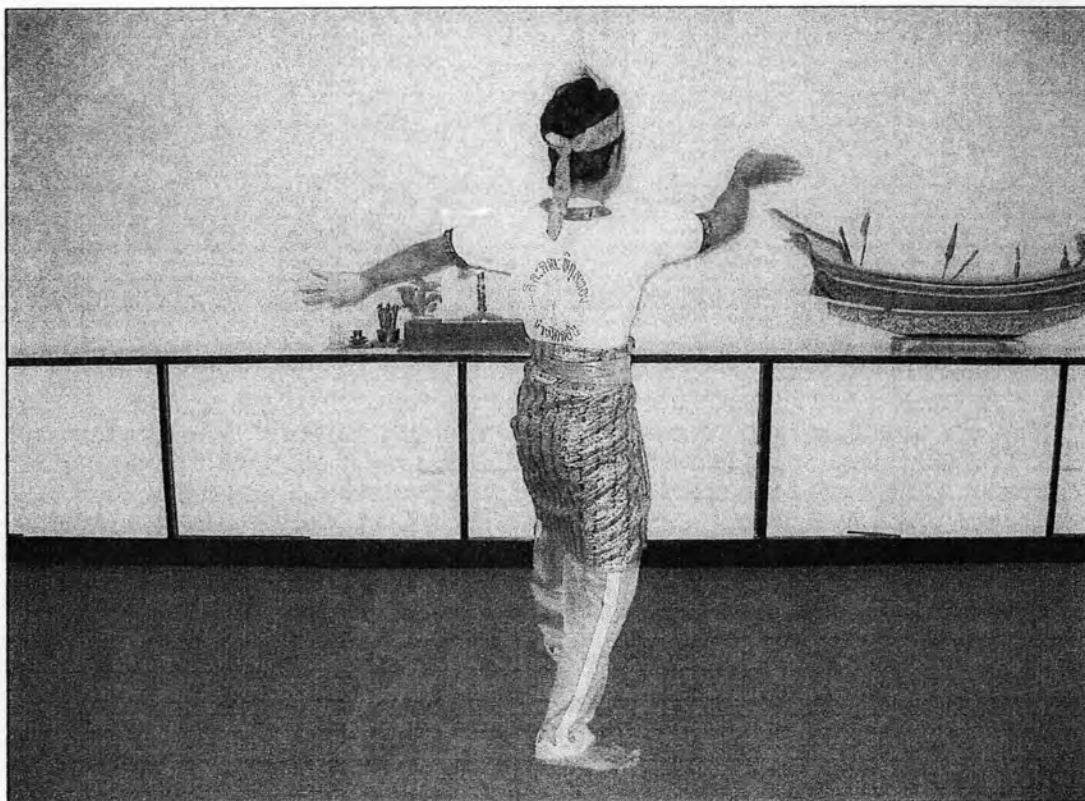
แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอกอแขน มือซ้ายแบมือหงายท้องแขนระดับอกอแขน

ลำตัว : ค้างตรง

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังย่อเข่า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายวางข้างหน้าเท้าขวาย่อเข่าทั้งสองข้าง น้าหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาแบมือหงายท้องแขนสูงกว่าระดับศีรษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าพอประมาณแล้วชอนมือขึ้นด้านหน้าเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือได้ศอกขวาและเคลื่อนไหวออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือขวาเข้า แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายแขนสูงกว่าระดับศีรษะตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าพอประมาณแล้วชอนมือขึ้นด้านหน้าเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือได้ศอกซ้ายและเคลื่อนไหวออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า ลำตัวตั้งตรง ศีรษะค้างตรง หน้ามองตามมือ

ภาพที่ 33 : กระบวนท่ารำไห่วัฒนรยสอง 2 ชั้นท่าที่ 8 ท่าแทงมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาแบตะแคงฝ่ามือองข้อศอก มือซ้ายตะแคงจับแขนตั้งระดับไหล่ ส่งแขนไป
ด้านหลังเล็กน้อย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังย่อเข่า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : มือขวาแบตะแคงฝ่ามือให้ปลายนิ้วออกนอกลำตัวระดับอกงข้อศอก เปิดปลาย
ศอก มือซ้ายจับตะแคงส่งหลังเล็กน้อยแขนตั้งระดับไหล่ ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตามมือขวา
เท้าซ้ายวางหน้าเท้าขวายืนเต็มเท้า หมุนลำตัวกลับทางขวาครึ่งรอบมาทิศด้านหน้าเวที พร้อมทั้งบิดเท้า
ตามและถ่าน้ำหนักเท้าซ้ายขึ้นเท้าขวาแล้ววางเต็มเท้า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา ย่อเข่าลงเหยียด

ภาพที่ 34 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 9 ท่าตบเข้าขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง หน้ามองขวา
 แขน : มือซ้ายวางบนระดับศีรษะ มือขวาแบ่มือวางที่หน้าขาขวา
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางหลังย่อเข้า
 ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าขวาวางหน้าเท้าซ้าย เท้าซ้ายวางด้านหลังเท้าขวาในลักษณะสามเส้า ย่อเข้าทั้งสองข้างลงเหลี่ยมแบะเข้า น้าหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือซ้ายตั้งวงระดับศีรษะ มือขวาแบ่มือและตบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 35 : กระบวนท่ารำไห่วัชรูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 10 ท่าตบเข่าซ้าย

ศิริษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาดึงวงบนระดับศิริษะ มือซ้ายแบมือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังย่อเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ขยับยกเท้าขวาวางที่เดิม ยกเท้าซ้ายตั้งฉากกับพื้น เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายย่อเข่า
น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา มือซ้ายแบฝ่ามือตบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาดึงวงสูงระดับศิริษะ ลำตัวตั้งตรง ศิริษะ
ตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 36 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 11 ท่าซ่อนมือ

ศิริษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอกอแขน มือซ้ายแบมือหงายฝ่ามือระดับอกอแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังงอเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายวางข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมเบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย โน้มลำตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิริษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้า แล้วซ่อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือใต้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัว สลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิริษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วซ่อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือใต้ศอกซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้าหาลำตัว ศิริษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 37 : กระบวนทำรำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 12 ท่าแขงหางคบมือหน้า

ศิริษะ : ค้างตรง

แขน : มือทั้งสองข้างแบฝ่ามือประสานกันแขนคึงระดับอก

ลำตัว : ค้างตรง

เท้า : เท้าซ้ายวางเต็มเท้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดส้นงอเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายวางด้านหน้าย่อเข่าขึ้นเต็มเท้าไขว้หน้าเท้าขวา สอดเท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดส้นเท้าวางทอดยาวตามลำตัวไปด้านหลังงอเข่าเล็กน้อย มือทั้งสองแบฝ่ามือและโยนมือไปด้านหน้าระดับอกแล้วคบฝ่ามือ 1 ครั้ง ลำตัวค้างตรง ศิริษะค้างตรง หน้ามองตามมือ

ภาพที่ 38 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 13 ท่าสอคมือสูง

ศิระ : เอียงขวา

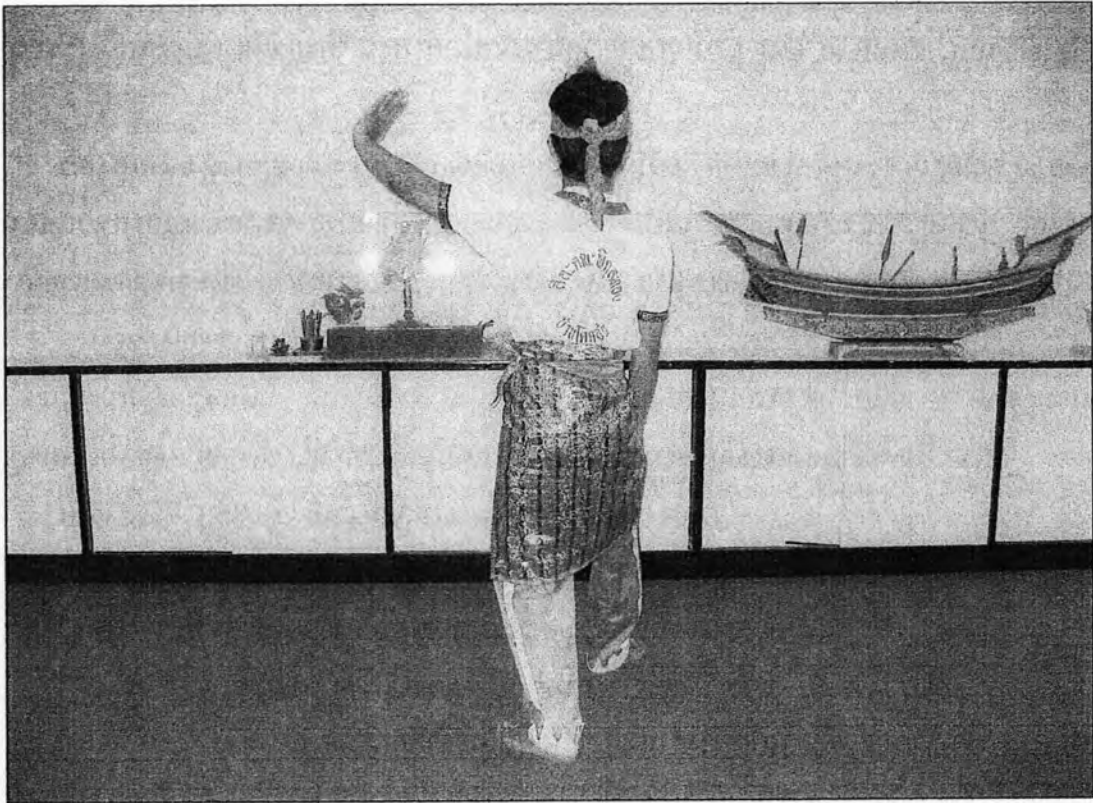
แขน : มือขวาดึงวงบนระดับศิระ มือซ้ายดึงวงบนงอศอกเฉียงมาด้านหน้า

ลำตัว : เอียงขวา

เท้า : เท้าซ้ายไขว้หน้าขวาย่อเข่า เท้าขวาวางหลังเปิดส้นเท้างอเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายไขว้หน้าเท้าขวาย่อเข่า เท้าขวาวางหลังเปิดส้นเท้างอเข่า มือซ้ายคลายจับระดับอกเปลี่ยนเป็นดึงวงบนระดับศิระ มือขวาสอคมือขึ้นดึงวงบัวชูฝักระดับหน้า ลำแขนและมือทั้งสองข้างอยู่ในลักษณะเหลื่อมกัน เอียงไหล่ขวาเล็กน้อย ศิระเอียงตามไหล่ขวา ยึดตัวขึ้นช้าๆ หน้ามองปลายมือขวา บิดเท้าทั้งสองข้างพร้อมหมุนตัวกลับทางขวาไปด้านหลังเวที ถ่ายน้ำหนักจากเท้าซ้ายไปอยู่ที่เท้าขวายืนด้วยเท้าขวาเต็มเท้า

ภาพที่ 39 : กระบวนท่ารำไห่วัชรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 14 ท่าคบเข้าขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวงบนระดับศีรษะ มือขวาแบฝ่ามือคว่ำลงบนขาขวา
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางหลังงอเข้า
 ทิศ : ทิศด้านหลัง

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าขวาวางหน้าเท้าซ้าย เท้าซ้ายวางด้านหลังในลักษณะสามเส้า ย่อเข้าทั้งสองข้างลงเหยียดแบะเข้า น้ำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือซ้ายตั้งวงบนระดับศีรษะเฉียงมาด้านหน้า มือขวาแบมือและคบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 40 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 15 ท่าจบเข้าซ้าย

ศิริษะ : ตั้งตรง

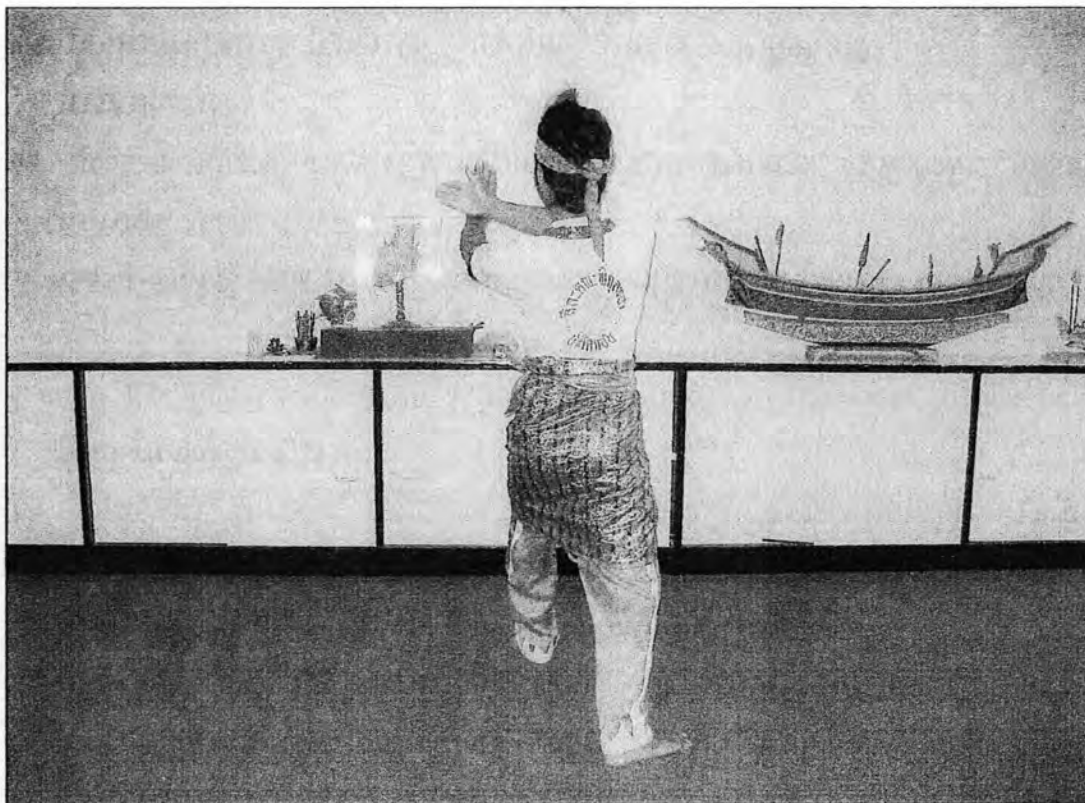
แขน : มือขวาตั้งวงบนระดับศิริษะ มือซ้ายแบมือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข้า เท้าขวาวางหลังงอเข้า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : ขยับยกเท้าขวาวางที่เดิม ยกเท้าซ้ายตั้งฉากกับพื้น เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายย่อเข้า
 หน้านักอยู่ที่เท้าขวา มือซ้ายแบฝ่ามือคบบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาตั้งวงสูงระดับศิริษะ ลำตัวตั้งตรง ศิริษะ
 ตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 41 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 16 ท่าชอนมือ

ศิระษะ : ตั้งตรง

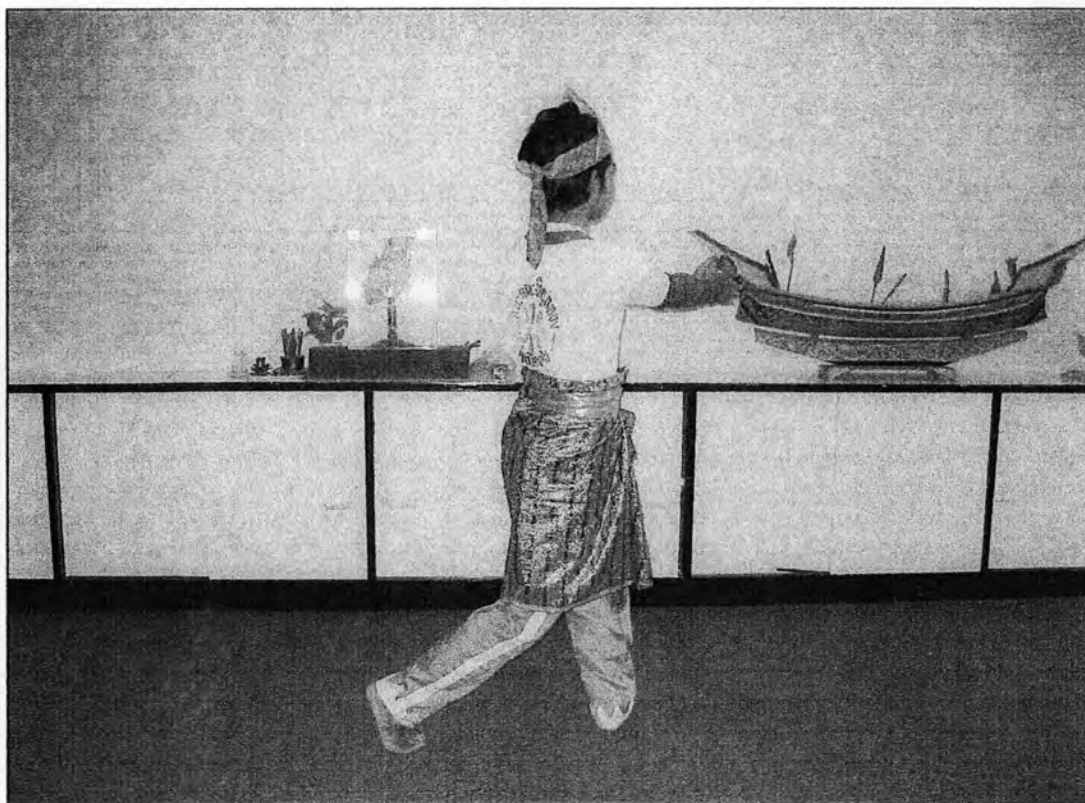
แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอกจอแขน มือซ้ายแบมือหงายฝ่ามือระดับอกจอแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข้า เท้าขวาวางหลังย่อเข้า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายวางข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมเบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย โน้มลำตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้า แล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือได้สอดขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัว สลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือได้สอดซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้าหาลำตัว ศิระษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 42 : กระบวนทำรำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 17 ท่าแขวงคบบมือหน้า

ศิระะ : ตั้งตรง

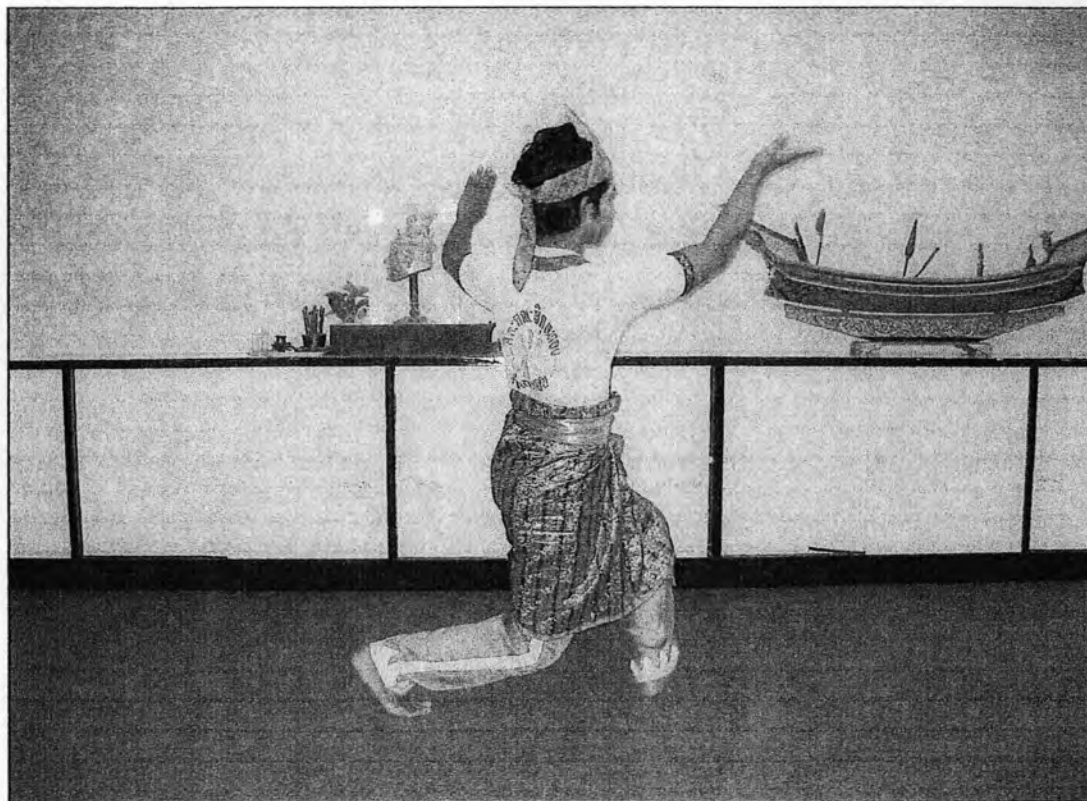
แขน : มือทั้งสองข้างแบฝ่ามือประสานกันแขนคิงระดับอก

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าซ้ายวางเต็มเท้าขวา เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดส้นงอเข้า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายวางด้านหน้าย่อเข่ายื่นเต็มเท้าไขว้หน้าเท้าขวา สอดเท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดส้นเท้าวางทอดยาวตามลำตัวไปด้านหลังงอเข่าเล็กน้อย มือทั้งสองแบฝ่ามือและโยนมือไปด้านหน้าระดับอกแล้วคบบฝ่ามือ 1 ครั้ง ลำตัวตั้งตรง ศิระะตั้งตรง หน้ามองตามมือ

ภาพที่ 43 : กระบวนท่ารำไห่วัชรูยสอง 2 ชั้นท่าที่ 18 ท่าสอคมือสูง

คีระมะ : เอียงขวา

แขน : มือขวาตั้งวงบนระดับคีระมะ มือซ้ายตั้งวงบนงอศอกเฉียงมาด้านหน้า

ลำตัว : เอียงขวา

เท้า : เท้าซ้ายไขว้หน้าขวาย่อเข้า เท้าขวาวางหลังเปิดส้นเท้าองเข้า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายไขว้หน้าเท้าขวาย่อเข้า เท้าขวาวางหลังเปิดส้นเท้าองเข้า มือซ้ายคลายจับระดับอกเปลี่ยนเป็นตั้งวงบนระดับคีระมะ มือขวาสอคมือสูงตั้งวงบัวชูฝักระดับหน้า ลำแขนและมือทั้งสองข้างอยู่ในลักษณะเหลื่อมกัน เอียงไหล่ขวาเล็กน้อย คีระมะเอียงตามไหล่ขวา ยึดตัวขึ้นช้าๆ หน้ามองปลายมือขวา บิดเท้าทั้งสองข้างพร้อมหมุนตัวกลับทางขวาไปด้านหลังเวที ถ่าน้ำหนักจากเท้าซ้ายไปอยู่ที่เท้าขวายืนด้วยเท้าขวาเต็มเท้า

ภาพที่ 44 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 19 ท่าคบเข่าขวา

ศิระษะ : ตั้งตรง หน้ามองขวา

แขน : มือซ้ายตั้งวงบนระดับศิระษะ มือขวาแบมือวางที่หน้าขาขวา

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังย่อเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าขวาวางหน้าเท้าซ้าย เท้าซ้ายวางด้านหลังเท้าขวาในลักษณะสามเส้าย่อเข่า ทั้งสองข้างลงเหลี่ยมเบาะเข่า น้าหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือซ้ายตั้งวงแขนตั้งระดับศิระษะเฉียงมาด้านหน้า มือขวาแบมือและคบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา ลำตัวตั้งตรง ศิระษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 45 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 20 ท่าคบเข้าซ้าย

ศีรษะ : ตั้งตรง

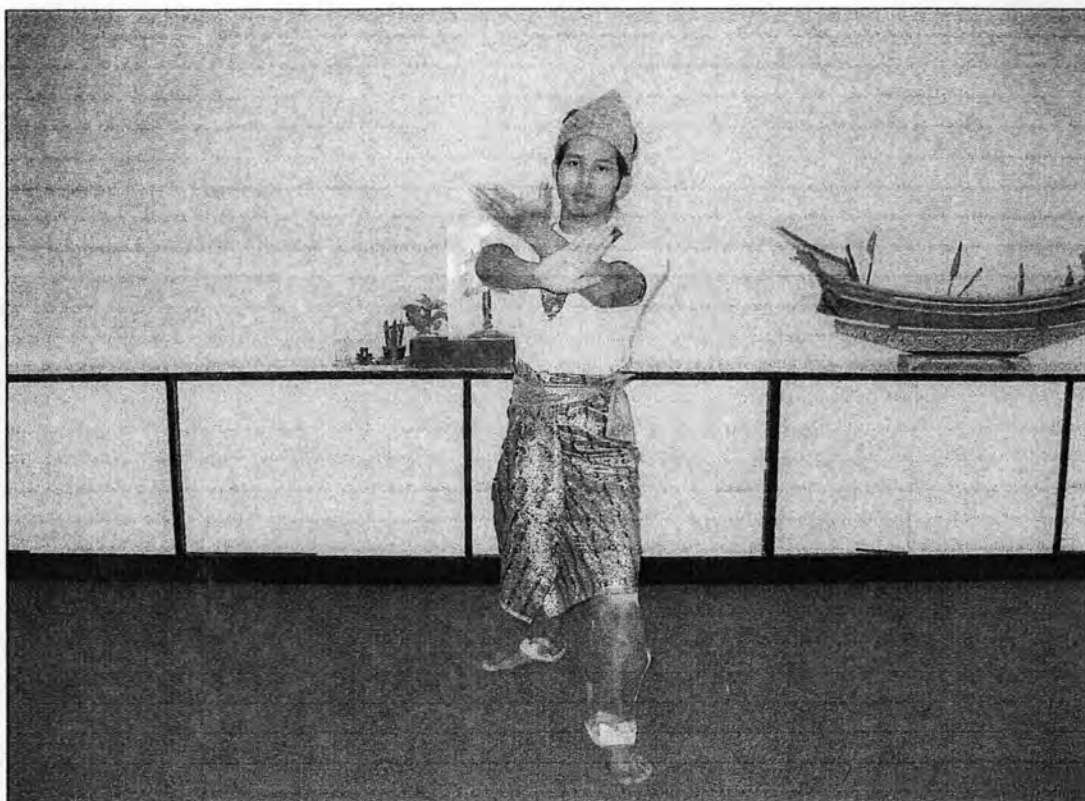
แขน : มือขวาตั้งวงบนระดับศีรษะ มือซ้ายแบมือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข้า เท้าขวาวางหลังย่อเข้า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ขยับยกเท้าขวาวางที่เดิม ยกเท้าซ้ายตั้งฉากกับพื้น เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายย่อเข้า
 ให้นำหนักอยู่ที่เท้าขวา มือซ้ายแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาตั้งวงสูงระดับศีรษะ ลำตัวตั้งตรง ศีรษะ
 ตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 46 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 21 ท่าซอนมือ

ศิระษะ : ศิระษะตั้งตรง

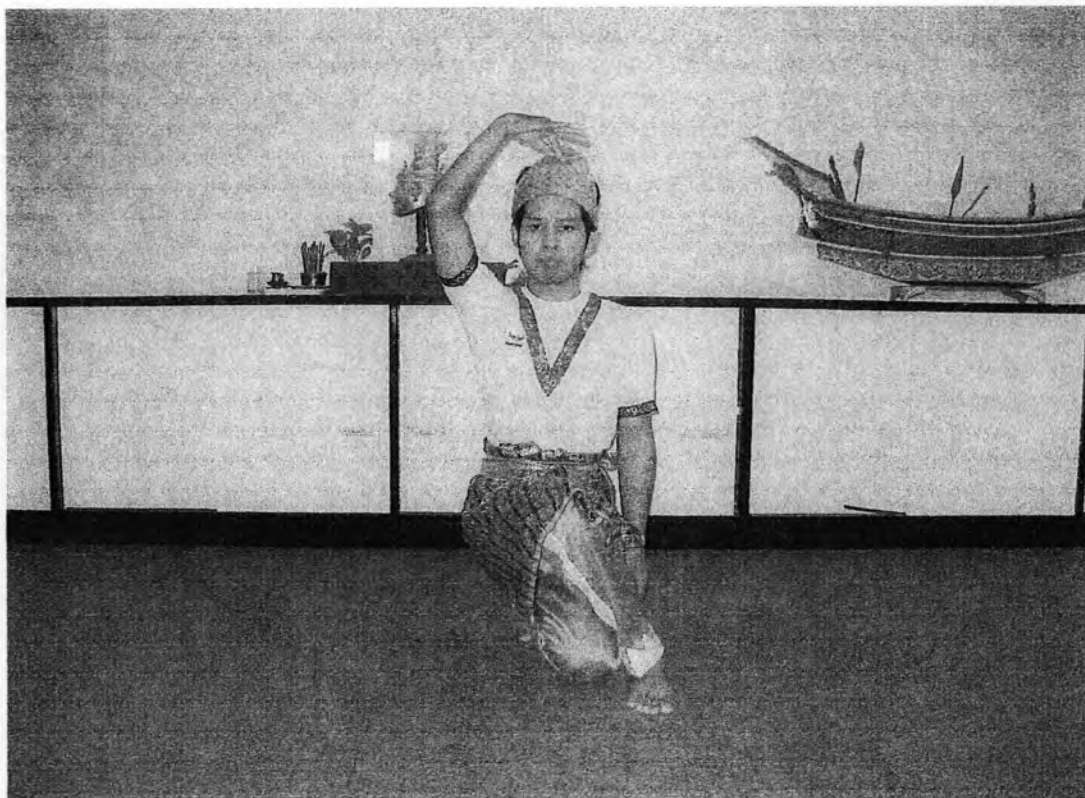
แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับหน้าอแขน มือซ้ายแบมือหงายฝ่ามือองแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังงอเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายวางข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมแบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย โน้มลำตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้า แล้วซอนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือได้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัว สลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วซอนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือได้ศอกซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้าหาลำตัว ศิระษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 47 : กระบวนท่ารำไห่ครุรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 22 ท่าจบ จังหวะที่ 1

ศิริษะ : ค้างตรง

แขน : มือขวาจับคว่ำเหนือศิริษะ มือซ้ายแบมือข้างลำตัว

ลำตัว : ค้างตรง

เท้า : เท้าขวาไขว้หน้าเท้าซ้าย เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา โดยให้เท้าขวาอยู่ในลักษณะไขว้หน้าเท้าซ้าย พร้อมทั้งย่อตัวลงนั่งทับสันเท้าซ้าย มือซ้ายแบมือปล่อยข้างลำตัว ลำตัวค้างตรง มือขวาจับคว่ำ แล้วคืบจับอ้อมศิริษะทางซ้ายขึ้นสูงระดับศิริษะเปลี่ยนเป็นตั้งฝ่ามือระดับหน้า แล้วลดมือลง

ภาพที่ 48 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 2 ชั้นท่าที่ 22 ท่าจบ จังหวะที่ 2

- ศิระยะ : ก้มหน้า
 แขน : มือทั้งสองแบมือปิดใบหน้างอข้อศอก
 ลำตัว : ค้อมไปข้างหน้าเล็กน้อย
 เท้า : เท้าขวาไขว้หน้าเท้าซ้าย เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากจังหวะที่ 1) นั่งทับส้นเท้าซ้าย มือทั้งสองแบมือหงายเข้าหาลำตัวงอข้อศอกแล้วปิดฝ่ามือทั้งสองไปที่ใบหน้า ค้อมตัวไปข้างหน้าเล็กน้อยพร้อมทั้งลูบฝ่ามือที่ใบหน้า 1 ครั้ง แล้วลุกขึ้นยืน

2) กระบวนท่าร่ายสองแบบ 4 ชั้น

กระบวนท่าร่ายสอง 4 ชั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำมาจากนายมะรุมดี ทังจะนะ นักแสดงคณะพิภูลทอง นายมะรุมดีได้รับการถ่ายทอดแบบแผนท่ารำมาจากอาจารย์หมาด หมักเลาะ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2531 คณะพิภูลทองได้มีการฝึกผู้หญิงให้แสดงศิลปะเป็นครั้งแรก อาจารย์หมาด หมักเลาะจึงได้ดัดแปลงกระบวนท่ารำดังกล่าวมาจากกระบวนท่ารำของเดิม ซึ่งเป็นลักษณะท่าทางของผู้ชายให้เหมาะสมกับลักษณะท่าทางของผู้หญิง รูปแบบการเคลื่อนไหวท่ารำจึงถูกปรับให้มีความนุ่มนวลและอ่อนช้อย และใช้สำหรับฝึกหัดท่ารำศิลปะผู้หญิงให้กับนักแสดงผู้หญิงในลำดับต่อมา จากการศึกษาพบว่ากระบวนท่ารำดังกล่าวสามารถรำได้ทั้งแบบ 2 ชั้นและ 4 ชั้น ในการนำเสนอผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเฉพาะกระบวนท่าร่ายสองแบบ 4 ชั้น แสดงท่ารำโดยนายจตุติกันต์ กามเกิด นักศึกษาสาขาวิชาศิลปการแสดงชั้นปีที่ 3 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กระบวนท่ารำประกอบด้วยท่ารำแม่ท่าจำนวน 8 ท่า และลำดับเป็นท่ารำย่อยจำนวน 29 ท่า รายละเอียดดังต่อไปนี้

ชื่อท่ารำเดิมของคณะพิภูลทอง	ชื่อท่ารำที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นใหม่
1. ท่าท่าสมาธิ	1. ท่าแยงหางคอบมือสูง
2. ท่าคอบเข่าขวา	2. ท่าสอคมือตั้งวงบัวบาน
3. ท่าเดินนาฏ	
4. ท่าชอนมือ	
5. ท่านาฏมือ	
6. ท่าจบ	

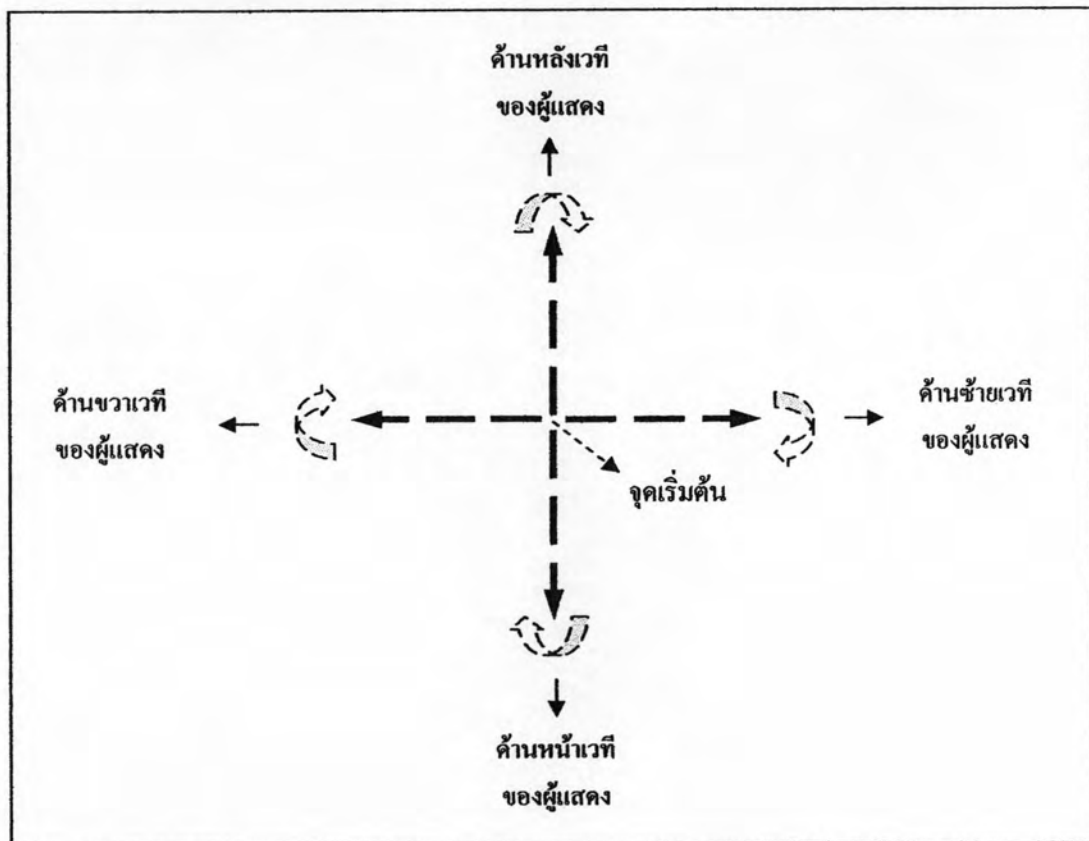
ทิศทางที่ผู้แสดงใช้ในการเคลื่อนไหวในร่ายสองแบบ 4 ชั้น จากการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งการเคลื่อนไหวออกเป็น 2 ลักษณะ รายละเอียดดังนี้

สัญลักษณ์และความหมาย

- 1) หมายถึง การเคลื่อนไหวไปข้างหน้า
- 2) หมายถึง การหมุนตัวครั้งรอบในท่าสอคมือตั้งวงบัวบาน
- 3) หมายถึง ทิศ

แบบที่ 1 ได้แก่ ทิศที่ 1 ทิศด้านหน้าเวทีของผู้แสดง ทิศที่ 2 ทิศด้านหลังเวทีของผู้แสดง ทิศที่ 3 ทิศด้านขวาเวทีของผู้แสดง ทิศที่ 4 ทิศด้านซ้ายเวทีของผู้แสดง และผู้แสดงจะรำซ้ำทิศด้านหน้าเวทีอีกครั้งหนึ่งจนจบกระบวนท่ารำ

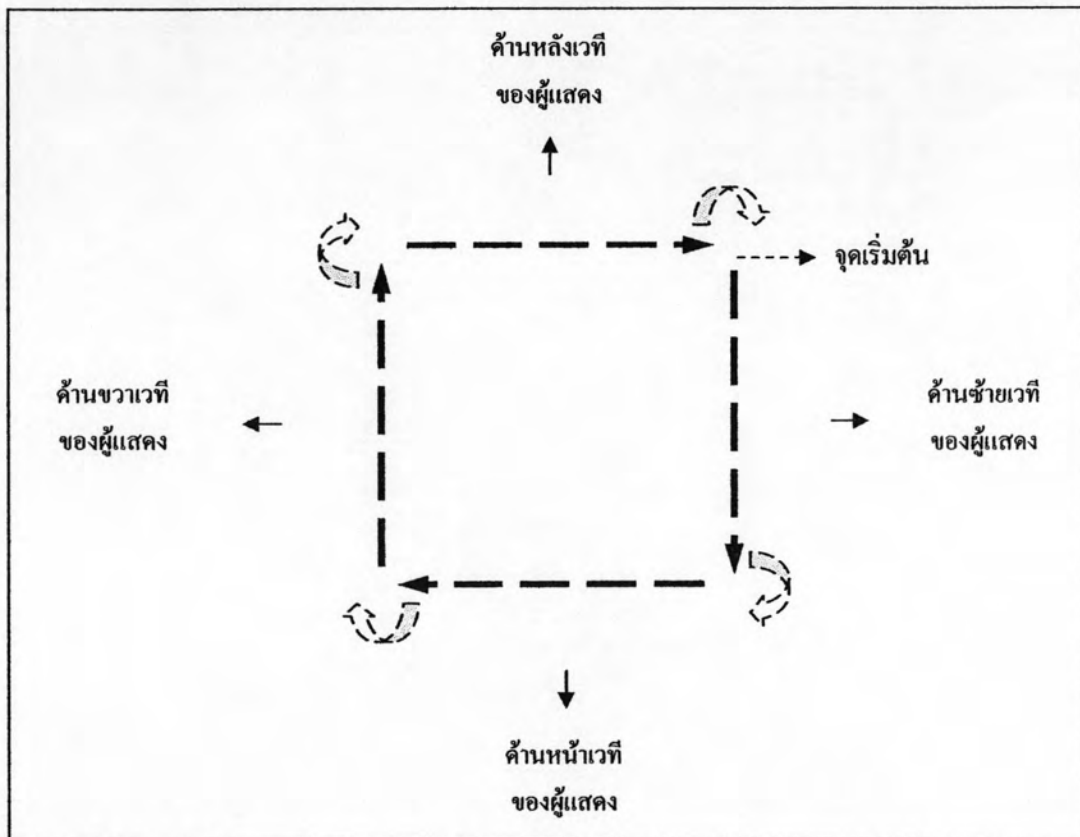
ภาพที่ปรากฏบนเวที

จากภาพจะเห็นได้ว่าลักษณะการเคลื่อนไหวกระบวนท่ารำแบบที่ 1 มีลักษณะการเคลื่อนไหวเป็นรูปเครื่องหมายบวก หรือ พรหมสี่หน้า

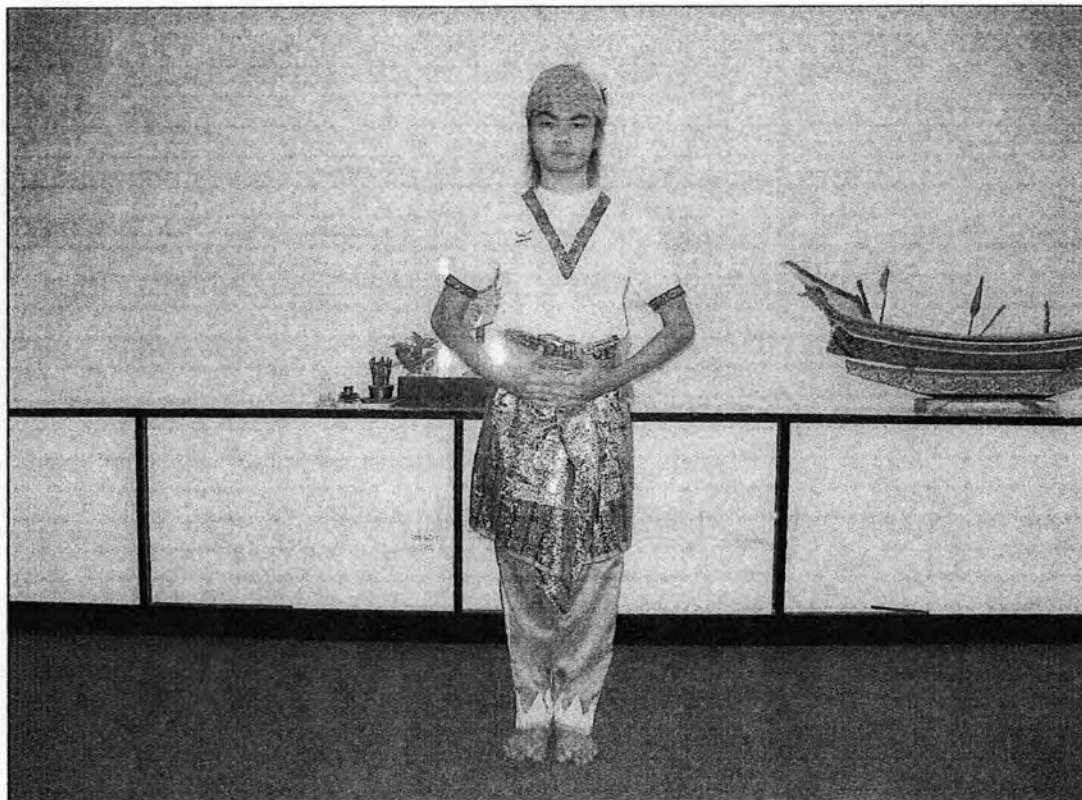
แบบที่ 2 ได้แก่ ทิศที่ 1 ทิศด้านหน้าเวทีของผู้แสดง ทิศที่ 2 ทิศด้านขวาเวทีของผู้แสดง ทิศที่ 3 ทิศด้านหลังเวทีของผู้แสดง ทิศที่ 4 ทิศด้านซ้ายเวทีของผู้แสดง และผู้แสดงจะรำซ้ำทิศด้านหน้าเวทีอีกครั้งหนึ่งจนจบกระบวนท่ารำ

ภาพที่ปรากฏบนเวที

จากภาพจะเห็นได้ว่าลักษณะการเคลื่อนไหวกระบวนท่ารำแบบที่ 2 มีลักษณะการเคลื่อนไหวเป็นรูปสี่เหลี่ยม หรือ ชั้นสี่ทิศ

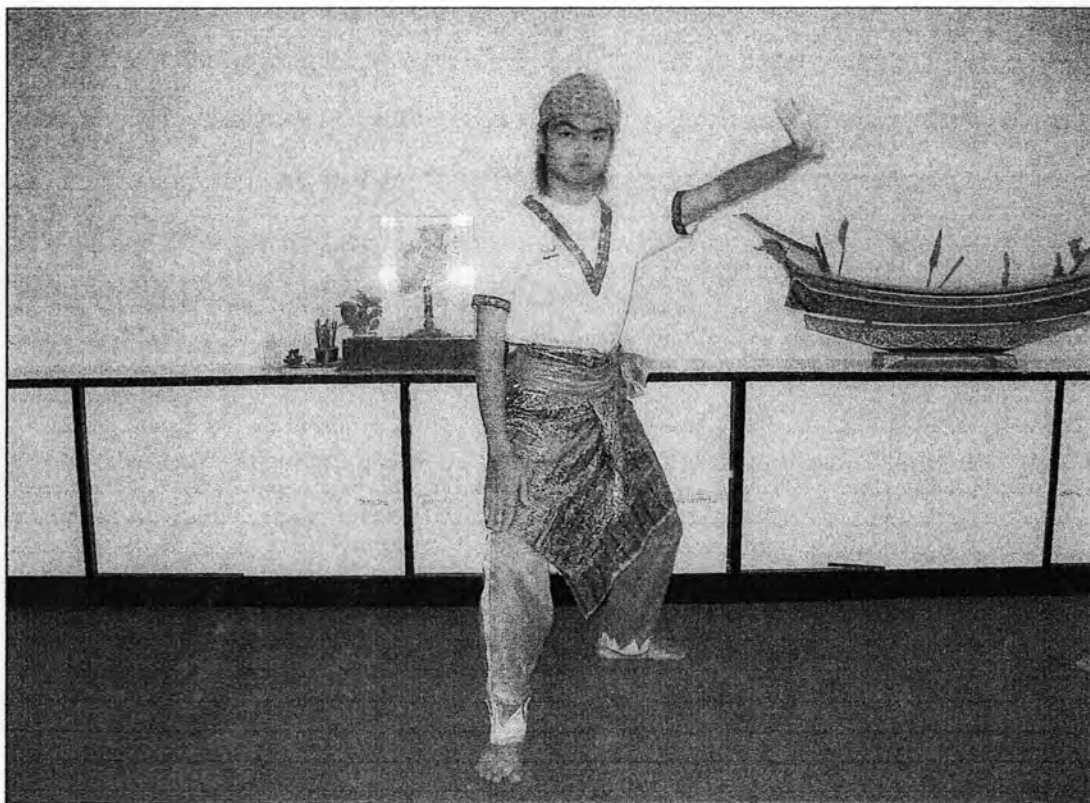
การลำดับท่ารำย่อยจำนวน 29 ท่ารำ

ภาพที่ 49 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 1 ท่าทำสมาธิ

- ศีรษะ : ตั้งตรง หน้ามองตรง
 แขน : มือทั้งสองแบมือ ประสานกันระดับหน้าท้อง แขนทั้งสองงอข้อศอกเปิดศอก
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ยืนตรงเท้าชิด
 ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ยืนตรงอยู่กับที่ มือทั้งสองตั้งวางข้างลำตัวระดับเอว แล้วใช้จิ้งหว่าบีค-ยุบ เดินสูดเท้าตรงไปด้านหน้าเวทีพอประมาณ พร้อมเดินมือทั้งสองข้างประสานกันอยู่ที่ระดับหน้าท้อง โดยใช้มือขวาทับมือซ้าย ยืนตรงเท้าทั้งสองชิดกัน ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 50 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 2 ท่าคบเข่าขวา

ศีรษะ : ค้างตรง

แขน : มือซ้ายค้ำวงบนระดับศีรษะ มือขวาแบมือวางที่หน้าขาขวา

ลำตัว : ค้างตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังย่อเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางด้านหลังในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าทั้งสองข้างลงเหลื่อมเบะเข่า
 ให้นำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาจับแล้วดึงจับขึ้นด้านหน้าระดับศีรษะเปลี่ยนตั้งฝ่ามือแบระดับเดิม เปิดปลาย
 ศอกและหักข้อศอก และตบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา มือซ้ายจับเล็กน้อยสอดมือไปด้านหลังระดับ
 สะโพกข้างซ้าย แล้วคลายจับเปลี่ยนเป็นค้ำวงระดับศีรษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง

ภาพที่ 51 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 3 ท่าเดินนาฏ

ศิระษะ : ตั้งตรง

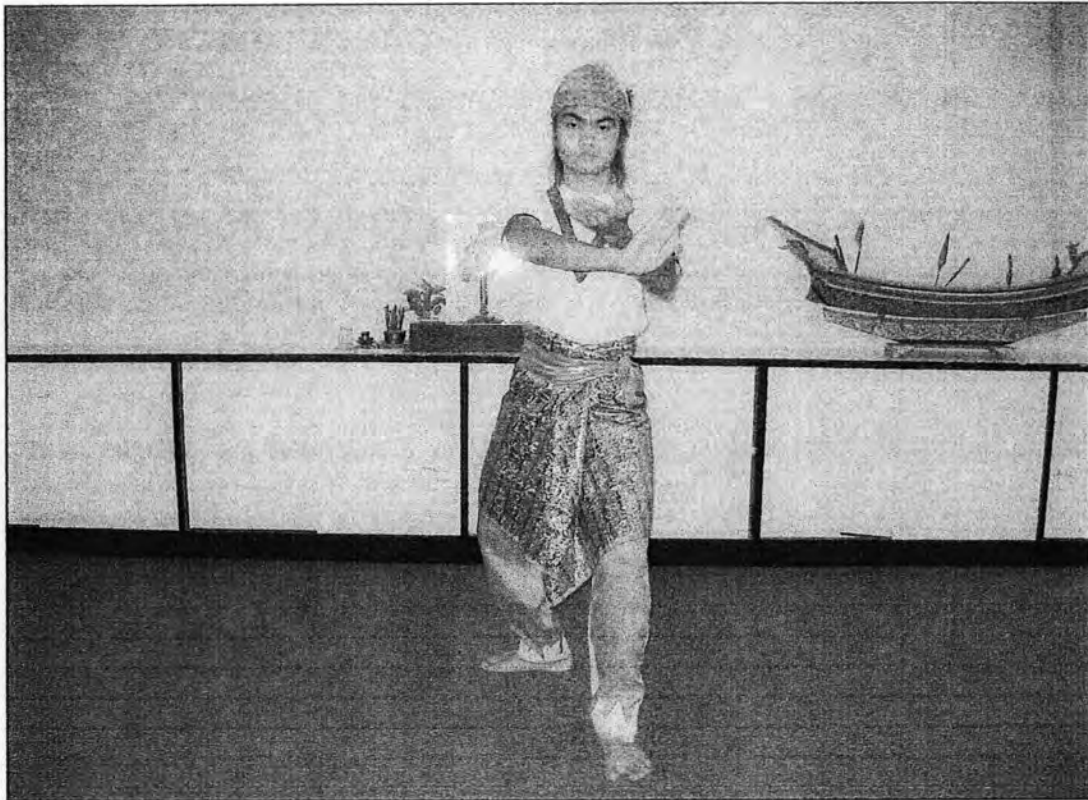
แขน : มือขวาดั้งวงบนระดับศิระษะ มือซ้ายแบมือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า เท้าซ้ายยกเท้างอเข้า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิระษะแขนตั้งเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิระษะตั้งตรง จังหวะที่ 2 ก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทางซ้ายเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าขวาขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือขวาแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาขวา มือซ้ายเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิระษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิระษะตั้งตรง จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิระษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิระษะตั้งตรง

ภาพที่ 52 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 4 ท่าชอนมือ

ศิระยะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาดั้งวงหน้าระดับอกจอแขน มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือจอแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข้า เท้าขวาวางหลังจอเข้า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข้าลง เหลี่ยมเบะเข้าหน้าย่อเข้าทั้งสองข้าง ถ่าน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย โน้มตัวไปข้างหน้า มือขวาแบ่มือหงาย ท้องแขนสูงระดับศิระยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วช้อนมือ ขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือได้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือ ขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบ่มือหงายท้องแขนสูงระดับศิระยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้า เล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาดั้งวงพร้อมสอดมือได้ศอกซ้าย และเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า ศิระยะตั้งตรง

ภาพที่ 53 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 5 ท่าแยงหางคบมือสูง

ศิระยะ : ตั้งตรง

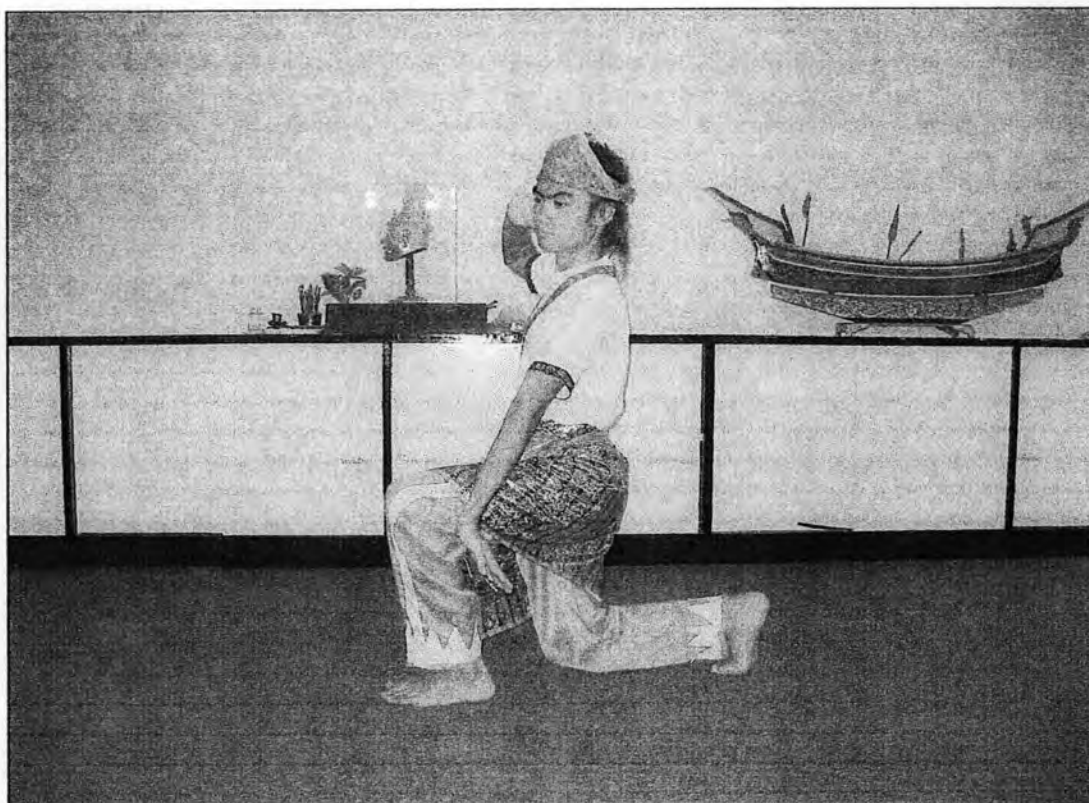
แขน : แขนทั้งสองข้างงอศอกแบ่มือหงายขึ้นระดับศิระยะตรงท้ายทอย

ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกกัน

เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข้า เท้าขวางอเข้าเปิดสันเท้า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 เท้าซ้ายวางไขว้หน้าเท้าขวายืนเต็มเท้าย่อเข้า สอดเท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดสันเท้าขวาทอดยาวตามลำตัวไปด้านหลังงอเข้าเล็กน้อย มือทั้งสองข้างแบฝ่ามือและโยนมือไปด้านหน้าระดับอกแล้วคบมือ 1 ครั้ง ลำตัวตั้งตรง ศิระยะตั้งตรง หน้ามองตามมือ จังหวะที่ 2 ย่อตัวลงนั่งตั้งเข้าซ้ายเฉียงทางขวา พร้อมทั้งส่งมือทั้งสองข้างขึ้นเหนือศิระยะ และปาดมือทั้งสองข้างแบฝ่ามือลูบลงจากท้ายทอยข้างหลังผ่านมาด้านหน้าลำตัว

ภาพที่ 54 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 6 ท่านาฏมือ

ศีรษะ : ตั้งตรง

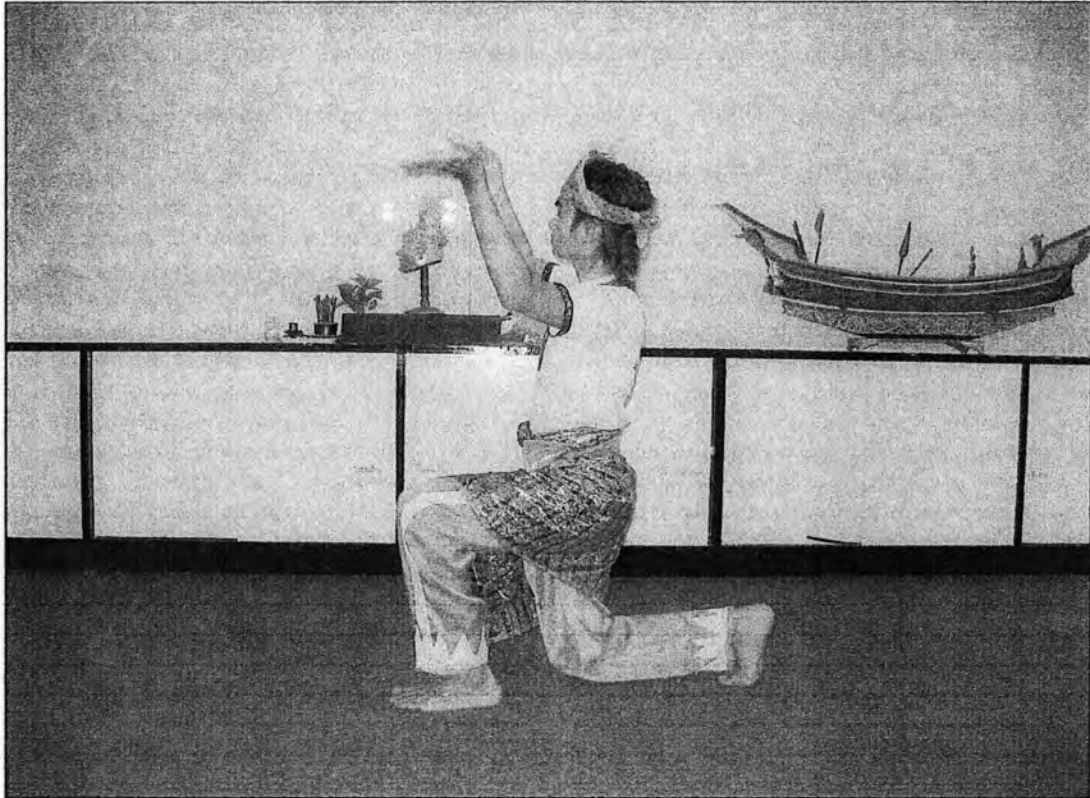
แขน : มือซ้ายแบ่มือทอดแขนตั้งข้างลำตัว มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนงอข้อศอก

ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกกัน

เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข้าซ้าย เท้าขวางอเข้าเปิดสันเท้า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

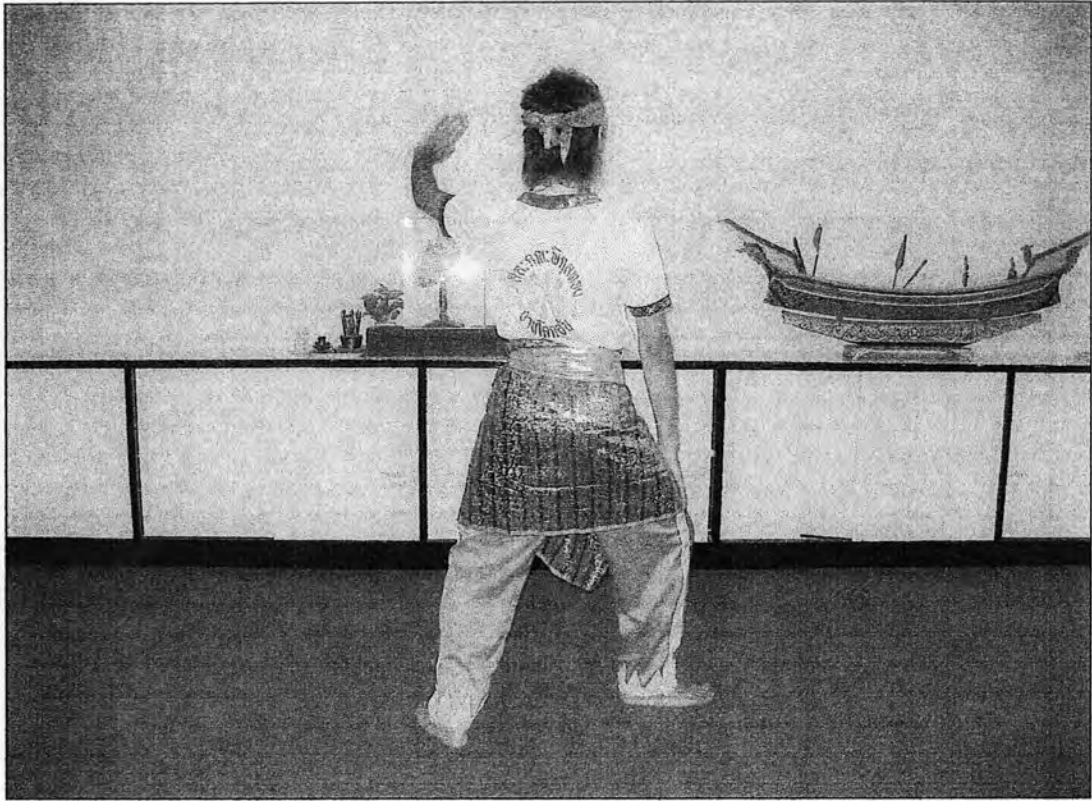
อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่าแยงหางคบมือสูง) นั่งตั้งเข้าซ้ายยกกันเฉียงทางขวา ลำตัวตั้งตรง
 จังหวะที่ 1 ซ้อนมือขวาจากข้างลำตัวขึ้นไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขนตั้งแขน มือซ้ายแบ่มือใน
 ลักษณะคว่ำฝ่ามือ แล้วปาดมือขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไปด้านหลังตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้ว
 หงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามองตามมือขวา จังหวะที่ 2 ซ้อนมือซ้ายจากข้างลำตัวขึ้นไปข้างหน้าระดับอก
 หงายท้องแขนตั้งแขน มือขวาแบ่มือในลักษณะคว่ำฝ่ามือ แล้วปาดมือขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไป
 ด้านหลังตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้วหงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามองตามมือซ้าย

ภาพที่ 55 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 7 ท่าสอดมือตั้งวงบัวบาน

- ศิริษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือทั้งสองตั้งวงเทิด
 ลำตัว : ตั้งตรง นิ่งยกกัน
 เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข้า เท้าขวางอเข้าเปิดสันเท้า
 ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

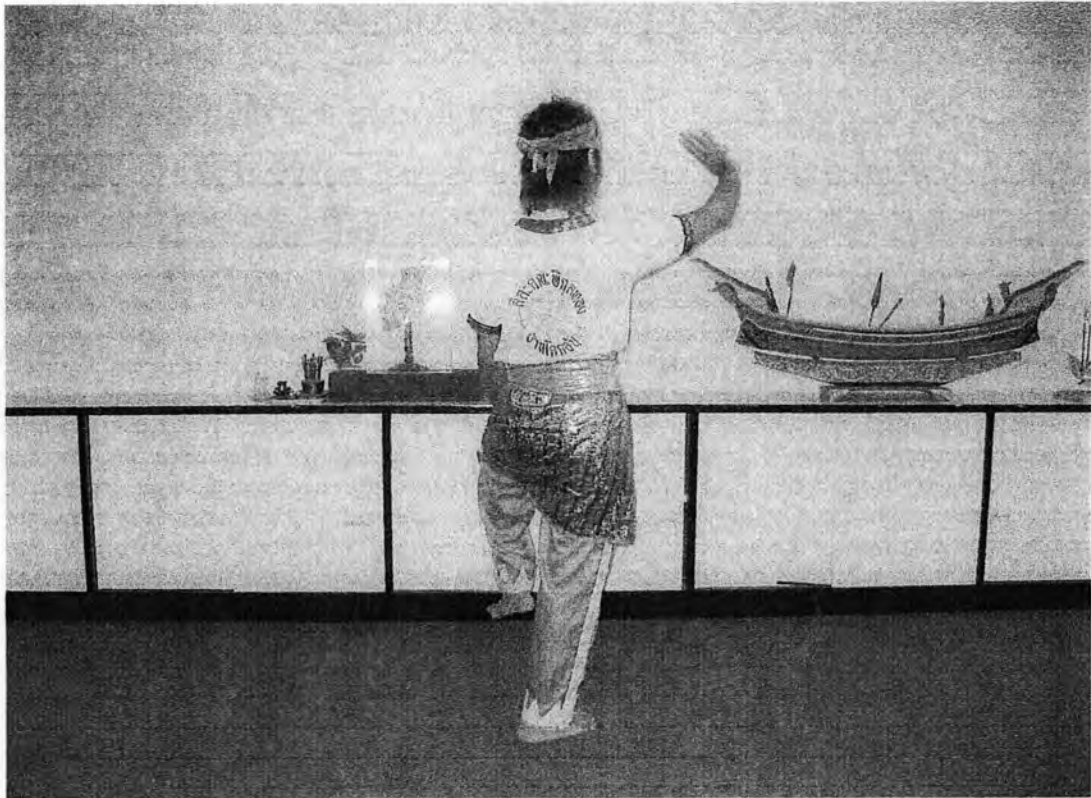
อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากทำนั่งตักมือ) นั่งตั้งเข้าซ้ายยกกันเฉียงตัวทางขวา ลำตัวตั้งตรง มือซ้ายสอดจีบตั้งวงระดับวงเทิดงอข้อศอกหงายท้องแขน และตามด้วยมือขวาสอดจีบขึ้นตั้งวงระดับวงเทิดงอข้อศอกหงายท้องแขน แล้วขีคลำตัวขึ้นยืนหมุนกลับหลังเวทีทางขวามือ ศิริษะตั้งตรง หน้ามองมือขวา

ภาพที่ 56 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 8 ท่าคบเข่าขวา

- ศิริษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวงบนระดับศิริษะ มือขวาแบมือวางบนหน้าขาขวา
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังงอเข่า
 ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าขวาวางข้างหน้า เท้าซ้ายวางด้านหลังในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าทั้งสองข้างลงเหลี่ยมแบะเข่า น้าหนักอยู่เท้าขวา มือซ้ายตั้งวงระดับศิริษะ มือขวาแบมือคว่ำและคบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง

ภาพที่ 57 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 9 ท่าเดินนาฏ

ศิริษะ : ค้างตรง

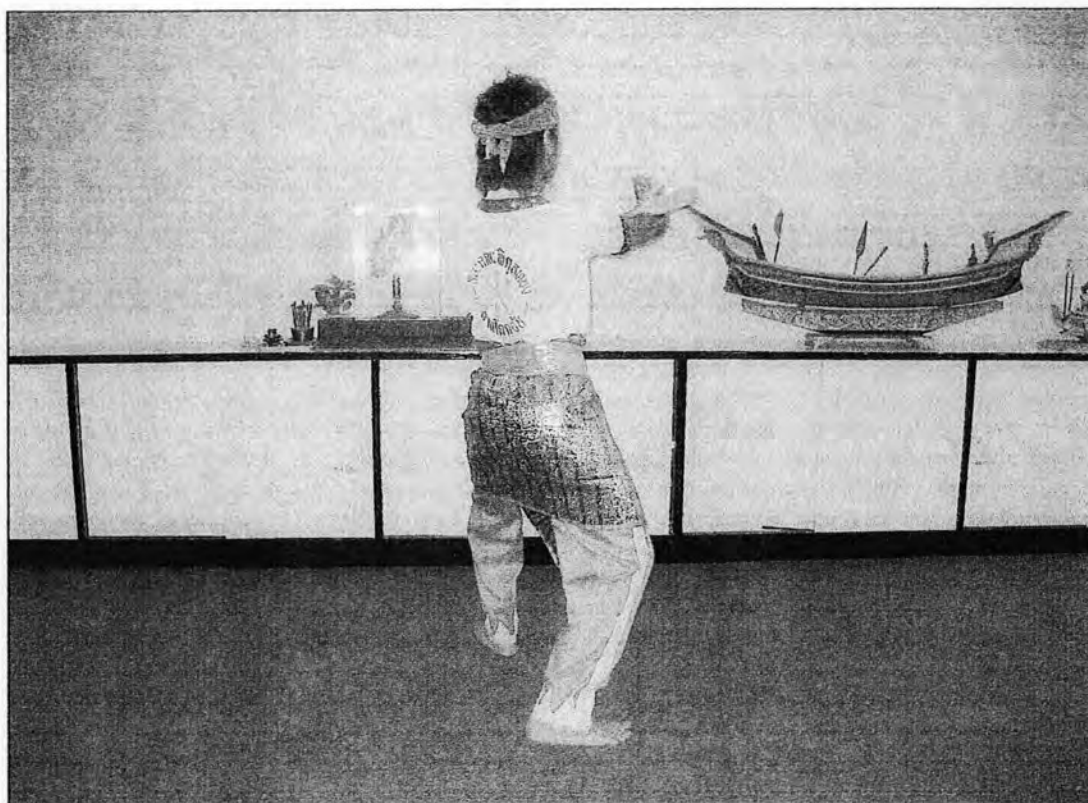
แขน : มือขวาตั้งวงบนระดับศิริษะ มือซ้ายแบ่มือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ค้างตรง

เท้า : เท้าขวาขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า เท้าซ้ายยกเท้างอเข้า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบ่มือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะแขนตั้งเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง จังหวะที่ 2 ก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทางซ้ายเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าขวาขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือขวาแบ่มือคบลงที่หน้าขาขวา มือซ้ายเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบ่มือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง

ภาพที่ 58 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 10 ท่าชอนมือ

ศิริษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอกจอแขน มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอกจอแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้าย่อเข้า เท้าขวาวางด้านหลังย่อเข้า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

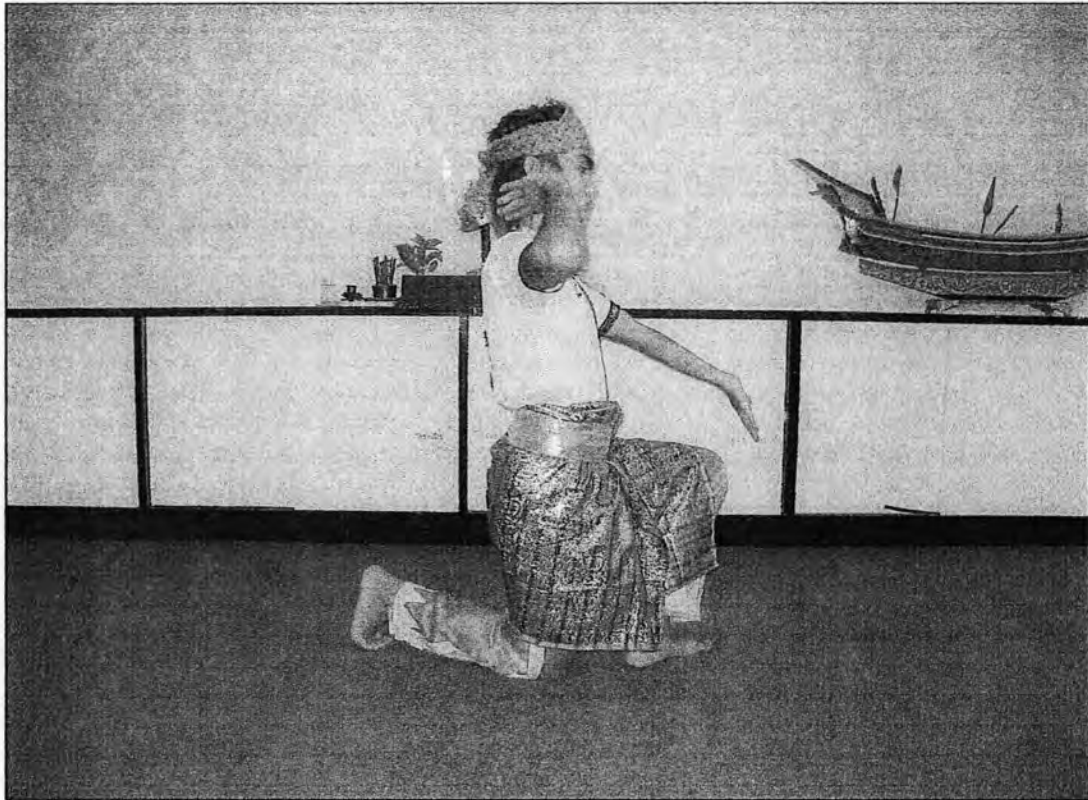
อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข้าลง เหลี่ยมเบะเข้าหน้าย่อเข้าทั้งสองข้าง ถายน้าหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนสูงระดับ ศิริษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้าย ตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือได้สอดขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้ว พลิกมือซ้ายแบ่มือหงายท้องแขนสูงระดับศิริษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลง มาด้านหน้าแล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือได้สอดซ้ายและเคลื่อนมือออกไป ด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า ศิริษะตั้งตรง หน้านองตรง

ภาพที่ 59 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 11 ท่าแยงหางคบมือสูง

- ศิริษะ : ตั้งตรง
 แขน : แขนทั้งสองข้างงอศอกแบ่มือหงายขึ้นระดับศิริษะตรงท้ายทอย
 ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกกัน
 เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข่า เท้าขวางอเข่าเปิดสันเท้า
 ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 เท้าซ้ายวางไขว้หน้าเท้าขวายืนเต็มเท้าย่อเข่า สอดเท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดสันเท้าวางทอดยาวตามลำตัวไปด้านหลังงอเข่าเล็กน้อย มือทั้งสองข้างแบฝ่ามือและโยนมือไปด้านหน้าระดับอกแล้วคบมือ 1 ครั้ง ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง หน้ามองคามมือ จังหวะที่ 2 ย่อตัวลงนั่งตั้งเข่าซ้ายเฉียงทางขวา พร้อมทั้งส่งมือทั้งสองข้างขึ้นเหนือศิริษะ และปาดมือทั้งสองข้างแบฝ่ามือลูบลงจากท้ายทอยข้างหลังผ่านมาค้นหน้าลำตัว

ภาพที่ 60 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 12 ทำนาฎมือ

ศิริยะ : ตั้งตรง

แขน : มือซ้ายแบ่มือทอดแขนตั้งข้างลำตัว มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนงอข้อศอก

ลำตัว : ตั้งตรง นิ่งยกกัน

เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข่าซ้าย เท้าขวางอเข่าเปิดสันเท้า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

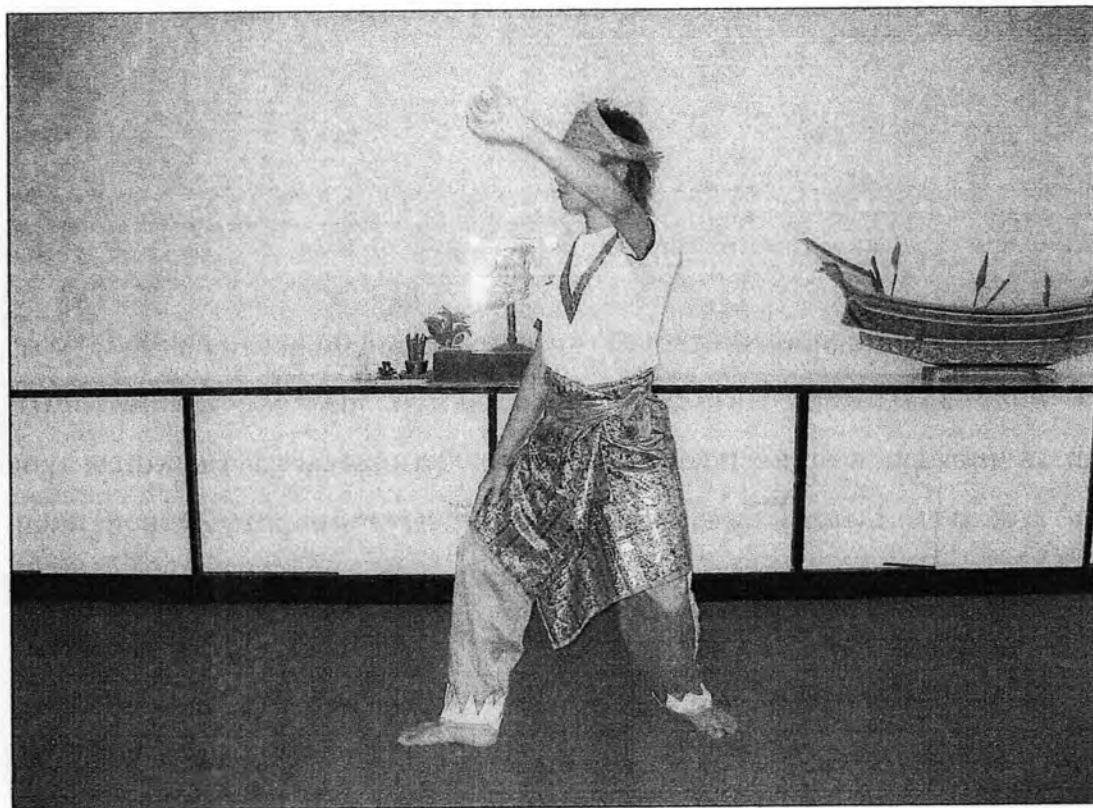
อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่าแยงหางคบมือสูง) นิ่งตั้งเข่าซ้ายยกกันเฉียงทางขวา ลำตัวตั้งตรง
 จังหวะที่ 1 ช้อนมือขวาจากข้างลำตัวขึ้นไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขนตั้งแขน มือซ้ายแบ่มือใน
 ลักษณะคว่ำฝ่ามือ แล้วปาดมือขึ้นเหนือศิริยะจากด้านหน้าไปด้านหลังตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้ว
 หงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามองตามมือขวา จังหวะที่ 2 ช้อนมือซ้ายจากข้างลำตัวขึ้นไปข้างหน้าระดับอก
 หงายท้องแขนตั้งแขน มือขวาแบ่มือในลักษณะคว่ำฝ่ามือ แล้วปาดมือขึ้นเหนือศิริยะจากด้านหน้าไป
 ด้านหลังตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้วหงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามองตามมือซ้าย

ภาพที่ 61 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 13 ทำสอดมือตั้งวงบัวบาน

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือทั้งสองตั้งวงเทิด
 ลำตัว : ตั้งตรง นิ่งยกกัน
 เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข้า เท้าขวางอเข้าเปิดส้นเท้า
 ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่านั่งตักมือ) นั่งตั้งเข้าซ้ายยกกันเฉียงตัวทางขวา ลำตัวตั้งตรง มือซ้ายสอดจีบตั้งวงระดับวงเทิดงอข้อศอกหงายท้องแขน และตามด้วยมือขวาสอดจีบขึ้นตั้งวงระดับวงเทิดงอข้อศอกหงายท้องแขน แล้วยี่ดลำตัวขึ้นยืนหมุนกลับหลังทางขวามือไปทิศด้านขวาเวทีของผู้แสดง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองมือขวา

ภาพที่ 62 : กระบวนท่ารำไห่ครุรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 14 ท่าคบเข่าขวา

ศิริษะ : ค้างตรง

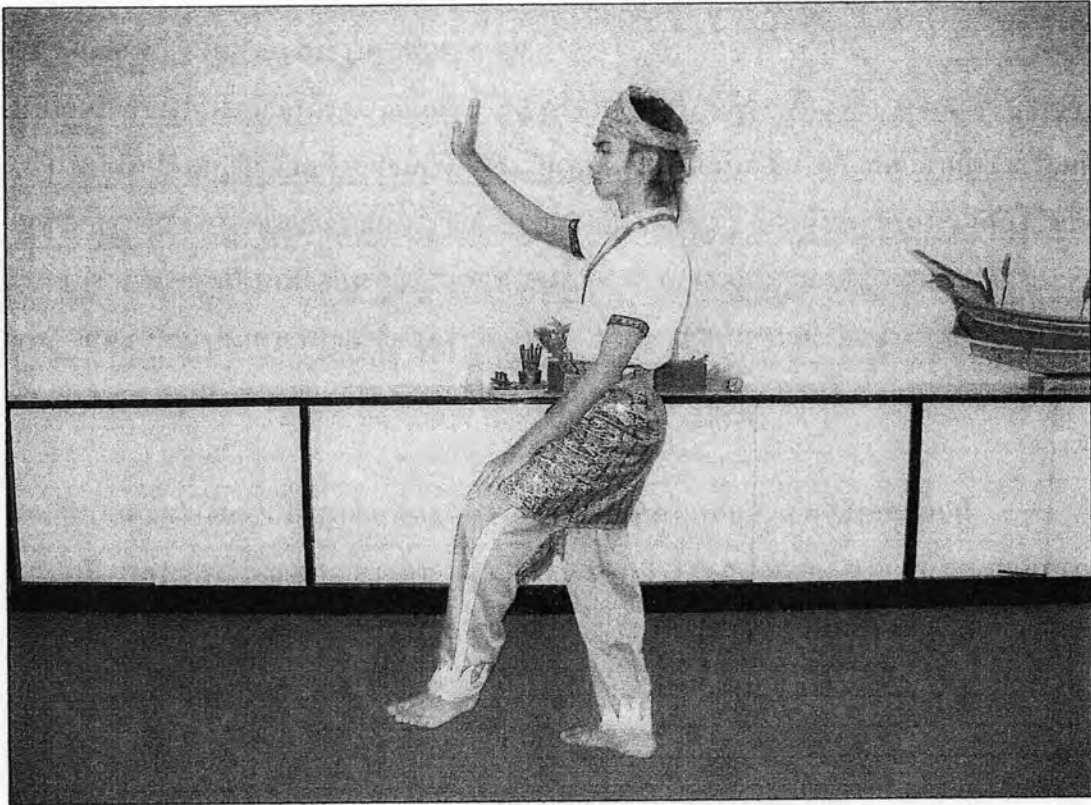
แขน : มือซ้ายตั้งวงบนระดับศิริษะ มือขวาแบมือวางบนหน้าขาขวา

ลำตัว : ค้างตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังงอเข่า

ทิศ : ทิศด้านขวาเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าขวาวางข้างหน้า เท้าซ้ายวางด้านหลังในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าทั้งสองข้างลงเหลื่อมเบะเข่า น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา มือซ้ายตั้งวงระดับศิริษะ มือขวาแบมือคว่ำ และคบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา ลำตัวค้างตรง ศิริษะค้างตรง

ภาพที่ 63 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 15 ท่าเดินนาฏ

ศิริษะ : ตั้งตรง

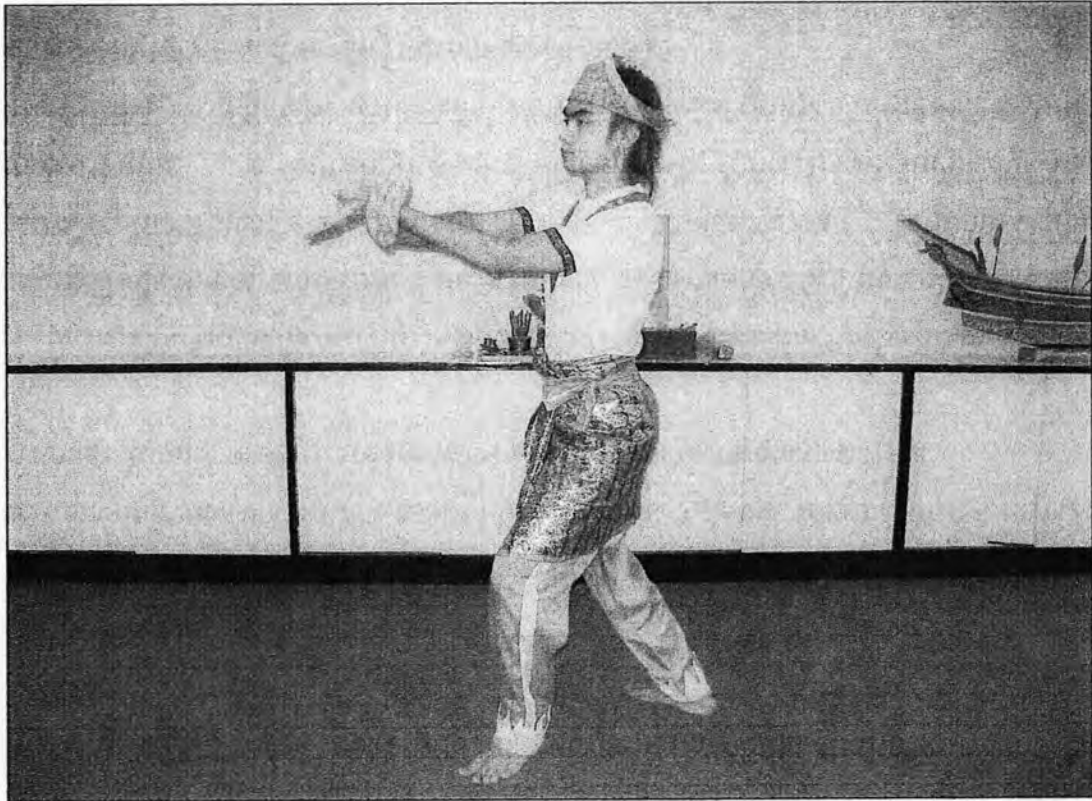
แขน : มือขวาดั้งวางบนระดับศิริษะ มือซ้ายแบ่มือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวายืนเต็มเท้าย่อเข่า เท้าซ้ายยกเท้างอเข่า

ทิศ : ทิศค้ำขวาเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ยืนเต็มเท้าย่อเข่า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข่าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบฝ่ามือคบบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะแขนตั้งเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง จังหวะที่ 2 ก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทางซ้ายเล็กน้อย ยืนเต็มเท้าย่อเข่า ยกเท้าขวาขึ้นงอเข่าตั้งฉากกับพื้น มือขวาแบฝ่ามือคบบลงที่หน้าขาขวา มือซ้ายเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ยืนเต็มเท้าย่อเข่า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข่าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบฝ่ามือคบบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง

ภาพที่ 64 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 16 ท่าขอนมือ

ศิระษะ : ตั้งตรง

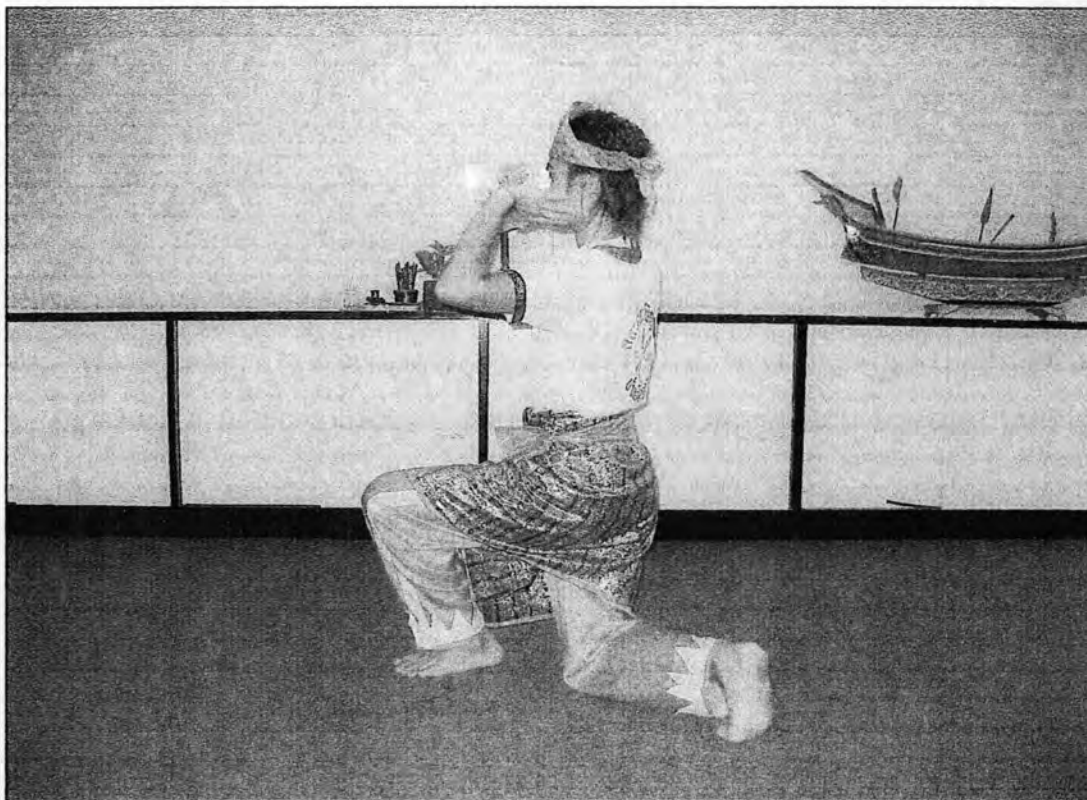
แขน : มือขวาดึงวงหน้าระดับอกอแขน มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอกอแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้าย่อเข้า เท้าขวาวางด้านหลังย่อเข้า

ทิศ : ทิศด้านขวาเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข้าลง เหลี่ยมเบะเข้าหน้าย่อเข้าทั้งสองข้าง ถ่าน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนสูงระดับ ศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วชันมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้าย ดึงวงพร้อมทั้งสองมือได้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้ว พลิกมือซ้ายแบ่มือหงายท้องแขนสูงระดับศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลง มาด้านหน้าแล้วชันมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาดึงวงพร้อมสองมือได้ศอกซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้าน หน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า ศิระษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 65 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 17 ท่าแยงหางคบมือสูง

ศิระษะ : ตั้งตรง

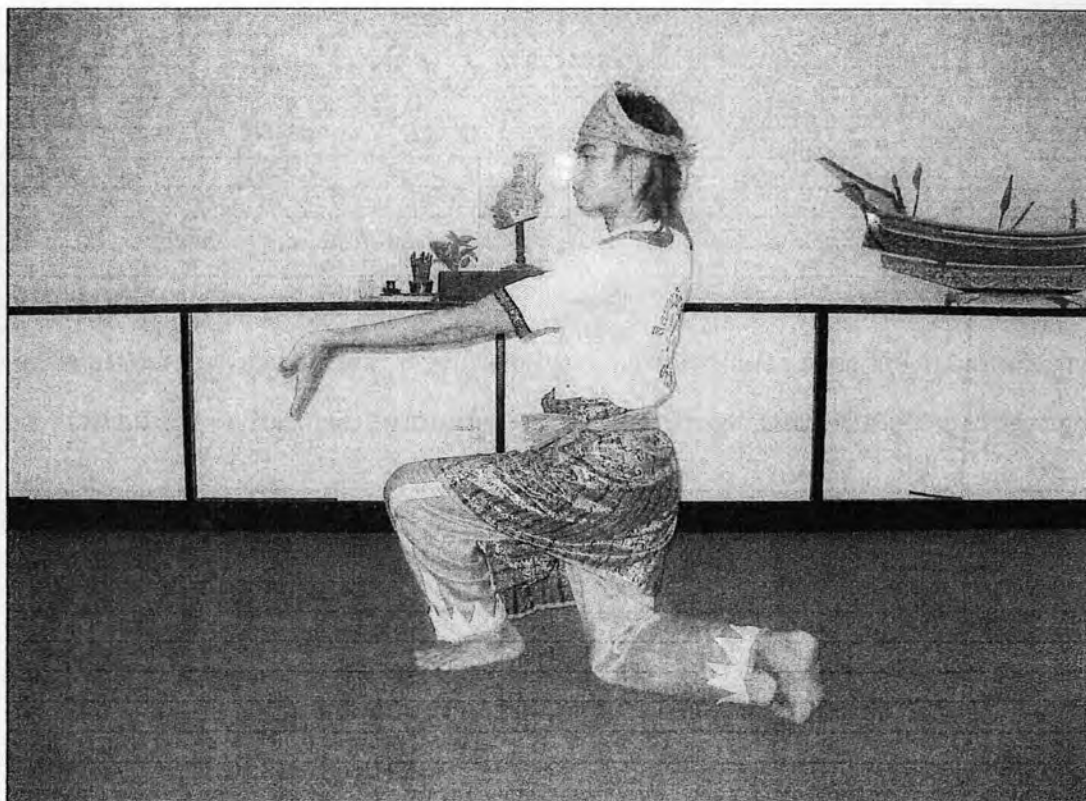
แขน : แขนทั้งข้างงอศอกแบมือหงายขึ้นระดับศิระษะตรงท้ายทอย

ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกกัน

เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข้า เท้าขวางอเข้าเปิดสันเท้า

ทิศ : ทิศด้านขวาเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 เท้าซ้ายวางไขว้หน้าเท้าขวาขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า สอดเท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดสันเท้าขวาทอดยาวตามลำตัวไปด้านหลังงอเข้าเล็กน้อย มือทั้งสองข้างแบฝ่ามือและโยนมือไปด้านหน้าระดับอกแล้วคบมือ 1 ครั้ง ลำตัวตั้งตรง ศิระษะตั้งตรง หน้ามองตามมือ จังหวะที่ 2 ย่อตัวลงนั่งตั้งเข้าซ้ายเฉียงทางขวา พร้อมทั้งส่งมือทั้งสองข้างขึ้นเหนือศิระษะ และปาดมือทั้งสองข้างแบฝ่ามือถูบลงจากท้ายทอยข้างหลังผ่านมาด้านหน้าลำตัว

ภาพที่ 66 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 18 ท่านาฎมือ

ศีรษะ : ตั้งตรง

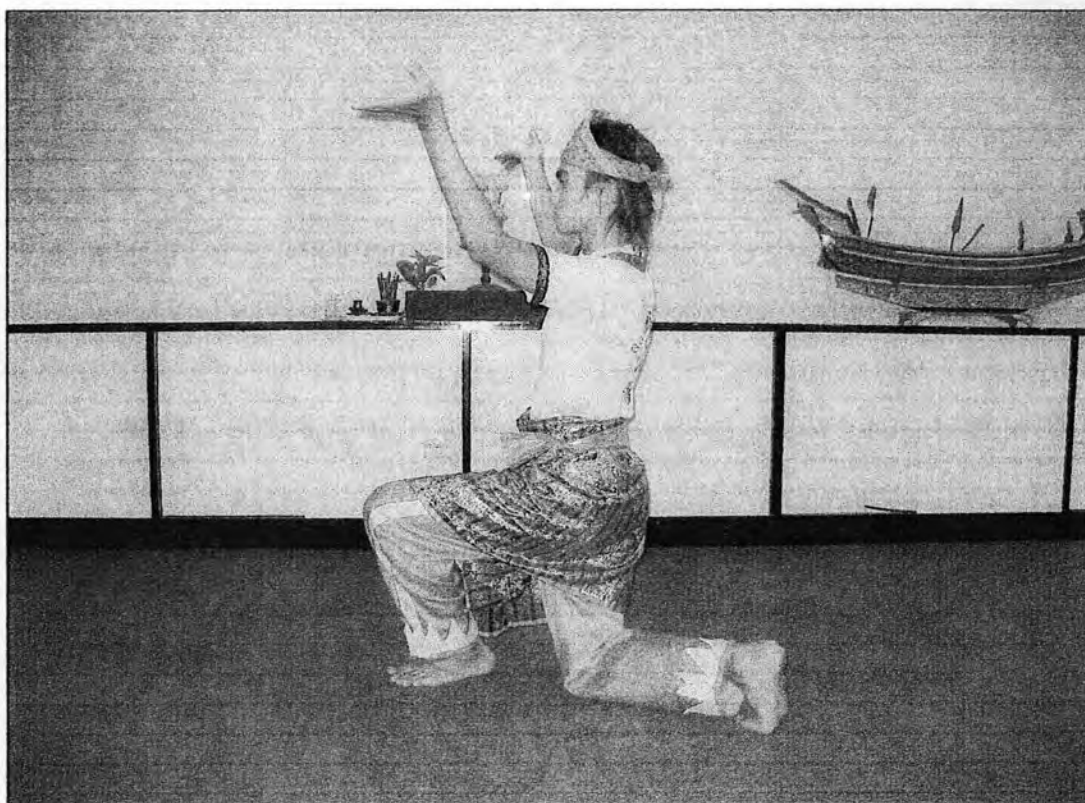
แขน : มือซ้ายแบ่มือทอดแขนตั้งข้างลำตัว มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนงอข้อศอก

ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกกัน

เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข้าซ้าย เท้าขวางอเข้าเปิดส้นเท้า

ทิศ : ทิศด้านขวาเวที

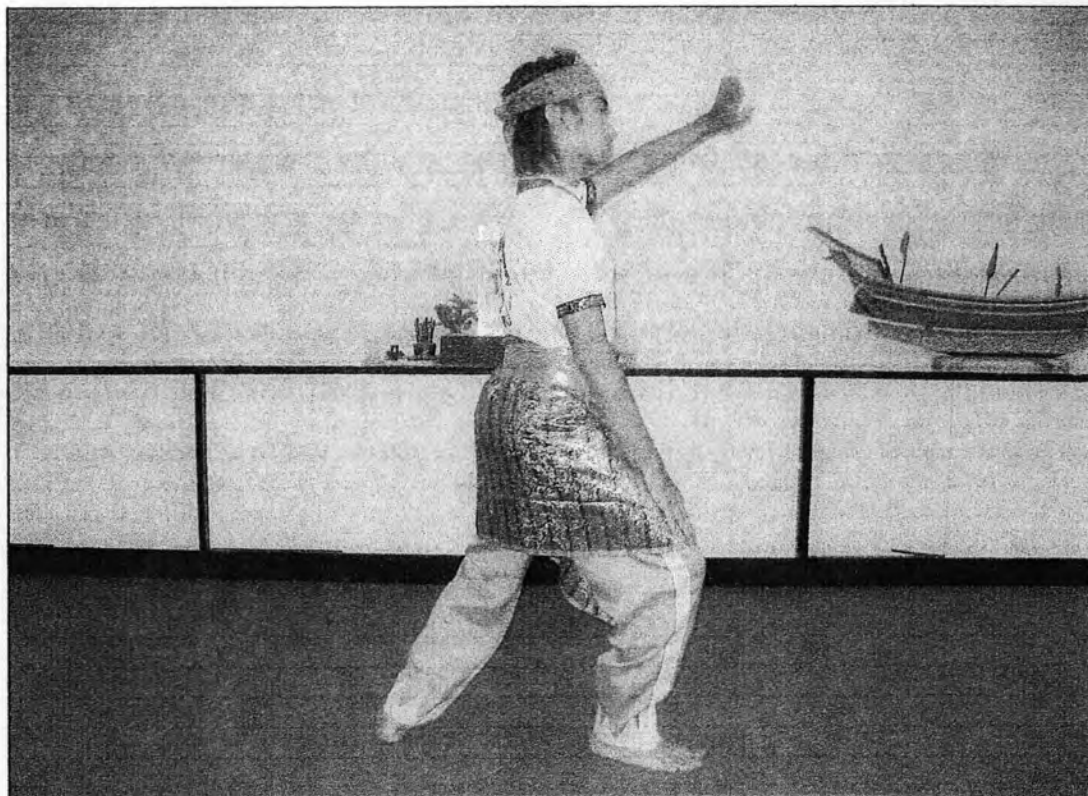
อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่าแยงหางคอบมือสูง) นั่งตั้งเข้าซ้ายยกกันเฉียงทางขวา ลำตัวตั้งตรง
 จังหวะที่ 1 ซ้อนมือขวาจากข้างลำตัวขึ้นไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขนตั้งแขน มือซ้ายแบ่มือใน
 ลักษณะคว่ำฝ่ามือ แล้วปาดมือขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไปด้านหลังตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้ว
 หงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามองตามมือขวา จังหวะที่ 2 ซ้อนมือซ้ายจากข้างลำตัวขึ้นไปข้างหน้าระดับอก
 หงายท้องแขนตั้งแขน มือขวาแบ่มือในลักษณะคว่ำฝ่ามือ แล้วปาดมือขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไป
 ด้านหลังตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้วหงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามองตามมือซ้าย

ภาพที่ 67 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 19 ท่าสอดมือตั้งวงบัวบาน

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือทั้งสองตั้งวงเทิด
 ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกกัน
 เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข้า เท้าขวางอเข้าเปิดสันเท้า
 ทิศ : ทิศด้านขวาเวที

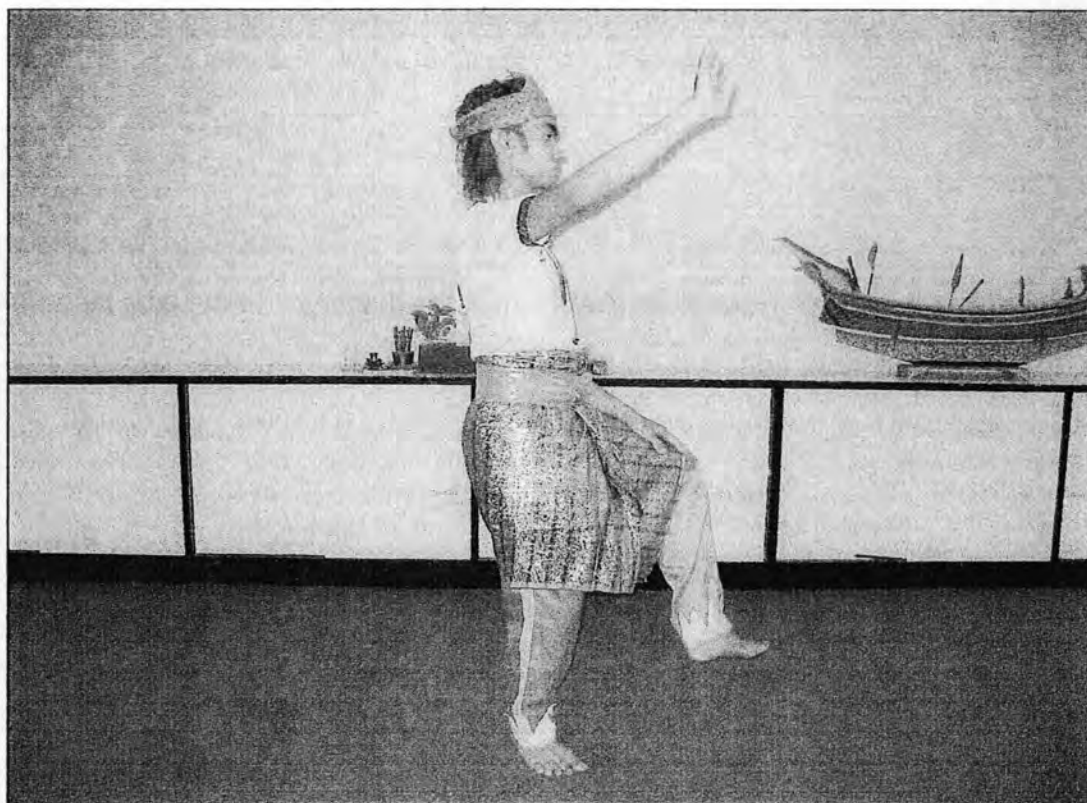
อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากทำนั่งตักมือ) นั่งตั้งเข้าซ้ายยกกันเฉียงตัวทางขวา ลำตัวตั้งตรง มือซ้ายสอดจับตั้งวงระดับวงเทิดงอข้อศอกหงายท้องแขน และตามด้วยมือขวาสอดจับขึ้นตั้งวงระดับวงเทิดงอข้อศอกหงายท้องแขน แล้วยืดลำตัวขึ้นยืนหมุนกลับหลังทางขวามือไปทิศด้านซ้ายเวทีของผู้แสดง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองมือขวา

ภาพที่ 68 : กระบวนท่ารำไห่วัฒนรยสอง 4 ชั้นท่าที่ 20 ท่าคบเข้าขวา

- ศิริษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวงบนระดับศิริษะ มือขวาแบมือวางบนหน้าขาขวา
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางหลังงอเข้า
 ทิศ : ทิศด้านซ้ายเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าขวาวางข้างหน้า เท้าซ้ายวางด้านหลังในลักษณะสามเส้า ย่อเข้าทั้งสองข้างลงเหยียดแบะเข้า น้าหนักอยู่เท้าขวา มือซ้ายตั้งวงระดับศิริษะ มือขวาแบมือคว่ำ และคบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง

ภาพที่ 69 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 21 ท่าเดินนาฏ

ศิริษะ : ตั้งตรง

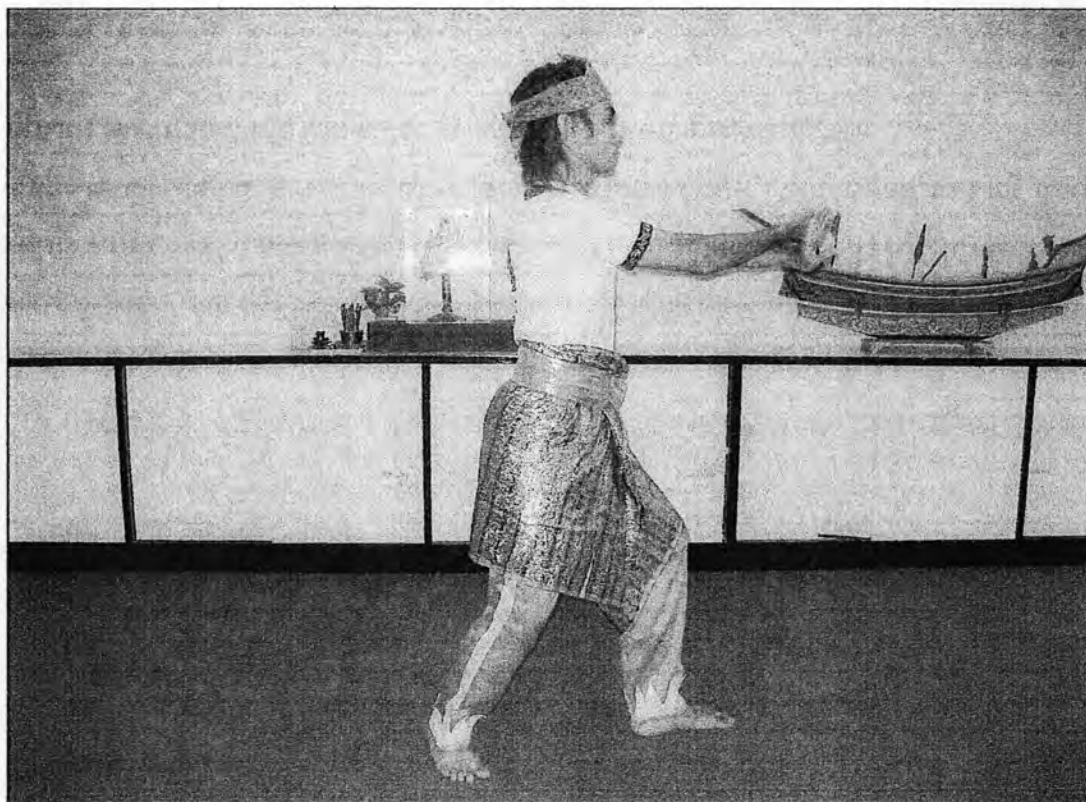
แขน : มือขวาตั้งวงบนระดับศิริษะ มือซ้ายแบ่มือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า เท้าซ้ายยกเท้าอเข้า

ทิศ : ทิศด้านซ้ายเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะแขนตั้งเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง จังหวะที่ 2 ก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทางซ้ายเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าขวาขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือขวาแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาขวา มือซ้ายเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง

ภาพที่ 70 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 22 ท่าxonมือ

ศิริษะ : ค้างตรง

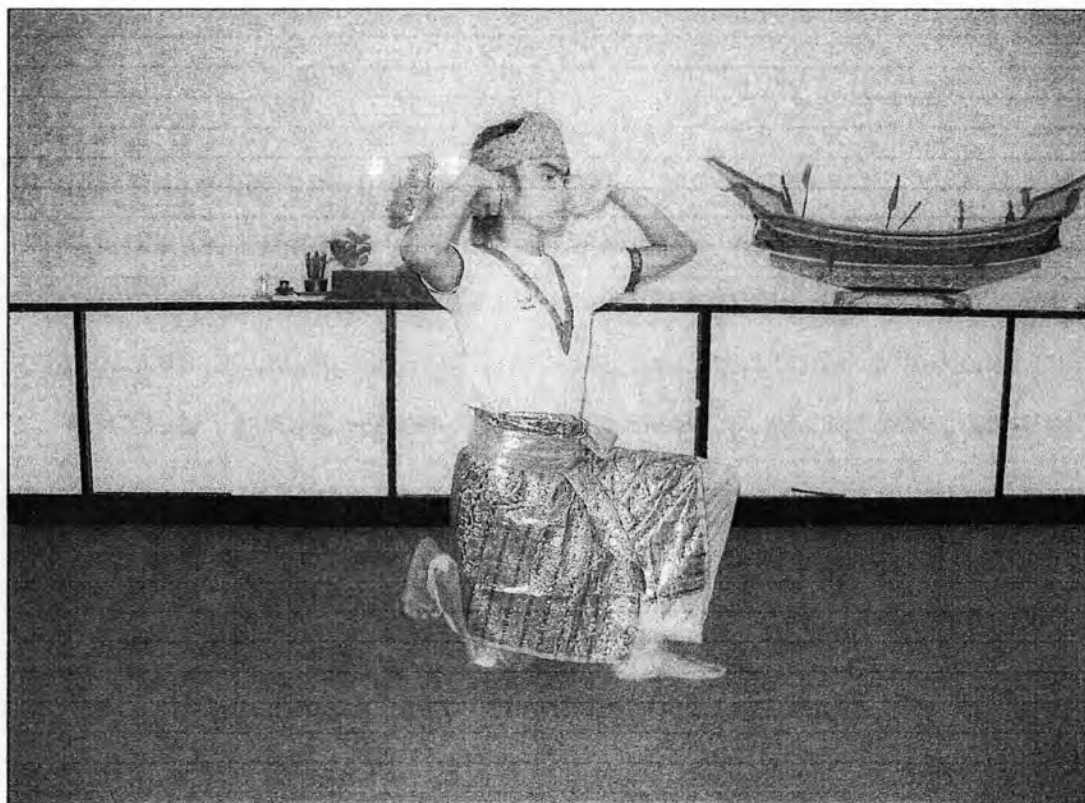
แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอกจอแขน มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอกจอแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้าย่อเข้า เท้าขวาวางด้านหลังย่อเข้า

ทิศ : ทิศด้านซ้ายเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมแบะเข่าหน้าย่อเข้าทั้งสองข้าง ถายน้าหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับ ศิริษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้าย ตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือได้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้ว พลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิริษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลง มาด้านหน้าแล้วช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือได้ศอกซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้าน หน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า ศิริษะค้างตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 71 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 23 ท่าแขงหางคอบมือสูง

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : แขนทั้งสองข้างงอศอกแบ่มือหงายขึ้นระดับศีรษะตรงท่ายทอย

ลำตัว : ตั้งตรง นิ่งยกกัน

เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข้า เท้าขวางอเข้าเปิดส้นเท้า

ทิศ : ทิศด้านซ้ายเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 เท้าซ้ายวางไขว้หน้าเท้าขวาขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า สอดเท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดส้นเท้าวางทอดยาวตามลำตัวไปด้านหลังงอเข้าเล็กน้อย มือทั้งสองข้างแบฝ่ามือและโยนมือไปด้านหน้าระดับอกแล้วคอบมือ 1 ครั้ง ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตามมือ จังหวะที่ 2 ย่อตัวลงนั่งตั้งเข้าซ้ายเฉียงทางขวา พร้อมทั้งส่งมือทั้งสองข้างขึ้นเหนือศีรษะ และปาดมือทั้งสองข้างแบฝ่ามือลูบลงจากท่ายทอยข้างหลังผ่านมาค้นหน้าลำตัว

ภาพที่ 72 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 24 ท่านาฎมือ

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือซ้ายแบ่มือทอดแขนตั้งข้างลำตัว มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนงอข้อศอก

ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกก้น

เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข้าซ้าย เท้าขวางอเข้าเปิดส้นเท้า

ทศ : ทศด้านซ้ายเวที

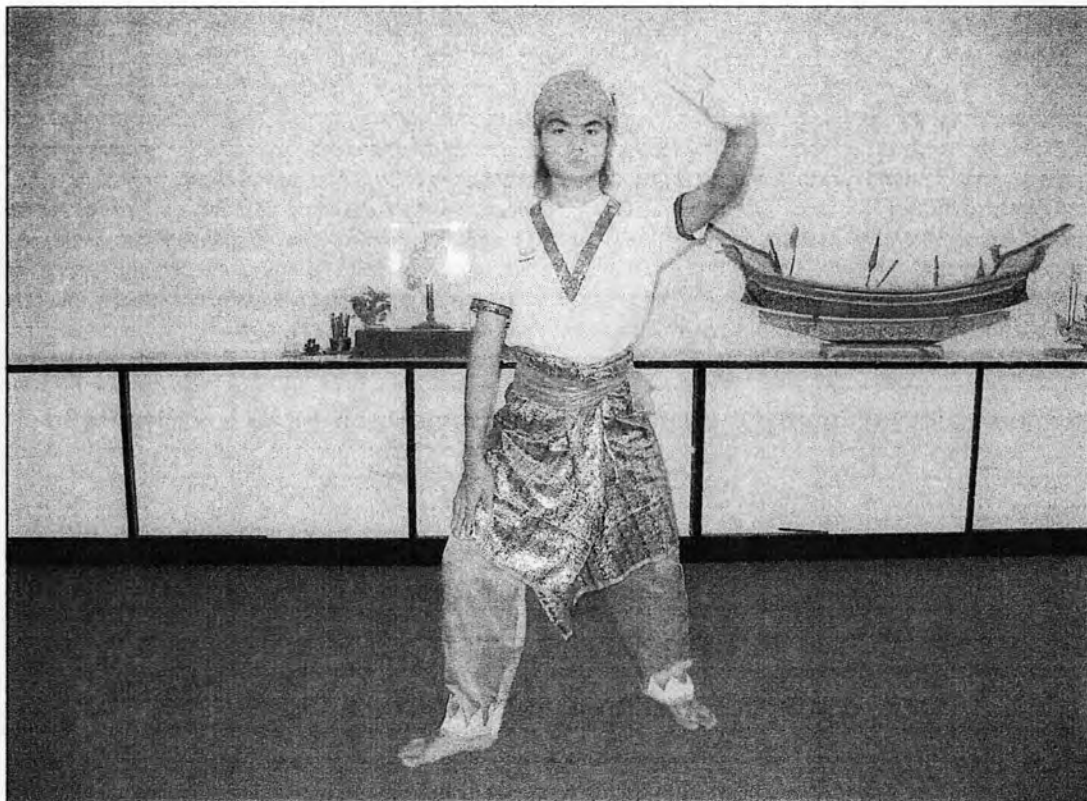
อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่าแยงหางคบมือสูง) นั่งตั้งเข้าซ้ายยกก้นเฉียงทางขวา ลำตัวตั้งตรง
 จังหวะที่ 1 ช้อนมือขวาจากข้างลำตัวขึ้นไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขนตั้งแขน มือซ้ายแบ่มือใน
 ลักษณะคว่ำฝ่ามือ แล้วปาดมือขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไปด้านหลังตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้ว
 หงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามองตามมือขวา จังหวะที่ 2 ช้อนมือซ้ายจากข้างลำตัวขึ้นไปข้างหน้าระดับอก
 หงายท้องแขนตั้งแขน มือขวาแบ่มือในลักษณะคว่ำฝ่ามือ แล้วปาดมือขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไป
 ด้านหลังตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้วหงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามองตามมือซ้าย

ภาพที่ 73 : กระบวนท่ารำไห่วัชรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 25 ทำสอดมือตั้งวงบัวบาน

- ศิริษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือทั้งสองตั้งวงเทิด
 ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกกัน
 เท้า : เท้าซ้ายตั้งเข้า เท้าขวางอเข้าเปิดสันเท้า
 ทิศ : ทิศด้านซ้ายเวที

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากทำนั่งดักมือ) นั่งตั้งเข้าซ้ายยกกันเฉียงตัวทางขวา ลำตัวตั้งตรง มือซ้ายสอดจับตั้งวงระดับวงเทิดงอข้อศอกหงายท้องแขน และตามด้วยมือขวาสอดจับขึ้นตั้งวงระดับวงเทิดงอข้อศอกหงายท้องแขน แล้วยืคลำตัวขึ้นยืนหมุนกลับหลังทางขวามือไปทิศด้านหน้าเวทีของผู้แสดง ศิริษะตั้งตรง หน้ามองมือขวา

ภาพที่ 74 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 26 ท่าบเข่าขวา

ศิริษะ : ตั้งตรง

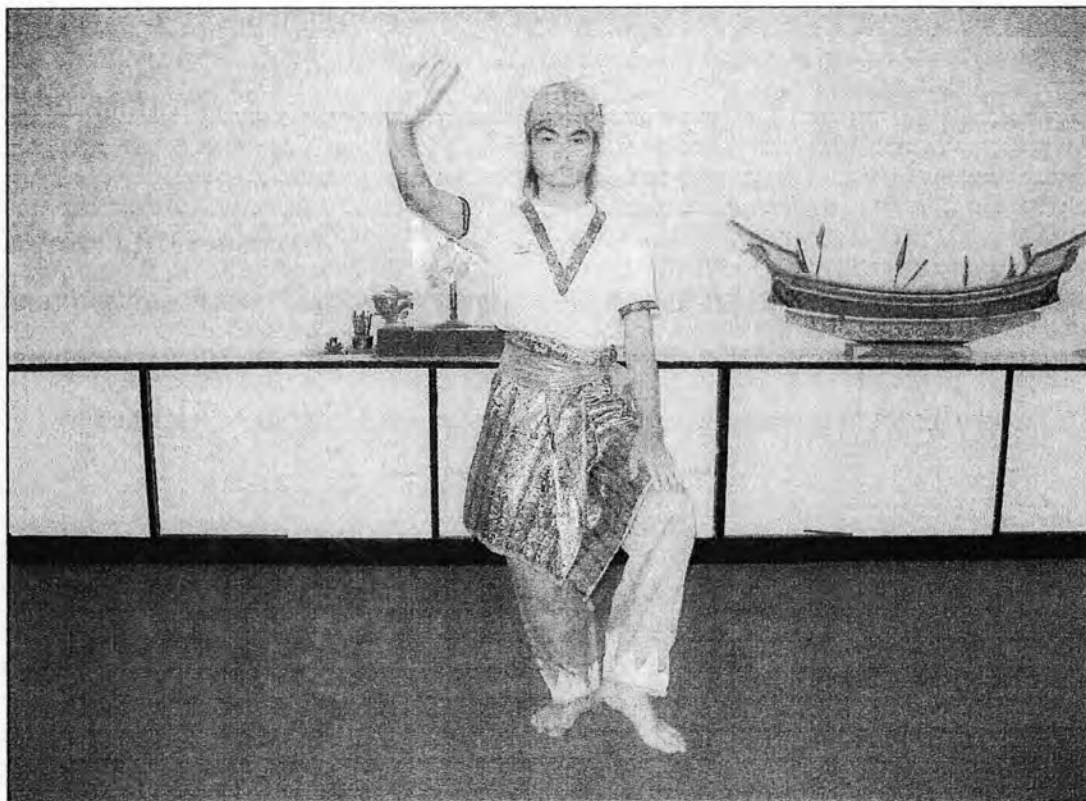
แขน : มือซ้ายตั้งวงบนระดับศิริษะ มือขวาแบมือวางบนหน้าขาขวา

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังย่อเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าขวาวางข้างหน้า เท้าซ้ายวางด้านหลังในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าทั้งสองข้างลงเหลี่ยมเบะเข่า น้าหนักอยู่เท้าขวา มือซ้ายตั้งวงระดับศิริษะ มือขวาแบมือคว่ำ และคบบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง

ภาพที่ 75 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 27 ท่าเดินนาฏ

ศิริษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาตั้งวงบนระดับศิริษะ มือซ้ายแบ่มือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า เท้าซ้ายยกห่างย่อเข้า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ยืนเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะแขนตั้งเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง จังหวะที่ 2 ก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทางซ้ายเล็กน้อย ยืนเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าขวาขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือขวาแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาขวา มือซ้ายเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ยืนเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง

ภาพที่ 76 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 28 ท่าชอนมือ

ศิริษะ : ค้างตรง

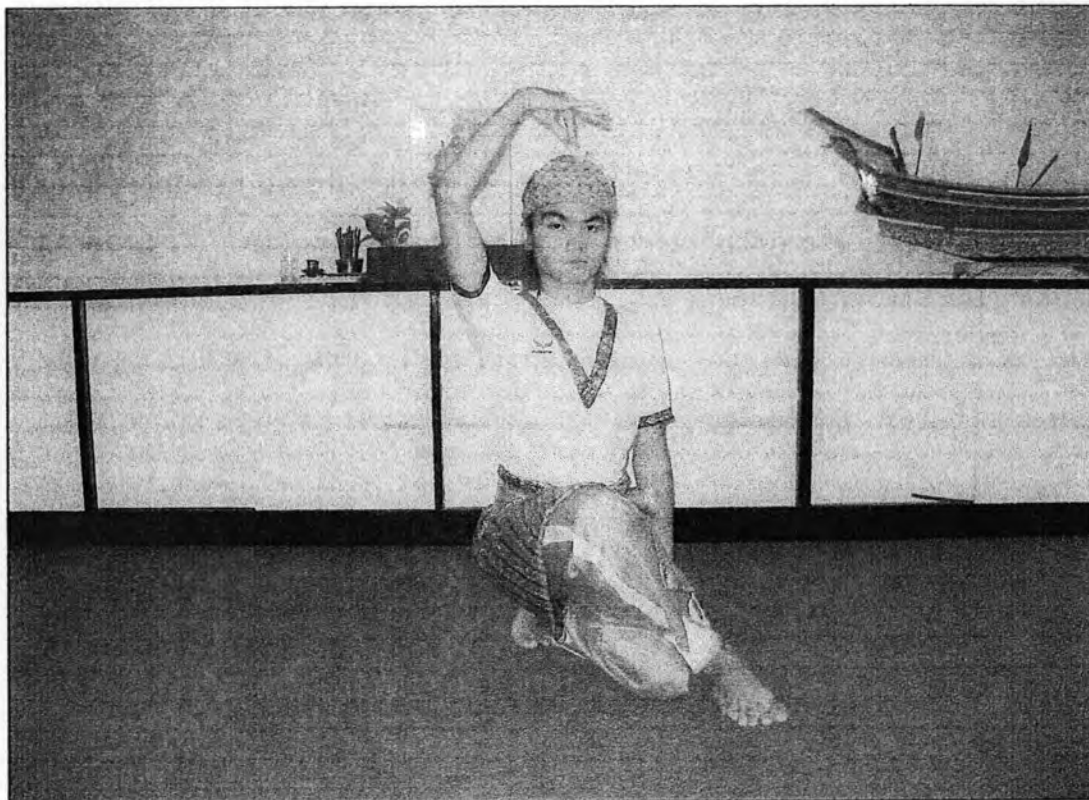
แขน : มือขวาโค้งงอหน้าระดับอกแขน มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอกแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางด้านหลังย่อเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมเบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนสูงระดับ ศิริษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้าย โค้งงอพร้อมทั้งสอดมือได้สอดขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้ว พลิกมือซ้ายแบ่มือหงายท้องแขนสูงระดับศิริษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลง มาด้านหน้าแล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาโค้งงอพร้อมสอดมือได้สอดซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้าน หน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า ศิริษะค้างตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 77 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 29 ท่าจบ จังหวะที่ 1

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวาจับศอกซ้าย มือซ้ายแบ่มือปล่อยข้างลำตัว
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาไขว้หน้าเท้าซ้าย เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา โดยให้เท้าขวาอยู่ในลักษณะไขว้หน้าเท้าซ้าย พร้อมทั้งย่อตัวลงนั่งทับสันเท้าซ้าย มือซ้ายแบ่มือปล่อยข้างลำตัว ลำตัวตั้งตรง มือขวาจับศอกซ้ายระดับศีรษะแล้วดึงจับอ้อมศีรษะทางซ้ายขึ้นสูงระดับศีรษะเปลี่ยนเป็นตั้งฝ่ามือแล้วลดลงตั้งระดับหน้า

ภาพที่ 78 : กระบวนท่ารำไหว้ครูรอยสอง 4 ชั้นท่าที่ 29 ท่าจบ จังหวะที่ 2

- ศีรษะ : ก้มหน้า
 แขน : มือทั้งสองแบมือปิดใบหน้างอข้อศอก
 ลำตัว : ค้อมไปข้างหน้าเล็กน้อย
 เท้า : เท้าขวาไขว้หน้าเท้าซ้าย เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากจังหวะที่ 1) นั่งทับส้นเท้าซ้าย มือทั้งสองแบมือหงายเข้าหาลำตัวงอข้อศอกแล้วปิดฝ่ามือทั้งสองไปที่ใบหน้า ค้อมตัวไปข้างหน้าเล็กน้อยพร้อมทั้งลูบฝ่ามือที่ใบหน้า 1 ครั้ง แล้วลุกขึ้นยืน

4.3.2 กระบวนทำรำคู่เชิง

กระบวนทำรำคู่เชิงเป็นลักษณะการรำคู่ จุดมุ่งหมายของการรำเพื่อคู่ชั้นเชิงของคู่ต่อสู้ และหาจุดอ่อนในการเข้าโจมตีคู่ต่อสู้ กระบวนทำรำเรียกว่า “แตกรอยสี่” การเคลื่อนไหวจะเป็นลักษณะ วงกลมและเข้าหาจุดศูนย์กลาง ผู้แสดงจะเริ่มด้นรำด้วย “ท่าทำสมาธิ” เพื่อรวมพลัง โดยหันเข้าหาหันใน วงเป็นลักษณะตรงกันข้าม เมื่อเคลื่อนไหวจะหันไหล่ขวาเข้าในวงและหันหน้าเหลือมกัน และเดินตาม วงโดยการก้าวไปข้างหน้าหรือก้าวถอยหลังประมาณ 4 ก้าว เมื่อกลับตัวเปลี่ยนตำแหน่งผู้แสดงจะใช้ “ท่าแยงหางหงส์” หรือ “ท่าหนุมานแยงหาง” เป็นลักษณะของการหมุนตัวกลับหลัง 1 รอบ แล้วจะหัน หน้าเข้าหากัน โดยอยู่ในลักษณะตรงกันข้าม การเคลื่อนไหวกระบวนทำรำแตกรอยสี่ ผู้แสดงจะอาศัย การฟังจะจังหวะหน้าทับกลองทนต์ผู้เป็นหลัก ทำนองเพลงบรรเลงประกอบในอัตราจังหวะ 1 ชั้น กระบวนทำรำมีการลำดับกระบวนทำรำไว้เป็นแบบแผนแล้วและได้สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ โดยนำ ทำรำมาจากแม่ท่าในกระบวนทำรำรอยสอง กระบวนทำรำแบ่งออกเป็น 2 กระบวนย่อย ปฏิบัติกระบวน ทำรำละ 3 ชุด รวมเป็น 6 กระบวนและมีท่าย่อย 39 ท่า รายละเอียดตามตารางดังนี้

กระบวนทำรำแตกรอยสี่ชุดที่ 1 ประกอบด้วยท่าราย่อย 7 ท่า ปฏิบัติ 3 ชุด	กระบวนทำรำแตกรอยสี่ชุดที่ 2 ประกอบด้วย ท่าราย่อย 6 ท่า ปฏิบัติ 3 ชุด
1. ท่าคบบเข่าขวา	1. ท่าคบบเข่าขวา
2. ท่าตัดมือ	2. ท่าตัดมือ
3. ท่าตั้งมือขวา	3. ท่าแยงหางหงส์
4. ท่าแทงมือขวา	4. ท่ากัน
5. ท่าคบบเข่าขวา	5. ท่าตั้งมือขวา
6. ท่าตั้งมือขวา	6. ท่าแทงมือขวา
7. ท่าแทงมือขวา	

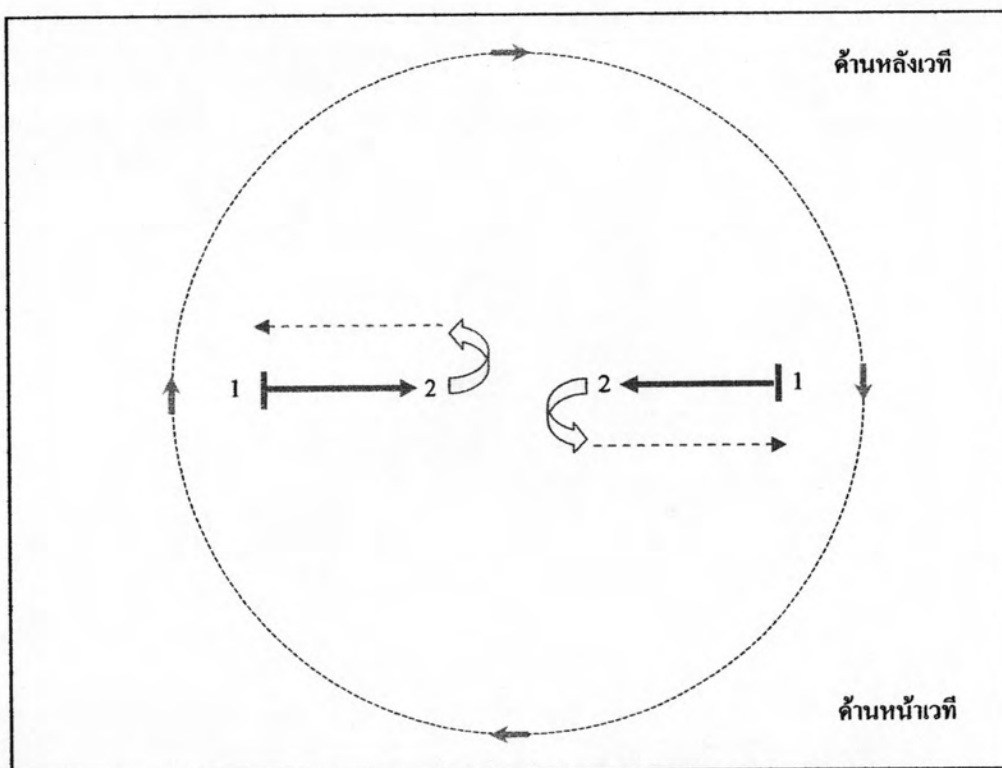
กระบวนทำรำแตกรอยสี่มีทิศทางในการรำมี 4 ทิศหลัก แต่ถูกจำกัดด้วยวงกลม ดังนั้น กระบวน ทำรำจะมีการรำหันหน้าเข้าหาหัน หันหลังให้กัน และหันหน้าเหลือมกัน โดยมีโครงสร้างของวงกลม เป็นตัวกำหนดทิศทางทั้ง 4 รายละเอียดดังนี้

สัญลักษณ์และความหมาย

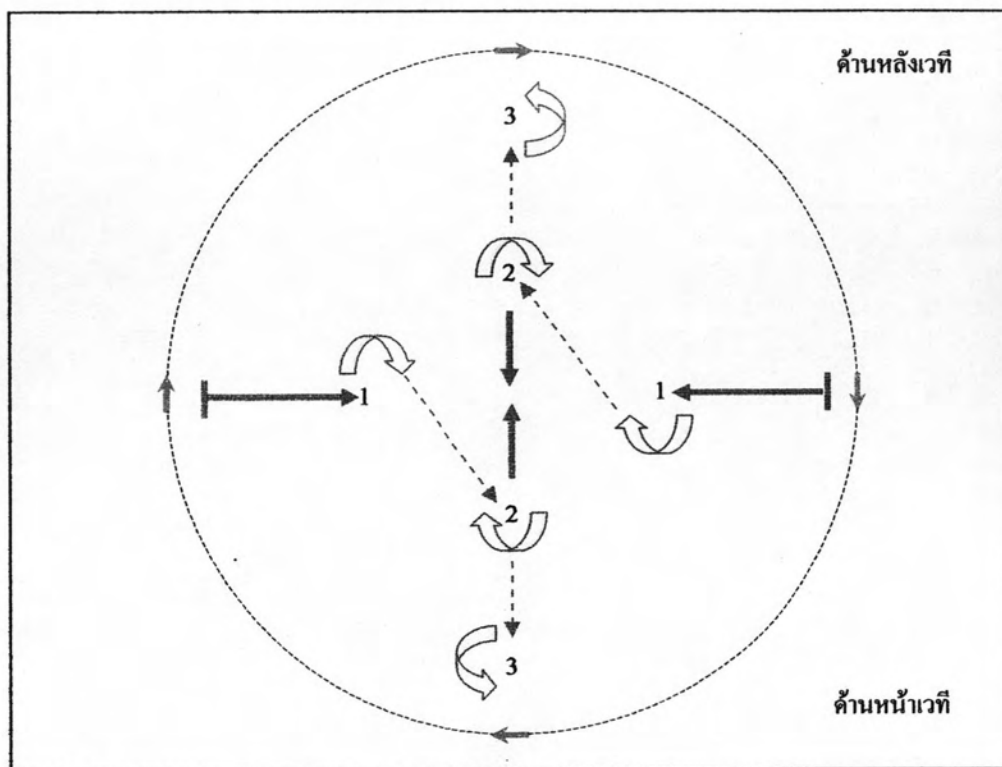
1.		หมายถึง เดินวนเป็นวงกลมตามแนวลูกศร
2.		หมายถึง หันหน้าเข้าหากันในวงกลม
3.		หมายถึง หมุนตัวเพื่อกลับตัวตามแนวลูกศร
4.		หมายถึง การเปลี่ยนตำแหน่ง

ภาพที่ปรากฏบนเวที

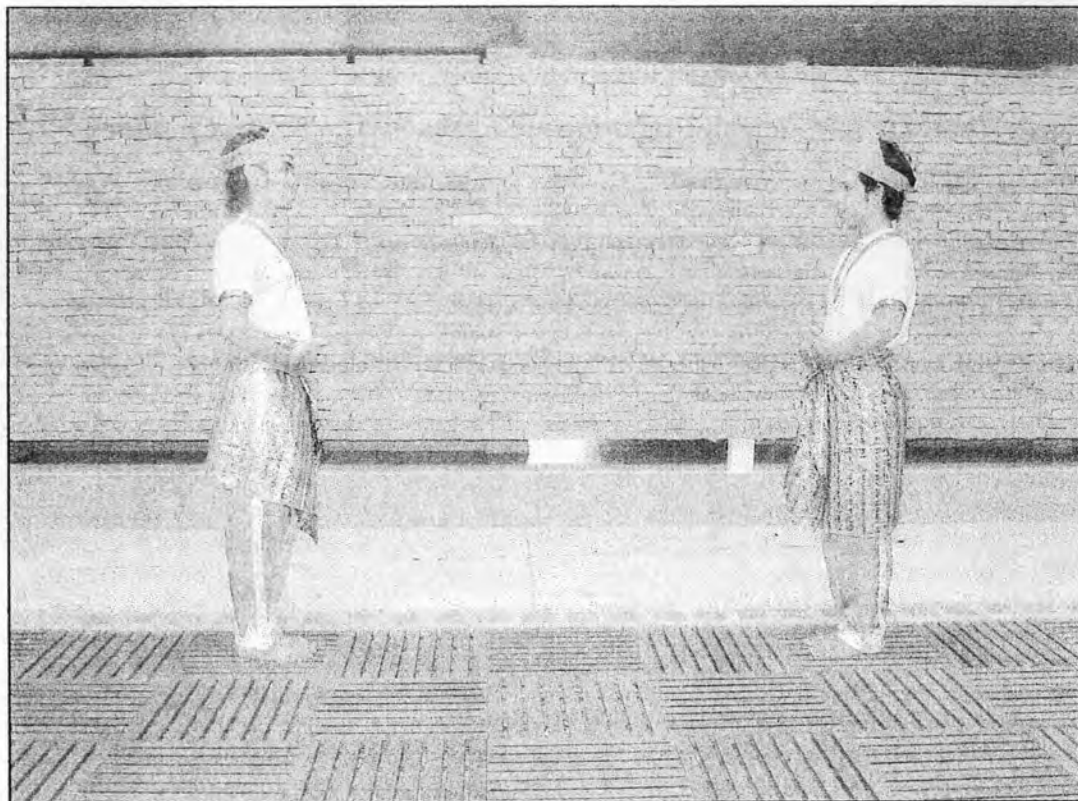
ทิศทางการเคลื่อนไหวกระบวนท่ารำแตรรอยสี่จุดที่ 1

ทิศทางการเคลื่อนไหวกะบวนท่ารำแตรรอยสี่ชุดที่ 2

การรำดับท่ารำกระบวนท่ารำแตกรอยสี่

ภาพที่ 79 : ท่าเริ่มต้นกระบวนท่ารำแตกรอยสี่ ท่าทำสมาธิ

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือทั้งสองแบมือประสานกันระดับหน้าท้อง แขนทั้งสองงอข้อศอกเปิดศอก

ลำตัว : ตั้งตรง

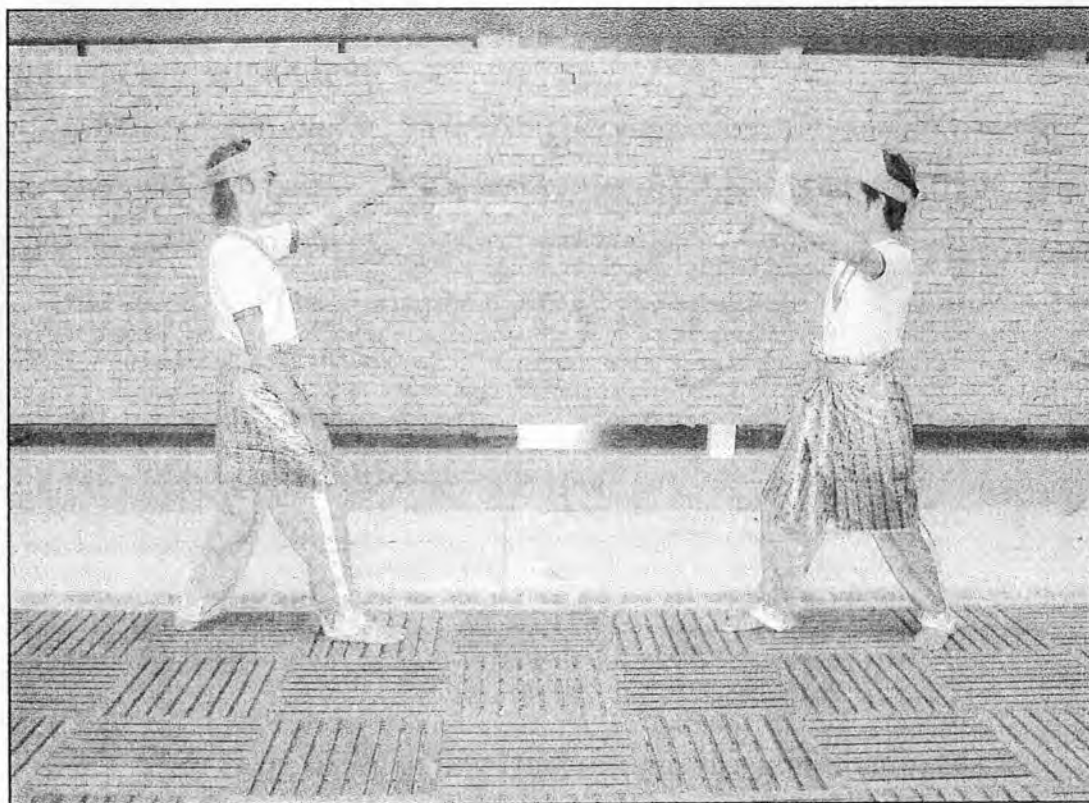
เท้า : ยืนตรงเท้าชิด

ทิส : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : หันหน้าเข้าหากัน ยืนตรงอยู่กับที่เท้าทั้งสองชิดกัน มือทั้งสองตั้งวงข้างลำตัวระดับเอว ใช้จังหวะยี่ด-ยุบ เดินสูดเท้าตรงไปข้างหน้าเข้าหาหันพอประมาณ พร้อมทั้งเดินมือทั้งสองข้างมาประสานกันที่ระดับหน้าท้องโดยใช้มือขวาทับมือซ้าย ยืนตรงเท้าทั้งสองชิดกัน ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรงหน้ามองตรง

หมายเหตุ : ท่าทำสมาธิเป็นท่าเริ่มต้นของกระบวนท่ารำซึ่งจะปฏิบัติเพียง 1 ครั้งเท่านั้น

1) กระทบวนทำรำแตกรอยสี่ซुकที่ 1 มี 7 ทำย่อ ผู้แสดงจะต้องรำ 3 กระทบวน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการปฏิบัติกระทบวนทำรำเพียง 1 ซुक ดังนี้

ภาพที่ 80 : กระทบวนทำรำแตกรอยสี่ ซुकที่ 1 ท่าที่ 1 ทำตบเข่าขวา

ศิริษะ : ตั้งตรง

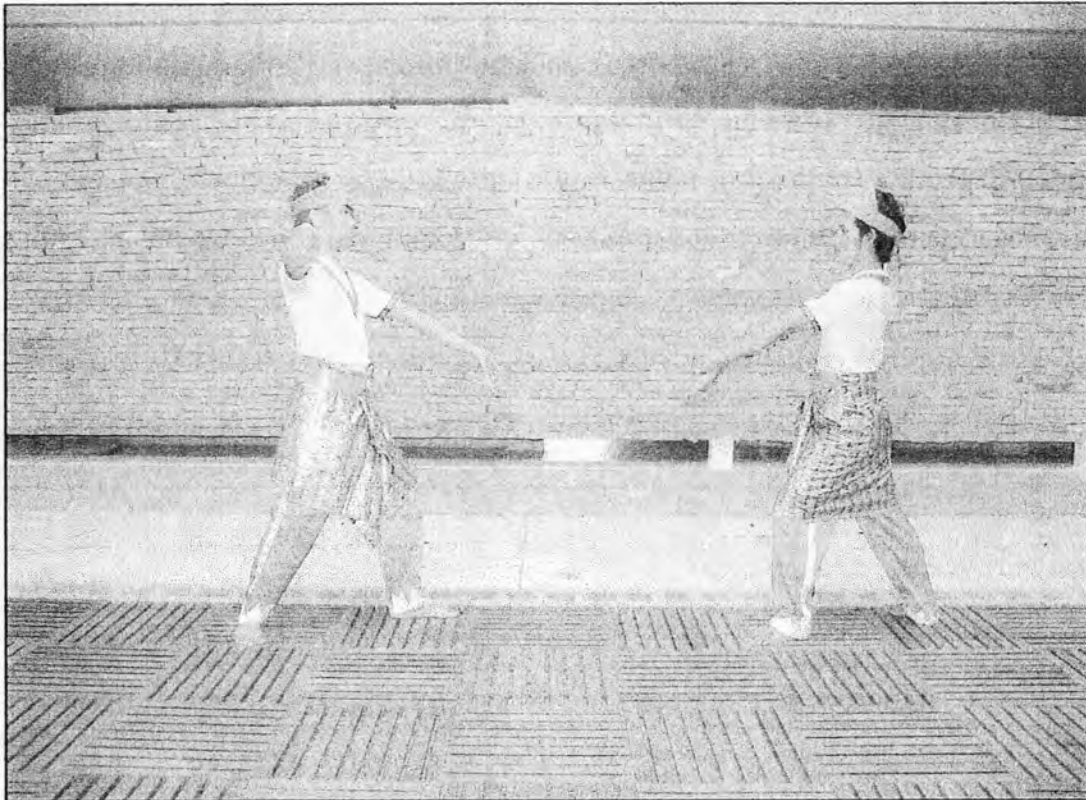
แขน : มือซ้ายตั้งวงบนระดับศิริษะ มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขาขวา

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังงอเข่า

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางด้านหลังในลักษณะสามเด้า ย่อเข่าทั้งสองข้างลงเหลี่ยมเบะเข่า นำหนักอยู่ที่เท้าซ้าย หันหน้าเข้าหากัน มือขวาจับแล้วดึงจับขึ้นด้านหน้าระดับศิริษะเปลี่ยนตั้งฝ่ามือแบระดับเดิม เปิดปลายศอกและหักข้อศอก และตบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา มือซ้ายจับเล็กน้อยสอดมือไปด้านหลังระดับสะโพกข้างซ้ายแล้วคลายจับเปลี่ยนเป็นตั้งวงบนระดับศิริษะ ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง และหน้ามองตรง

ภาพที่ 81 : กระบวนท่ารำแดกรอยสี่ ชุดที่ 1 ท่าที่ 2 ทำดักมือ

ศิระษะ : ตั้งตรง

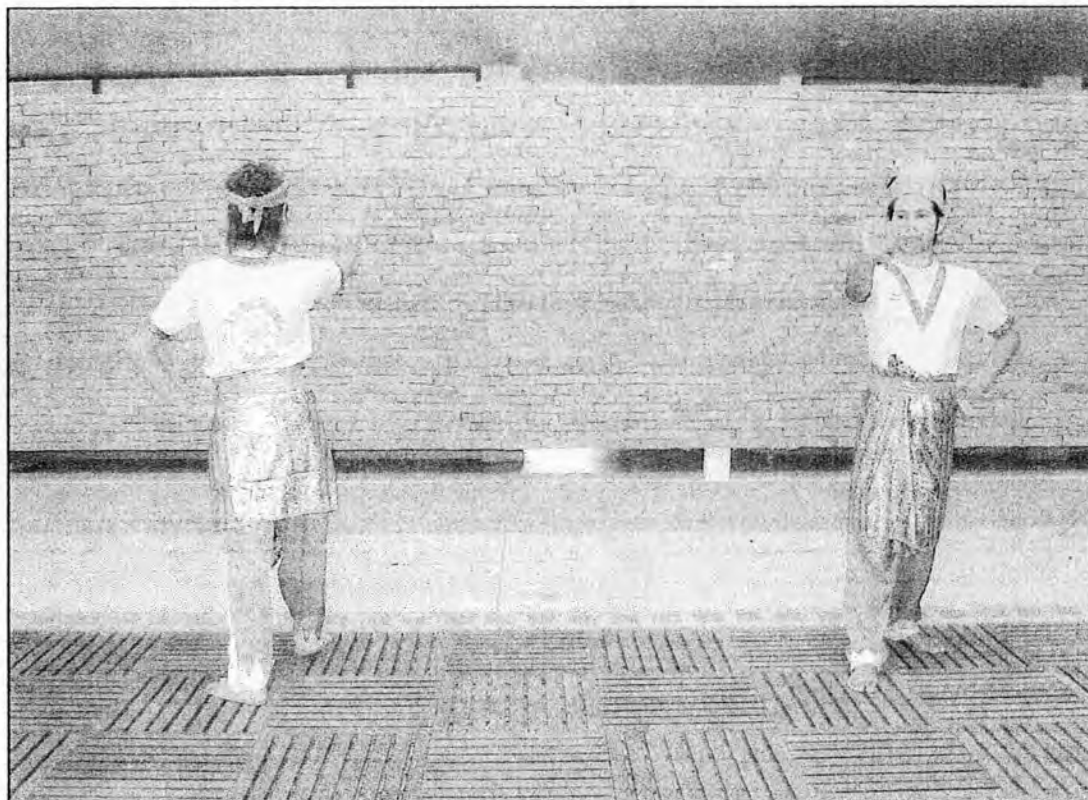
แขน : มือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนส่งแขนไปด้านหน้าแขนตั้ง มือขวาแบฝ่ามือหงายขึ้น
ระดับศิระษะงอข้อศอก

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข้า เท้าขวาวางหลังย่อเข้า

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย โน้มลำตัวไปข้างหน้าเข้าหาจุดศูนย์กลาง ซ้อนมือซ้ายจากข้างลำตัวไปข้างหน้าโดยแบฝ่ามือหงายท้องแขนตั้งแขน มือขวาแบฝ่ามือคว่ำแล้วปาดขึ้นเหนือศิระษะจากด้านหน้าไปด้านหลังแล้วหยุดตรงท้ายทอย หงายท้องแขนขึ้นงอข้อศอกและเปิดศอก หน้ามองตรง

ภาพที่ 82 : กระบวนท่ารำแดกรอยสี่ ชุดที่ 1 ท่าที่ 3 ทำตั้งมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวากำหมัดตั้งมือด้านหน้าระดับอกงอแขน มือซ้ายกำหมัดท้าวสะเอว

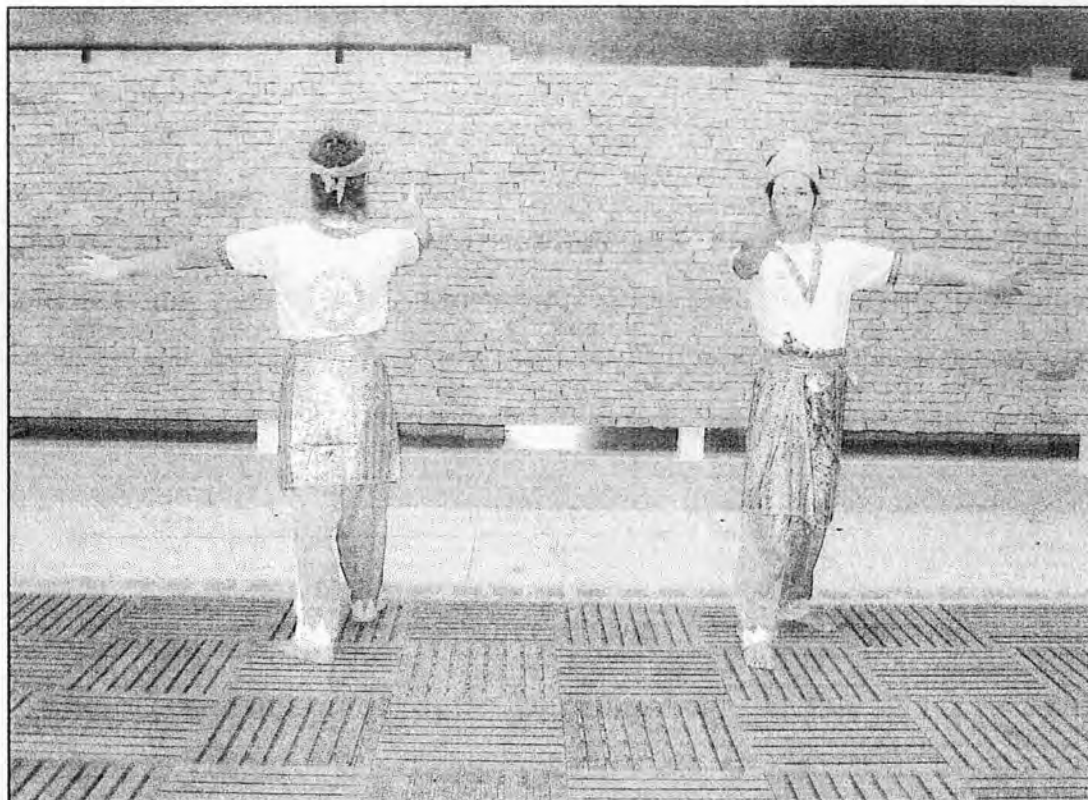
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวาเบี่ยงลำตัวออกทางซ้ายเล็กน้อย เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้ายอยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวากำหมัดแล้วขึ้นตั้งระดับอกงอแขนเล็กน้อย มือซ้ายกำหมัดเท้าสะเอว ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าหล่อมกันโดยหันไหล่ขวาเข้าในวง ศีรษะตั้งตรงหน้ามองตรง

หมายเหตุ : ลักษณะการใช้มือขวาสามารถปฏิบัติได้ 2 ลักษณะคือ กำหมัด และแบฝ่ามือตั้งปลายมือขึ้น

ภาพที่ 83 : กระบวนท่ารำแตกรอยสี่ ชุดที่ 1 ท่าที่ 4 ท่าแขงมือขวา

ศิริษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอกค้ำหน้าระดับอกแขงปลายมือออกด้านหน้าลำตัว มือซ้าย
ตะแคงจับยกแขนตั้งระดับไหล่

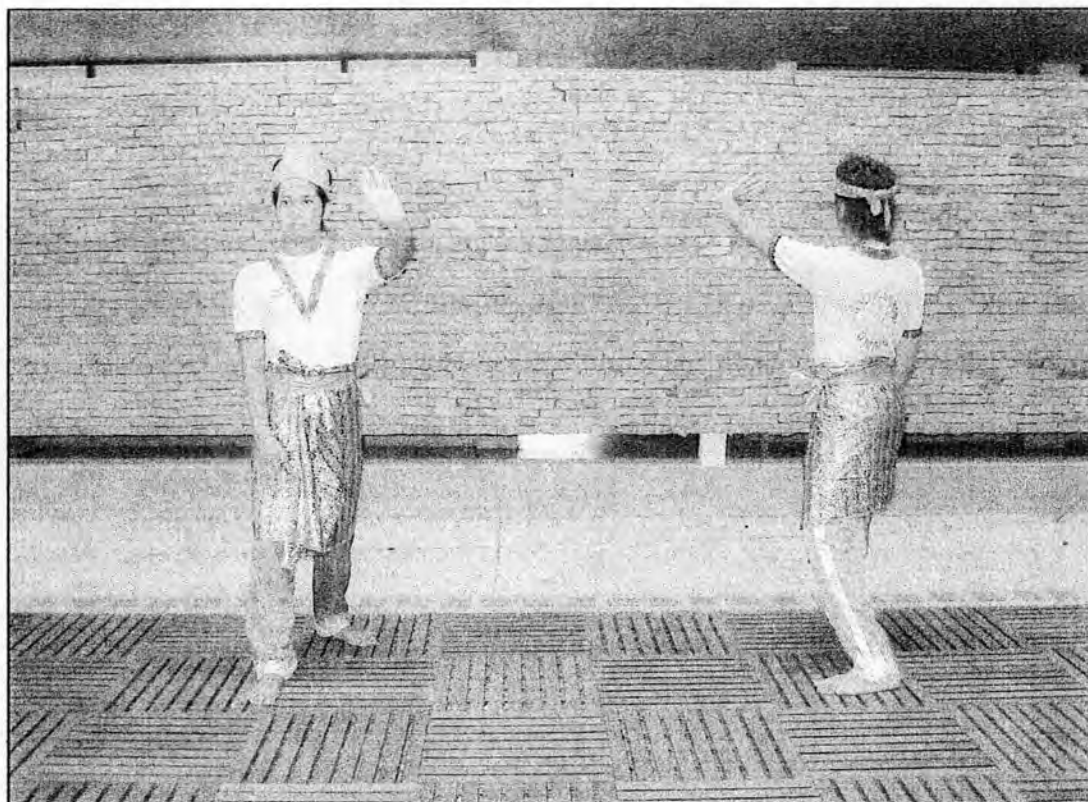
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าเหมือนกัน

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าเหมือนกันโดยหันไหล่ขวาเข้าในวง มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอกค้ำหน้าระดับอกแขงปลายมือออกด้านหน้าลำตัว มือซ้ายตะแคงจับยกแขนตั้งระดับไหล่ ศิริษะตั้งตรงใบหน้ามองตรง ก้าวเดินไปข้างหน้าตามวงประมาณ 4 ก้าว

หมายเหตุ : ลักษณะการใช้มือขวาสามารถปฏิบัติได้ 2 ลักษณะคือ กำหมัด และแบฝ่ามือตั้งปลายมือขึ้น

ภาพที่ 84 : กระบวนท่ารำแดกรอยสี่ ชุดที่ 1 ท่าที่ 5 ท่าคบเข้าขวา

ศิริษะ : ตั้งตรง

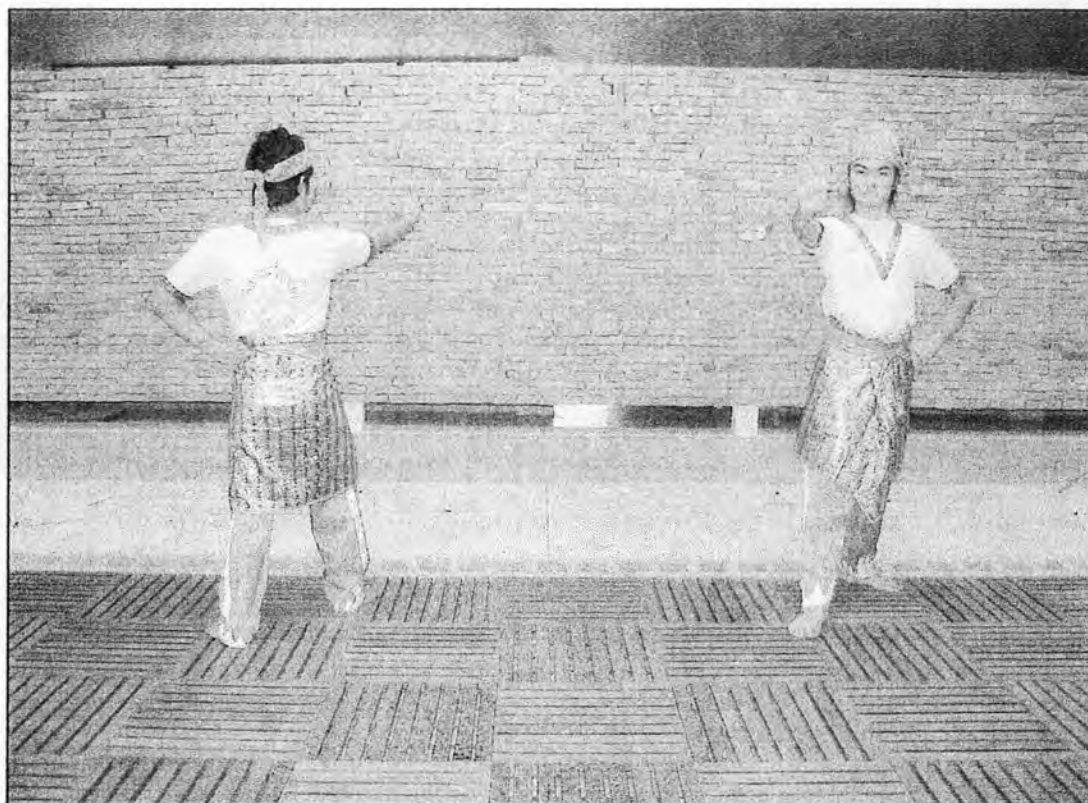
แขน : มือซ้ายตั้งวงบนระดับศิริษะ มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขวา

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข่า

ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : หมุนลำตัวกลับทางขวาก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข่า น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา หันหน้าหล่อมกัน โดยหันไหล่ซ้ายเข้าในวง มือขวาแบมือคบบลงบนหน้าขวา มือซ้ายตั้งวงบนระดับศิริษะ ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 85 : กระบวนท่ารำแตกรอยสี่ ชุดที่ 1 ท่าที่ 6 ท่าตั้งมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวากำหมัดตั้งมือค้ำหน้าระดับอกงอแขน มือซ้ายกำหมัดท้าวสะเอว

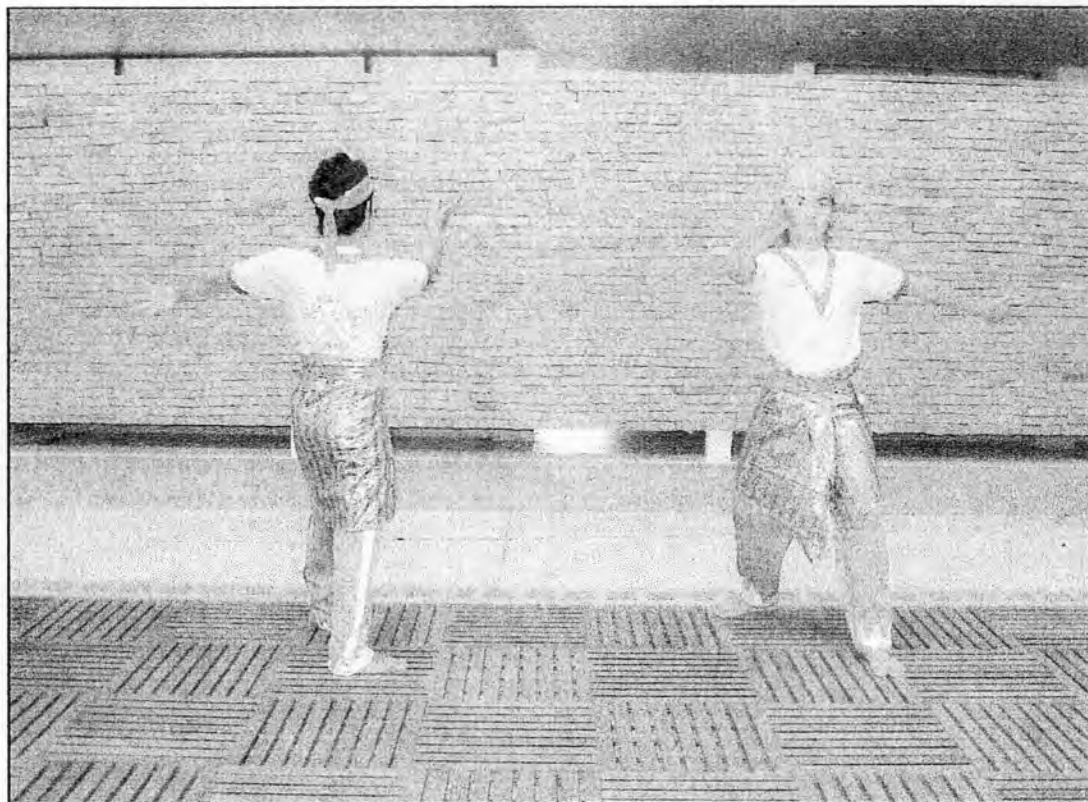
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าเหลื่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวา เบี่ยงลำตัวออกทางซ้ายเล็กน้อย เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวากำหมัดแล้วขึ้นตั้งระดับอก งอแขนเล็กน้อย มือซ้ายกำหมัดเท้าสะเอว ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าเหลื่อมกันคนละด้านตามวง โดยหันไหล่ขวาเข้าในวง ศีรษะตั้งตรง ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง

หมายเหตุ : ลักษณะการใช้มือขวาสามารถปฏิบัติได้ 2 ลักษณะคือ กำหมัด และแบฝ่ามือตั้งปลายมือขึ้น

ภาพที่ 86 : กระบวนท่ารำแตกรอยสี่ ชุดที่ 1 ท่าที่ 7 ท่าแทงมือขวา

ศิระษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอกด้านหน้าระดับอกแทงปลายมือออกด้านหน้าลำตัว มือซ้าย
ตะแคงจับขกแขนตั้งระดับไหล่

ลำตัว : ตั้งตรง

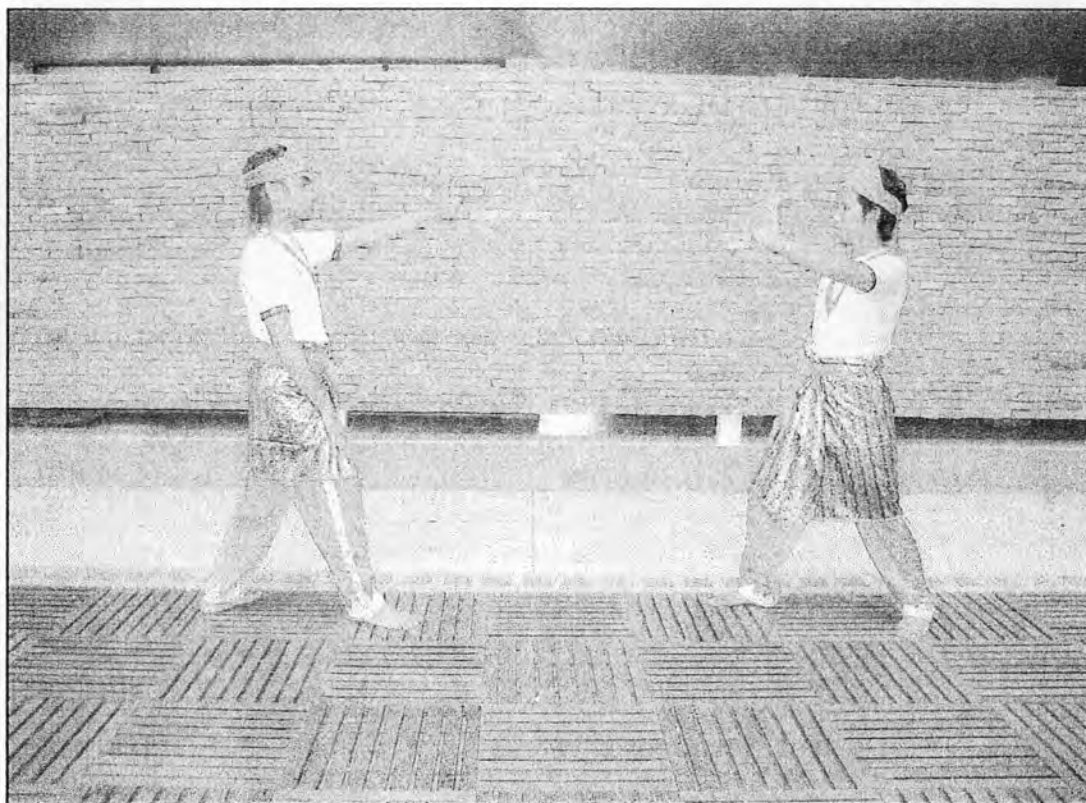
เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าหล่อมกันโดยหันไหล่ขวาเข้าในวง มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอกด้านหน้าระดับอกแทงปลายมือออกด้านหน้าลำตัว มือซ้ายตะแคงจับขกแขนตั้งระดับไหล่ ศิระษะตั้งตรงใบหน้ามองตรง ก้าวเดินไปข้างหน้าตามวงประมาณ 4 ก้าว

หมายเหตุ : ลักษณะการใช้มือขวาสามารถปฏิบัติได้ 2 ลักษณะคือ กำหมัด และแบฝ่ามือตั้งปลายมือขึ้น

2) กระบวนท่ารำแตกรอยสี่ ชุดที่ 2 มี 6 ท่าย่อย ผู้แสดงจะต้องรำ 3 กระบวน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการปฏิบัติกระบวนท่ารำเพียง 1 ชุด ดังนี้

ภาพที่ 87 : กระบวนท่ารำแตกรอยสี่ ชุดที่ 2 ท่าที่ 1 ท่าตบเข่าขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง หน้ามองตรง

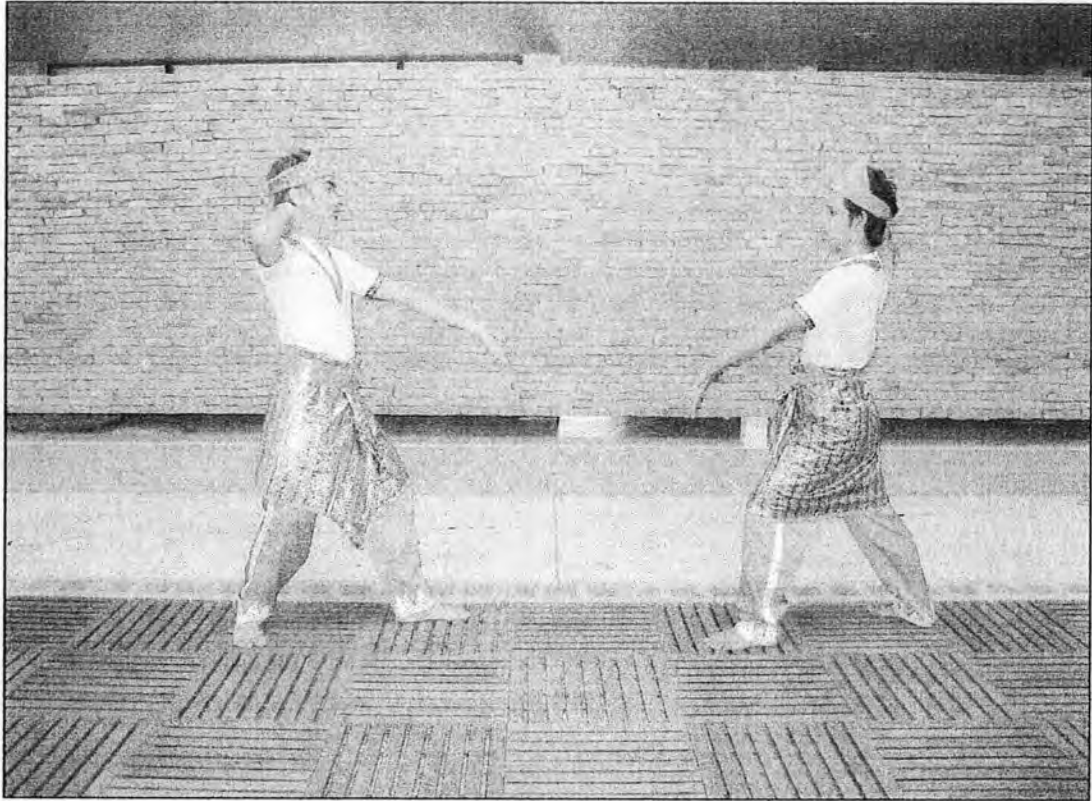
แขน : มือซ้ายตั้งวงบนระดับศีรษะ มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขาขวา

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข่า

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : หมุนลำตัวกลับทางขวาหันหน้าเข้าวง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข่า น้าหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาแบมือตบลงบนหน้าขาขวา มือซ้ายตั้งวงบนระดับศีรษะ ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 88 : กระบวนท่ารำแดกรอยสี่ ชุดที่ 2 ท่าที่ 2 ท่าดักมือ

ศีรษะ : ตั้งตรง

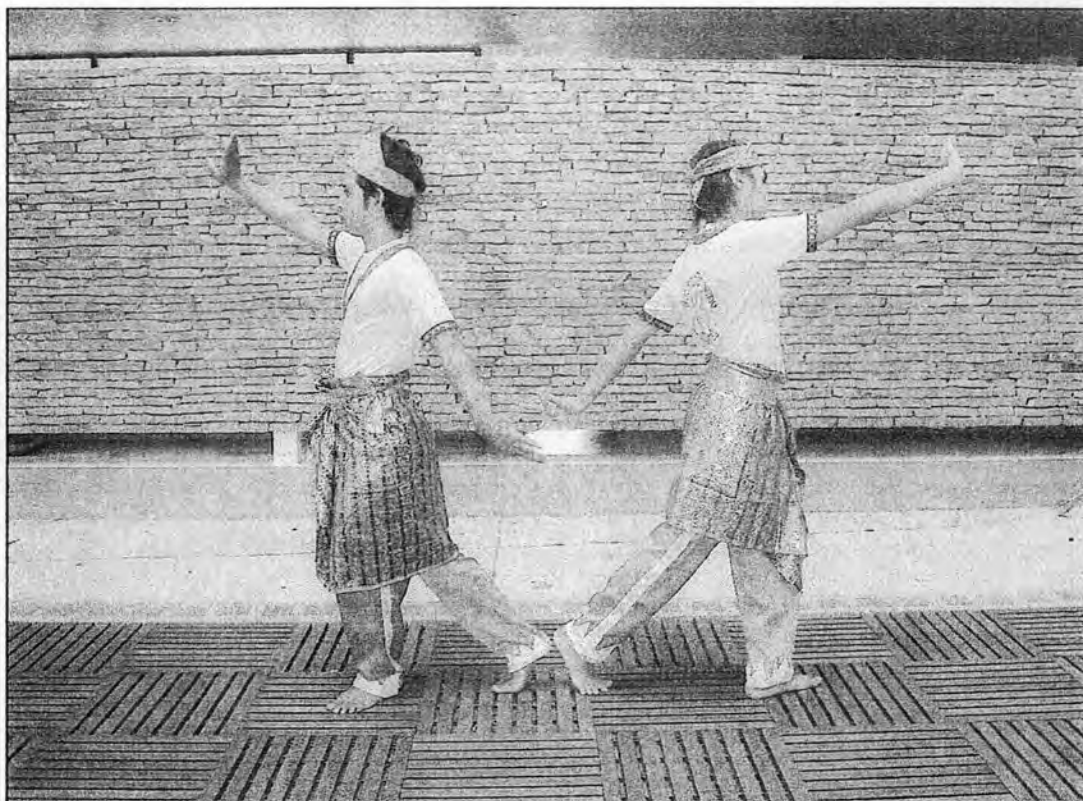
แขน : มือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนส่งแขนไปด้านหน้าแขนตั้ง มือขวาแบฝ่ามือหงายขึ้น
ระดับศีรษะงอข้อศอก

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังงอเข่า

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย โน้มลำตัวไปข้างหน้าเข้าหาจุดศูนย์กลาง ช้อนมือซ้ายจากข้างลำตัวไปข้างหน้าโดยแบฝ่ามือหงายท้องแขนตั้งแขน มือขวาแบฝ่ามือคว่ำแล้วปาดขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไปด้านหลังแล้วหยุดตรงท้ายทอย หงายท้องแขนขึ้นงอข้อศอกและเปิดศอก หน้ามองตรง

ภาพที่ 89 : กระบวนท่ารำแดกรอยสี่ ชุดที่ 2 ท่าที่ 3 ท่าแขงหางหงส์

ศิริษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาดั้งวงบนระดับศิริษะ มือซ้ายจับส่งหลัง

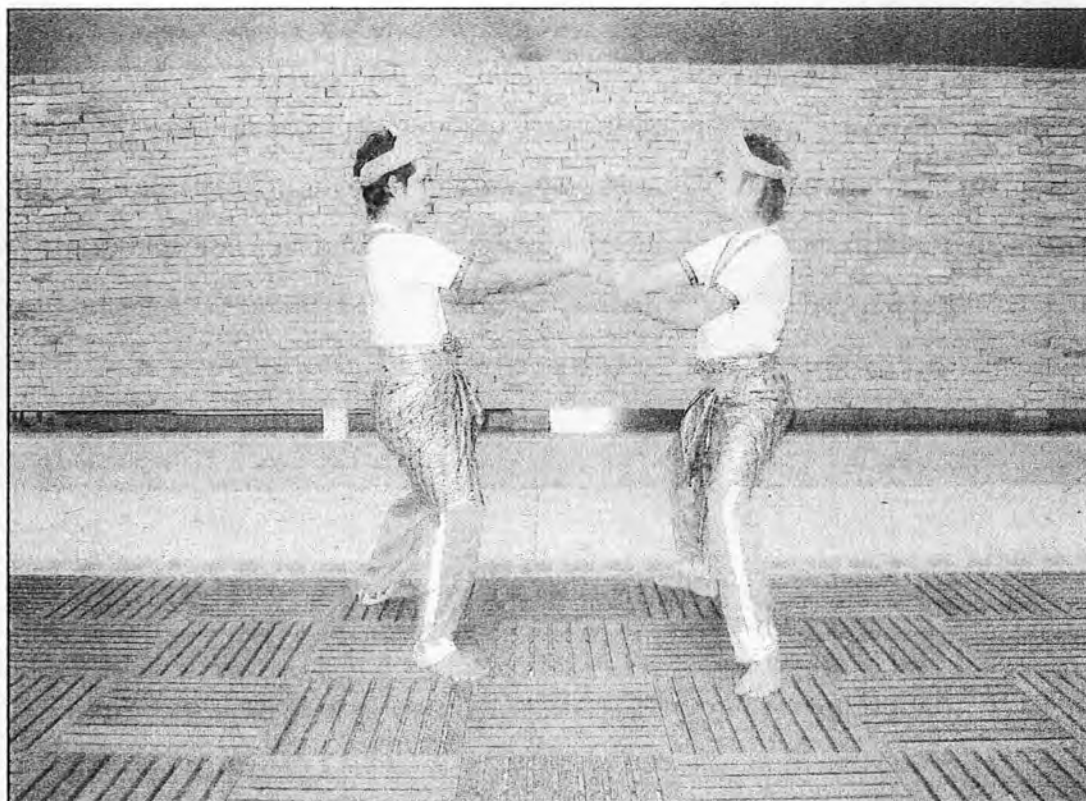
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางหลังย่อเข้าเปิดสันเท้า

ทศ : หันหลังชนกัน

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายเข้าหากันโดยหันไหล่ซ้ายเหลื่อมกัน ยุบตัวลงย่อเข้าซ้ายสอดเท้าขวา
วางหลังเท้าซ้าย มือซ้ายตั้งวงบนระดับศิริษะ มือขวาสอดจับข้างลำตัวระดับสะเอว (คล้ายท่าสอดสร้อย
มาลา) พร้อมทั้งหมุนตัวกลับทางซ้าย 1 รอบ บิดเท้าถ่วงน้ำหนักจากเท้าซ้ายไปยังเท้าขวา มือซ้ายปาดจับ
ส่งหลังมือขวาสอดจับขึ้นตั้งวงบนระดับศิริษะ

หมายเหตุ : ผู้แสดงจะกลับตัวเพื่อเปลี่ยนตำแหน่ง ดูภาพการเคลื่อนไหวประกอบในหน้า

ภาพที่ 90 : กระบวนท่ารำแดกรอยสี่ ชุดที่ 2 ท่าที่ 4 ท่ากัน

ศีรษะ : ตั้งตรง

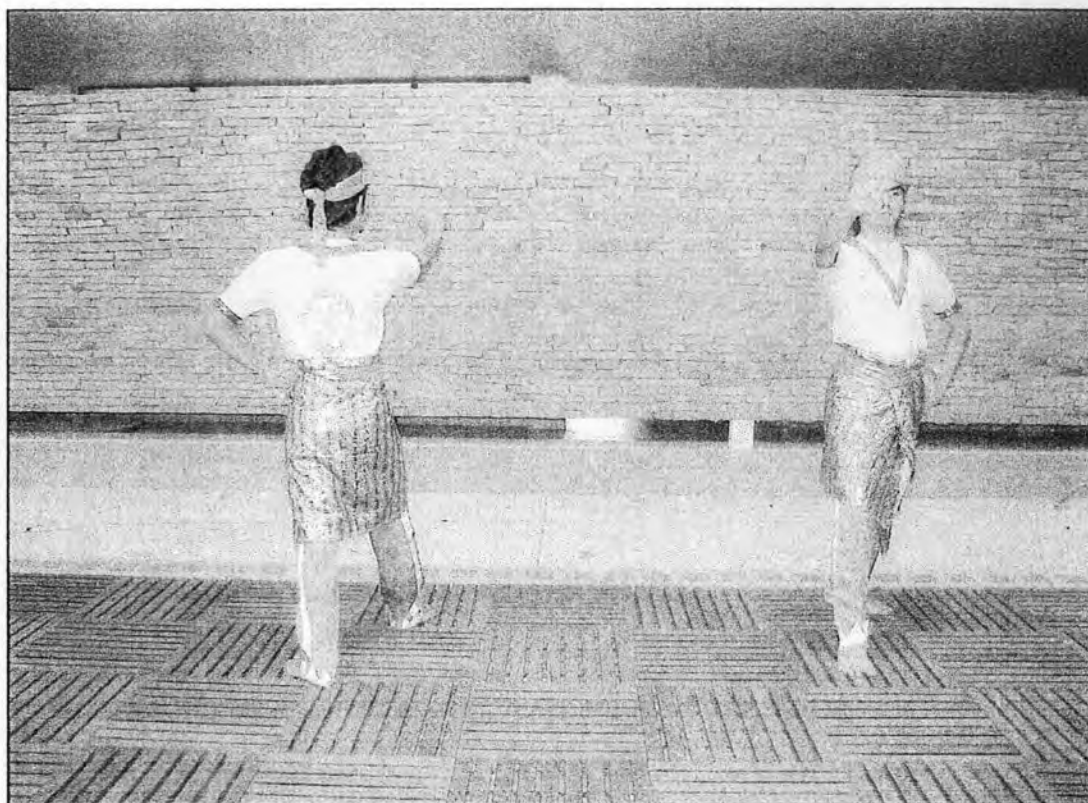
แขน : มือซ้ายแบมือตั้งข้อมือองข้อศอกระดับอกด้านในลำตัว มือขวาแบมือตั้งฝ่ามือองข้อศอกระดับอกด้านนอกลำตัว

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : ย่อเข่าลงเหลี่ยม

ทิส : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่าแยงหางหงส์) หันตัวกลับทางซ้ายเข้าหากันย่อเข่าลงเหลี่ยมแบะเข่าลำตัวตั้งตรง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบมือตั้งฝ่ามือองข้อศอกระดับอกด้านนอกลำตัว มือซ้ายแบมือตั้งข้อมือองข้อศอกระดับอกด้านในลำตัว หน้ามองกัน และบิดเท้าทั้งสองพร้อมถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าขวา มือซ้ายแบมือตั้งฝ่ามือองข้อศอกระดับอกด้านนอกลำตัว มือขวาแบมือตั้งข้อมือองข้อศอกระดับอกด้านในลำตัว หน้ามองกัน

ภาพที่ 91 : กระบวนท่ารำแดกรอยสี่ ชุดที่ 2 ท่าที่ 5 ทำตั้งมือขวา

ศัรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวากำหมัดตั้งมือด้านหน้าระดับอกงอแขน มือซ้ายกำหมัดท้าวสะเอว

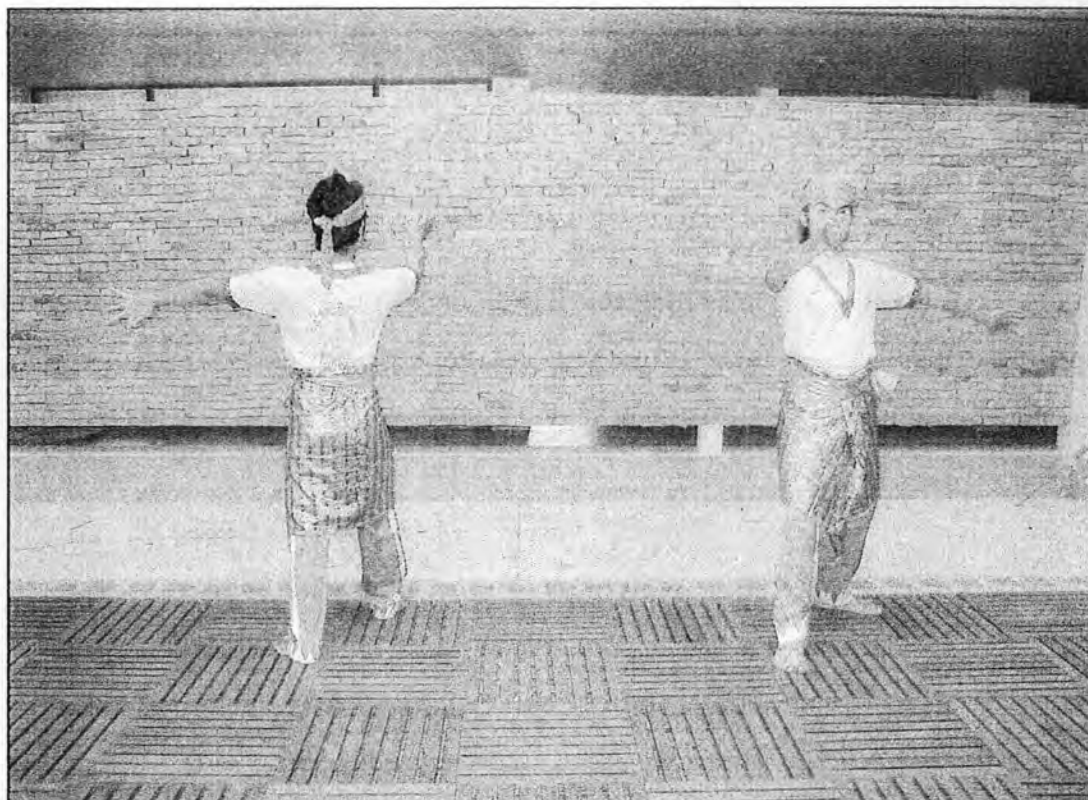
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวา เบี่ยงลำตัวออกทางซ้ายเล็กน้อย เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวากำหมัดแล้วขึ้นตั้งระดับอก งอแขนเล็กน้อย มือซ้ายกำหมัดเท้าสะเอว ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าหล่อมกันคนละด้านตามวง โดยหันไหล่ขวาเข้าในวง ศัรษะตั้งตรง ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง

หมายเหตุ : ลักษณะการใช้มือขวาสามารถปฏิบัติได้ 2 ลักษณะคือ กำหมัด และแบฝ่ามือตั้งปลายมือขึ้น

ภาพที่ 92 : กระบวนท่ารำแตกรอยสี่ ชุดที่ 2 ท่าที่ 6 ท่าแทงมือขวา

ศิระษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอกค้ำหน้าระดับอกแทงปลายมือออกด้านหน้าลำตัว มือซ้าย
ตะแคงจับยกแขนตั้งระดับไหล่

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าหล่อมกันโดยหันไหล่ขวาเข้าในวง มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอกค้ำหน้าระดับอกแทงปลายมือออกด้านหน้าลำตัว มือซ้ายตะแคงจับยกแขนตั้งระดับไหล่ ศิระษะตั้งตรงใบหน้ามองตรง ก้าวเดินไปข้างหน้าตามวงประมาณ 4 ก้าว

หมายเหตุ : ลักษณะการใช้มือขวาสามารถปฏิบัติได้ 2 ลักษณะคือ กำหมัด และแบฝ่ามือตั้งปลายมือขึ้น

4.3.3 กระบวนท่ารำต่อสู้มือเปล่า

กระบวนท่ารำต่อสู้มือเปล่าเป็นลักษณะกระบวนท่ารำต่อสู้ ซึ่งเลียนแบบมาจากการต่อสู้โดยใช้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายได้แก่ มือ แขน ขา และเท้า เป็นอาวุธในการต่อสู้ป้องกันตัว ประกอบด้วยกระบวนท่ารำต่อสู้ 3 กระบวนท่า คือ กระบวนท่ารำหนุมานแทงหอก กระบวนท่ารำหนุมานพินดาบ และกระบวนท่ารำหนุมานคลุกฝุ่น โครงสร้างของกระบวนท่ารำต่อสู้ทั้ง 3 กระบวน ประกอบด้วยลักษณะการเคลื่อนไหว 2 ส่วน คือ กระบวนท่ารำ ซึ่งนำมาจากกระบวนท่ารำแตรรอยสี่ และกระบวนท่าต่อสู้ ซึ่งมีท่าแม่ไม้ในการต่อสู้ 3 แม่ท่า คือ ท่าแทงหมัด ท่าพินมือ และท่าจับ ในกระบวนท่าต่อสู้แต่ละแม่ท่าจะประกอบด้วยท่าแม่ไม้ ท่าสัญญาณ และท่าลูกไม้ วิธีการเข้าต่อสู้จะมีการให้ท่าสัญญาณก่อนเพื่อจะได้ทราบว่าจะเข้าต่อสู้ด้วยท่าใดก่อน และเมื่อจะเข้าปะทะจะใช้การตบเข้าเพื่อให้สัญญาณการเข้าจู่โจม ยกเว้นกระบวนท่าจับซึ่งจะใช้จังหวะชืด-ยุบลำตัวเข้าต่อสู้

เนื่องจากการแสดงศิลปะมือเปล่าเป็นเพียงการแสดงซึ่งเลียนแบบมาจากการต่อสู้ ดังนั้นในการรำต่อสู้จะกระทำเพียงเบาๆ พอดูเป็นท่าทางการต่อสู้ และไม่ได้ออกแรงมากเท่ากับการต่อสู้จริงๆ ท่าทางในการต่อสู้ส่วนใหญ่จะมีการกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว และจะมีการฝึกซ้อมก่อนการแสดงจริง ในการแสดงดนตรีศิลปะจะบรรเลงประกอบในการทำงานเกี่ยวกับการรำไหว้ครูและรำคู่คู่เชิง แต่จะประโคมเร่งจังหวะดนตรีให้กระชั้นขึ้นเพื่อความความสีกเทิมให้กับนักแสดง และเพิ่มความสนุกสนานเร้าใจให้แก่ผู้ชม ทิศทางในการเคลื่อนไหวกระบวนท่ารำต่อสู้ ผู้แสดงจะรำเป็นวงกลมเช่นเดียวกับกระบวนท่าแตรรอยสี่ เมื่อมีการต่อสู้จะจู่โจมจะเข้าหากันในจุดศูนย์กลางของวงกลมก่อน และในท่าลูกไม้ต่อสู้จะเคลื่อนไหวได้โดยไม่จำกัดทิศทาง เมื่อต่อสู้จบก็จะเข้ากระบวนท่ารำเป็นลักษณะวงกลมเช่นเดิม (ดูภาพกระบวนท่ารำแตรรอยสี่ประกอบ) การปฏิบัติกระบวนท่ารำต่อสู้ 3 กระบวนท่าได้แก่

1. ท่าหนุมานแทงหอก ท่าแม่ไม้คือ การใช้หมัด ท่าลูกไม้ที่แตกออกจากท่าแม่ไม้ดังกล่าว คือ ท่าแทงหมัดตรง ท่าแทงหมัดขวาเฉียงจากไหล่ขวาไปทางซ้าย และท่าแทงหมัดซ้ายเฉียงจากไหล่ซ้ายไปทางขวา เป้าหมายของการจู่โจมคือ ใบหน้า ออก และไหล่ อาจมีการใช้เท้าเตะหรือศอกประกอบการต่อสู้ ฝ่ายรับจะใช้มือที่อยู่ตรงกันข้ามรับ โดยการแบมือหรือตั้งแขนรับหมัดที่สวนมาข้างหน้า หรือใช้มือปิดแขนและจับล็อกข้อมือของฝ่ายตรงกันข้ามไว้ เมื่อต้องการจะได้ตอบก็จะใช้วิธีการเช่นเดียวกัน กระบวนท่ารำหนุมานแทงหอกประกอบด้วยท่ารำย่อยชุดละ 11 ท่า การปฏิบัติท่ารำฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายเข้าจู่โจมก่อน ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ เมื่อจบกระบวนท่าชุดที่ 1 ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายจู่โจม ฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ รวมเป็น 2 ชุด ตามตารางดังนี้

ชุดที่ 1 ผู้แสดงฝ่ายขวาเริ่มก่อน	ชุดที่ 2 ผู้แสดงฝ่ายซ้ายเริ่มก่อน
1. ทำคบเข้าขวา	1. ทำคบเข้าขวา
2. ทำขอนมือ	2. ทำขอนมือ
3. ทำแทงหมัดขวา (เป็นสัญญาณทำต่อสู้)	3. ทำแทงหมัดซ้าย (เป็นสัญญาณทำต่อสู้)
4. ทำคบเข้าแทงหมัดขวา (เป็นสัญญาณเข้าต่อสู้)	4. ทำคบเข้าแทงหมัดซ้าย (เป็นสัญญาณเข้าต่อสู้)
5. ทำแทงหมัดขวาต่อสู้	5. ทำแทงหมัดซ้ายต่อสู้
6. ทำตั้งมือขวา	6. ทำตั้งมือขวา
7. ทำแทงมือขวา	7. ทำแทงมือขวา
8. ทำคบเข้าขวา	8. ทำคบเข้าขวา
9. ทำคักมือขวา	9. ทำคักมือขวา
10. ทำตั้งมือขวา	10. ทำตั้งมือขวา
11. ทำแทงมือขวา	11. ทำแทงมือขวา

2. ทำนุমানพินคอบ ทำแม่ไม้คือ การใช้สันมือพินไปที่เป้าหมายของฝ่ายตรงข้าม ได้แก่ กลางแสดหน้า ไหล่ และลำคอ ท่าลูกไม้ที่แตกออกจากท่าแม่ไม้ดังกล่าวคือ ท่าพินตรงกลางศีรษะ พินเฉียงลำคอบทางขวา พินเฉียงลำคอบทางซ้าย อาจมีการใช้เท้าเตะหรือศอกประกอบการต่อสู้ ฝ่ายรับจะแก้ไขท่าต่อสู้โดยการใช้แขนกันไว้ที่กลางศีรษะหรือแสดหน้า แล้วจะปิดมือของฝ่ายรุกออกด้านข้าง ลำตัวแล้วจับล็อกข้อมือไว้ เมื่อต้องการจะได้ตอบก็จะใช้วิธีการเช่นเดียวกัน กระบวนท่ารำนุমানพินคอบประกอบด้วยท่าราย่อยชุดละ 11 ท่า การปฏิบัติท่ารำฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายเข้าจู่โจมก่อน ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ เมื่อจบกระบวนท่าชุดที่ 1 ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายจู่โจม ฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ รวมเป็น 2 ชุด ตามตารางดังนี้

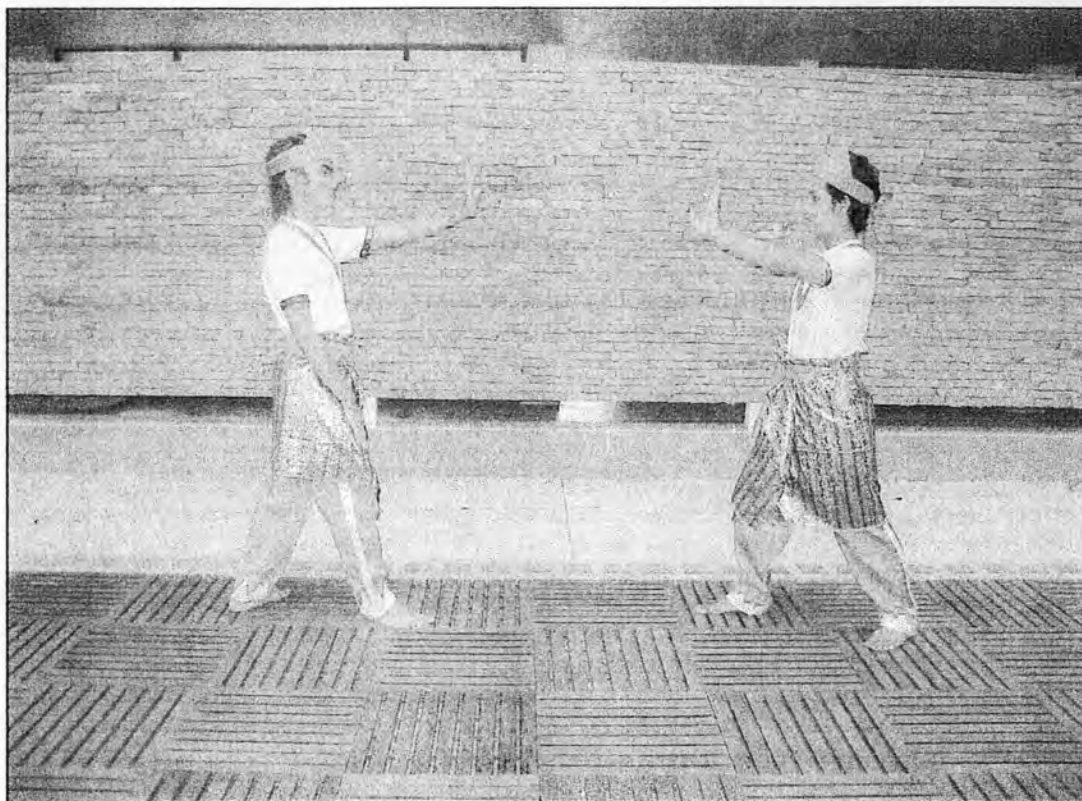
ชุดที่ 1 ผู้แสดงฝ่ายขวาเริ่มก่อน	ชุดที่ 2 ผู้แสดงฝ่ายซ้ายเริ่มก่อน
1. ทำคบเข้าขวา	1. ทำคบเข้าขวา
2. ทำขอนมือ	2. ทำขอนมือ
3. ทำพินมือขวา (เป็นสัญญาณทำต่อสู้)	3. ทำพินมือซ้าย (เป็นสัญญาณทำต่อสู้)
4. ทำคบเข้าพินมือขวา (เป็นสัญญาณเข้าต่อสู้)	4. ทำคบเข้าพินมือซ้าย (เป็นสัญญาณเข้าต่อสู้)
5. ทำพินมือขวาต่อสู้	5. ทำพินมือซ้ายต่อสู้
6. ทำตั้งมือขวา	6. ทำตั้งมือขวา
7. ทำแทงมือขวา	7. ทำแทงมือขวา
8. ทำคบเข้าขวา	8. ทำคบเข้าขวา

9. ทำตัดมือ	9. ทำตัดมือ
10. ทำตั้งมือขวา	10. ทำตั้งมือขวา
11. ทำแทงมือขวา	11. ทำแทงมือขวา

3. ทำหนูมานคลุกฝุ่น ทำแม่ไม้คือการใช้มือจับส่วนต่างๆ ตามร่างกายของคู่ต่อสู้เพื่อถลอกไว้และจับทุ่มให้ล้มลงหรือจับปล้ำให้ล้มลง เป้าหมายคือ ข้อมือ แขน ไหล่ ลำตัว และเอว อาจมีการใช้เท้าเตะหรือศอกประกอบการต่อสู้ ฝ่ายรับจะต้องแก้ไขท่าโดยใช้มือทั้งสองข้างปกป้องและหลบหลีกอย่างว่องไว เมื่อต้องการจะได้ตอบก็จะใช้วิธีการเช่นเดียวกัน กระบวนท่ารำหนูมานคลุกฝุ่นประกอบด้วยท่ารายย่อยชุดละ 15 ท่า การปฏิบัติท่ารำฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายเข้าจู่โจมก่อน ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ เมื่อจบกระบวนท่าชุดที่ 1 ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายจู่โจม ฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ รวมเป็น 2 ชุด ตามตารางดังนี้

ชุดที่ 1 ผู้แสดงฝ่ายขวาเริ่มก่อน	ชุดที่ 2 ผู้แสดงฝ่ายซ้ายเริ่มก่อน
1. ทำตบเข้าขวา	1. ทำตบเข้าขวา
2. ทำชอนมือ	2. ทำชอนมือ
3. ทำปาร์คขวา (เป็นสัญญาณท่าต่อสู้)	3. ทำปาร์คซ้าย (เป็นสัญญาณท่าต่อสู้)
4. ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 1	4. ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 1
5. ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 2	5. ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 2
6. ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 3	6. ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 3
7. ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 4	7. ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 4
8. ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 5	8. ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 5
9. ทำแยงหางหงส์	9. ทำแยงหางหงส์
10. ทำตบเข้าขวา	10. ทำตบเข้าขวา
11. ทำตัดมือ	11. ทำตัดมือ
12. ทำแทงมือขวา	12. ทำแทงมือขวา
13. ทำตัดมือ	13. ทำตัดมือ
14. ทำตั้งมือขวา	14. ทำตั้งมือขวา
15. ทำแทงมือขวา	15. ทำแทงมือขวา

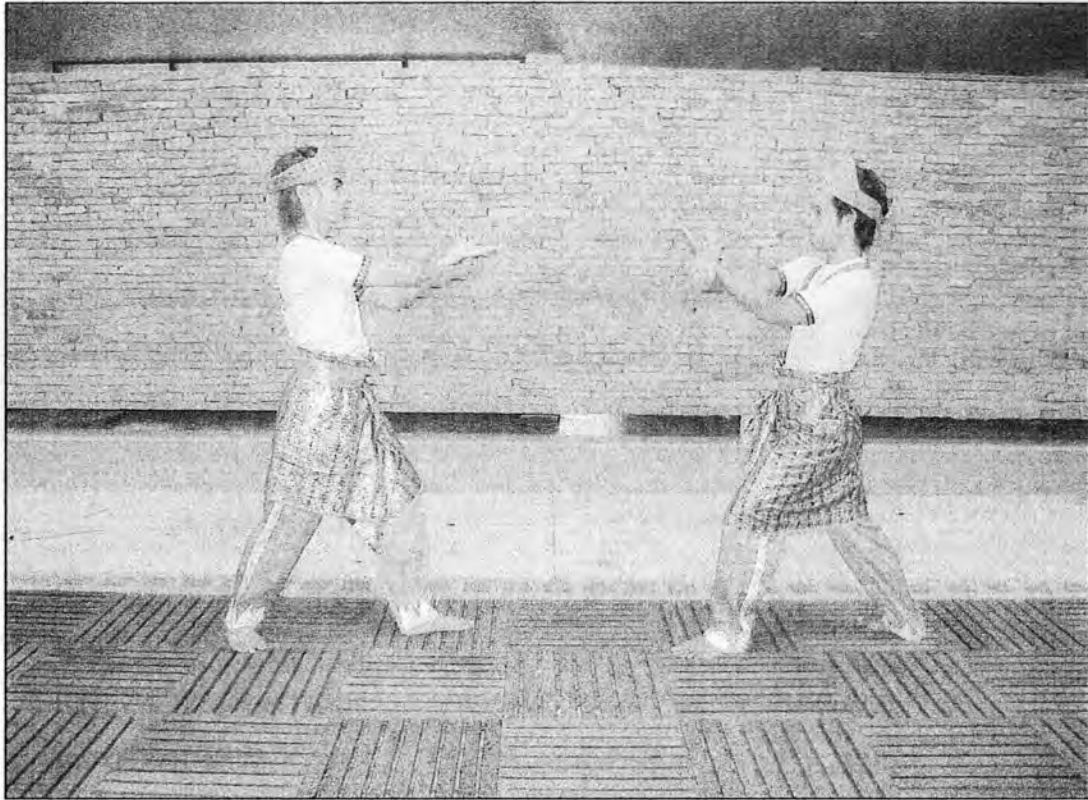
1) กระทบวนท่าหนุมานแทงหอก มีท่าย่อย 11 ท่า ผู้แสดงจะผลัดกันเป็นฝ่ายโจมตี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการปฏิบัติกระทบวนท่ารำโดยผู้รำฝ่ายขวาเริ่ม โจมตีก่อนเพียง 1 ชุดดังนี้

ภาพที่ 93 : กระทบวนท่าหนุมานแทงหอกท่าที่ 1 ท่าคบเข้าขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง หน้ามองตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขาขวา
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข้า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : หมุนลำตัวกลับทางขวาหันหน้าเข้าวง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข้า ในลักษณะสามเส้า น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาแบมือคบบนหน้าขาขวา มือซ้ายตั้งวงบนระดับศีรษะ ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 94 : กระบวนท่าหนุมานเทงหอกท่าที่ 2 ท่าชอนมือ

ศิรยะ : ศิรยะตั้งตรง

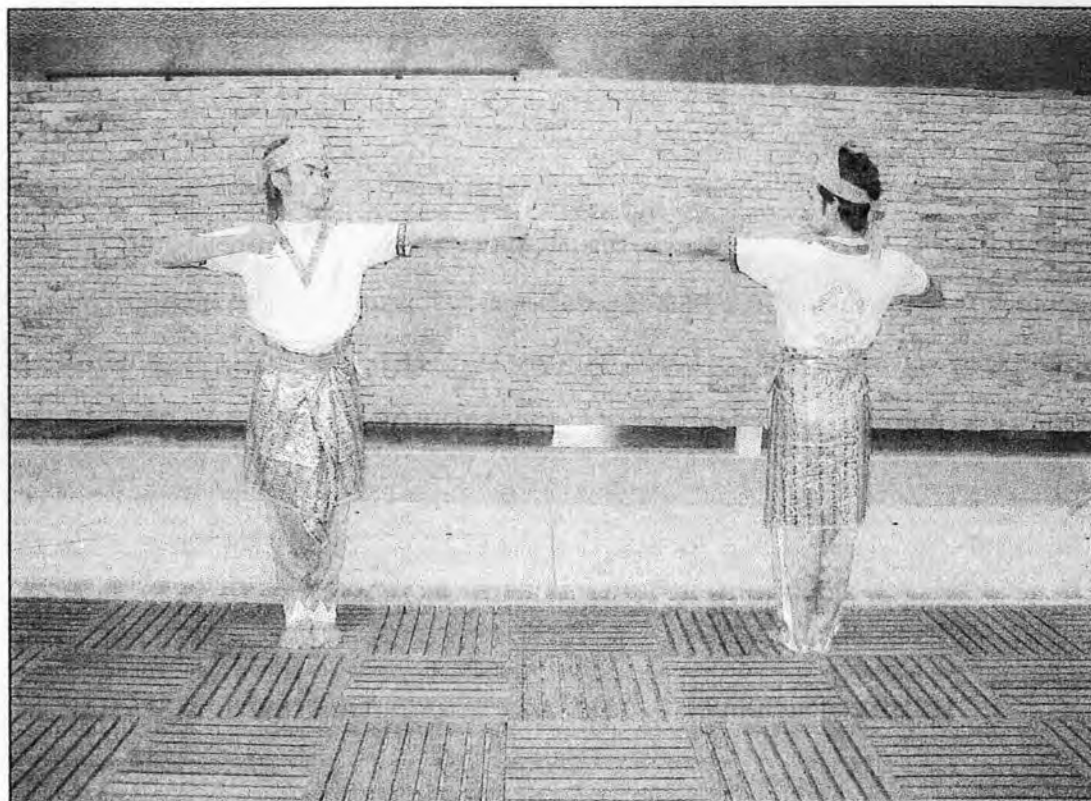
แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอก มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอก

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมแบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนเฉียงมา ด้านหน้าเล็กน้อยสูงระดับศิรยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้ว ชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือได้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับ กับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายแขนตั้งสูงระดับศิรยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้า เล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือได้ศอกซ้าย และเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า หน้ามองตรงเปิดปลายคาง

ภาพที่ 95 : กระบวนท่าหนุมานแทงหอกท่าที่ 3 ท่าแทงหมัดขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง หันหน้าทางซ้าย

แขน : มือซ้ายตั้งฝ่ามือแขนตั้งระดับไหล่ มือขวากำหมัดงอข้อศอกเปิดศอกระดับอก

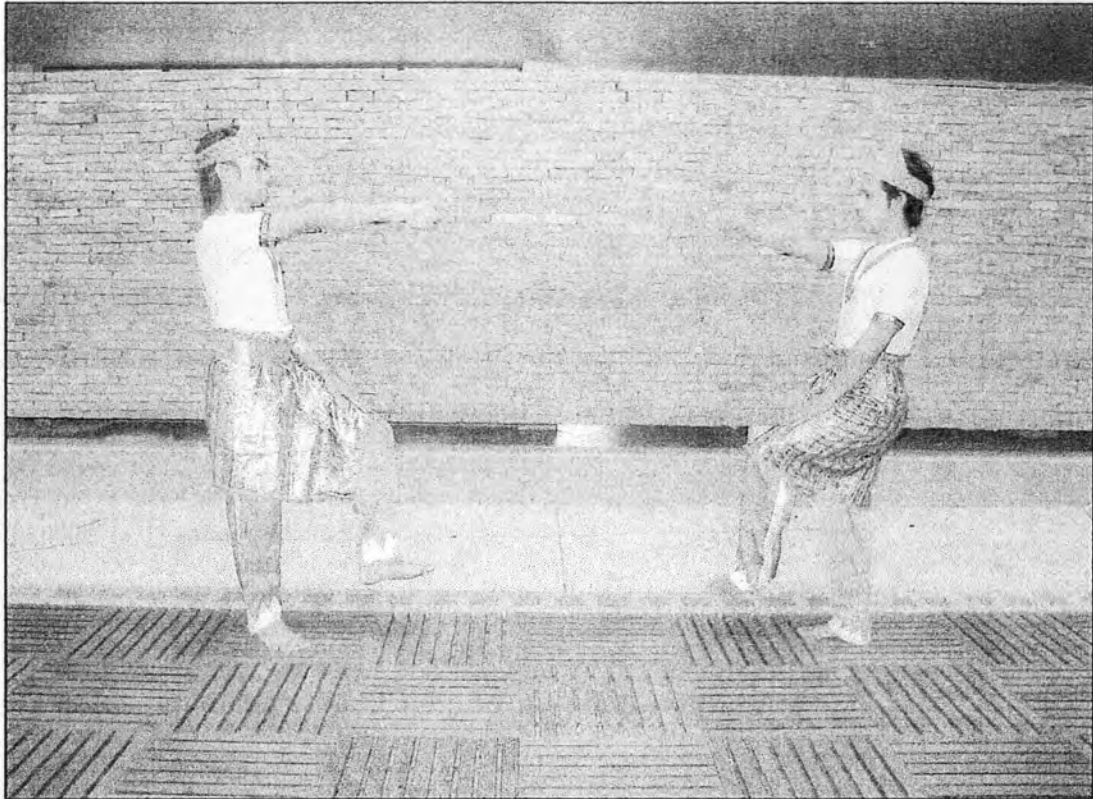
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : ยืนตรงเท้าชิด

ทิศ : หันหน้าหล้อมกัน

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่าชอนมือ) โดยผู้แสดงทั้งสองถ่ายน้ำหนักพร้อมทั้งคึงตัวกลับด้านนอกยืนตรงเท้าชิด หันหน้าหล้อมกันหันหน้ามองทางซ้าย มือซ้ายตั้งฝ่ามือแขนตั้งระดับไหล่ขนานกับพื้น มือขวากำหมัดงอข้อศอกเปิดปลายศอกตั้งฉากกับพื้น

หมายเหตุ : เป็นท่าสำคัญในกระบวนท่าหนุมานแทงหอก

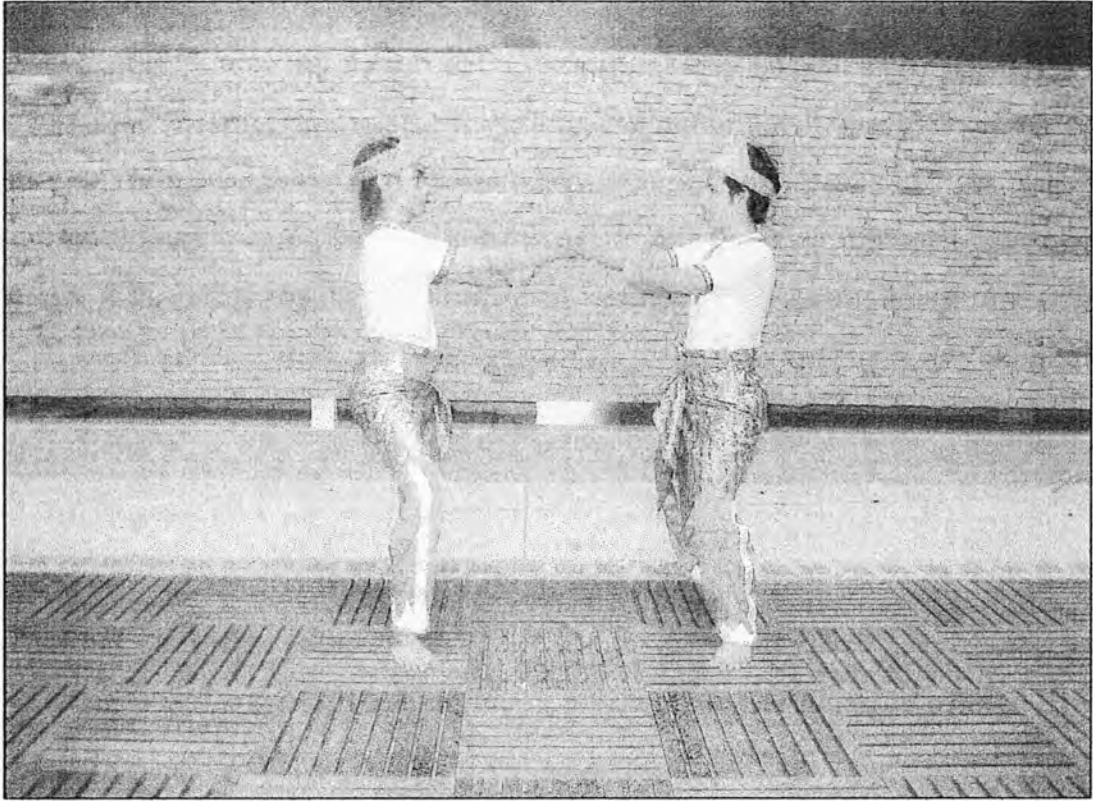

ภาพที่ 96 : กระบวนท่าหนุมานเทงหอกท่าที่ 4 ท่าตบเข้าแทงหมัดขวา

- ศิระษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวากำหมัด มือซ้ายแบมือ
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ยืนด้วยเท้าซ้าย เท้าขวายกเท้างอเข้า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงบิดลำตัวกลับเข้าหากันในวงยืนด้วยเท้าขวา ตบฝ่ามือซ้ายลงที่เท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้นตั้งฉากขนานกับพื้น พร้อมทั้งแทงมือขวาที่กำหมัดออกจากไหล่ขวาเฉียงไปทางซ้ายขนานกับพื้น ศิระษะตั้งตรง หน้ามองตรง

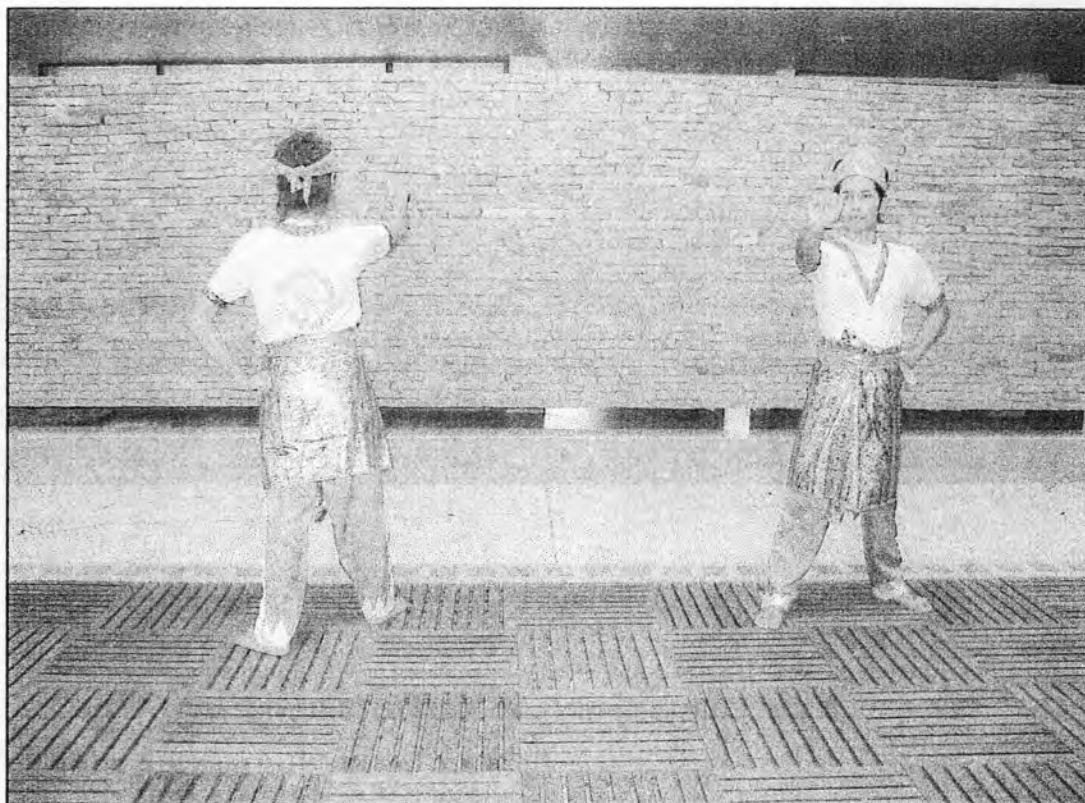
หมายเหตุ : ท่าตบเข้าแทงหมัดขวาเป็นท่าที่ให้อัจฉริยะในการเข้าต่อสู้

ภาพที่ 97 : กระบวนท่าหมุนแขนแทงหอกท่าที่ 5 ท่าแทงหมัดขวาต่อสู

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวากำหมัดองข้อศอก มือซ้ายแบมืองข้อศอก
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ย่อเข่าลงเหลี่ยม
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

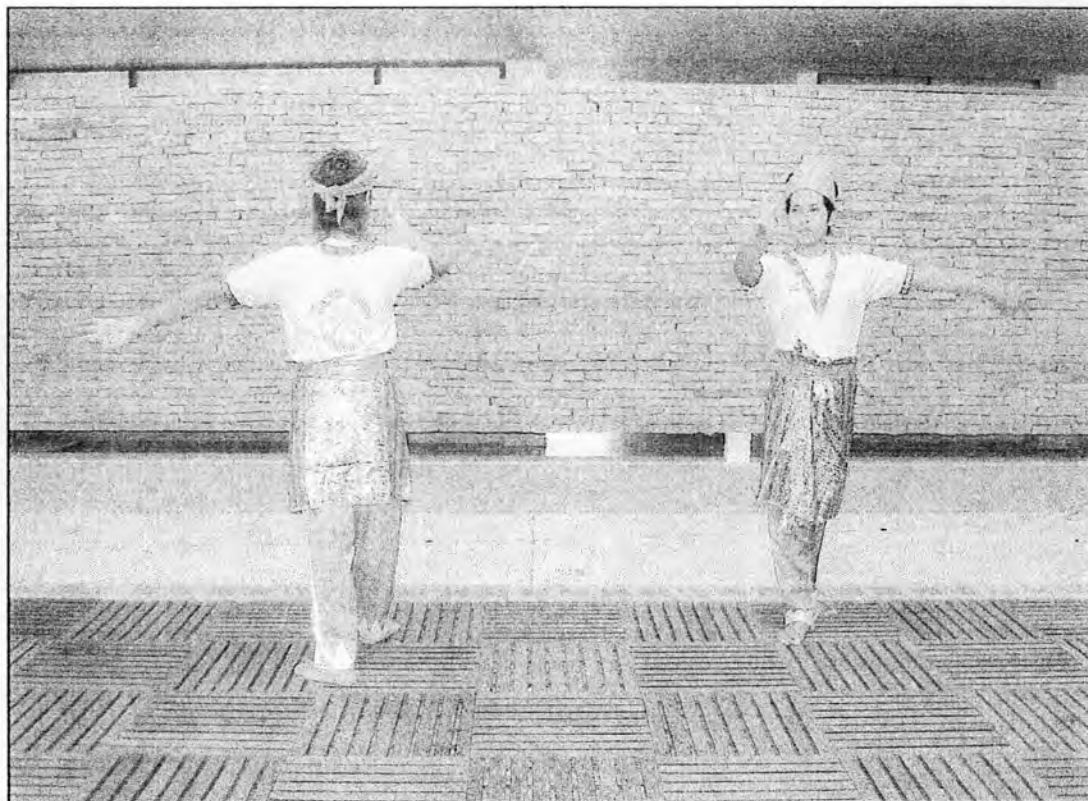
อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงฝ่ายขวาจู่โจมก่อน ผู้แสดงฝ่ายซ้ายเป็นรับ โดยผู้แสดงทั้งสองเคลื่อนที่เข้าหากันแล้วย่อเข่าลงเหลี่ยมเบะเข่า ลำตัวตั้งตรง ผู้แสดงฝ่ายขวารุกโดยกำหมัดขวาแทงเฉียงจากไหล่ขวาออกไปด้านหน้าที่ฝ่ายรับ ฝ่ายรับใช้มือขวากำหมัดยกแขนตั้งรับระดับหน้าอก มือซ้ายของทั้งสองตั้งฝ่ามือกันแนวเฉียงระดับอกด้านใน หน้ามองตรง

ภาพที่ 98 : กระบวนท่าหนุมานแทงหอกท่าที่ 6 ทำตั้งมือขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวากำหมัด มือซ้ายกำหมัด
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : หันหน้าหล้อมกัน

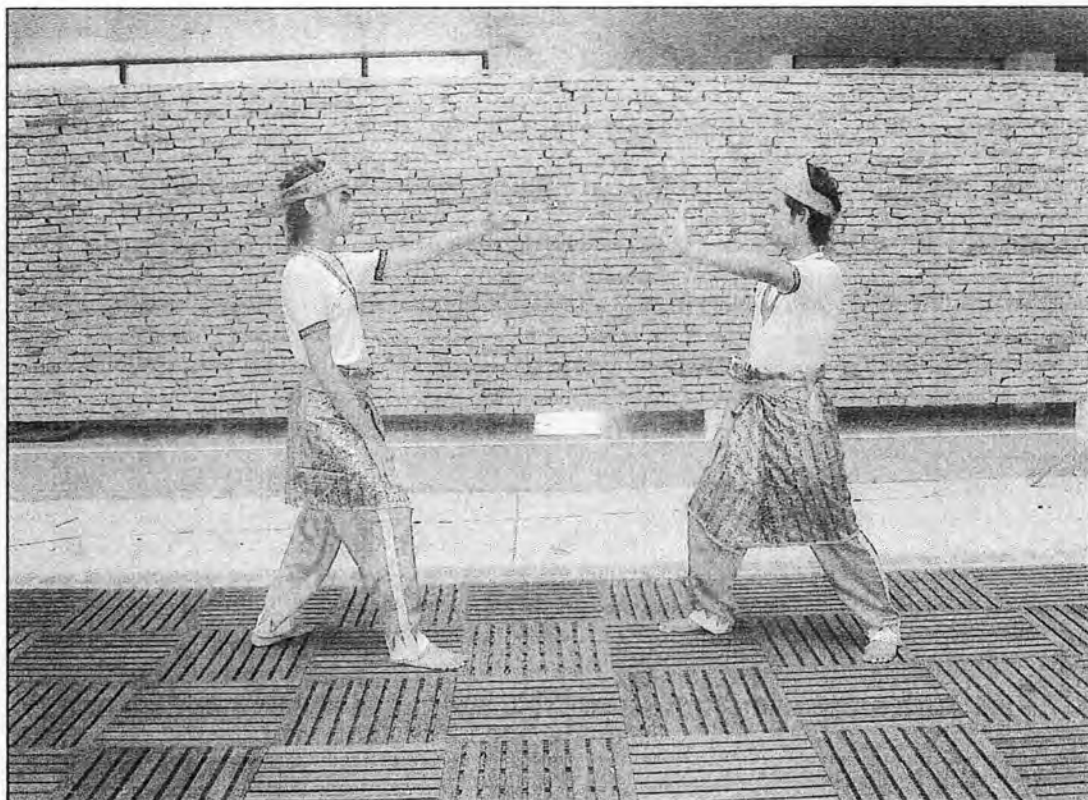
อธิบายท่านี้ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวาเล็กน้อยพร้อมเบี่ยงลำตัวเฉียงออกทางซ้าย เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวากำหมัดแล้วตั้งข้อมือขึ้นระดับอกงอแขนเล็กน้อย มือซ้ายกำหมัดเท้าสะเอว ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าหล้อมกัน

ภาพที่ 99 : กระบวนท่าหุมนานแทงหอกท่าที่ 7 ท่าแทงมือขวา

- ศิระษะ** : ตั้งตรง
แขน : มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอก มือซ้ายจับแขนตั้ง
ลำตัว : ตั้งตรง
เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง
ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ยกมือขวาแบฝ่ามือตั้งตะแคงปลายนิ้วมือไปด้านหน้าของลำตัวระดับอก ขนานกับพื้นองข้อศอก มือซ้ายตะแคงจับแขนตั้งเฉียงไปด้านหลังเล็กน้อย ศิระษะตั้งตรง ไบหน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าหล่อมกัน และก้าวเดินไปข้างหน้าตามวงประมาณ 4 ก้าว และ/หรือ เดินถอยหลังประมาณ 4 ก้าว โดยให้ไหล่ขวาอยู่ในวงกลม

ภาพที่ 100 : กระบวนท่าหนุมานแทงหอกท่าที่ 8 ท่าคบเข้าขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง หน้ามองตรง

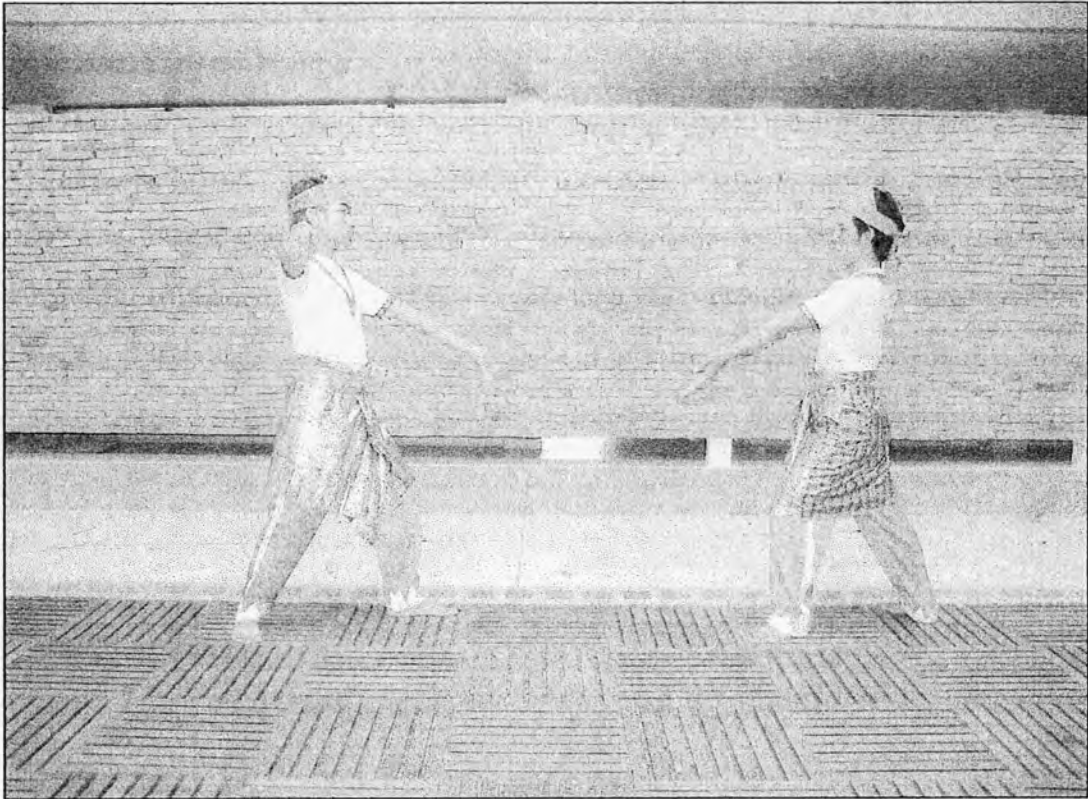
แขน : มือซ้ายตั้งวางบน มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขาขวา

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข้า

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : หมุนลำตัวกลับทางขวาหันหน้าเข้าวง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข้า ในลักษณะสามเส้า น้าหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาแบมือคบบนหน้าขาขวา มือซ้ายตั้งวางบนระดับศีรษะ ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 101 : กระบวนท่าหนุมานแทงหอกท่าที่ 9 ทำดักมือ

ศีรษะ : ตั้งตรง

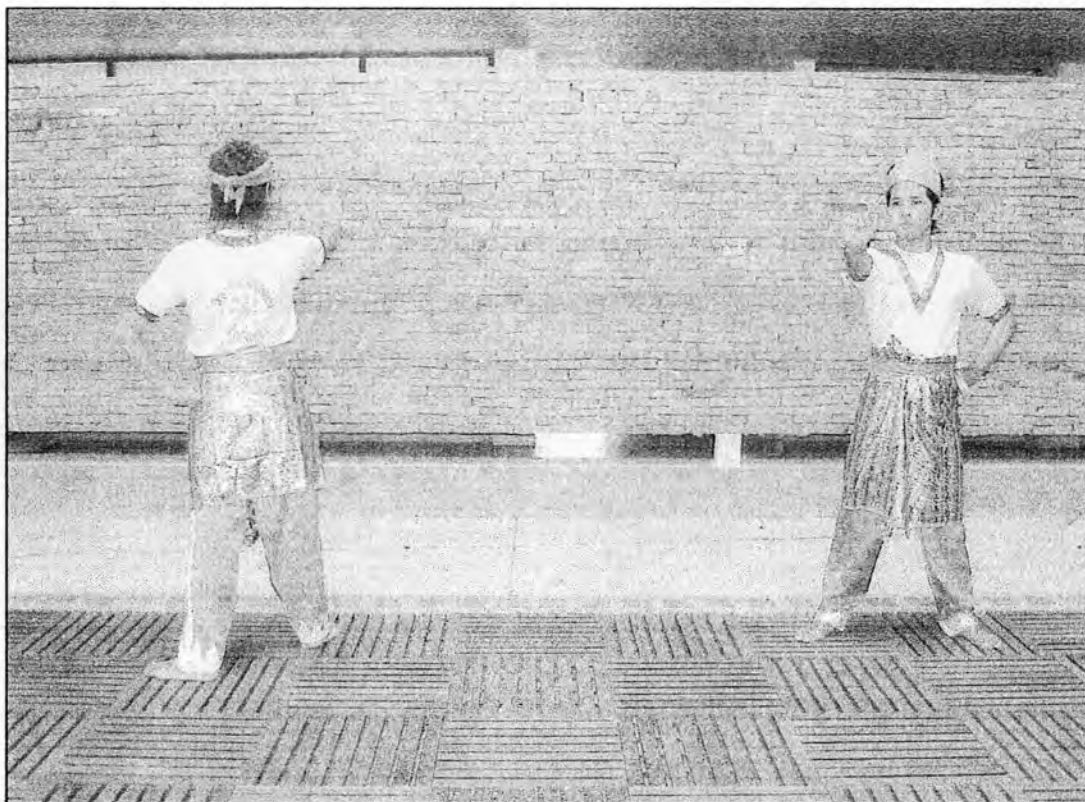
แขน : มือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนส่งแขนไปด้านหน้า มือซ้ายแบฝ่ามือหงายขึ้น
ระดับศีรษะงอข้อศอก

ลำตัว : โน้มหน้าเล็กน้อย

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

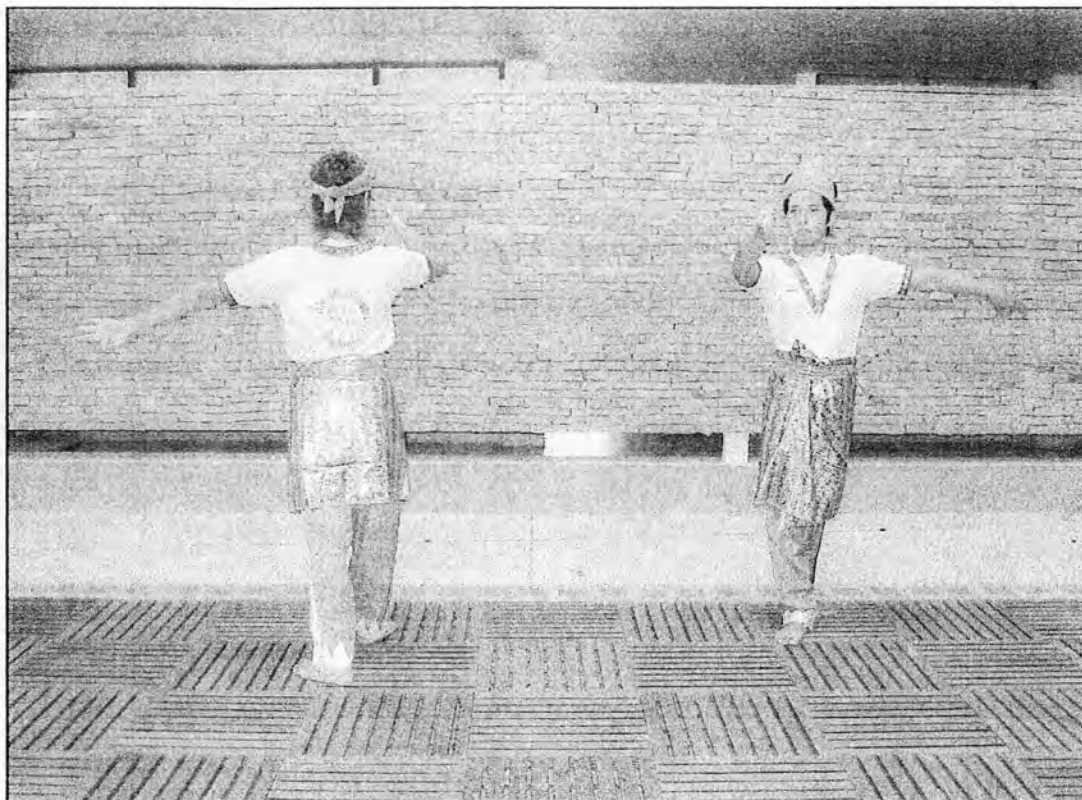
อธิบายท่ารา : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ถ่าน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือซ้ายแบมือข้างลำตัวแล้วช้อนฝ่ามือขึ้นไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขนตั้งแขน มือขวาแบฝ่ามือในลักษณะคว่ำฝ่ามือแล้วปาดมือขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไปด้านหลังหยุดตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้วหงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามองตามมือขวา

ภาพที่ 102 : กระบวนท่าหนุมานแทงหอกท่าที่ 10 ท่าตั้งมือขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวากำหมัด มือซ้ายกำหมัด
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : หันหน้าเหลื่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวาเล็กน้อยพร้อมเบี่ยงลำตัวเฉียงออกทางซ้าย ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าเหลื่อมกัน เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวากำหมัดแล้วขึ้นตั้งระดับอกองแขนเล็กน้อย มือซ้ายกำหมัดเท้าสะเอว ศีรษะตั้งตรง ไบหน้ามองตรง

ภาพที่ 103 : กระบวนท่าหุมนานแทงหอกท่าที่ 11 ท่าแทงมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอก มือซ้ายจับแขนตั้งระดับไหล่

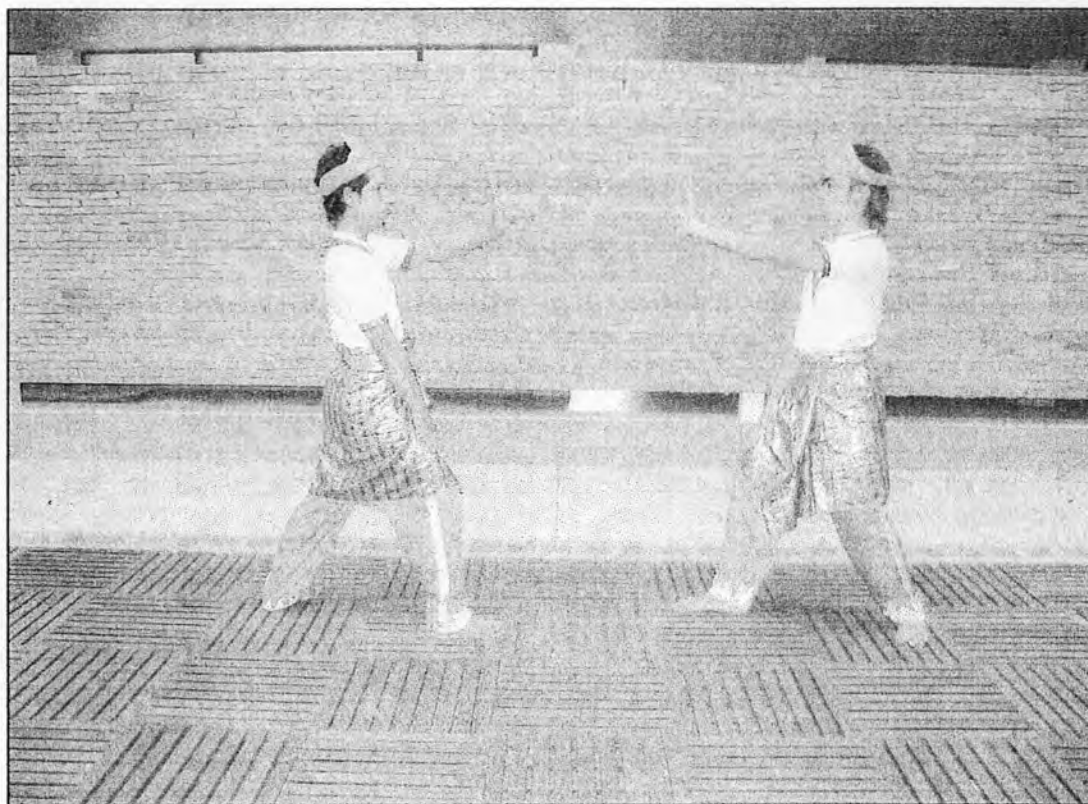
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ยกมือขวาแบฝ่ามือตั้งตะแคงปลายนิ้วมือไปด้านหน้าของลำตัวระดับอก ขนานกับพื้นองข้อศอก มือซ้ายตะแคงจับแขนตั้งเฉียงไปด้านหลังเล็กน้อย ศีรษะตั้งตรง ไบหน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าหล่อมกัน และก้าวเดินไปข้างหน้าตามวงประมาณ 4 ก้าว และ/หรือ เดินถอยหลังประมาณ 4 ก้าว โดยให้ไหล่ขวาอยู่ในวงกลม

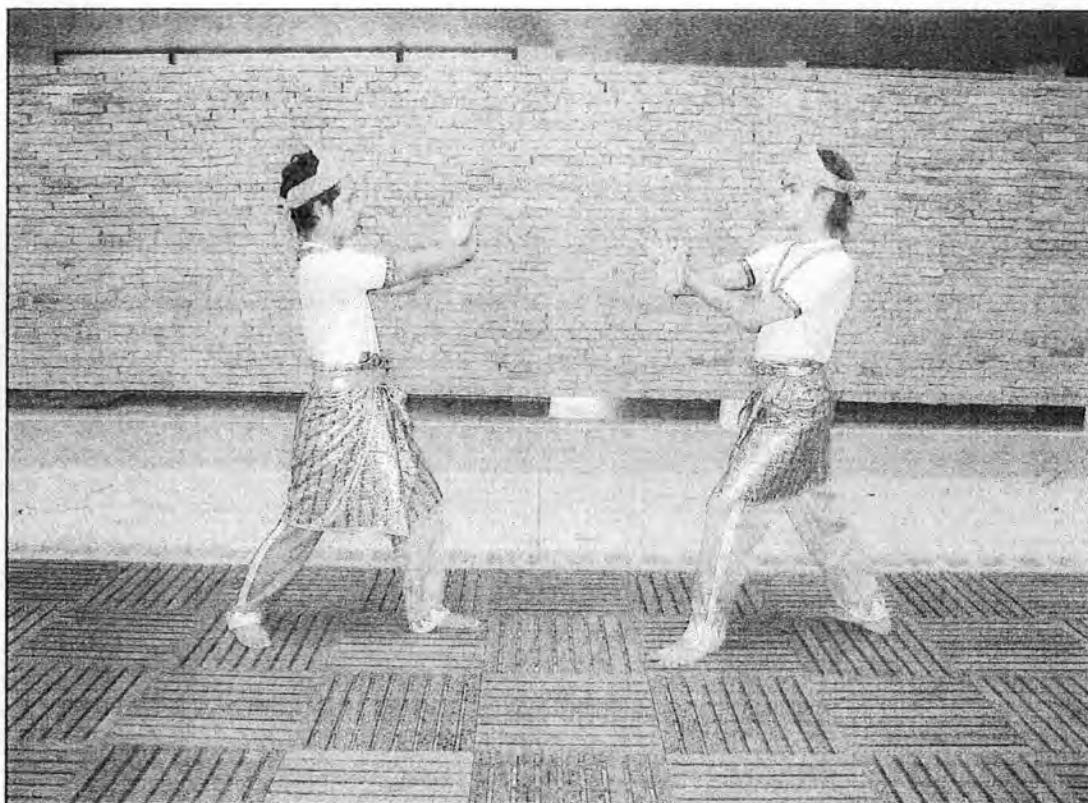
2) กระทบท่าหมุนานพินดาบ มีท่าย่อย 11 ท่า ผู้แสดงจะผลัดกันเป็นฝ่ายโจมตี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการปฏิบัติกระทบท่าร่า โดยผู้ร่าฝ่ายขวาเริ่มโจมตีก่อนเพียง 1 ชุด ดังนี้

ภาพที่ 104 : กระทบท่าหมุนานพินดาบท่าที่ 1 ท่าตบเข่าขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง หน้ามองตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขาขวา
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข่า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่าร่า : หมุนลำตัวกลับทางขวาหันหน้าเข้าวง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข่า ในลักษณะสามเส้า น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาแบมือคบบลงบนหน้าขาขวา มือซ้ายตั้งวงบนระดับศีรษะ ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 105 : กระบวนท่าหนุมานฟันดาบท่าที่ 2 ท่าชอนมือ

ศิระษะ : ศิระษะตั้งตรง

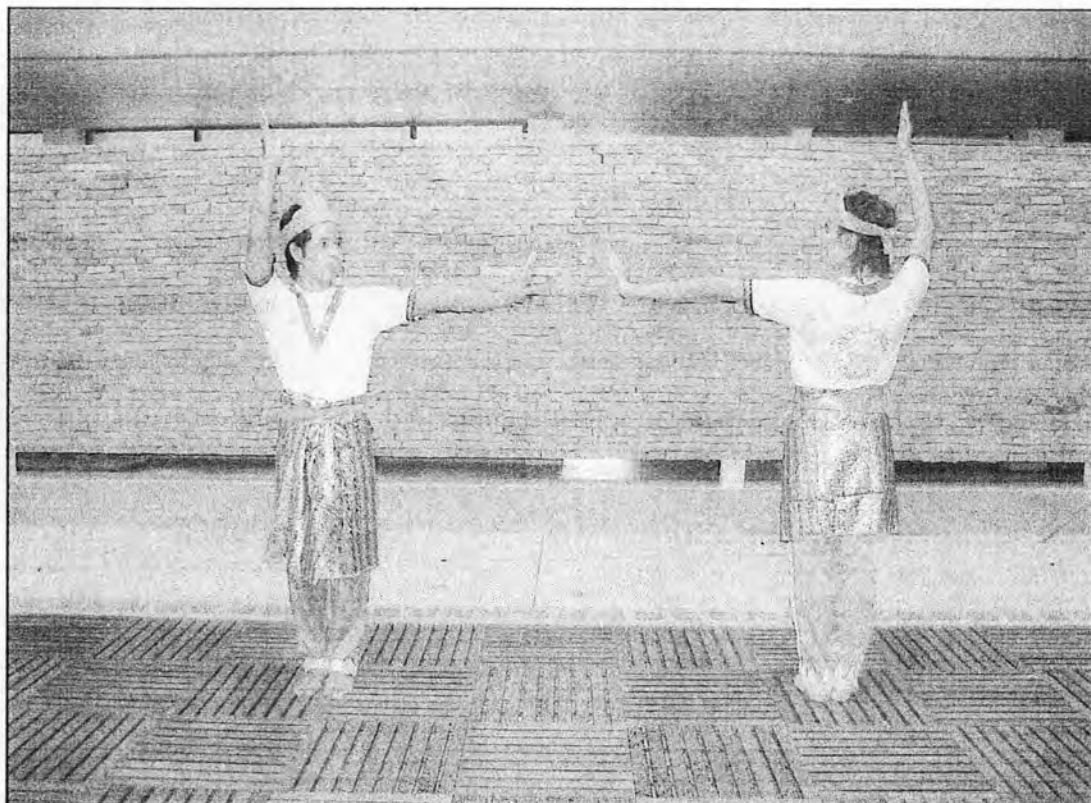
แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอก มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอก

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมแบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถายน้าหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนเฉียงมา ด้านหน้าเล็กน้อยสูงระดับศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้ว ช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือใต้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับ กับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายแขนตั้งสูงระดับศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้า เล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือใต้ศอกซ้าย และเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า หน้ามองตรงเปิดปลายคาง

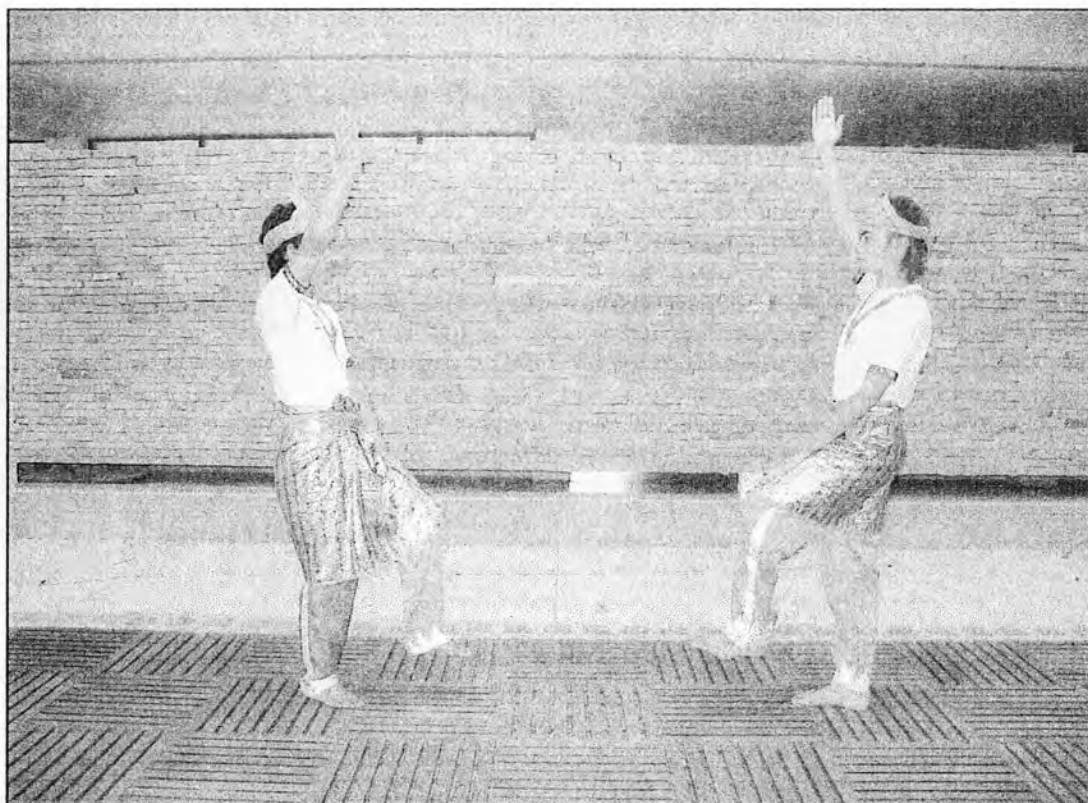

ภาพที่ 106 : กระบวนท่าหนุมานพินคาบท่าที่ 3 ท่าพินมือขวา

- ศิริษะ : ตั้งตรง หันหน้าทางขวา
 แขน : มือซ้ายตั้งฝ่ามือแขนตั้งระดับไหล่ มือขวาแบฝ่ามือตั้งแขนตั้งสูงเหนือศิริษะ
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ยืนตรงเท้าชิด
 ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่าชอนมือ) โดยผู้แสดงทั้งสองถ่ายน้ำหนักพร้อมทั้งตั้งตัวกลับทางขวายืนตรงเท้าชิด หันหน้าหล่อมกัน หน้ามองทางซ้ายเปิดปลายคาง มือซ้ายตั้งฝ่ามือแขนตั้งระดับไหล่ตั้งฉากกับพื้น มือขวาแบฝ่ามือแขนตั้งสูงเหนือศิริษะ

หมายเหตุ : เป็นท่าสัญญาณในกระบวนท่าหนุมานพินคาบ

ภาพที่ 107 : กระบวนท่าหนุมนพินคาบท่าที่ 4 ท่าคบเข้าพินมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาแบฝ่ามือตั้งแขนตั้งสูงเหนือศีรษะ มือซ้ายแบมือวางที่หน้าขาซ้าย

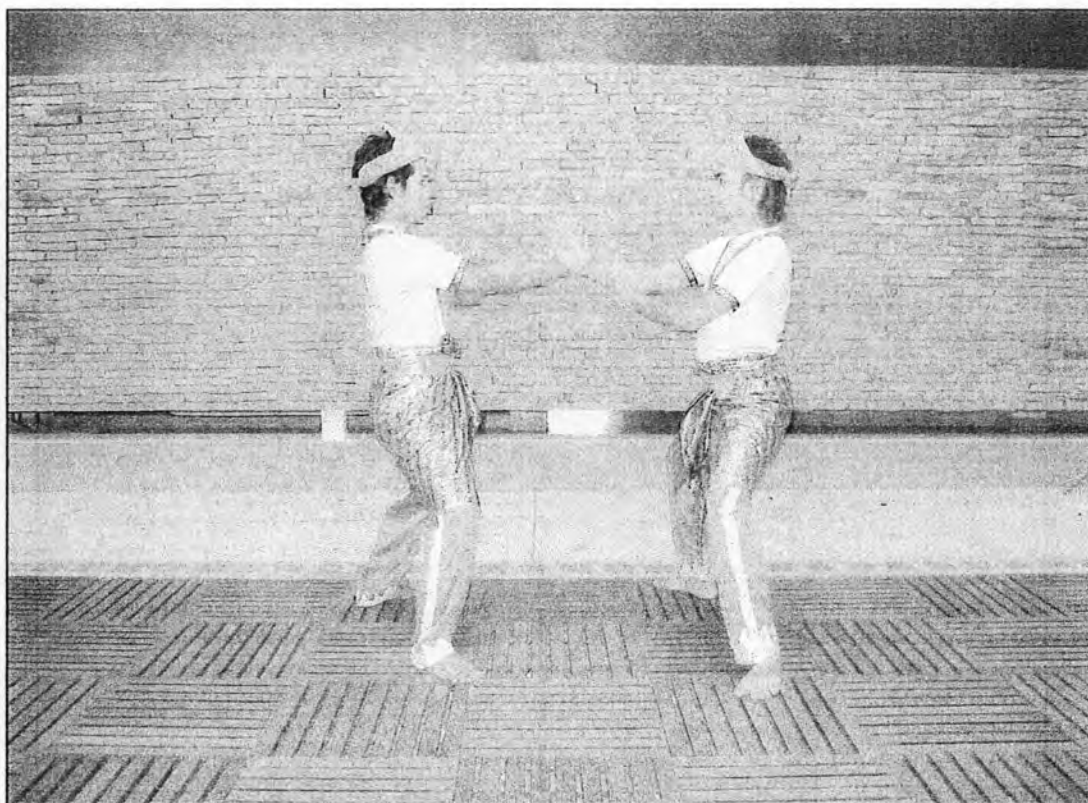
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : ยืนด้วยเท้าซ้าย เท้าขวายกเท้าอเข้า

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงบิดลำตัวกลับเข้าหากันในวงยืนด้วยเท้าขวา คบฝ่ามือซ้ายลงที่เข้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้นตั้งฉากขนานกับพื้น พร้อมทั้งพินมือขวาเฉียงไปทางซ้ายจากบนลงล่างด้านหน้า ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง

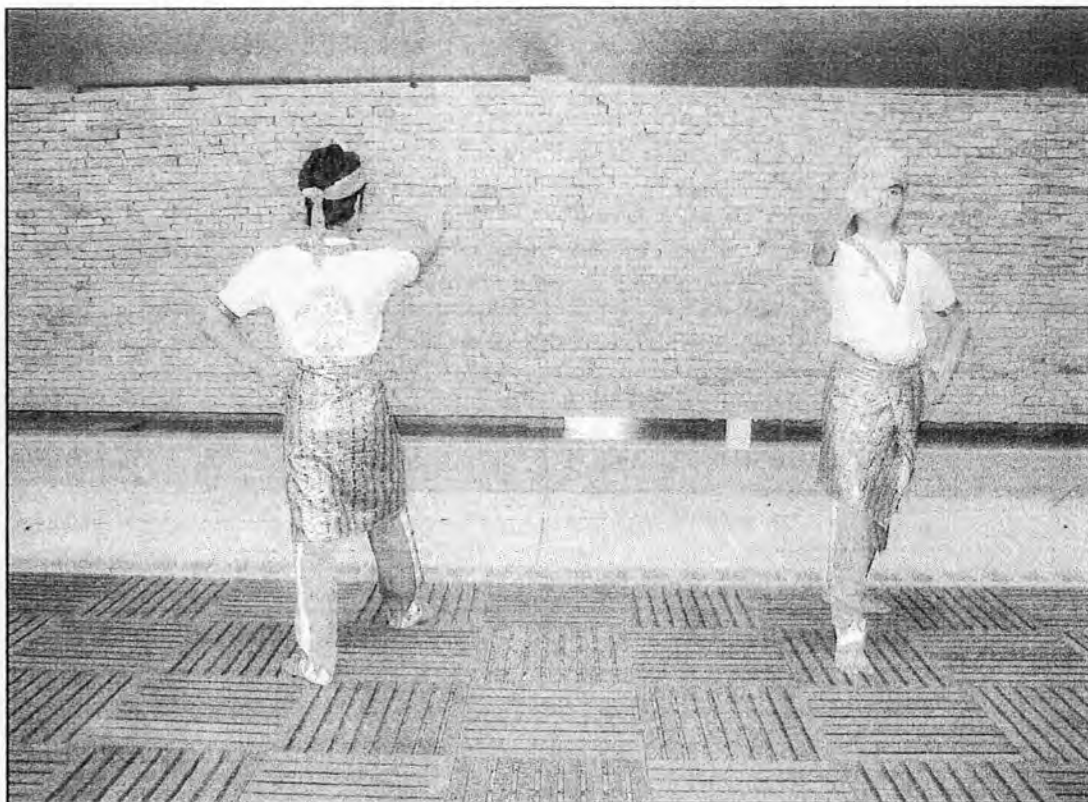
หมายเหตุ : ท่าคบเข้าพินมือขวาเป็นท่าที่ให้งังหวะในการเข้าคู่ผู้

ภาพที่ 108 : กระทบท่าหนุมานพินคาบท่าที่ 5 ท่าพินมือขวาต่อผู้

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวาแบ่มือ มือซ้ายแบ่มือองข้อศอก
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ย่อเข่าลงเหลี่ยม
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงฝ่ายขวาเป็นฝ่ายจู่โจม ผู้แสดงฝ่ายซ้ายเป็นฝ่ายรับ โดยผู้แสดงทั้งสองเคลื่อนที่เข้าหากัน แล้วย่อเข่าลงเหลี่ยมแบะเข่า ลำตัวตั้งตรง ผู้แสดงฝ่ายขวารุกโดยพินมือขวาเฉียงจากไหล่ขวาไปด้านหน้าที่ฝ่ายรับ ฝ่ายรับใช้มือขวายกแขนตั้งรับระดับหน้าอก มือซ้ายของทั้งสองตั้งฝ่ามือกันแนวเฉียงระดับอกด้านใน หน้ามองตรง

ภาพที่ 109 : กระบวนท่าหนุมานพันดาบท่าที่ 6 ทำตั้งมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

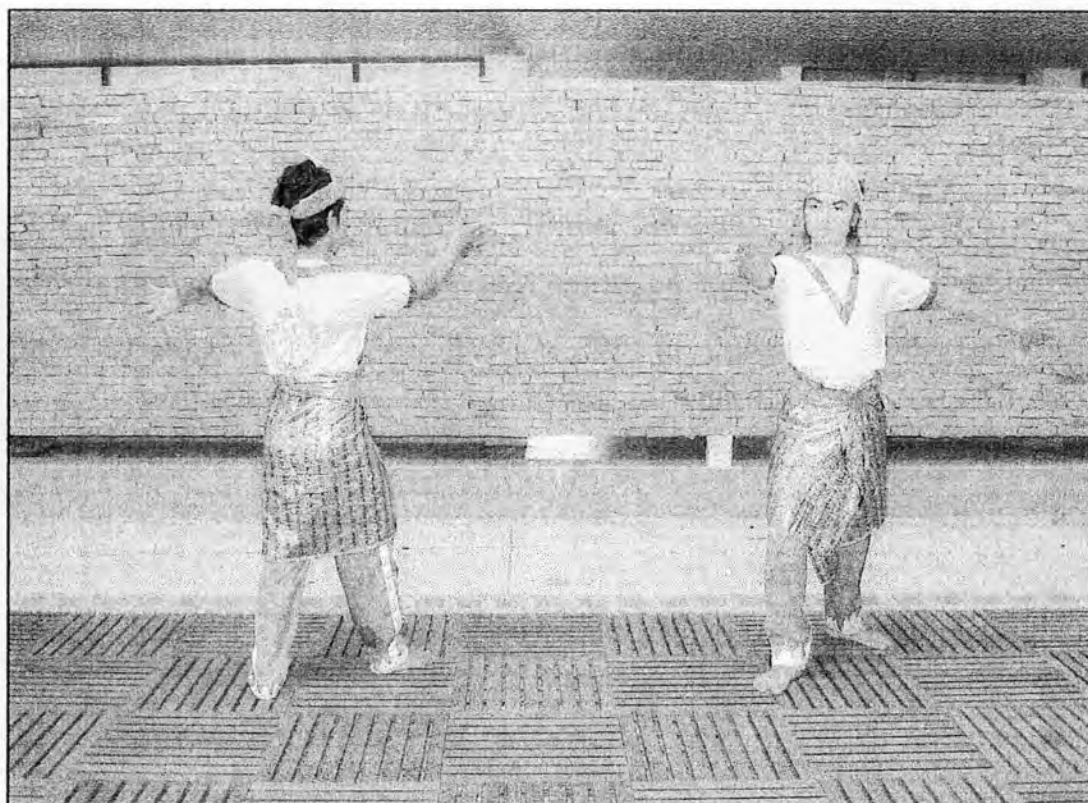
แขน : มือขวากำหมัดตั้งข้อมือระดับอก มือซ้ายกำหมัดท้าวสะเอว

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าหล้อมกัน

อธิบายท่าว่า : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวาเล็กน้อยพร้อมเบี่ยงลำตัวเฉียงออกทางซ้าย เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวากำหมัดขึ้นตั้งระดับอก งอแขนเล็กน้อย มือซ้ายกำหมัดเท้าสะเอว ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าหล้อมกัน

ภาพที่ 110 : กระบวนท่าหมุนามันพินดาบท่าที่ 7 ท่าแทงมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

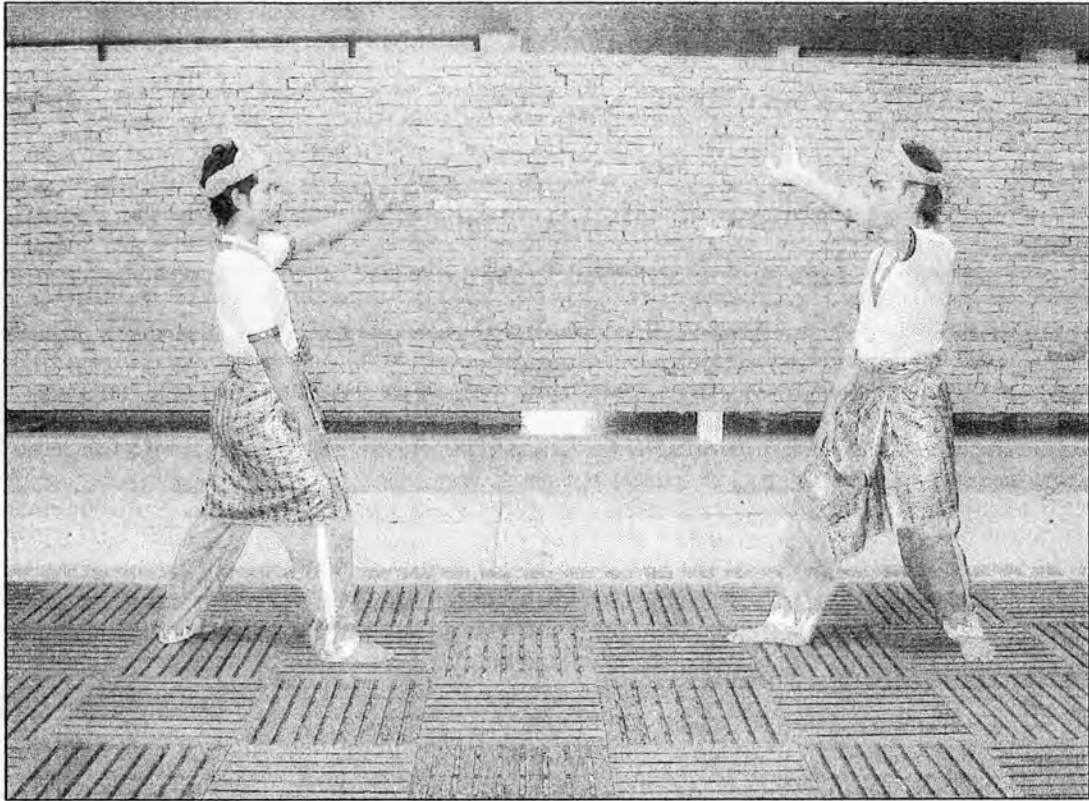
แขน : มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอก มือซ้ายจับแขนตั้งระดับไหล่

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าเหลื่อมกัน

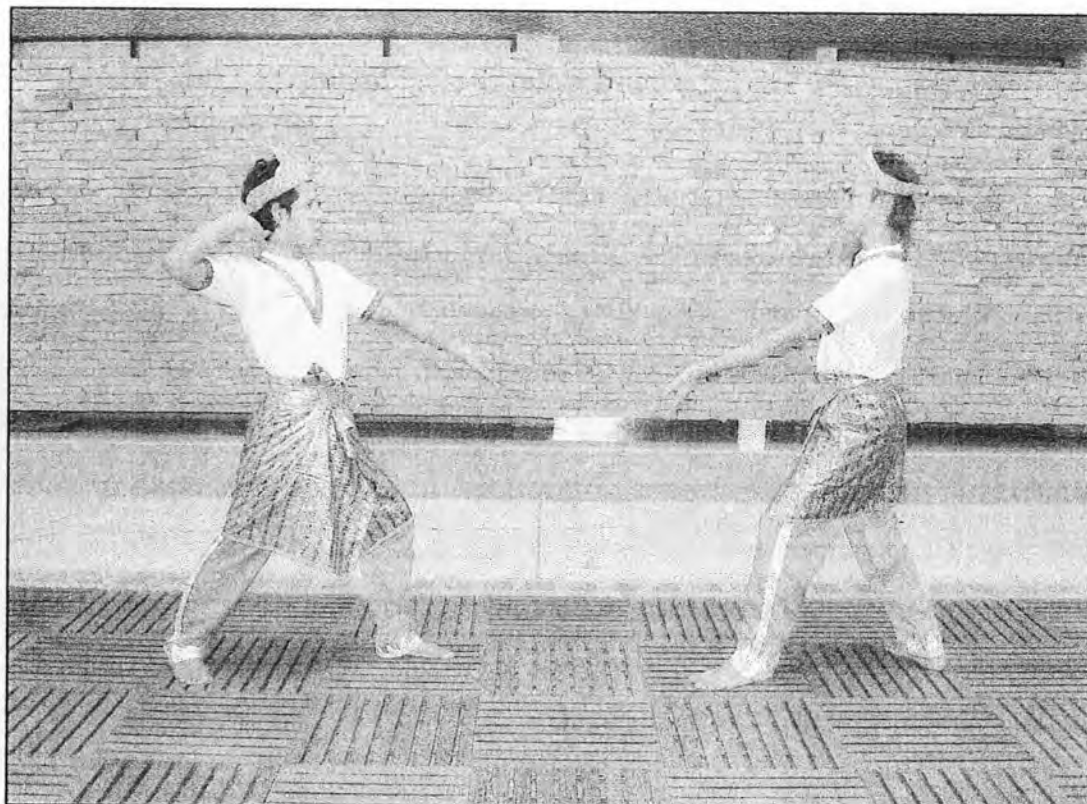
อธิบายท่ารำ : ยกมือขวาแบฝ่ามือตั้งตะแคงปลายนิ้วมือไปด้านหน้าของลำตัวระดับอก ขนานกับพื้นองข้อศอก มือซ้ายตะแคงจับแขนตั้งเฉียงไปด้านหลังเล็กน้อย ศีรษะตั้งตรง ใบหน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าเหลื่อมกัน และก้าวเดินไปข้างหน้าตามวงประมาณ 4 ก้าว และ/หรือ เดินถอยหลังประมาณ 4 ก้าว โดยให้ไหล่ขวาอยู่ในวงกลม

ภาพที่ 111 : กระบวนท่าหมุนมานพินดาบท่าที่ 8 ทำคบเข้าขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง หน้ามองตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขาขวา
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข้า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : หมุนลำตัวกลับทางขวาหันหน้าเข้าวง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข้า ในลักษณะสามเส้า น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาแบมือคบบนหน้าขาขวา มือซ้ายตั้งวงบนระดับศีรษะ ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 112 : กระบวนท่าหนุมานพินคาบท่าที่ 9 ท่าตัดมือ

คีรีชะ : ค้างตรง

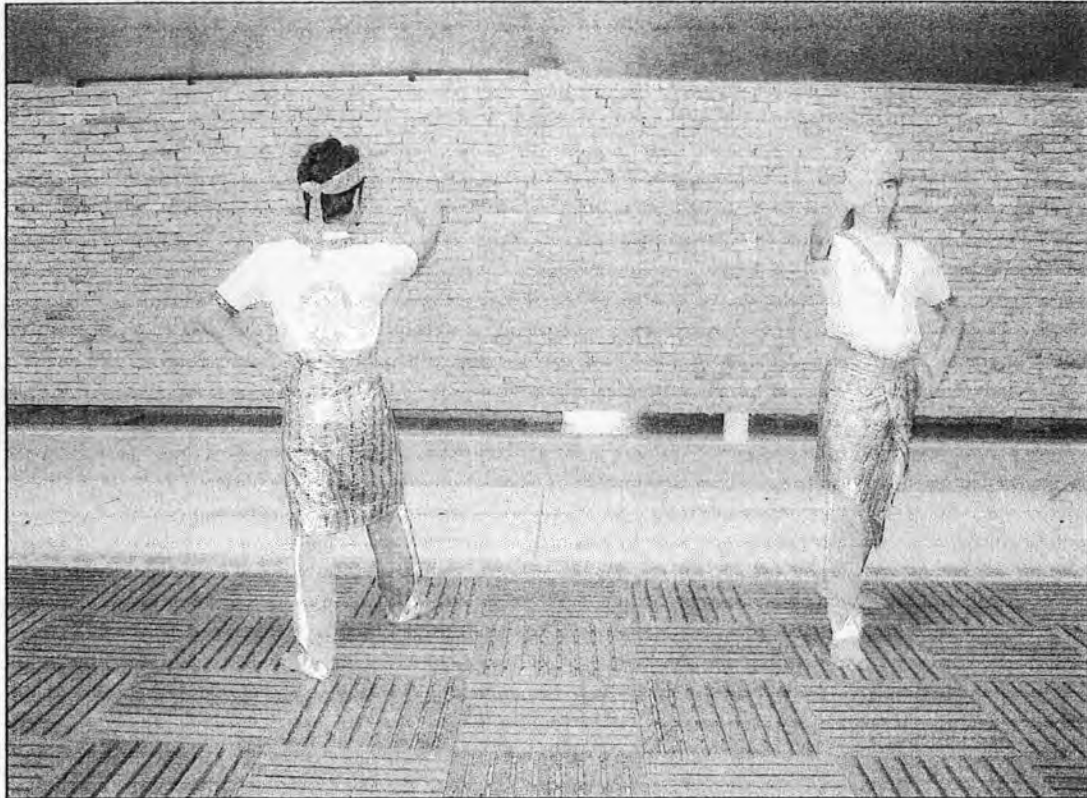
แขน : มือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนส่งแขน ไปด้านหน้า มือซ้ายแบฝ่ามือหงายขึ้น
ระดับคีรีชะงอข้อศอก

ลำตัว : โนมหน้าเล็กน้อย

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

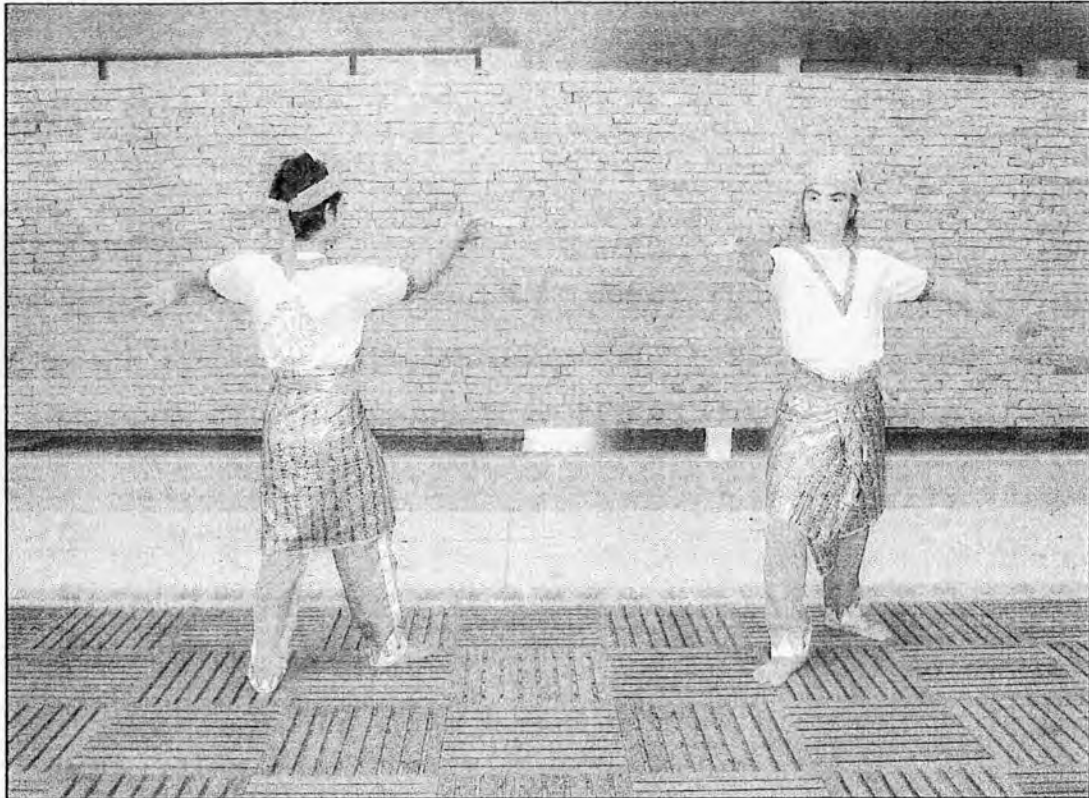
อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ถ่าน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือซ้ายแบมือข้างลำตัวแล้วซ้อนฝ่ามือขึ้นไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขนตั้งแขน มือขวาแบฝ่ามือในลักษณะคว่ำฝ่ามือแล้วปาดมือขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไปด้านหลังหยุดตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้วหงายฝ่ามือเบนขึ้น หน้ามองตามมือขวา

ภาพที่ 113 : กระบวนท่าหมุนมานพินคาบท่าที่ 10 ทำตั้งมือขวา

- ศิรยะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวากำหมัด มือซ้ายกำหมัด
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวาเล็กน้อยพร้อมเบี่ยงลำตัวเฉียงออกทางซ้าย ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าหล่อมกัน เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวากำหมัดแล้วขึ้นตั้งระดับอกงอแขนเล็กน้อย มือซ้ายกำหมัดเท้าสะเอว ศิรยะตั้งตรง ไบหน้ามองตรง

ภาพที่ 114 : กระบวนท่าหุมนานพินคาบท่าที่ 11 ท่าแทงมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอก มือซ้ายจับแขนตั้งระดับไหล่

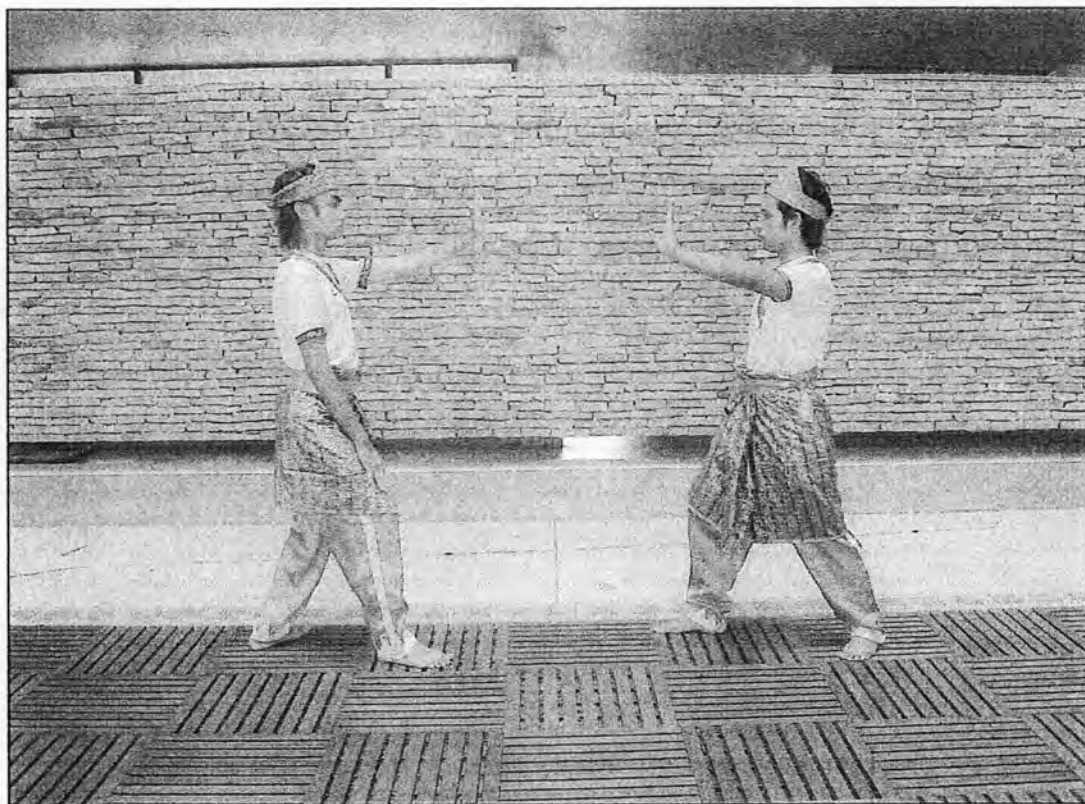
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ยกมือขวาแบฝ่ามือตั้งตะแคงปลายนิ้วมือไปด้านหน้าของลำตัวระดับอก ขนานกับพื้นองข้อศอก มือซ้ายตะแคงจับแขนตั้งเฉียงไปด้านหลังเล็กน้อย ศีรษะตั้งตรง ไบหน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าหล่อมกัน และก้าวเดินไปข้างหน้าตามวงประมาณ 4 ก้าว และ/หรือ เดินถอยหลังประมาณ 4 ก้าว โดยให้ไหล่ขวาอยู่ในวงกลม

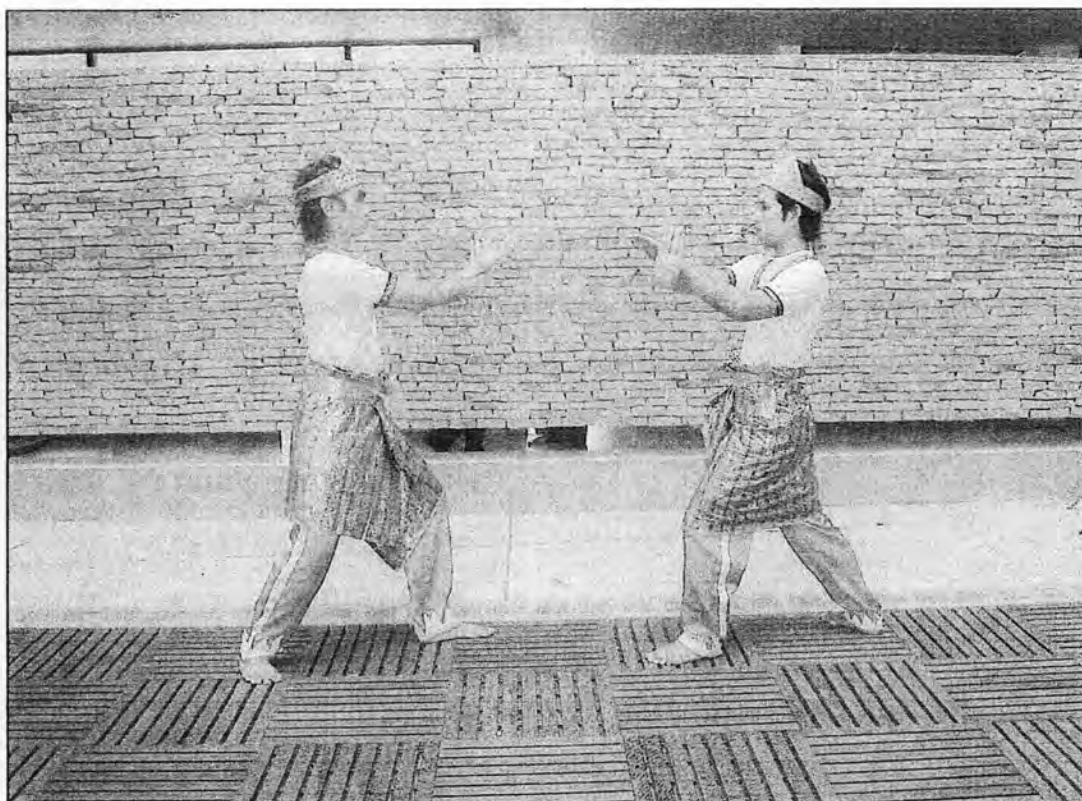
3) กระทบท่าหนุมานคลุกฝุ่น มีท่าย่อย 15 ท่า ผู้แสดงจะผลัดกันเป็นฝ่าย โจมตี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการปฏิบัติกระทบวนท่ารำ โดยผู้รำฝ่ายขวาเริ่ม โจมตีก่อนเพียง 1 ชุด ดังนี้

ภาพที่ 115 : กระทบท่าหนุมานคลุกฝุ่นท่ารำที่ 1 ท่าตบเข้าขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง หน้ามองตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขาขวา
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข้า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : หันลำตัวกลับทางขวาและหันหน้าเข้าวง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข้า เท้าทั้งสองอยู่ในลักษณะสามเส้า น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาแบมือตบลงบนหน้าขาขวา มือซ้ายตั้งวงบนระดับศีรษะ ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 116 : กระบวนท่าหนุมานคลุกฝุ่นท่าที่ 2 ท่าชอนมือ

ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง

แขน : มือขวาดึงวงหน้าระดับอก มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอก

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมแบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนเฉียงมา ด้านหน้าเล็กน้อยสูงระดับศีรษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้ว ช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายดึงวงพร้อมทั้งสอดมือได้สอดขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับ กับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบ่มือหงายแขนตั้งสูงระดับศีรษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้า เล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาดึงวงพร้อมสอดมือได้สอดซ้าย และเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า หน้ามองตรงเปิดปลายคาง

ภาพที่ 117 : กระบวนท่าหนุมานคลุกฝุ่นท่าที่ 3 ท่าปรัด

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือซ้ายแบมืองอข้อศอกค้ำหน้าลำตัว มือขวาแบมืองอศอกเล็กน้อยข้างลำตัว

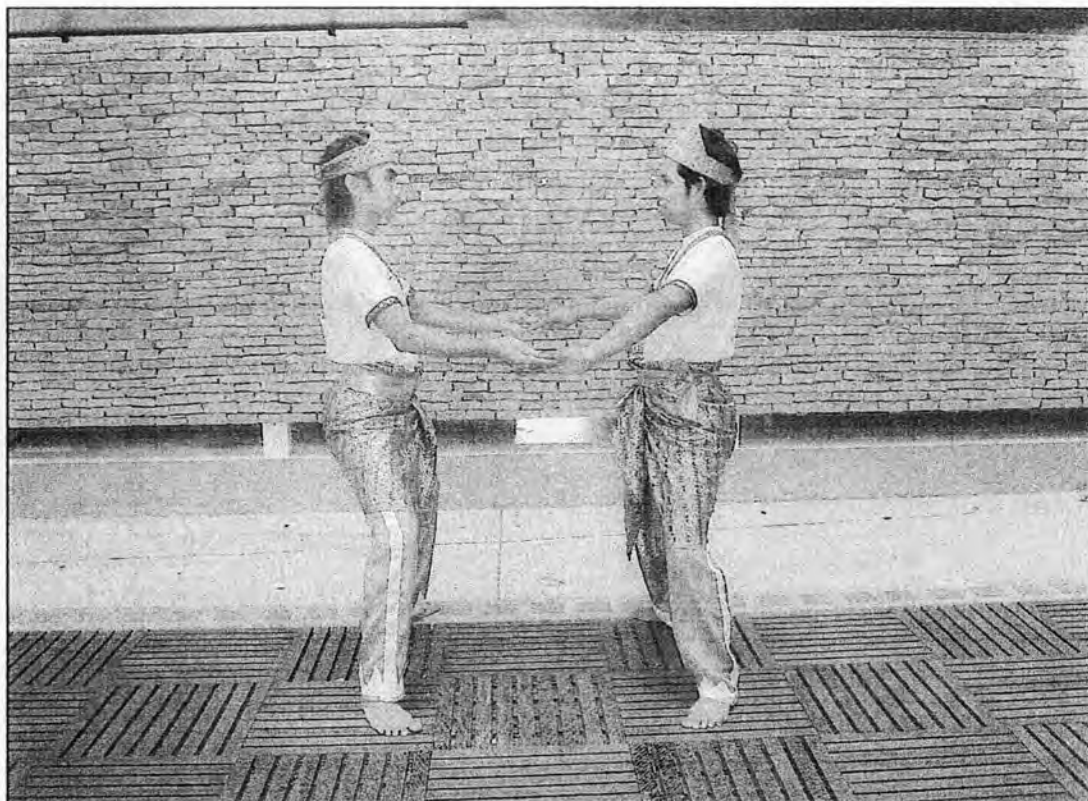
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : ยืนตรงเท้าชิด

ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่าขอนมือ) โดยผู้แสดงทั้งสองถ่ายน้ำหนักพร้อมทั้งดึงตัวกลับด้านขวาขึ้นตรงเท้าชิดหันหน้าหล่อมกัน หน้ามองทางซ้ายเปิดปลายคาง มือซ้ายตั้งวงตะแคงมือหงายท้องแขนออกด้านนอกหักข้อศอกระดับหน้าท้อง มือขวาแบมือตะแคงข้างลำตัวอศอกเล็กน้อย แขนทั้งสองข้างหล่อมกันและขนานกับพื้น

หมายเหตุ : เป็นท่าสำคัญภายในกระบวนท่าหนุมานคลุกฝุ่น

ภาพที่ 118 : กระบวนท่าหุมนาคลูกฝุ่นท่าที่ 4 ทำจับคู่ผู้จังหวะที่ 1

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : ขึ้นมือทั้งสองข้างไปจับสลับกันด้านหน้า งอกข้อศอกเล็กน้อย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : ย่อเข่าลงเหยียด

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ต่อเนื่องจากท่าปารัด ผู้แสดงใช้จังหวะชืด-ชุก กลับตัวเคลื่อนที่เข้าหากันในวง หันหน้าเข้าหากัน ขึ้นมือทั้งสองข้างไปจับสลับกันด้านหน้า งอกข้อศอกเล็กน้อย ย่อเข่าลงเหยียด ศีรษะ ตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 119 : กระบวนท่าหนุมานคลุกฝุ่นท่าที่ 5 ทำจับคู่สู้จังหวะที่ 2

ศิริยะ : ตั้งตรง

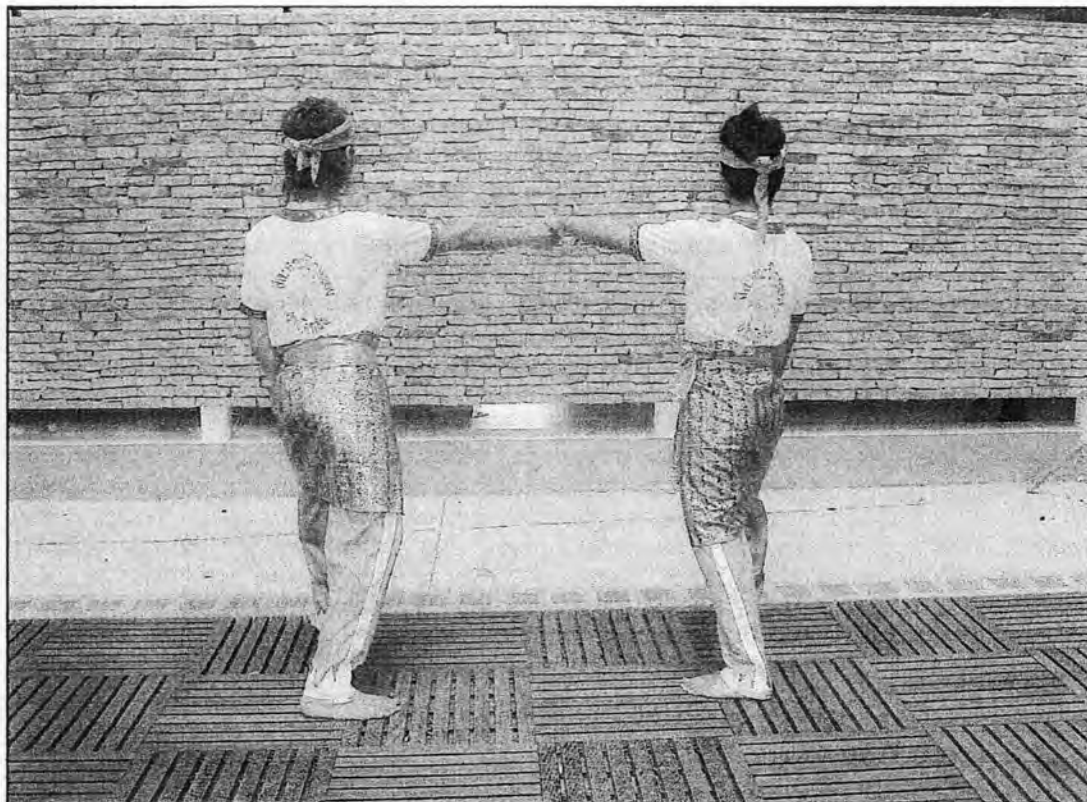
แขน : มือของผู้แสดงด้านนอกแบ่มือ มือด้านในจับมือ

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าด้านนอกก้าวไปข้างหน้า เท้าด้านในวางหลัง

ทิศ : ทิศด้านหน้า

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนเคลื่อนที่ออกไปด้านหน้าเวที โดยเดินก้าวเท้าไปข้างหน้า ประมาณ 4 ก้าว พร้อมทั้งชันมือข้างที่จับกันด้านในของลำตัวออกไปด้านหน้า ก้าวเท้าที่อยู่ด้านนอกของทั้งสองคนก้าวไปข้างหน้า เท้าที่อยู่ด้านในวางข้างหลัง ข่อเหลี่ยมเบาะเข้าหนักเท้าหน้า หน้ามองออกไปด้านหน้าเวที ศิริยะตั้งตรง มือด้านนอกวางทอดยาวข้างลำตัว

ภาพที่ 120 : กระบวนท่าหนุมานคลุกฝุ่นท่าที่ 6 ทำจับต่อสู้งังหวะที่ 3

ศิระษะ : ตั้งตรง

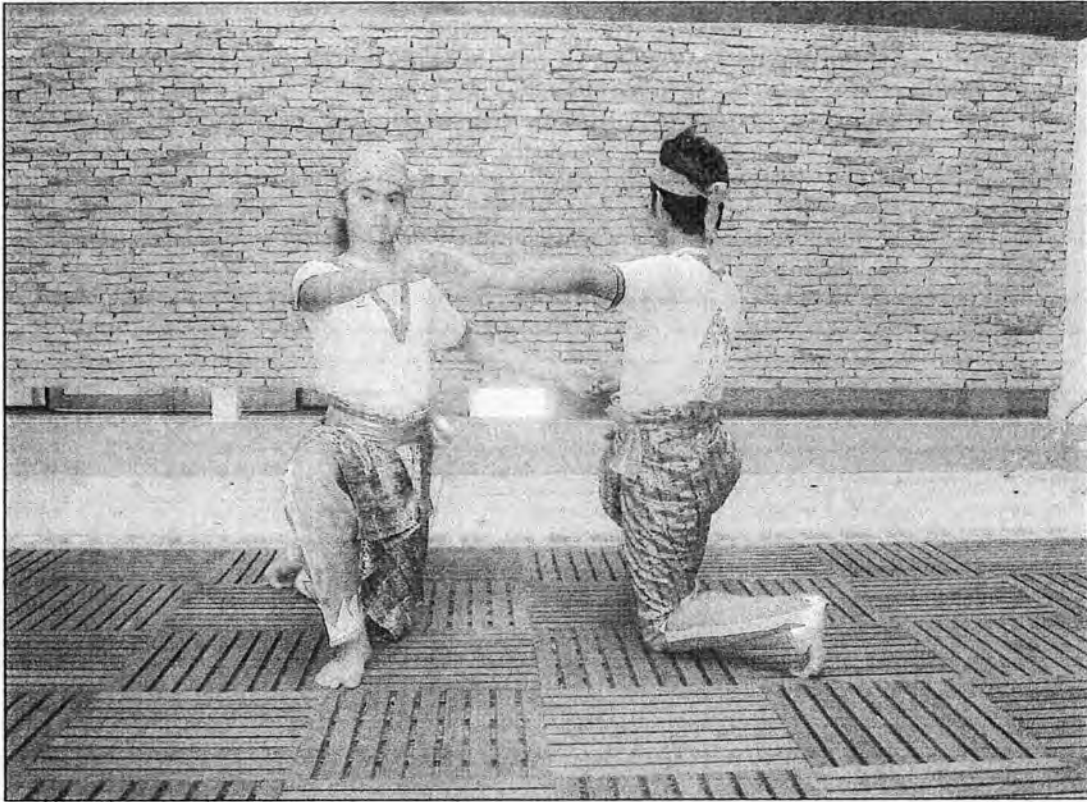
แขน : มือของผู้แสดงด้านนอกแบ่มือ มือด้านในจับมือ

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าด้านนอกก้าวไปข้างหน้า เท้าด้านในวางหลัง

ทิศ : ทิศด้านหลัง

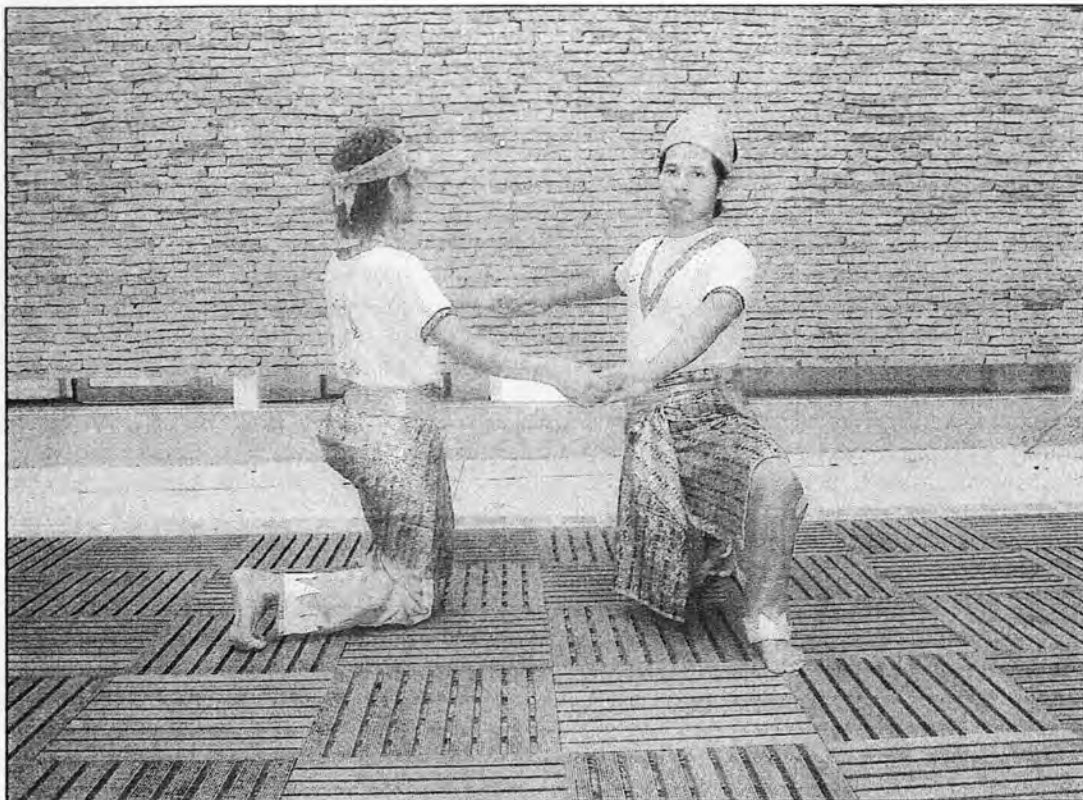
อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนเคลื่อนที่กลับไปทางด้านหลังเวที โดยเดินก้าวถอยหลัง ประมาณ 4 ก้าว เปลี่ยนจับมือด้านในของลำตัว พร้อมทั้งชันมือข้างที่จับกันด้านในออกไปด้านหน้า ก้าวเท้าที่อยู่ด้านนอกของทั้งสองคนก้าวไปข้างหน้า เท้าที่อยู่ด้านในวางข้างหลัง ย่อเหลี่ยมเบาะเข้าหน้า เท้าหน้า หน้ามองออกไปด้านหน้าเวที ศิระษะตั้งตรง มือด้านนอกวางทอดยาวข้างลำตัว

ภาพที่ 121 : กระบวนท่าหนุมานคลุกฝุ่นท่าที่ 7 ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 4

- ศิระษะ : ศิระษะตั้งตรง หน้ามองทางขวา
 แขน : ยื่นมือทั้งสองข้าง ไปจับสลับกันด้านหน้า
 ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกกัน
 เท้า : เท้าซ้ายงอเข้าเปิดส้นเท้า เท้าขวาค้างเข้า
 ทิศ : หันหน้าหลือมกัน

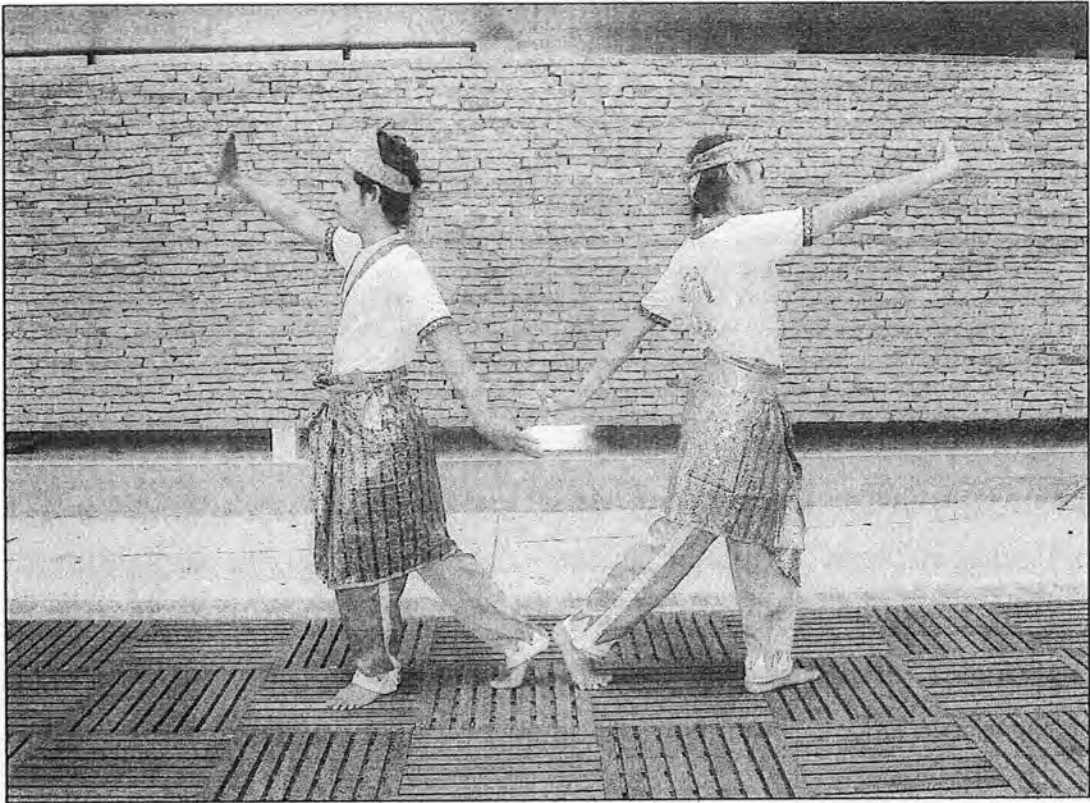
อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าเข้าหากัน จับมือสลับกันด้านหน้ากางแขนออก ด้านข้างลำตัว นั่งตั้งเข้าขวายกกันขึ้น เท้าซ้ายงอเข้าเปิดส้นเท้า ศิระษะตั้งตรง ลำตัวตั้งตรง หน้ามองออกทางขวามือ

ภาพที่ 122 : กระบวนท่าหนุมานคลุกฝุ่นท่าที่ 8 ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 5

- ศิระะ : ศิระะตั้งตรง หน้ามองทางซ้าย
 แขน : ยื่นมือทั้งสองข้าง ไปจับสลับกันด้านหน้า
 ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกกัน
 เท้า : เท้าขวางอเข้าเปิดสันเท้า เท้าซ้ายตั้งเข้า
 ทิศ : หันหน้าหล้อมกัน

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าเข้าหากัน จับมือสลับกันด้านหน้ากางแขนออก ด้านข้างลำตัว นั่งตั้งเข้าซ้ายยกกันขึ้น เท้าขวางอเข้าเปิดสันเท้า ศิระะตั้งตรง ลำตัวตั้งตรง หน้ามองออกทางซ้ายมือ

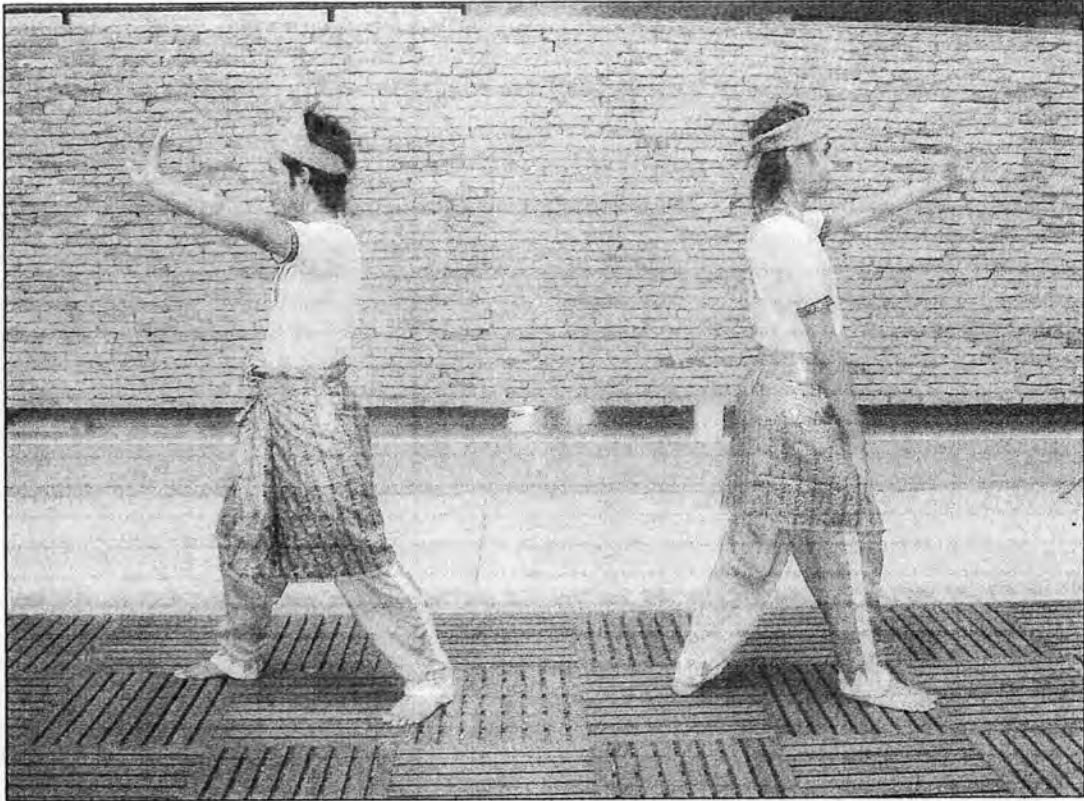

ภาพที่ 123 : กระบวนท่าหุมานคลุกฝุ่นท่าที่ 9 ท่าแวงหางหงส์

- คีรีชะ : ค้างตรง
 แขน : มือขวาค้างวงบนระดับคีรีชะ มือซ้ายจับส่งหลัง
 ลำตัว : ค้างตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังย่อเข่าเปิดสันเท้า
 ทิศ : หันหลังชนกัน

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายเข้าหากันโดยหันไหล่ซ้ายเหลื่อมกัน ขยับตัวลงย่อเข่าซ้ายสอดเท้าขวา วางหลังเท้าซ้าย มือซ้ายค้างวงบนระดับคีรีชะ มือขวาสอดจับข้างลำตัวระดับสะเอว (คล้ายท่าสอดสร้อย มาลา) พร้อมทั้งหมุนตัวกลับทางซ้าย 1 รอบ บิดเท้าถ่ายน้ำหนักจากเท้าซ้ายไปยังเท้าขวา มือซ้ายปาดจับ ส่งหลังมือขวาสอดจับขึ้นค้างวงบนระดับคีรีชะ

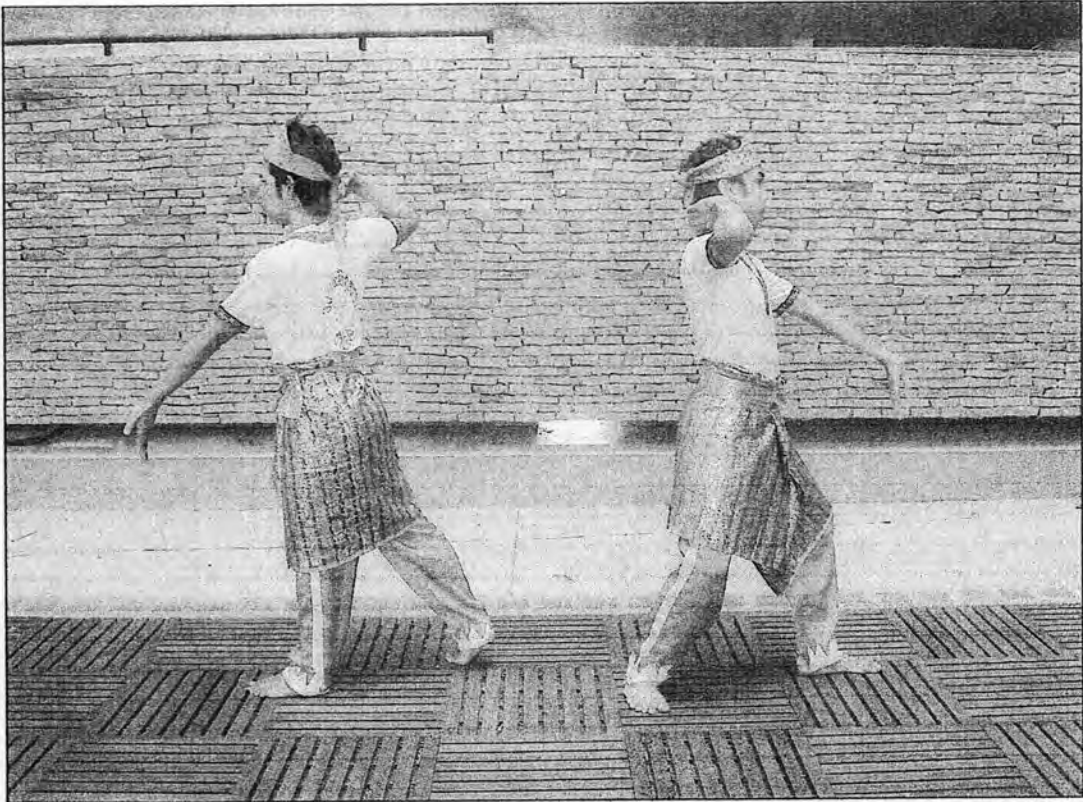
หมายเหตุ : ผู้แสดงจะกลับตัวเพื่อเปลี่ยนตำแหน่ง รูปภาพเคลื่อนไหวประกอบในหน้า

ภาพที่ 124 : กระบวนท่าหนุมนคลุกฝุ่นท่าที่ 10 ท่าตบเข้าขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง หน้ามองตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวางบน มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขาขวา
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข่า
 ทิศ : หันหลังชนกัน

อธิบายท่ารำ : หมุนลำตัวกลับทางขวาหันหน้าเข้าวง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข่า ในลักษณะสามเส้า น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาแบมือตบลงบนหน้าขาขวา มือซ้ายตั้งวางบนระดับศีรษะ ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 125 : กระบวนท่าหनुมานคลุกฝุ่นท่าที่ 11 ท่าดักมือ

ศิระยะ : ตั้งตรง

แขน : มือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนส่งแขนไปด้านหน้า มือซ้ายแบฝ่ามือหงายขึ้น

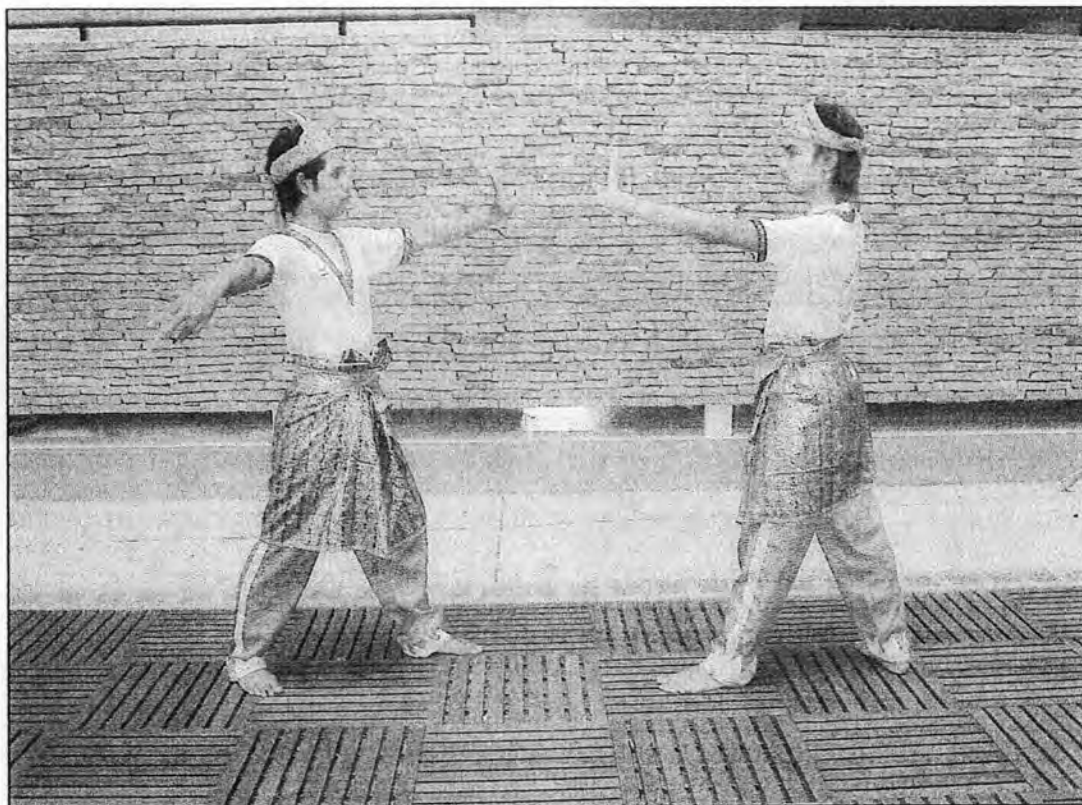
ระดับศิระยะงอข้อศอก

ลำตัว : ตั้งตรง โนม้หน้าเล็กน้อย

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหลังชนกัน

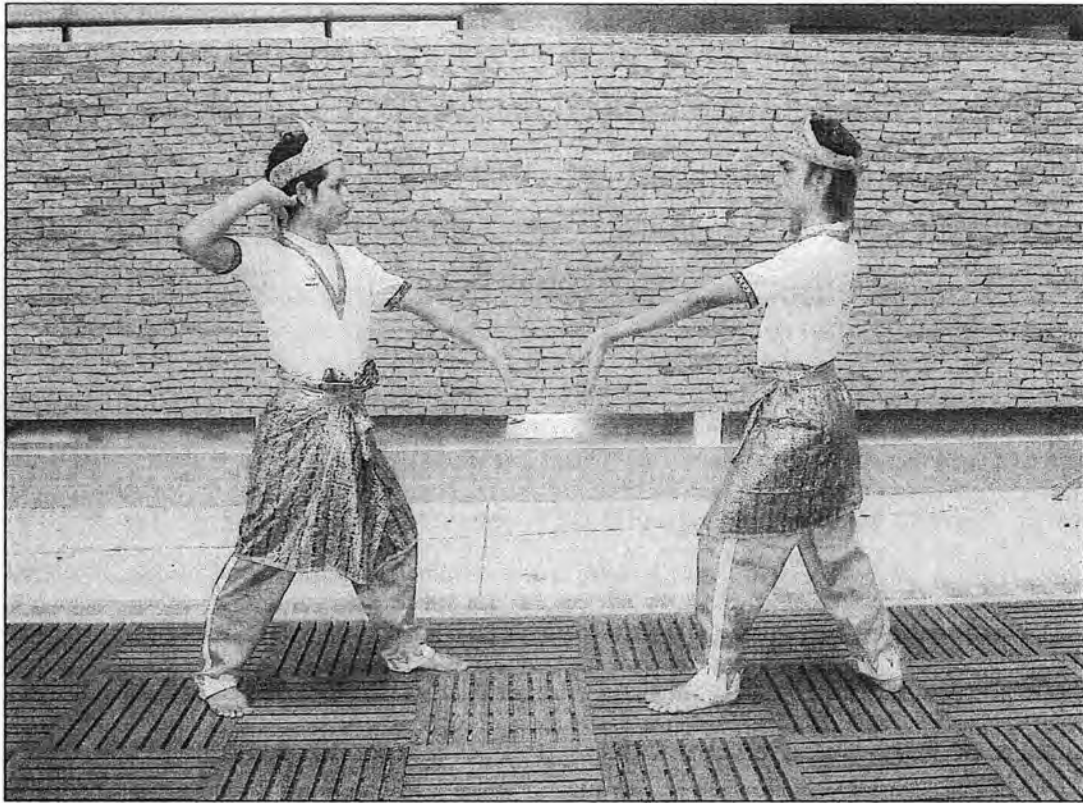
อธิบายท่ารำ : หันหน้าออกด้านนอก ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ถ่าน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือซ้ายแบมือข้างลำตัวซ้อนฝ่ามือขึ้น ไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขนตั้งแขน มือซ้ายแบฝ่ามือในลักษณะคว่ำฝ่ามือแล้วปาดมือขึ้นเหนือศิระยะจากด้านหน้าไปด้านหลังหยุดตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้วหงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามองตามมือขวา เปิดปลายศอก

ภาพที่ 126 : กระบวนท่าหนุมานคลุกฝุ่นท่าที่ 12 ท่าแทงมือซ้าย

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวงหน้าระดับอก มือขวาตะแคงจับแขนตั้งระดับไหล่ส่งแขนเฉียงไป
 ด้านหลังเล็กน้อย
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาวางหลัง
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ต่อเนื่องจากท่าคัมมือ โดยหันหน้าออกนอกวงก่อน ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เปิดสันเท้า ยืนเต็มเท้าด้วยเท้าขวา มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาจับตะแคงส่งหลังเล็กน้อยแขนตั้งระดับไหล่ ตามองปลายมือซ้าย หมุนลำตัวกลับทางซ้ายครึ่งรอบหันเข้าในวง พร้อมทั้งบิดเท้าตามและถ่าน้ำหนัก เท้าขวาทิ้งเท้าซ้ายแล้ววางเต็มเท้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้าย ย่อเข่าลงเหลื่อม

ภาพที่ 127 : กระบวนท่าหนุมานคลุกฝุ่นท่าที่ 13 ท่าดักมือ

ศีรษะ : ตั้งตรง

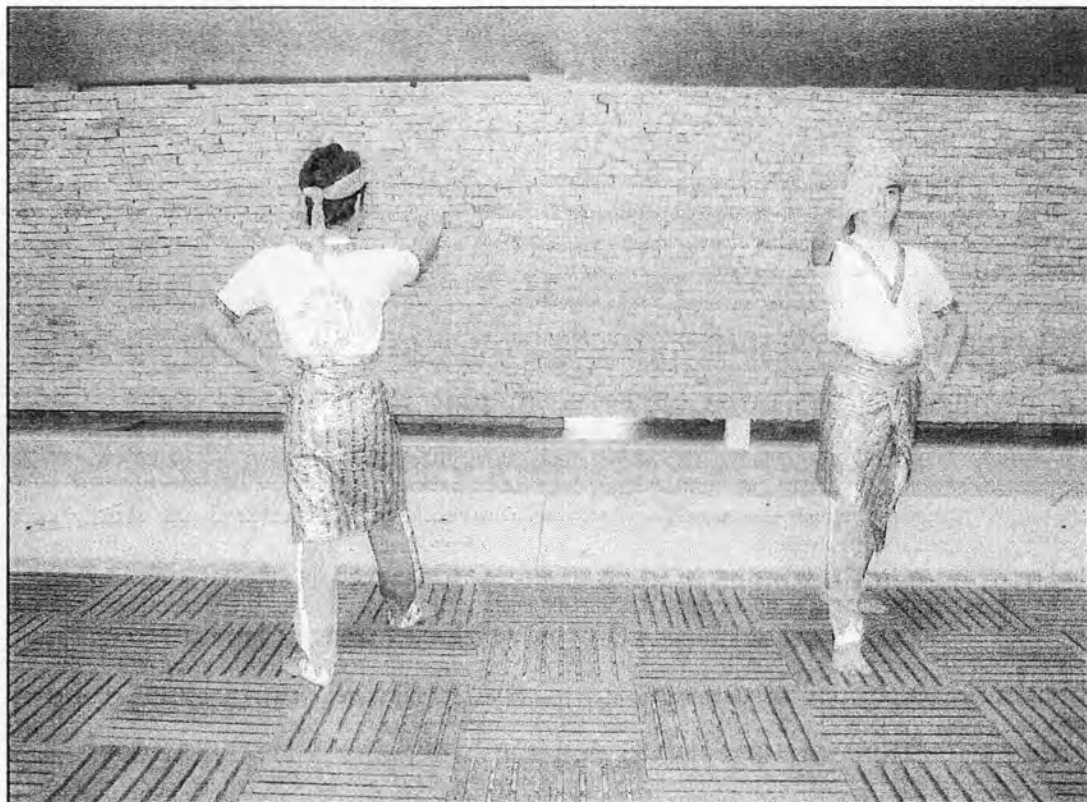
แขน : มือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนส่งแขน ไปด้านหน้า มือซ้ายแบฝ่ามือหงายขึ้น
ระดับศีรษะงอข้อศอก

ลำตัว : โนม้หน้าเล็กน้อย

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

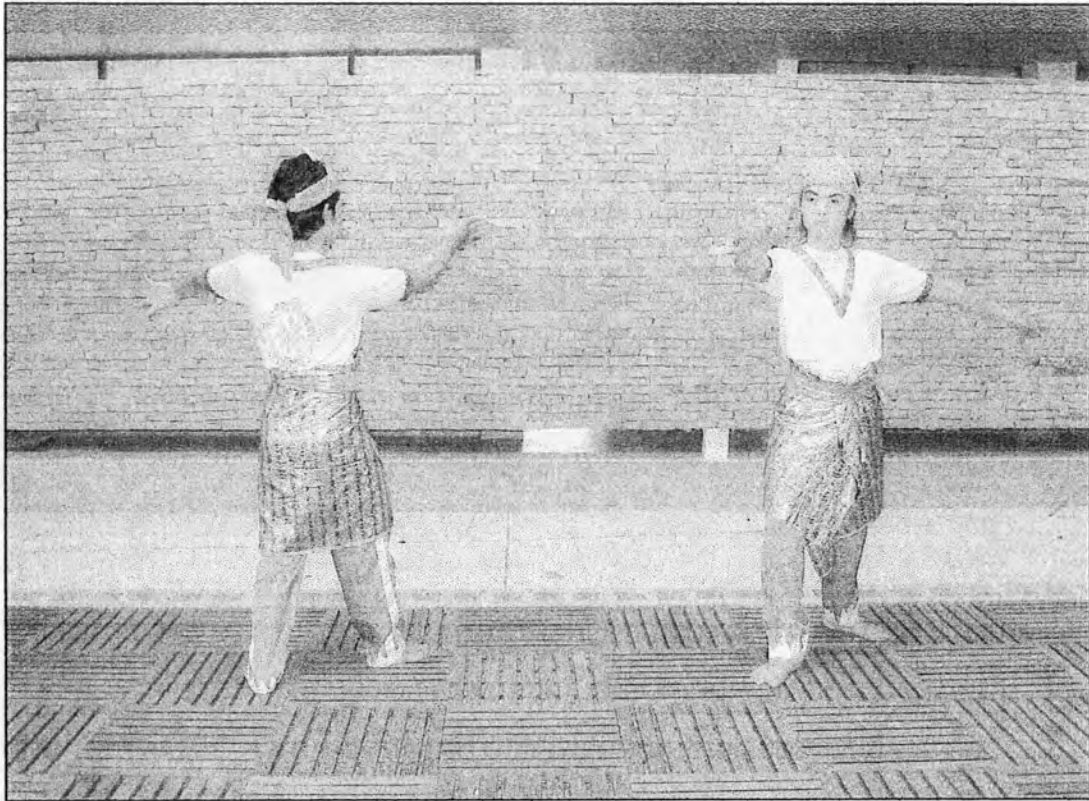
อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ถ่าน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือซ้ายแบมือข้างลำตัวแล้วซ้อน
ฝ่ามือขึ้นไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขนตั้งแขน มือขวาแบฝ่ามือในลักษณะคว่ำฝ่ามือแล้วปาดมือ
ขึ้นเหนือศีรษะจากด้านหน้าไปด้านหลังหยุดตรงท้ายทอยเปิดปลายศอก แล้วหงายฝ่ามือแบขึ้น หน้ามอง
ตามมือขวา

ภาพที่ 128 : กระบวนท่าหุมนาคลูกฝุ่นท่าที่ 14 ทำตั้งมือขวา

- ศิระษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวากำหมัด มือซ้ายกำหมัด
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวาเล็กน้อยพร้อมเบี่ยงลำตัวเฉียงออกทางซ้าย ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าหล่อมกัน เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวากำหมัดแล้วขึ้นตั้งระดับอกงอแขนเล็กน้อย มือซ้ายกำหมัดเท้าสะเอว ศิระษะตั้งตรง ไบหน้ามองตรง

ภาพที่ 129 : กระบวนท่าหนุมานคลุกฝุ่นท่าที่ 15 ท่าแทงมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาแบฝ่ามือองข้อศอก มือซ้ายจับแขนตั้งระดับไหล่

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : หันหน้าเหลื่อมกัน

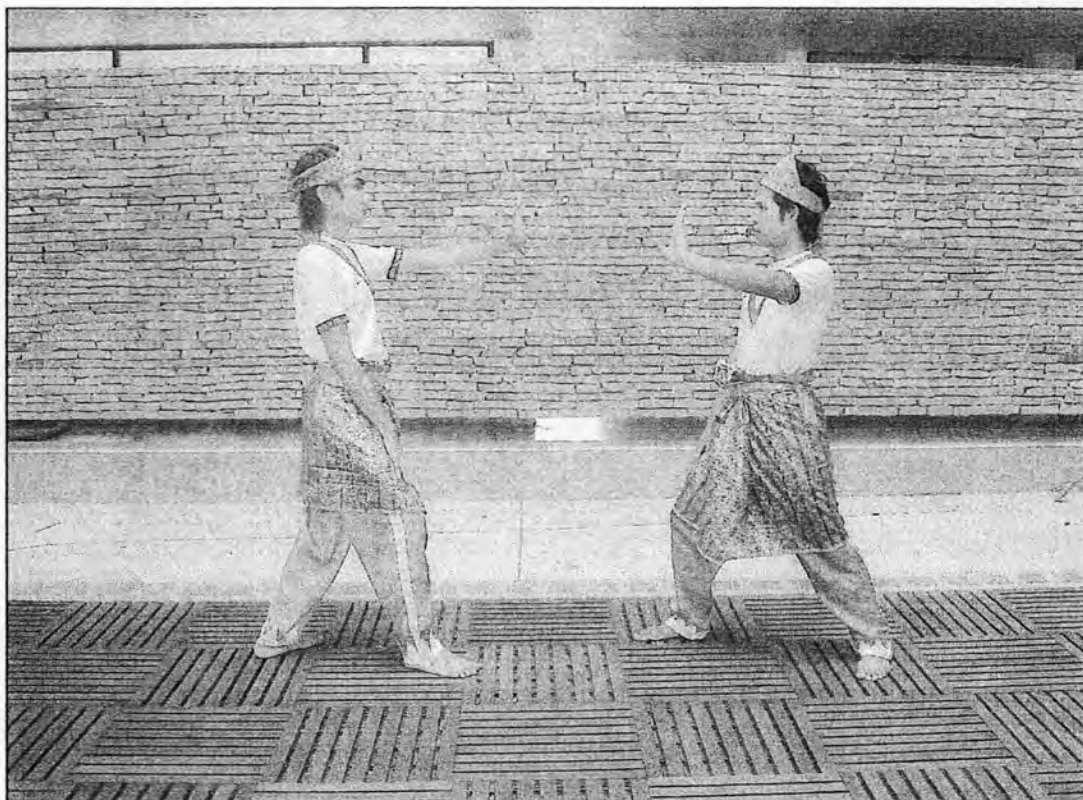
อธิบายท่ารำ : ยกมือขวาแบฝ่ามือตั้งตะแคงปลายนิ้วมือไปด้านหน้าของลำตัวระดับอก ขนานกับพื้นองข้อศอก มือซ้ายตะแคงจับแขนตั้งเฉียงไปด้านหลังเล็กน้อย ศีรษะตั้งตรง ไบหน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าเหลื่อมกัน และก้าวเดินไปข้างหน้าตามวงประมาณ 4 ก้าว และ/หรือ เดินถอยหลังประมาณ 4 ก้าว โดยให้ไหล่ขวาอยู่ในวงกลม

4.3.4 ภาระงานทำรำคู่จบการแสดง

การทำรำคู่จบการแสดงเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการแสดง หลังจากผู้แสดงต่อสู้อจนครบตามภาระงานท่าต่างๆ แล้ว การรำในภาระงานทำรำดังกล่าวนี้มีความหมาย 2 อย่างคือ เป็นการรำไหว้ครูของผู้แสดงแต่ละคน และเพื่อเป็นสัญญาณว่าการแสดงลีละคู่ นั้นจะจบลง ผู้แสดงจะรำภาระงานท่าเดียวกันและทิศทางเดียวกันจนจบภาระงานทำรำ ทิศทางในการเคลื่อนไหวมี 2 ทิศ เช่นเดียวกับภาระงานทำรำรายสอง 2 ชั้น ผู้แสดงจะฟังจังหวะหน้าทับกลองทนต์ผู้เป็นหลัก จังหวะดนตรีมีอัตราจังหวะเท่ากับขั้นตอนการต่อสู้เนื่องจากการบรรเลงต่อเนื่องกัน ดังนั้นภาระงานทำรำจะต้องกระชับและเร็วตามจังหวะดนตรี ภาระงานทำรำประกอบด้วยท่ารำย่อยจำนวน 14 ท่า ลำดับท่าตามตารางดังนี้

1. ท่าตบเข้าขวา	8. ท่าตบเข้าขวา
2. ท่าชอนมือ	9. ท่าเดินนาฏ
3. ท่าปาร์ค	10. ท่าชอนมือ
4. ท่าโยนมือ	11. ท่าแยงหางคบมือหน้า
5. ท่าเดินนาฏ	12. ท่าเดินนาฏ
6. ท่าชอนมือ	13. ท่าชอนมือ
7. ท่าแยงหางคบมือหน้า	14. ท่าจบ

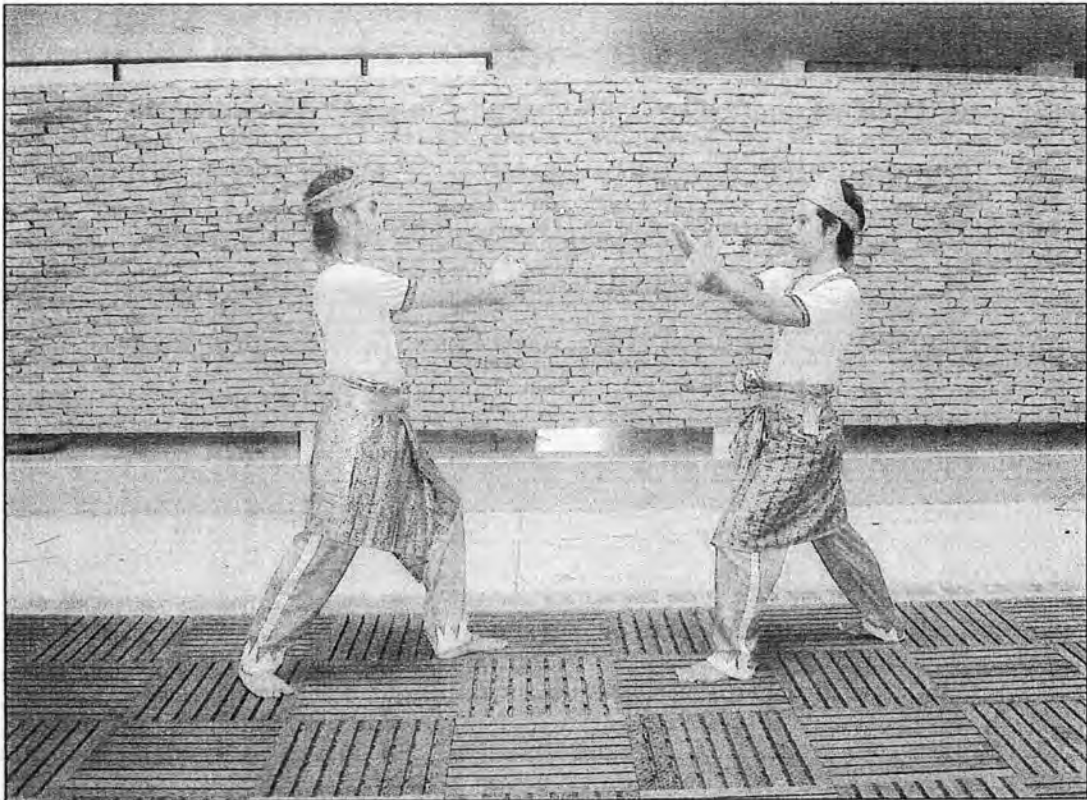
การลำดับท่ารำช้อยจำนวน 14 ท่ารำ ผู้แสดงรำพร้อมกัน ดังนี้

ภาพที่ 130 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 1 ท่าตบเข้าขวา

- ศิระษะ : ค้างตรง หน้ามองตรง
 แขน : มือซ้ายค้างวงบน มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขาขวา
 ลำตัว : ค้างตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข่า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

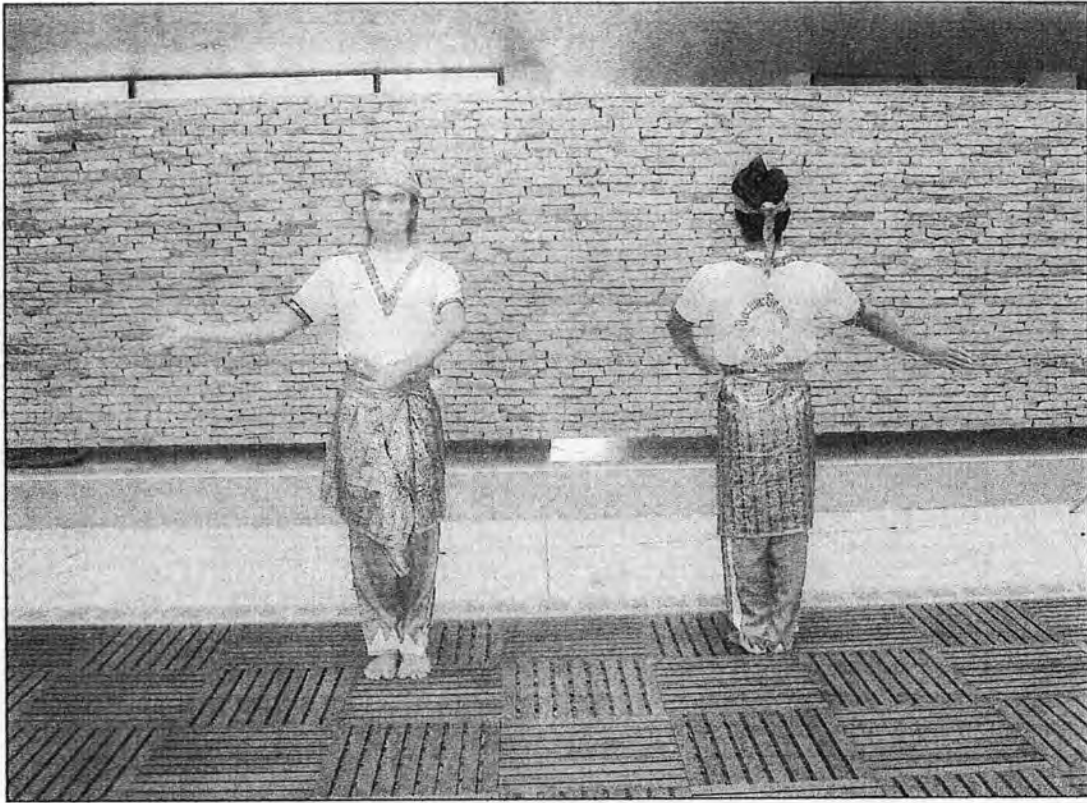
อธิบายท่ารำ : หันลำตัวกลับทางขวาและหันหน้าเข้าวง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข่า เท้าทั้งสองอยู่ในลักษณะสามเส้า น้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาแบมือตบลงบนหน้าขาขวา มือซ้ายค้างวงบนระดับศิระษะ ลำตัวค้างตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 131 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 2 ท่าชอนมือ

- ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง
 แขน : มือขวาตั้งวงระดับหน้า มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือ
 ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า
 เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมแบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถายน้าหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนเฉียงมา ด้านหน้าเล็กน้อยสูงระดับศีรษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้ว ช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือได้สอดขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับ กับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบ่มือหงายแขนตั้งสูงระดับศีรษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้า เล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือได้สอดซ้าย และเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า หน้ามองตรงเปิดปลายคาง

ภาพที่ 132 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 3 ท่าปารัด

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือซ้ายแบมืองอข้อศอกค้ำหน้าลำตัว มือขวาแบมืองอศอกเล็กน้อยข้างลำตัว

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : ยืนตรงเท้าชิด

ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่าชอนมือ) โดยผู้แสดงทั้งสองถ่ายน้ำหนักพร้อมทั้งดึงตัวกลับ ด้านขวายืนตรงเท้าชิดหันหน้าหล่อมกัน หน้ามองทางซ้ายเปิดปลายคาง มือซ้ายตั้งวงตะแคงมือหงาย ท้องแขนออกค้ำนออกหักข้อศอกระดับหน้าท้อง มือขวาแบมือตะแคงข้างลำตัวงอศอกเล็กน้อย แขนทั้งสองข้างหล่อมกันและขนานกับพื้น

ภาพที่ 133 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 4 ท่า โยนมือ

ศีรษะ : ค้างตรง

แขน : มือของผู้แสดงด้านนอกลำตัวแบ่มือห้อยข้างลำตัว มือด้านในจับมือซ้อนไปข้างหน้า

ลำตัว : ค้างตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนเคลื่อนที่ออกไปด้านหน้าเวที โดยเดินก้าวไปข้างหน้าประมาณ 4 ก้าว พร้อมทั้งซ้อนมือข้างที่จับกันด้านในของลำตัวออกไปด้านหน้า ทั้งสองคนก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าหนึ่งก้าวย่อเข่า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้าย ในลักษณะสามเส้า น้าหนักอยู่ที่เท้าหน้า มือด้านนอกของลำตัววางทอดยาวข้างลำตัว ศีรษะค้างตรงหน้ามองออกไปด้านหน้าเวที

ภาพที่ 134 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 5 ท่าเดินนาฏ

ศีรษะ : ตั้งตรง

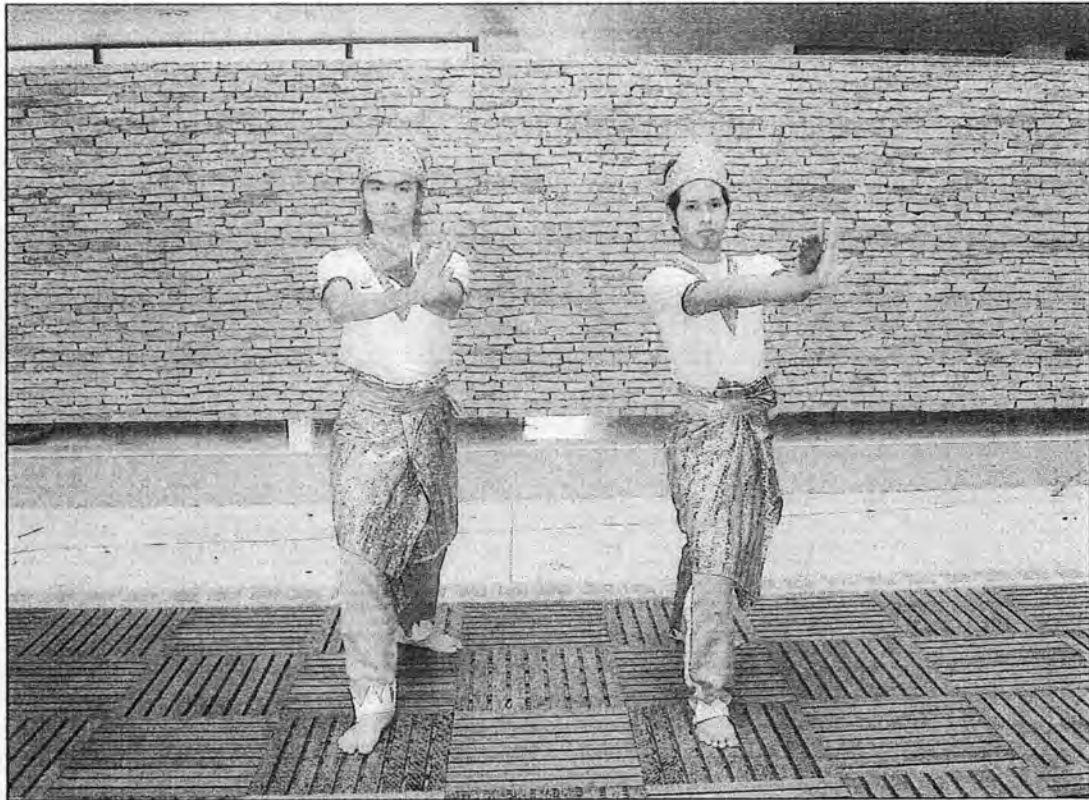
แขน : มือขวาดั้งวงบนระดับศีรษะ มือซ้ายแบ่มือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า เท้าซ้ายยกทิ้งอเข้า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบ่มือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศีรษะแขนตั้งเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง จังหวะที่ 2 ก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทางซ้ายเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าขวาขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือขวาแบ่มือคบลงที่หน้าขาขวา มือซ้ายเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศีรษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบ่มือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศีรษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง

ภาพที่ 135 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 6 ท่าชอนมือ

ศิรยะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอกจอแขน มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอกจอแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังจอเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

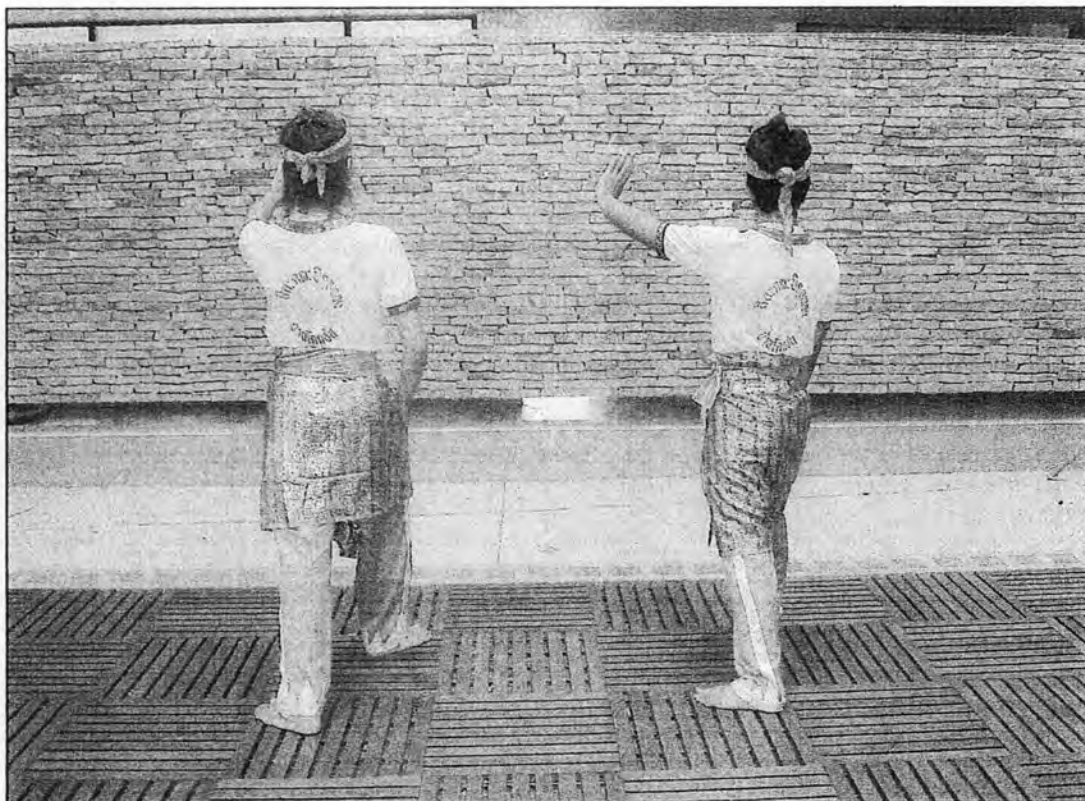
อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายวางข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมแบเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย โน้มลำตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิรยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้า แล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือได้สอดขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัว สลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิรยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วชอนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือได้สอดซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้าหาลำตัว ศิรยะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 136 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 7 ท่าแยงหางคอบมือหน้า

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือทั้งสองข้างแบฝ่ามือประสานกันแขนคึงระดับอก
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าซ้ายวางเต็มเท้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดส้นงอเข่า
 ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

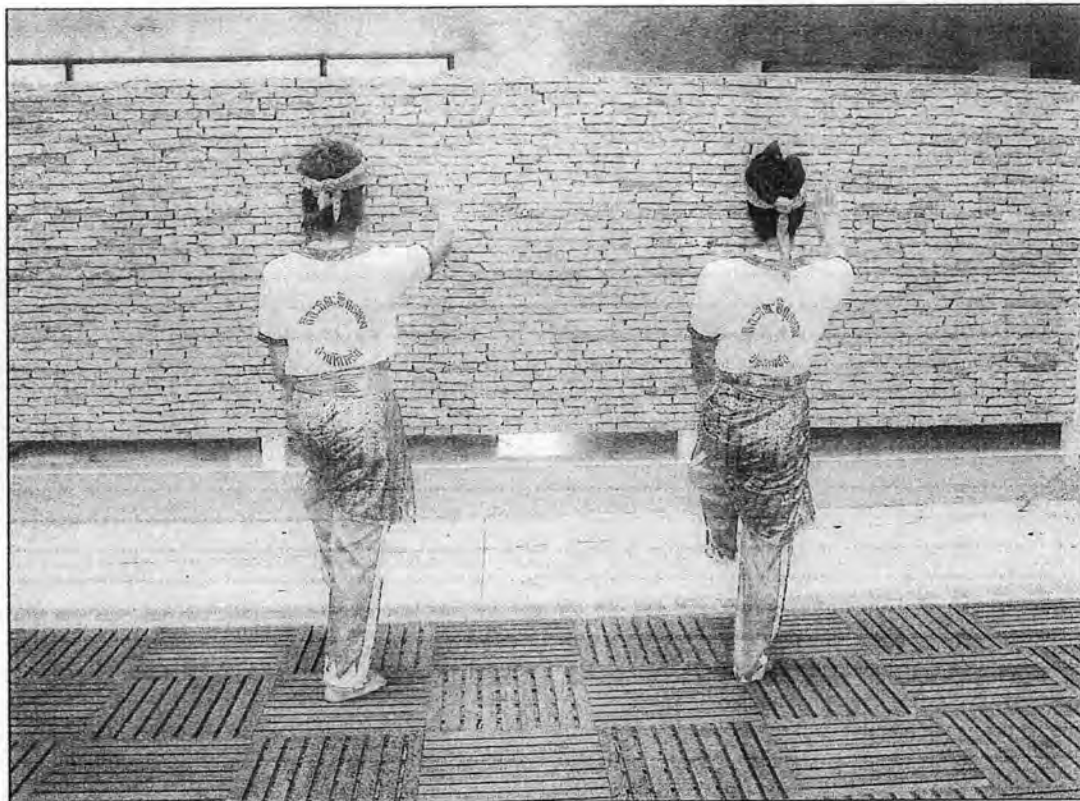
อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายวางด้านหน้าย่อเข่าขึ้นเต็มเท้าไขว้หน้าเท้าขวา สอดเท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดส้นเท้าวางทอดยาวตามลำตัวไปด้านหลังงอเข่าเล็กน้อย มือทั้งสองแบฝ่ามือและโยนมือไปด้านหน้าระดับอกแล้วควบฝ่ามือ 1 ครั้ง ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตามมือ

ภาพที่ 137 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 8 ทำคบเข้าขวา

- ศีรษะ : ค้างตรง หน้ามองตรง
 แขน : มือซ้ายค้างวงบน มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขวา
 ลำตัว : ค้างตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข้า
 ทิศ : ด้านหลังของเวที

อธิบายท่ารำ : หันลำตัวกลับทางขวาและหันหน้าเข้าวง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข้า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข้า เท้าทั้งสองอยู่ในลักษณะสามเส้า น้าหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาแบมือคบบนหน้าขวา มือซ้ายค้างวงบนระดับศีรษะ ลำตัวค้างตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 138 : กระบวนทำราชบาทที่ 9 ทำเดิมนานู

ศิริษะ : ตั้งตรง

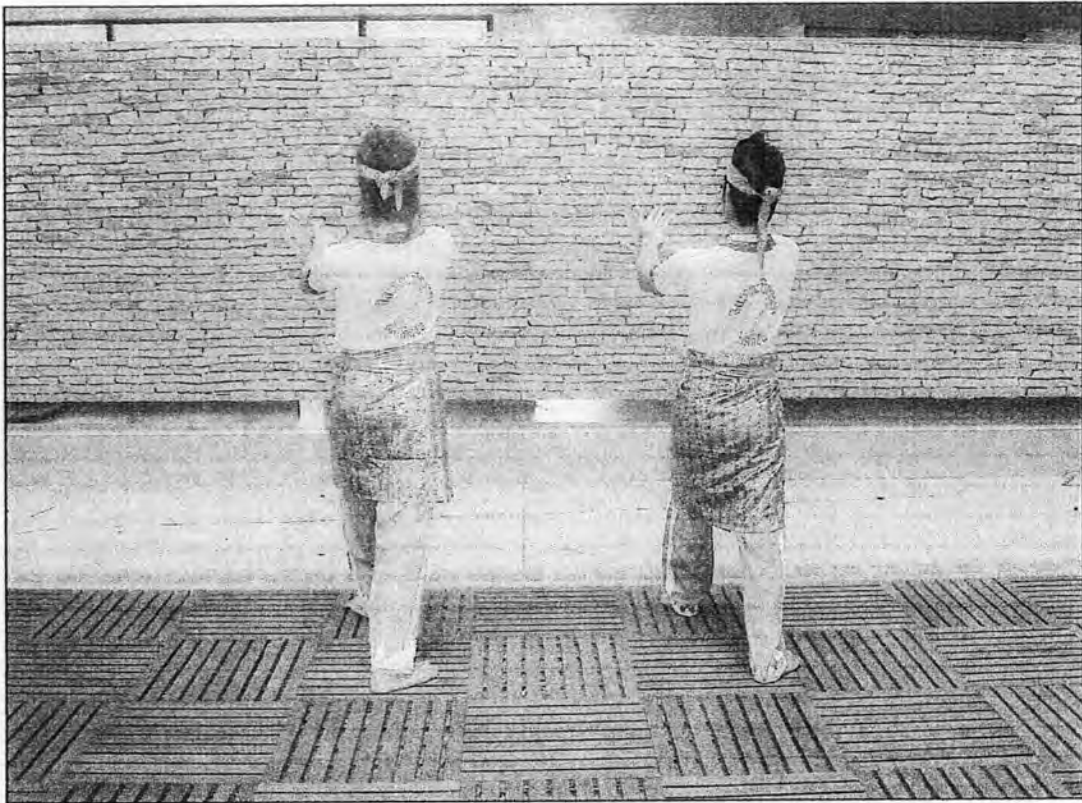
แขน : มือขวาตั้งวงบนระดับศิริษะ มือซ้ายแบ่มือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า เท้าซ้ายยกเท้างอเข้า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่าราชบาท : จังหวะที่ 1 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบ่มือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะแขนตั้งเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง จังหวะที่ 2 ก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทางซ้ายเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าขวาขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือขวาแบ่มือคบลงที่หน้าขาขวา มือซ้ายเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบ่มือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง

ภาพที่ 139 : กระบวนทำรำจบท่าที่ 10 ท่าซ่อนมือ

ศิริยะ : ตั้งตรง

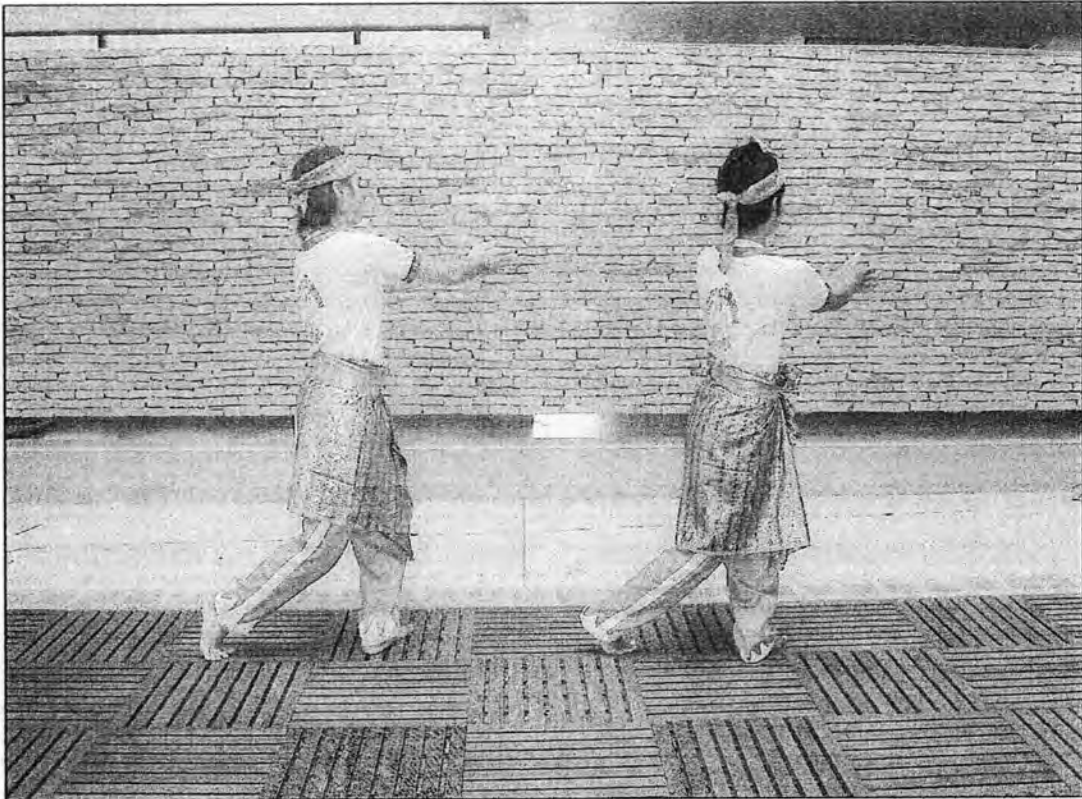
แขน : มือขวาดึงวงหน้าระดับอกงอแขน มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอกงอแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังงอเข่า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายวางข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมแบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย โน้มลำตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิริยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้า แล้วซ่อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายดึงวงพร้อมทั้งสอดมือได้สอดขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัว สลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิริยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วซ่อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาดึงวงพร้อมสอดมือได้สอดซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้าหาลำตัว ศิริยะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 140 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 11 ท่าแยงหางคบมือหน้า

ศิริษะ : ตั้งตรง

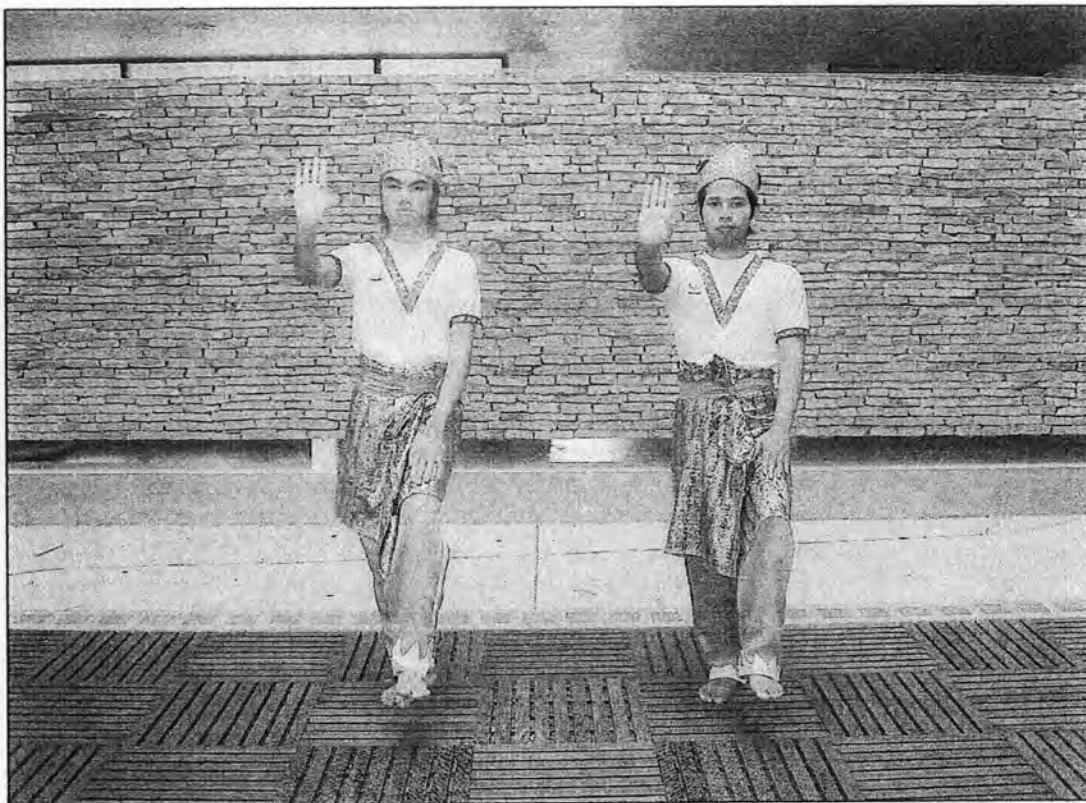
แขน : มือทั้งสองข้างแบฝ่ามือประสานกันแขนตั้งระดับอก

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าซ้ายวางเต็มเท้าย่อเข้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดส้นงอเข้า

ทิศ : ทิศด้านหลังเวที

อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายวางด้านหน้าย่อเข้ายื่นเต็มเท้าไขว้หน้าเท้าขวา สอดเท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายเปิดส้นเท้าวางทอดยาวตามลำตัวไปด้านหลังงอเข้าเล็กน้อย มือทั้งสองแบฝ่ามือและโยนมือไปด้านหน้าระดับอกแล้วคบฝ่ามือ 1 ครั้ง ลำตัวตั้งตรง ศิริษะตั้งตรง หน้ามองตามมือ

ภาพที่ 141 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 12 ท่าเดินนาฏ

ศิริษะ : ค้างตรง

แขน : มือขวาตั้งวงบนระดับศิริษะ มือซ้ายแบมือวางที่หน้าขาซ้าย

ลำตัว : ค้างตรง

เท้า : เท้าขวาขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า เท้าซ้ายยกเท้างอเข้า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : จังหวะที่ 1 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะแขนตั้งเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะค้างตรง จังหวะที่ 2 ก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทางซ้ายเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าขวาขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือขวาแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาขวา มือซ้ายเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะค้างตรง จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาเล็กน้อย ขึ้นเต็มเท้าย่อเข้า ยกเท้าซ้ายขึ้นงอเข้าตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบฝ่ามือคบลงที่หน้าขาซ้าย มือขวาเปลี่ยนเป็นตั้งวงระดับศิริษะเฉียงมาด้านหน้า ลำตัวตั้งตรง ศิริษะค้างตรง

ภาพที่ 142 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 13 ท่าซ่อนมือ

ศิระษะ : ค้างตรง

แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอกจอแขน มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอกจอแขน

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าย่อเข่า เท้าขวาวางหลังย่อเข่า

ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

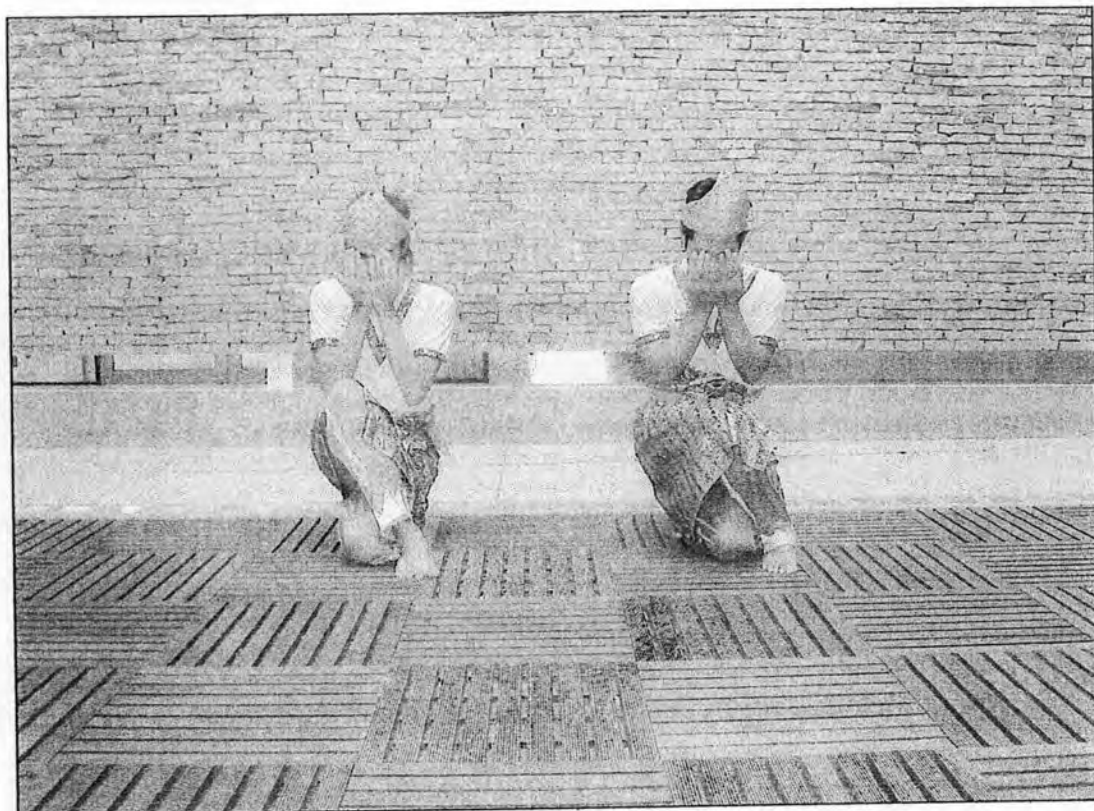
อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายวางข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมเบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่าน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย โน้มลำตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้า แล้วซ่อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือใต้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัว สลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนสูงระดับศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วซ่อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือใต้ศอกซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้าหาลำตัว ศิระษะค้างตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 143 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 14 ท่าจบจังหวะที่ 1

- ศีรษะ : ค้างตรง
 แขน : มือขวาจับศอกซ้าย มือซ้ายแบมือปล่อยข้างลำตัว
 ลำตัว : ค้างตรง
 เท้า : เท้าขวาไขว้หน้าเท้าซ้าย เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา โดยให้เท้าขวาอยู่ในลักษณะไขว้หน้าเท้าซ้าย พร้อมทั้งย่อตัวลงนั่งทับสันเท้าซ้าย มือซ้ายแบมือปล่อยข้างลำตัว ลำตัวค้างตรง มือขวาจับศอกซ้ายระดับศีรษะแล้ว ค้างจับอ้อมศีรษะทางซ้ายขึ้นสูงระดับศีรษะเปลี่ยนเป็นค้างฝ่ามือแล้วลดลงตั้งระดับหน้า

ภาพที่ 144 : กระบวนท่ารำจบท่าที่ 14 ท่าจบ จังหวะที่ 2

- ศิระษะ : ก้มหน้า
 แขน : มือทั้งสองแบมือปิดโอบหน้าอข้อศอก
 ลำตัว : ค้อมไปข้างหน้าเล็กน้อย
 เท้า : เท้าขวาไขว้หน้าเท้าซ้าย เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : ทิศด้านหน้าเวที

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากจังหวะที่ 1) นั่งทับสันเท้าซ้าย มือทั้งสองแบมือหงายเข้าหาลำตัวงอข้อศอกแล้วปิดฝ่ามือทั้งสองไปที่โอบหน้า ค้อมตัวไปข้างหน้าเล็กน้อยพร้อมทั้งงุบฝ่ามือที่โอบหน้า 1 ครั้ง แล้วลุกขึ้นยืน

4.3.5 วิเคราะห์กระบวนการทำรำสืละมือเปล่า

จากรูปแบบการแสดงสืละมือเปล่าทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าว สามารถสรุปกระบวนการทำรำได้ 12 กระบวนย่อย ผู้วิจัยขอแยกวิเคราะห์ลักษณะท่ารำทั้ง 12 กระบวนตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1) การใช้ศีรษะมี 5 ลักษณะ

- (1) ศีรษะตั้งตรง เป็นลักษณะของการใช้ศีรษะเบื้องให้สัมพันธ์กับลำตัวซึ่งตั้งตรงเสมอ และเป็นการใช้ศีรษะเบื้องคั่นก่อนที่จะใช้ศีรษะในลักษณะอื่นๆ ต่อไป พบว่าในท่ารำทั้ง 12 กระบวนจะเริ่มต้นด้วยการตั้งศีรษะตรงก่อนเสมอ
- (2) ศีรษะตั้งตรงหันทางขวา เป็นลักษณะของการใช้ศีรษะให้สัมพันธ์กับลำตัวแขน และขา ซึ่งจะพบในกระบวนท่ารำต่อสู้
- (3) ศีรษะตั้งตรงหันทางซ้าย เป็นลักษณะของการใช้ศีรษะให้สัมพันธ์กับลำตัวแขน และขา ซึ่งจะพบในกระบวนท่ารำต่อสู้
- (4) ศีรษะเอียงขวา เป็นลักษณะการใช้ศีรษะให้สัมพันธ์กับลำตัวเมื่อมีการเอียงลำตัวทาง ขวามือและสัมพันธ์กับเท้าขวาซึ่งวางทอดยาวไขว้หลังเท้าซ้าย จะพบในท่าสอคมือสูง เพียงท่าเดียว
- (5) ศีรษะก้มตามลำตัว เป็นลักษณะการใช้ศีรษะให้สัมพันธ์กับลำตัวเมื่อมีการก้มตัวไปด้านหน้าจะพบในท่าจบเพียงท่าเดียว

2) การใช้ลำตัวมี 6 ลักษณะ

- (1) ลำตัวตั้งตรง เป็นลักษณะของการใช้ลำตัวเบื้องคั่นก่อนที่จะใช้ลำตัวในลักษณะอื่นๆ ต่อไป พบว่าในท่ารำทั้งหมดจะเริ่มต้นด้วยการตั้งลำตัวตรงก่อนเสมอ
- (2) ลำตัวโน้มหน้า เป็นลักษณะการใช้ลำตัวให้สัมพันธ์กับศีรษะเมื่อมีการถ่ายน้ำหนักไปด้านหน้าจะพบใน ท่าชอนมือ และท่าดักมือ
- (3) ลำตัวหงายหลัง เป็นลักษณะการใช้ลำตัวให้สัมพันธ์กับศีรษะเมื่อมีการถ่ายน้ำหนักไปด้านหลัง ซึ่งจะพบในกระบวนท่าต่อสู้
- (4) ลำตัวเอียงขวา เป็นลักษณะการใช้ลำตัวให้สัมพันธ์กับศีรษะและเท้าขวาเมื่อมีการเอียงลำตัวทางขวามือแล้วสอเท้าขวาทอดยาวด้านหลัง พบเพียงท่าเดียวคือท่าสอคมือสูง

(5) การหมุนลำตัว เป็นลักษณะการใช้ลำตัวให้สัมพันธ์กับเท้าทั้งสองข้าง เมื่อมีการบิดเท้าหมุนตัวไปทางด้านซ้ายหรือด้านขวา เพื่อให้การถ่ายน้ำหนักจากเท้าหนึ่งไปยังเท้าหนึ่งเกิดความสมดุล จะพบในท่าแทงมือซ้าย แขนงมือขวา ท่าสอคมือสูง และท่าสอคมือตั้งวงบัวบานนอกจากนี้ การหมุนตัวยังใช้สำหรับเชื่อมท่ารำและทิศทางการรำอีกด้วย

(6) 2.6 ลำตัวเบี่ยง เป็นลักษณะของการใช้ลำตัวให้สัมพันธ์กับแขนและมือ โดยการเบี่ยงตัวสลับทางด้านซ้ายและด้านขวาแล้ววาดแขนทั้งสองข้างสลับไปมา ลักษณะเช่นนี้จะพบในท่านาฏมือเพียงท่าเดียว

3) การใช้แขนมี 4 ลักษณะ

(1) การใช้แขนด้านข้างของลำตัว เป็นการเคลื่อนไหวแขนให้สัมพันธ์กับการใช้มือในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะของการใช้เบื้องต้นก่อนใช้แขนเคลื่อนไหวในลักษณะต่างๆ ต่อไป ได้แก่ ห้อยแขนข้างลำตัวในท่าเริ่มต้นของท่าท่าสมาธิ กางแขนออกข้างลำตัวในท่าแทงมือซ้าย และแทงมือขวา

(2) การใช้แขนด้านหน้าของลำตัว เป็นการเคลื่อนไหวแขนให้สัมพันธ์กับการใช้มือในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวในการป้องกันตัวเองจากด้านหน้าของลำตัว การใช้แขนด้านหน้าของลำตัวพบมากที่สุดในกระบวนท่ารำ ได้แก่ ท่าตบเข้า ท่าชอนมือ ท่าสอคมือสูง ท่าสอคมือตั้งบัวบาน ท่าแทงมือซ้าย ท่าแทงมือขวา ท่าแยงหางตบมือหน้า และท่านาฏมือ

(3) การใช้แขนด้านหลังของลำตัว เป็นการเคลื่อนไหวแขนให้สัมพันธ์กับการใช้มือในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวในการป้องกันตัวเองจากด้านหลังของลำตัว ซึ่งจะพบในกระบวนท่าต่อสู้คือ ท่าแยงหางหงส์ กล่าวคือ การใช้ท่าแยงหางหงส์ในกระบวนท่าต่อสู้ เมื่อหันหลังให้คู่ต่อสู้แขนที่ส่งไปด้านหลังจะใช้สำหรับกระชากคู่ต่อสู้ให้เสียหลักเมื่อคู่ต่อสู้ไม่ทันระวังตัว ในทางตรงกันข้ามเพื่อเป็นการหลอกล่อคู่ต่อสู้ด้วยเช่นกัน

(4) การใช้แขนด้านบนของศีรษะ เป็นการเคลื่อนไหวแขนให้สัมพันธ์กับการใช้มือในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการป้องกันด้านบนของลำตัว ซึ่งจะพบในท่าตักมือ ท่าแยงหางตบมือสูง และท่าจบ

4) การใช้มือมี 5 ลักษณะ

(1) มือตั้งวง มี 3 ระดับคือ ตั้งวงบนระดับศีรษะ พบในท่าตบเข้าขวา ท่าตบเข้าซ้าย ท่าสอคมือสูง ตั้งวงหน้าระดับอก พบในท่าชอนมือ และตั้งวงเทิด พบในท่าสอคมือสูง และสอคมือตั้งวงบัวบาน

(2) มือจีบ มี 4 ลักษณะคือ คิงจีบโดยใช้มือซ้าย พบในท่าเชื่อมระหว่างท่าทำสมาธิและท่าคบเข้าขวา และท่าจบ ม้วนจีบโดยมือซ้าย พบในท่าเชื่อมระหว่างท่าทำสมาธิและท่าคบเข้าขวา กลายจีบ โดยใช้มือซ้าย พบในท่าสอคมือสูง สอดจีบ พบในท่าสอคมือสูง และสอคมือคั่งวงบัวบาน และตะแคงจีบ พบในท่าแทงซ้ายและท่าแทงมือขวา

(3) มือแบ มี 6 ลักษณะ คือ แฝ่มือประสาน พบในท่าทำสมาธิ ซึ่งเป็นลักษณะการนำมือทั้งสองข้างมาประสานกันไว้ที่ระดับหน้าท้อง แฝ่มือแล้วคบลงที่หน้าขา พบในท่าคบเข้าขวาและท่าคบเข้าซ้าย แฝ่มือและคบล่างมือทั้งสอง พบในท่าแยงหางคบมือหน้า และท่าแยงหางคบมือสูง แฝ่มือแล้วตะแคงปลายมือออกนอกลำตัว พบในท่าแทงมือซ้ายและท่าแทงมือขวา แฝ่มือหงาย พบในท่าชอนมือ ท่าคกมือ แฝ่มือคว่ำ พบในท่าคกมือ

(4) มือกำหมัด เป็นลักษณะของการใช้มือข้างใดข้างหนึ่งยกขึ้นตั้งแขนกำหมัด หลวมๆ ไว้ด้านหลังของลำตัว พบในท่าก้นมือซ้ายและขวา ท่าคั่งมือขวา ท่าแทงมือขวา และท่าต่อสู้

(5) การจับมือ เป็นลักษณะการใช้มือในกระบวนท่าต่อสู้ เพื่อจับล็อกส่วนต่างๆ ของร่างกายฝ่ายตรงข้าม เช่น ท่าจับมือ ท่าโยนมือ

5) การใช้ขามี 7 ลักษณะ

(1) ยืนเท้าคู่ เป็นลักษณะของการใช้ขาสองข้างในการยืนตรงอยู่กับที่ก่อนเริ่มเคลื่อนไหวท่ารำหรือเคลื่อนไหวท่ารำแล้วไปหยุดอยู่กับที่ ซึ่งพบจะในท่าทำสมาธิ

(2) ยืนเท้าเดียว เป็นลักษณะของการใช้ขาขึ้นรับน้ำหนักเพียงข้างเดียวซึ่งจะพบในท่าคบเข้าซ้าย ท่าแยงหางคบมือหน้า ท่าแยงหางคบมือสูง และท่าเดินนาฏ

(3) ไขว้ขา เป็นเป็นลักษณะของการใช้ขาทั้งสองข้างให้สัมพันธ์กับการทรงตัว และเพื่อบิดเท้าถ่ายน้ำหนักของลำตัวจากเท้าหนึ่งไปอีกเท้าหนึ่ง ซึ่งจะพบในท่าแยงหางคบมือ ท่าแยงหางคบมือสูง และท่าสอคมือสูง

(4) ข่อเข้า เป็นลักษณะของการใช้ขาให้สัมพันธ์กับการทรงตัว และการกำหนดจังหวะของการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น การยี่ด-ยุบ การก้าวเท้า การถอนเท้า การวางเหลี่ยม การยกขา ซึ่งโดยส่วนมากจะพบในการปฏิบัติท่ารำทุกท่า

(5) คั่งเข้า เป็นลักษณะการใช้ขาให้สัมพันธ์กับลำตัวเพื่อช่วยในการทรงตัวเมื่อมีการโน้มตัวไปข้างหน้า พบในท่าคกมือ

(6) แะเข้า เป็นเป็นลักษณะของการใช้ขาให้สัมพันธ์กับการทรงตัวเมื่อมีการก้าวเท้าแล้ววางเท้าเป็นรูปสามเหลี่ยม เช่นในท่าคบเข้า จะต้องก้าวเท้าและวางเท้าให้มั่นคง พร้อมทั้งจะถ่ายน้ำหนักไปด้านหลัง ด้านข้าง ด้านหลัง ในการปฏิบัติท่ารำอื่นๆ ได้แก่ ท่าชอนมือ ท่าคกมือ

(7) ค้างเข่า เป็นเป็นลักษณะของการใช้ขาข้างใดข้างหนึ่งให้สัมพันธ์กับการทรงตัวอยู่กับที่ ซึ่งจะพบในท่าแขวงหางคอบมือสูง ท่านาฏมณี ท่าสอคมื่อคังวงบัวบาน และท่าจบหลังจากรำไหว้ครูจบแล้ว

6) การใช้เท้ามี 9 ลักษณะ

(1) ยืนเต็มฝ่าเท้า เป็นลักษณะของการใช้เท้ายืนอยู่กับที่ เพื่อเป็นฐานในการทรงตัวและรองรับน้ำหนักของลำตัว มีสองลักษณะคือ การวางเต็มเท้าสองข้าง และการวางเต็มเท้าข้างเดียวพบในท่ารำทุกท่ารำ

(2) เปิดส้นเท้า เป็นลักษณะของการใช้เท้าใดเท้าหนึ่งเพื่อรองรับน้ำหนักของลำตัว ซึ่งจะวางอยู่ด้านหลังอีกเท้าหนึ่ง พบในท่าแขวงมือ ท่าแขวงหางคอบมือหน้า ท่าแขวงหางคอบมือสูง ท่าสอคมื่อสูง ท่านาฏมณี และท่าสอคมื่อคังวงบัวบาน

(3) วางเท้าสามเหลี่ยม เป็นลักษณะของการวางเท้าในรูปสามเหลี่ยมโดยวางเท้าข้างหนึ่งอยู่ข้างหน้าฝ่าเท้าตั้งตรงปลายเท้าหันออกด้านหน้า อีกเท้าหนึ่งวางอยู่ด้านหลังเบะเข่า ซึ่งจะพบในท่าคอบเข่า ท่าชอนมือ และท่าดักมือ

(4) บิดเท้า เป็นลักษณะของการใช้เท้าในการเคลื่อนไหวเพื่อให้สัมพันธ์กับการทรงตัวเวลาที่หมุนตัวกลับด้าน โดยผู้แสดงไม่ต้องยกเท้าขึ้นจากพื้นแต่ต้องอาศัยเท้าใดเท้าหนึ่งเป็นแกนกลางในการหมุนตัวกลับด้าน ซึ่งจะพบในท่าแขวงมือขวา ท่าแขวงมือซ้าย ท่าสอคมื่อสูง และท่าสอคมื่อคังวงบัวบาน

(5) สูดเท้า เป็นลักษณะของการเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปจุดหนึ่งโดยใช้จมูกเท้า สูดไปกับพื้นโดยไม่ยกเท้าสูง พบเพียงท่าเดียวคือ ท่าทำสมาธิ

(6) ขยับเท้า เป็นลักษณะของการยกเท้าขึ้นแล้ววางลงที่เดิม เพื่อเป็นการถ่ายน้ำหนักจากเท้าหนึ่งไปอีกเท้าหนึ่ง พบในท่าคอบเข่าขวา และท่าคอบเข่าซ้าย และท่าเดินนาฏ

(7) ก้าวเท้า เป็นลักษณะของการยกเท้าเพื่อเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งหรือเพื่อการถ่ายน้ำหนัก โดยการยกเท้าก้าวเท้าไปข้างหน้า เช่น ท่าคอบเข่าขวา ท่าคอบเข่าซ้าย ท่าชอนมือ ท่าเดินนาฏ การยกเท้าก้าวเท้าถอยหลัง ในท่าถอนเท้าแขวงมือซ้ายหมุนกลับหลัง และท่าถอนเท้าคอบเข่าขวา การก้าวเท้าเฉียงไปด้านขวาและด้านซ้าย ในท่าเดินนาฏ

(8) ถอนเท้า เป็นลักษณะของการยกเท้าถอยกลับหลัง 1 ก้าว พบในท่าถอนเท้าแขวงมือซ้ายหมุนกลับหลัง ท่าถอนเท้าคอบเข่าขวา และท่าถอนเท้าซ้ายวางหลังในท่าจบ

(9) ตะเท้า เป็นลักษณะของการใช้เท้าประกอบการเคลื่อนไหวในการต่อสู้ เรียกว่า “ท่าลูกไม้” ซึ่งจะพบในกระบวนท่าต่อสู้เท่านั้น

7) การนั่งมี 3 ลักษณะ

(1) นั่งโห้งลำตัว เป็นลักษณะการนั่งยกกันขึ้นตั้งเข่าซ้ายแต่หัวเข่าไม่ติดกับพื้น เข่าขวาวางหลังงอเข่าเปิดสันเท้า น้าหนักอยู่ที่กึ่งกลางระหว่างเข่าซ้ายและเข่าขวา ลักษณะการนั่งแบบนี้จะพบในท่าสอคมือสูงเพียงท่าเดียว

(2) นั่งตั้งเข่า เป็นลักษณะการนั่งตั้งเข่าซ้ายตั้งฉากกับพื้นยกกันขึ้น เข่าขวาวางหลังงอเข่าเปิดสันเท้า ซึ่งจะพบในท่าแยงหางคบมือสูง ท่านาฏมือ และท่าสอคมือตั้งวงบัวบาน

(3) นั่งทับสันเท้า เป็นลักษณะการนั่งทับสันเท้าขวาเปิดสันเท้า เข่าซ้ายตั้งเข่า ลักษณะการนั่งแบบนี้จะพบในท่ารำจบหลังจากไหว้ครูเสร็จแล้ว

8) การเดินมี 4 ลักษณะ

(1) การเดินสามเหลี่ยม เป็นลักษณะของการเดินก้าวเท้าเพื่อเปลี่ยนตำแหน่งจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เพียง 1 ก้าว โดยการก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาและยกเท้าซ้ายตามขึ้นตั้งฉากกับพื้นเมื่อจะวางเท้าที่ยกขึ้นก็จะวางในลักษณะสามเส้า การเดินในลักษณะนี้เป็นการเดินของศิลปะการต่อสู้เพื่อป้องกันตัวสามารถเดินไปข้างหน้าหรือถอยหลังก็ได้ ในการแสดงผู้แสดงจะต้องเดินก้าวเท้าในลักษณะดังกล่าวเสมอ พบในท่าคบเข่าขวา ท่าคบเข่าซ้าย ท่าคกมือ ท่าขอนมือ

(2) เดินเฉียงสลับพื้นปลา การเดินจะเริ่มเดินจากจุดที่ยืนอยู่โดยก้าวเท้าขวาเฉียงไปทางขวาและยกเท้าซ้ายตามขึ้นตั้งฉากกับพื้น และก้าวเท้าซ้ายเฉียงไปทางซ้ายและยกเท้าขวาตามขึ้นตั้งฉากกับพื้น ปฏิบัติต่อเนื่องจำนวน 3 ก้าว สลับกันไปมาจนถึงจุดหมาย ทำนี้ถ้าใช้กับผู้ชายจะเบะเข่า เรียกว่า “ช่างสามขุม” แต่ถ้าใช้กับผู้หญิงจะหุบเข่าเพื่อให้ดูอ่อนช้อยเรียกว่า “เดินนาฏ”

(3) เดินก้าวไปข้างหน้า เป็นลักษณะการเคลื่อนไหวและเท้าเพื่อเคลื่อนที่ไปข้างหน้า มี 2 ลักษณะคือ เดินก้าวไปข้างหน้าตามวง และเดินเข้าหาจุดศูนย์กลาง วัตถุประสงค์ของการเคลื่อนไหว เพื่อเป็นการเปลี่ยนตำแหน่ง และเพื่อการเข้าหลอกล่อและจู่โจมคู่ต่อสู้ระยะประชิดตัว

(4) เดินก้าวถอยหลัง เป็นลักษณะการเคลื่อนไหวและเท้าเพื่อเคลื่อนที่ไปข้างหลัง มี 1 ลักษณะคือ เดินก้าวถอยไปข้างหลังตามวง วัตถุประสงค์ของการเคลื่อนไหว เพื่อเป็นการเปลี่ยนตำแหน่ง และเพื่อการเข้าหลอกล่อคู่ต่อสู้

สรุปการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย และองค์ประกอบการเคลื่อนไหวในกระบวนท่ารำลีละมือเปล่าได้ดังนี้

1. การใช้ศีรษะ พบว่ามีการใช้ศีรษะตั้งตรงมากที่สุด และยังพบว่ามีการใช้ศีรษะเอียงตามลำตัวข้างขวา และก้มศีรษะตามลำตัว ลักษณะการใช้ศีรษะที่พบทั้ง 3 ลักษณะมีความสัมพันธ์กับการใช้ลำตัวในการเคลื่อนไหวท่ารำต่างๆ เพื่อให้โครงสร้างของท่ารำเกิดความสมดุลและสง่างาม

2. การใช้แขนและมือ พบว่าการเคลื่อนไหวแขนและมือจะต้องมีความสัมพันธ์กันเสมอ เพื่อให้ลักษณะการใช้มือเกิดความสลับซับซ้อน และดูอ่อนช้อยในเวลาที่เคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังต้องสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวเท้าและลำตัว เทคนิคการใช้แขนและมือในลักษณะต่างๆ จึงเป็นลักษณะเด่นของกระบวนท่ารำลีละ และเป็นพื้นฐานของการใช้มือเคลื่อนไหวในกระบวนท่าต่อสู้เพื่อป้องกันตัวในลำดับต่อไป ทั้งนี้ การเคลื่อนไหวแขนและมือในลักษณะต่างๆ ยังความหมาย เนื่องจากเลียนแบบมาจากการต่อสู้ของมนุษย์ การต่อสู้ของสัตว์ และลักษณะของดอกไม้

3. การใช้ลำตัว พบว่ามีการใช้ลำตัวตั้งตรงมากที่สุด และยังพบว่ามีการใช้ลำตัวโน้มหน้า เอียงทางขวา ก้มลำตัว การหมุนตัว และเบี่ยงลำตัว ลักษณะการใช้ลำตัวดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการใช้แขน มือ ขาและเท้า เพื่อให้โครงสร้างของท่ารำสมดุล และเกิดความสง่างามในการเคลื่อนไหว การใช้ลำตัวตั้งตรงจึงเป็นจุดเด่นของกระบวนท่ารำทั้งหมด

4. การใช้ขาและเท้า พบว่าการใช้ขาและเท้าในกระบวนท่าต่างๆ ต้องใช้กำลังมาก เพราะต้องรองรับน้ำหนักของลำตัวในการเคลื่อนไหวท่ารำต่างๆ มีลักษณะเด่น 6 ลักษณะ ได้แก่ การย่อเข่า การแบะเข่า การก้าวเท้าไปข้างหน้าหรือการก้าวถอยหลังและการวางเท้าเป็นรูปสามเหลี่ยม การบิดเท้าเพื่อหมุนตัวกลับทิศ การเดินเฉียงสลับฟันปลา และการขยับเท้า การใช้เท้าทั้ง 6 ลักษณะนี้ผู้แสดงจะต้องปฏิบัติให้มีความสัมพันธ์กันเสมอ ลักษณะของการใช้ขาและเท้าในลักษณะต่างๆ ดังกล่าว เป็นส่วนที่ช่วยเสริมให้การเคลื่อนไหวท่ารำและโครงสร้างท่ารำสง่างาม และเป็นพื้นฐานของการใช้ขาและเท้าประกอบกระบวนท่ารำต่อสู้ในลำดับต่อไปอีกด้วย

5. การนั่ง พบว่า มี 3 ลักษณะ คือ นั่งโหม่งลำตัว เป็นลักษณะการนั่งยกกันขึ้นตั้งเข่าซ้ายแต่หัวเข่าไม่ติดกับพื้น เท้าขวาวางหลังงอเข่าเปิดสันเท้า น้ำหนักอยู่กึ่งกลางระหว่างเท้าซ้ายและเท้าขวา ลักษณะการนั่งแบบนี้จะพบในท่าสอดมือสูงเพียงท่าเดียว นั่งตั้งเข่าซ้ายยกกัน การนั่งในลักษณะนี้พบในท่านาฏมือ ท่าสอดมือตั้งวงบัวบาน และนั่งทับสันเท้า เป็นลักษณะการนั่งทับสันเท้าขวาเปิดสันเท้า เข่าซ้ายตั้งเข่า ลักษณะการนั่งแบบนี้จะพบในท่ารำจบหลังจากไหว้ครูเสร็จแล้ว

6. การเดิน พบว่ามี 4 ลักษณะ คือ การเดินสามเหลี่ยมเป็นลักษณะของการเดินเพียง 1 ก้าว สามารถก้าวไปข้างหน้า ถอยหลัง ก้าวไปด้านขวาและซ้าย การเดินสลับพื้นปลาเป็นลักษณะของการเดินเคลื่อนที่ไปข้างหน้าโดยเดินเฉียงไปมา 3 ก้าว การเดินก้าวไปข้างหน้าตามวง และการเดินถอยหลังตามวง เป็นลักษณะการเดินเพื่อเปลี่ยนตำแหน่ง และเพื่อการเข้าหลอกล้อและจุดโจมตี

6. ทิศทางในการเคลื่อนไหว พบว่ามีการใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว 4 ทิศ ได้แก่ ทิศด้านหน้า เวทีของผู้แสดง ทิศด้านหลังเวทีของผู้แสดง ทิศด้านขวาเวทีของผู้แสดง และทิศด้านซ้ายเวทีของผู้แสดง การใช้ทิศทั้ง 4 เป็นพื้นฐานของการฝึกหัดกระบวนท่ารำและการเคลื่อนไหวท่ารำทั้งหมดของการแสดง สิละเพื่อจะนำไปสู่การฝึกหัดกระบวนท่ารำแทรกรอยสี่ในชั้นตอนที่ 2 และกระบวนท่ารำต่อสู้ในชั้นตอนที่ 3 ดังนั้นจึงมีความสำคัญต่อผู้แสดงทุกคนซึ่งจะต้องฝึกให้เกิดความชำนาญ

7. ลักษณะท่ารำ จากการศึกษาพบว่าลักษณะท่ารำในกระบวนท่ารำรอยสอง เป็นท่ารำที่เลียนแบบมาจากท่าทางธรรมชาติแล้วนำมาดัดแปลงเป็นท่าทางการต่อสู้ โดยเน้นความเข้มแข็งและสง่างามตามแบบของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของสิละ สามารถจำแนกเป็นกลุ่มได้ 4 ประเภทดังนี้

7.1 ท่าที่เลียนแบบมาจากกิริยาของมนุษย์ เช่น การยืน การนั่ง การเดิน การก้าวเท้า การคืบมือ การปิดป้อง การหมุนตัว การโยนมือ การเตะเท้า การค่อย การจับทุ่ม ท่าทางต่างๆ ดังกล่าวนี้ ถูกดัดแปลงให้เป็นกระบวนท่าต่อสู้โดยผสมผสานกันอยู่ในท่ารำต่างๆ ได้แก่ ท่าท่าสมาธิ ท่าคืบเข้าขวา ท่าคืบเข้าซ้าย ท่าแทงมือ ท่าตักมือ ท่าแทงมือซ้าย ท่าแทงมือขวา ท่าชอนมือ ท่านาฏมือ และท่าจบ

7.2 ท่าที่เลียนแบบมาจากกิริยาของสัตว์ ได้แก่ ท่าแยงหางคืบมือหน้า และท่าแยงหางคืบมือสูง ท่ารำทั้งสองเป็นท่าคืบแบบของท่าต่อสู้ คือ ท่าหมุนแยงหาง และท่าแยงหางหงส์ หลักการสำคัญของท่านี้คือการใช้เท้าเป็นอาวุธในการป้องกันตัวเมื่อเวลาหันหลังให้คู่ต่อสู้ คล้ายท่ากระเซ้าฟาดหาง แต่เมื่อนำมาใช้ในท่าของสิละถูกตั้งชื่อให้สัมพันธ์กับตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์คือหนูมาน

7.3 ท่าที่เลียนแบบมาจากลักษณะของดอกไม้ ได้แก่ ท่าสอคมือสูง ซึ่งหมายถึงการสอคมือเป็นดอกไม้ซึ่งเรียกว่า “บุหงาสีลัต” เป็นดอกไม้ในอุดมคติของชาวมลายู ท่านี้คล้ายท่าสอคมือสูงของนาฏศิลป์ไทย และท่าสอคมือตั้งวงบัวบาน เป็นท่าที่แตกแนวคิดมาจากบุหงาสีลัต โดยนำแนวคิดมาจากดอกบัวบาน ท่านี้คือท่าพรหมสีหน้าของนาฏศิลป์ไทย

7.4 ท่าที่เลียนแบบมาจากลักษณะการใช้อาวุธป้องกันตัว ได้แก่ หอกและดาบ แต่ดัดแปลงท่าทางโดยใช้อวัยวะของร่างกายคือมือและแขนเพื่อเลียนแบบการใช้อาวุธดังกล่าว พบในกระบวนท่าต่อสู้ คือ ท่าหมุนแขนแทงหอก และท่าหมุนแขนฟันดาบ

8. การเชื่อมท่ารำ พบว่ามี 2 ท่าคือ การหมุนตัว เพื่อเป็นการเปลี่ยนทิศทางการรำและเชื่อมกระบวนท่ารำแต่ละทิศ การเดินสลับฟันปลาไปข้างหน้า เป็นการเชื่อมท่ารำจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ท่าเชื่อมทั้ง 2 ท่ามีทิศทั้ง 4 ทิศและพื้นที่ของเวทีเป็นตัวกำหนด

9. การใช้พลัง จากการศึกษาพบว่า ในกระบวนท่ารำแต่ละท่าจะมีการใช้พลังในการเคลื่อนไหวแตกต่างกันขึ้นอยู่กับแนวคิดหลักของท่าที่เลียนแบบมาจากท่าธรรมชาติทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าว ได้แก่ ท่าที่เลียนแบบกิริยาของมนุษย์ ท่าที่เลียนแบบมาจากกิริยาของสัตว์ ท่าที่เลียนแบบมาจากลักษณะของดอกไม้ และท่าที่เลียนแบบมาจากลักษณะการใช้อาวุธป้องกันตัว เมื่อท่าทางต่างๆ ถูกดัดแปลงเป็นท่าต่อสู้จะเพิ่มพลังในการปฏิบัติท่าทางให้ดูเข้มแข็งหรืออ่อนไหวผสมผสานกันไป แต่มีหลักการสำคัญคือ เป็นการออกอาวุธโดยอวัยวะของร่างกายในการต่อสู้ เช่น ท่าทำสมาธิจะเป็นการรวมพลังภายในจากช่องท้อง ท่าดาบเข้าจะต้องเกร็งลำแขน ฝ่ามือ และศอกฝ่ามือให้เกิดเสียงดังเพื่อเป็นการข่มขวัญคู่ต่อสู้ ท่าดักมือจะต้องใช้มือปิดป้องอย่างรวดเร็วลับไว ท่าขอนมือจะต้องทำให้ดูพลิ้วไหวและเบา ท่าสอคมมือสูงหรือบุหงาสีลัดซึ่งจะต้องทำให้ดูเบาเหมือนลอยหมุนอยู่บนผิวน้ำ ท่าสอคมมือตั้งวงบัวบานเป็นลักษณะของดอกบัวบาน เป็นต้น

10. ลักษณะเด่นของกระบวนท่ารำ จากการศึกษาพบว่ากระบวนท่ารำร่ายสอง เป็นพื้นฐานของการฝึกหัดกระบวนท่ารำทั้งหมดของการแสดงศิลปะซึ่งได้นำเอาท่าย่อยต่างๆ มารวมกันโดยการใช้ทิศ 4 ทิศ และพื้นที่ของเวทีกำหนดการเคลื่อนไหว โครงสร้างท่ารำแต่ละท่าได้นำเอาลักษณะเด่นของท่าธรรมชาติทั้ง 4 กลุ่มมาดัดแปลงเป็นท่าต่อสู้ป้องกันตัว ได้แก่ ท่าทางที่เลียนแบบกิริยาของมนุษย์ ท่าทางที่เลียนแบบมาจากกิริยาของสัตว์ ท่าทางที่เลียนแบบมาจากดอกไม้ในอุดมคติ และท่าที่เลียนแบบมาจากลักษณะการใช้อาวุธป้องกันตัว ในการเคลื่อนไหวท่ารำแต่ละท่าจึงมีลักษณะเด่นแตกต่างกันไปตามแนวคิดหลักของท่าที่นำมาใช้ จากการศึกษาพบว่าเมื่อผู้แสดงปฏิบัติท่าในแต่ละท่ารำ จะต้องอาศัยโครงสร้างของร่างกาย 4 ส่วนในลักษณะดังนี้ คือ การใช้ลำตัวและศีรษะจะตั้งตรงเสมอ พบในการปฏิบัติท่ารำทุกท่า การใช้แขนและมือจะมีความสลับซับซ้อนเพื่อเป็นป้องกันตัวเองทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านหน้า ด้านข้าง ด้านบน และด้านหลัง การใช้เท้าและขาในการเคลื่อนไหวต้องมีความมั่นคงเนื่องจากเป็นฐานสำคัญในการรองรับส่วนต่างๆ ของร่างกาย องค์ประกอบสำคัญในการเคลื่อนไหวร่างกาย ปรากฏได้ 5 องค์ประกอบ คือ สมาธิ พลังภายใน ท่ารำ ทิศทาง และจังหวะ

4.4 กระบวนท่ารำศิลปะกรีซ

กระบวนท่ารำศิลปะกรีซเป็นการแสดงการรำต่อสู้ด้วยอาวุธ ซึ่งจำลองมาจากกระบวนท่าต่อสู้ โดยใช้อาวุธกรีซประกอบการต่อสู้ และใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายได้แก่ มือ แขน ขา และเท้า เป็นอาวุธประกอบในการต่อสู้ รูปแบบการแสดงศิลปะกรีซมี 4 ขั้นตอนการแสดงเช่นเดียวกับการแสดงศิลปะมือเปล่า แต่จะมีความแตกต่างกันเล็กน้อยที่ขั้นตอนที่ 3 เนื่องจากกระบวนท่ารำต่อสู้จะใช้อาวุธกรีซประกอบการต่อสู้ 3 กระบวนท่า กระบวนท่าแทงกรีซ และกระบวนท่าฟันกรีซ และกระบวนท่าปาร์ด

เนื่องจากการแสดงศิลปะกรีซเป็นเพียงการแสดงซึ่งเลียนแบบมาจากการต่อสู้ ดังนั้นในการรำต่อสู้จะกระทำเพียงเบาๆ พอเป็นท่าทางการต่อสู้ และไม่ได้ออกแรงมากเท่ากับการต่อสู้จริงๆ ท่าทางในการต่อสู้ส่วนใหญ่จะมีการกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว และจะมีการฝึกซ้อมก่อนการแสดงจริง ในการแสดงดนตรีศิลปะจะบรรเลงประกอบในอัตรา 1 ชั้น ทิศทางในการเคลื่อนไหวกระบวนท่ารำต่อสู้ ผู้แสดงจะรำเป็นวงกลมเช่นเดียวกับกระบวนท่าแดกรอยสี่ ลักษณะท่ารำและการลำดับท่ารำศิลปะกรีซ ทั้ง 3 กระบวนท่ารำ มีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 กระบวนท่าแทงกรีซ ลักษณะการใช้ท่าต่อสู้จะมีความแตกต่างจากศิลปะมือเปล่า ตรงที่การกำหนดเป้าหมายในการโจมตีจะไม่จู่โจมที่ใบหน้า ออก และไหล่ เนื่องจากมีความเชื่อว่ากรีซนั้นมีอาถรรพ์ ผู้แสดงจะไม่ซึบปลายกรีซให้ตรงลำตัวของฝ่ายตรงข้าม แต่จะใช้วิธีการแทงปลายกรีซจากไหล่ซ้ายหรือไหล่ขวาเป็นแนวเฉียงออกไปด้านข้าง แล้วซ้อนปลายกรีซตั้งขึ้นขนานกันด้านบนระดับศีรษะเท่านั้น กระบวนท่ารำท่าแทงกรีซประกอบด้วยท่ารำย่อยชุดละ 8 ท่า การปฏิบัติท่ารำฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายเข้าจู่โจมก่อน ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ เมื่อจบกระบวนท่าชุดที่ 1 ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายจู่โจม ฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ ปฏิบัติ 2 ชุด ตามตารางดังนี้

ชุดที่ 1 ผู้แสดงฝ่ายขวาเริ่มก่อน	ชุดที่ 2 ผู้แสดงฝ่ายซ้ายเริ่มก่อน
1. ท่าคบเข้าขวา	1. ท่าคบเข้าขวา
2. ท่าชอนมือ	2. ท่าชอนมือ
3. ท่าแทงกรีซขวา (เป็นสัญญาณท่าต่อสู้)	3. ท่าแทงกรีซซ้าย (เป็นสัญญาณท่าต่อสู้)
4. ท่าคบเข้าแทงกรีซขวา (เป็นสัญญาณเข้าต่อสู้)	4. ท่าคบเข้าแทงกรีซซ้าย (เป็นสัญญาณเข้าต่อสู้)
5. ท่าแทงกรีซต่อสู้	5. ท่าแทงกรีซต่อสู้
6. ท่าตัดมือ	6. ท่าตัดมือ
7. ท่าตั้งกรีซมือขวา	7. ท่าตั้งมือขวา
8. ท่าแทงกรีซขวา	8. ท่าแทงมือขวา

4.4.2 กระบวนท่าฟันกริช เป้าหมายของการจู่โจมคือ กลางศีรษะ ฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายเข้าจู่โจมก่อนโดยฟันกริชไปตรงกลางของศีรษะของฝ่ายตรงข้าม ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้โดยใช้มือที่ถือกริชตั้งรับด้านหน้าเหนือศีรษะ มืออีกข้างหนึ่งที่เหลือจะกำหมัดและค่อยเฉียงไปที่ฝ่ายตรงข้าม ฝ่ายรับจะใช้มืออีกข้างแบมือตั้งรับ เมื่อจบกระบวนท่าชุดที่ 1 ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายจู่โจม ฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ กระบวนท่ารำท่าฟันกริชประกอบด้วยท่ารำย่อยชุดละ 9 ท่า ปฏิบัติ 2 ชุด ตามตารางดังนี้

ชุดที่ 1 ผู้แสดงฝ่ายขวาเริ่มก่อน	ชุดที่ 2 ผู้แสดงฝ่ายซ้ายเริ่มก่อน
1. ท่าตบเข้าขวา	1. ท่าตบเข้าขวา
2. ท่าชอนมือ	2. ท่าชอนมือ
3. ท่าฟันกริชขวา (เป็นสัญญาณท่าต่อสู้)	3. ท่าฟันกริชซ้าย (เป็นสัญญาณท่าต่อสู้)
4. ท่าตบเข้าฟันกริชขวา (เป็นสัญญาณเข้าต่อสู้)	4. ท่าตบเข้าฟันกริชซ้าย (เป็นสัญญาณเข้าต่อสู้)
5. ท่าฟันกริชขวาค่อสู้	5. ท่าฟันกริชซ้ายค่อสู้
6. ท่าตั้งกริชมือขวา	6. ท่าตั้งมือขวา
7. ท่าตบเข้าขวา	7. ท่าตบเข้าขวา
8. ท่าตัดมือ	8. ท่าตัดมือ
9. ท่าตั้งกริชมือขวา	9. ท่าตั้งกริชมือขวา

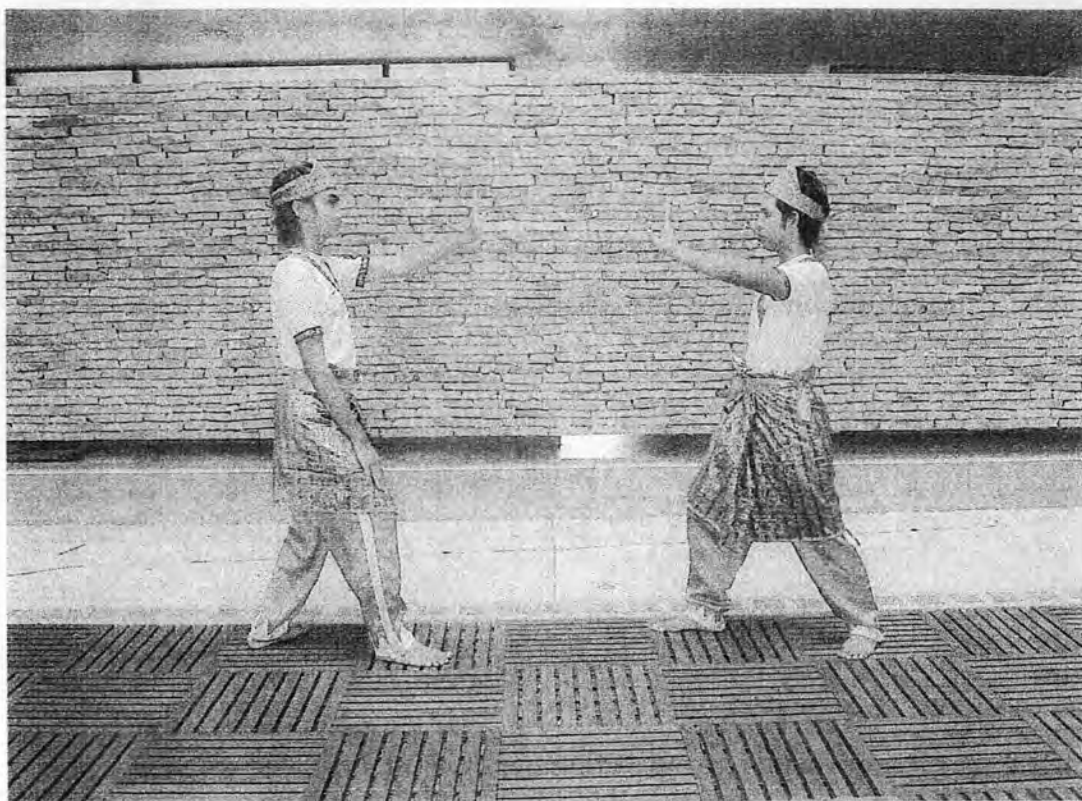
4.4.3 กระบวนท่าปารัด ท่าแม่ไม้คือการใช้มือจับส่วนต่างๆ ตามร่างกายของคู่ต่อสู้เพื่อถือไว้และจับทิ่มให้ล้มลงหรือจับปล้ำให้ล้มลง เป้าหมายคือ ข้อมือ และแขน อาจมีการใช้เท้าเตะประกอบการต่อสู้ ฝ่ายรับจะต้องแก้ไขท่าโดยใช้มือทั้งสองข้างปิดป้องและหลบหลีกอย่างว่องไว เมื่อต้องการจะได้ตอบก็จะใช้วิธีการเช่นเดียวกัน กระบวนท่ารำกระบวนท่าปารัดประกอบ ด้วยท่ารำย่อยชุดละ 9 ท่า การปฏิบัติท่ารำฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายเข้าจู่โจมก่อน ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ เมื่อจบกระบวนท่าชุดที่ 1 ฝ่ายซ้ายจะเป็นฝ่ายจู่โจม ฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายรับและแก้ไขท่าต่อสู้ รวมเป็น 2 ชุด ตามตารางดังนี้

ชุดที่ 1 ผู้แสดงฝ่ายขวาเริ่มก่อน	ชุดที่ 2 ผู้แสดงฝ่ายซ้ายเริ่มก่อน
1. ท่าตบเข้าขวา	1. ท่าตบเข้าขวา
2. ท่าชอนมือ	2. ท่าชอนมือ
3. ท่าปารัดขวา (เป็นสัญญาณท่าต่อสู้)	3. ท่าปารัดซ้าย (เป็นสัญญาณท่าต่อสู้)
4. ท่าจับต่อสู้จังหวะที่ 1	4. ท่าจับต่อสู้จังหวะที่ 1

5. ทำจับต่อสู้อึ่งหว่าที่ 2	5. ทำจับต่อสู้อึ่งหว่าที่ 2
6. ทำจับต่อสู้อึ่งหว่าที่ 3	6. ทำจับต่อสู้อึ่งหว่าที่ 3
7. ทำจับต่อสู้อึ่งหว่าที่ 4	7. ทำจับต่อสู้อึ่งหว่าที่ 4
8. ทำจับต่อสู้อึ่งหว่าที่ 5	8. ทำจับต่อสู้อึ่งหว่าที่ 5
9. ทำแทงมือขวา	9. ทำแทงมือขวา

จากตารางจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติกระบวนท่ารำกริชทั้ง 3 กระบวนทำนั้น จะเริ่มโจมตีโดยฝ่ายขวาก่อน นักแสดงทั้ง 2 คนจะถือกริชด้วยมือขวาและปฏิบัติท่ารำจนจบกระบวนท่า เมื่อฝ่ายซ้ายเข้าโจมตี นักแสดงทั้ง 2 คนจะต้องเปลี่ยนถือกริชด้วยมือซ้ายและปฏิบัติท่ารำจนจบกระบวนท่า วิธีการเปลี่ยนมือเพื่อถือกริชจะเปลี่ยนเมื่อปฏิบัติท่าจนมือแล้ว เมื่อนักแสดงปฏิบัติท่ารำครบทั้ง 6 กระบวนย่อยแล้วจะเก็บกริชเข้าฝักเพื่อรำกระบวนท่าไหว้ครูจบการแสดง วิธีการเก็บกริชเข้าฝักจะประกอบด้วยท่ารำย่อย 4 ท่า ได้แก่ ท่าคบเข่าขวา ท่าชอนมือ ทำตั้งมือ และท่าเก็บกริช การลำดับกระบวนท่ารำสละกริชทั้ง 3 กระบวนท่ารำ รายละเอียดดังนี้

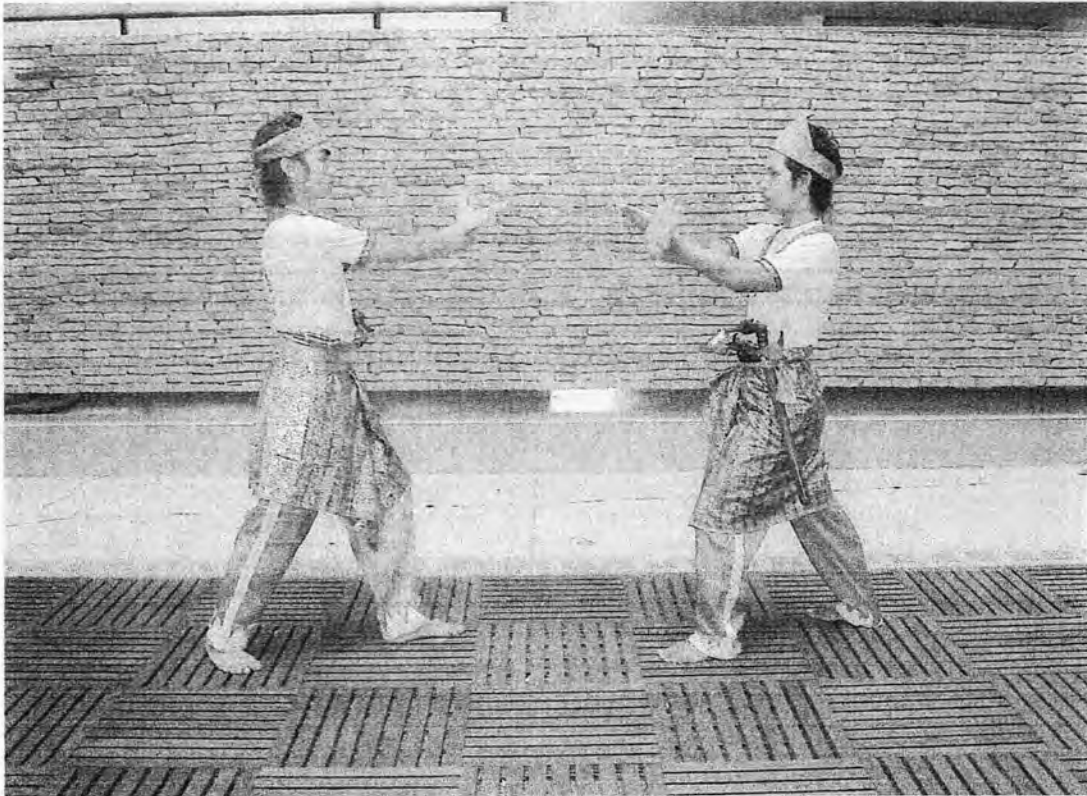
1) กระทบท่าแทงกริช มีทำย่อ 8 ท่า ผู้แสดงจะผลัดกันเป็นฝ่ายโจมตี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการปฏิบัติกระทบท่ารำโดยผู้รำฝ่ายขวาเริ่มโจมตีก่อนเพียง 1 ชุด ดังนี้

ภาพที่ 145 : กระทบท่าแทงกริชท่าที่ 1 ท่าตบเข่า

ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวาแบฝ่ามือ มือซ้ายตั้งวงบน
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าซ้ายวางหลัง เท้าขวาวางหน้า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ต่อเนื่องจากท่ารอยสี่ โดยผู้แสดงถอนเท้าซ้ายไปวางด้านหลังในลักษณะสามเส้า ข่อเข่าทั้งสองข้างลงเหลี่ยมเบะเข่า น้ำหนักอยู่ที่กลางระหว่างเท้าซ้ายและเท้าขวา มือขวาจับเล็กน้อย แล้วดึงจับขึ้นด้านหน้าระดับศีรษะ แล้วเปลี่ยนตั้งฝ่ามือแบระดับเดิม เปิดปลายศอกและหักข้อศอก และ คบฝ่ามือขวาลงบนหน้าขาขวา มือซ้ายจับเล็กน้อยสอดมือไปด้านหลังระดับสะโพกข้างซ้าย แล้วคลาย จับเปลี่ยนเป็นตั้งวง เบี่ยงลำตัวเฉียงทางขวาเล็กน้อย ศีรษะเอียงซ้าย เปิดปลายคางหน้ามองเฉียงทางขวา เล็กน้อย

ภาพที่ 146 : กระบวนท่าแทงกริษาท่าที่ 2 ท่าชอนมือ

- ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง
 แขน : มือขวาตั้งวงระดับหน้า มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือ
 ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า
 เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

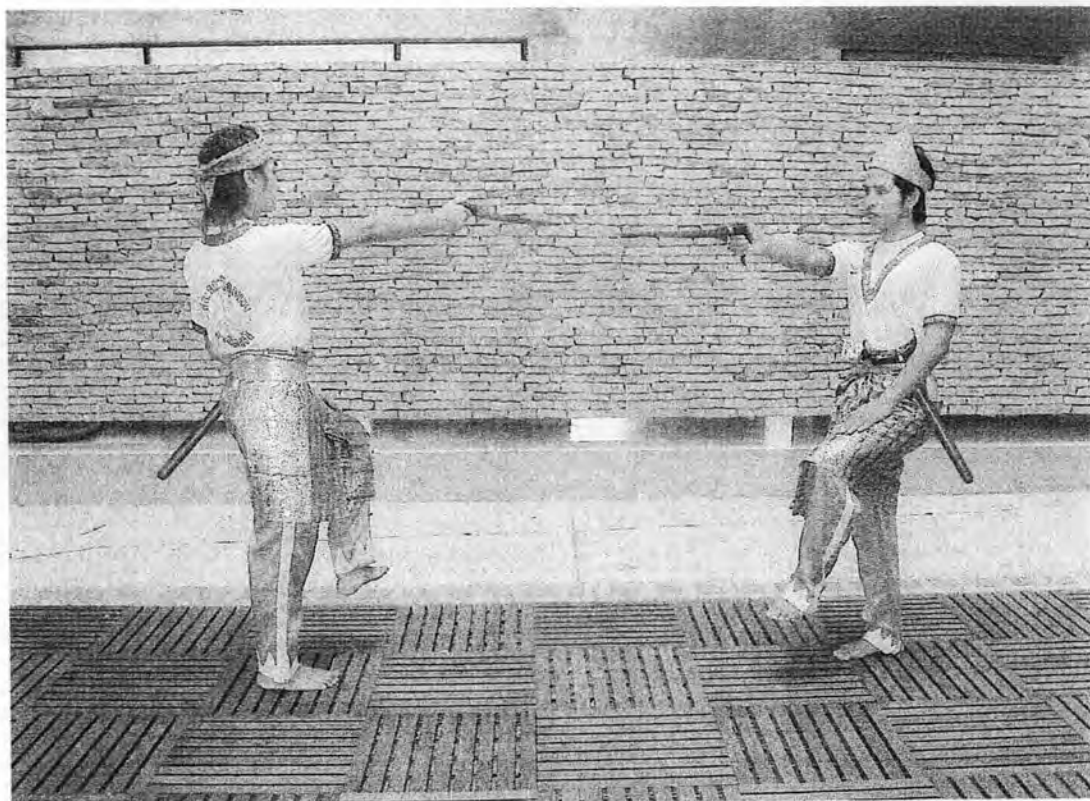
อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมเบาะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่าน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบฝ่ามือหงายท้องแขนเฉียงมา ด้านหน้าเล็กน้อยสูงระดับศีรษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้ว ช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือใต้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับ กับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบฝ่ามือหงายแขนตั้งสูงระดับศีรษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้า เล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือใต้ศอกซ้าย และเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า หน้ามองตรงเปิดปลายคาง

ภาพที่ 147 : กระบวนท่าแทงกริษาท่าที่ 3 ท่าแทงกริษา

- ศีรษะ : ตั้งตรง หันหน้าทางซ้าย
 แขน : มือซ้ายตั้งฝ่ามือแขนตั้ง มือขวาถือกริชงอข้อศอกเปิดศอก
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ยืนตรงเท้าชิด
 ทิศ : หันหน้าสลับทิศกัน

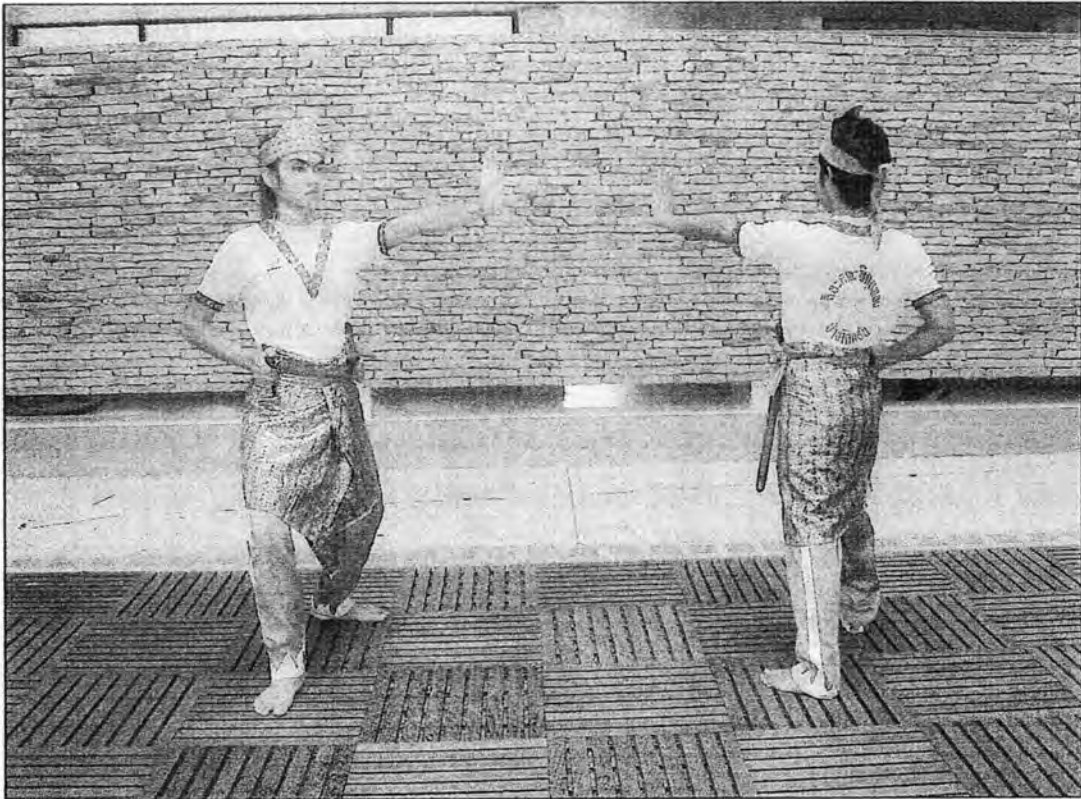
อธิบายท่ารำ : ต่อเนื่องจากท่าชอนมือ โดยผู้แสดงทั้งสองถ่ายน้ำหนักพร้อมทั้งคึงตัวกลับด้าน นอกยืนตรงเท้าชิด หันหน้าสลับทิศกัน หน้ามองทางซ้ายเปิดปลายคาง มือซ้ายตั้งฝ่ามือแขนตั้งระดับไหล่ขนานกับพื้น มือขวาถือกริชงอข้อศอกเปิดปลายศอกตั้งฉากกับพื้น ปลายกริชขนานกับพื้น

ภาพที่ 148 : กระบวนท่าแทงกริชท่าที่ 4 ท่าคบเข่าแทงกริชขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวาถือกริช มือซ้ายแบมือ
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ยืนด้วยเท้าขวา เท้าซ้ายยกเท้าอเข่า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ต่อเนื่องจากท่าสัญญาครั้งที่ 1 โดยผู้แสดงบิดลำตัวกลับเข้าหากันในวงยืนด้วยเท้าขวา คบฝ่ามือซ้ายลงที่เข่าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้นตั้งฉากขนานกับพื้น พร้อมทั้งแทงมือขวาที่ถือกริชออกจากไหล่ขวาเฉียงไปทางซ้ายขนานกับพื้น ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง เปิดปลายคาง

ภาพที่ 149 : กระบวนท่าแทงกริชท่าที่ 5 ท่าแทงกริช

ศิระษะ : ตั้งตรง

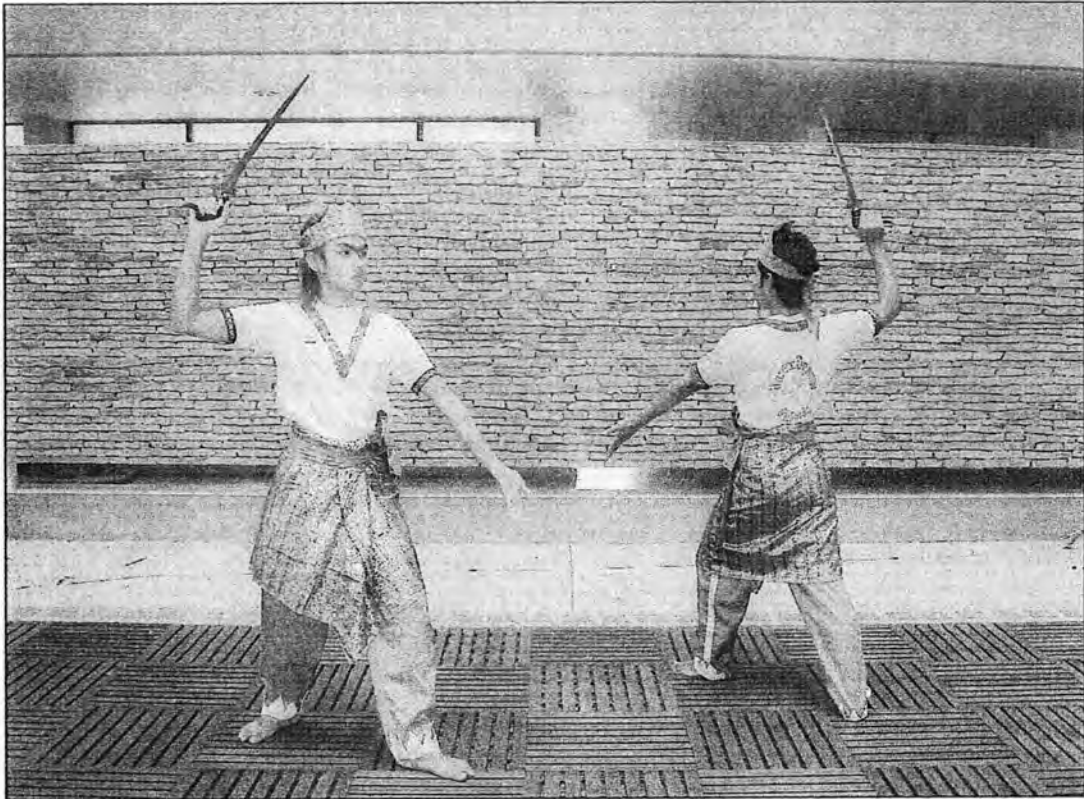
แขน : มือขวาดึงกริชงอข้อศอก มือซ้ายแบ่มือแขนตั้ง

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : ย่อเข่าลงเหลื่อม

ทิศ : หันหน้าสลับทิศกัน

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองเคลื่อนที่เข้าหากัน แล้วย่อเข่าลงเหลื่อมแบะเข่า ลำตัวตั้งตรงเบี่ยงออกทางขวาเล็กน้อย มือซ้ายตั้งมือแขนตั้งระดับไหล่เฉียงไปข้างหน้าลำตัว มือขวาดึงกริชให้ปลายกริชชี้ออกเฉียงไปทางขวาดามลำตัว ศิระษะตั้งตรง หน้ามองเฉียงทางขวา ปลายกริชทั้งสองขนานกับพื้น

ภาพที่ 150 : กระบวนท่าแทงกริชท่าที่ 6 ท่าดักมือ

ศิรยะ : ตั้งตรง

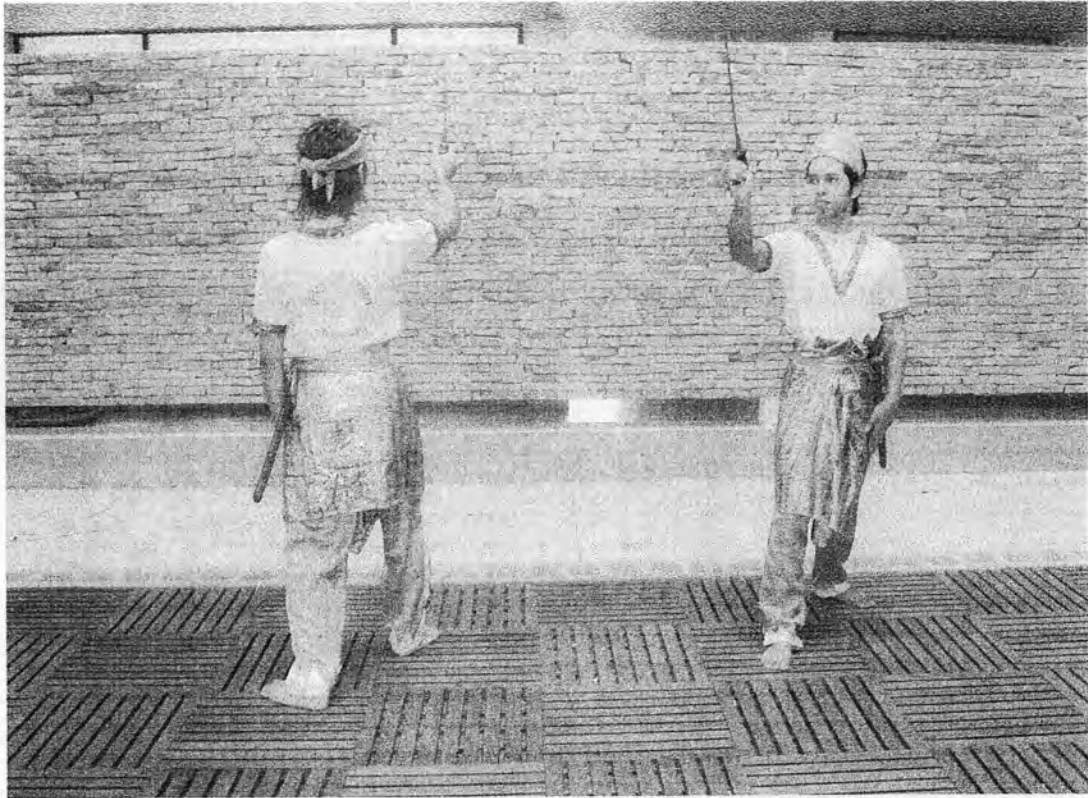
แขน : มือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนส่งแขนไปด้านหน้า มือซ้ายถือกริชตั้งปลายกริชหงายขึ้นระดับศิรยะ งอข้อศอกตั้งฉากกับพื้น

ลำตัว : ตั้งตรง โนม้หน้าเล็กน้อย

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหน้าสลับทิศกัน

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า นำหน้าอยู่ที่เท้าซ้าย มือซ้ายแบมือข้างลำตัว โนม้หน้าเล็กน้อย ดักมือซ้ายจากด้านหลังแล้วช้อนฝ่ามือขึ้นไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขนตั้งแขน มือซ้ายถือกริชตั้งปลายกริชหงายขึ้นระดับศิรยะงอข้อศอกตั้งฉากกับพื้น กดปลายกริชลงด้านล่างแล้วช้อนขึ้นระดับเดิม หันมองตามมือซ้าย

ภาพที่ 151 : กระบวนท่าแทงกริชท่าที่ 7 ทำตั้งกริชมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

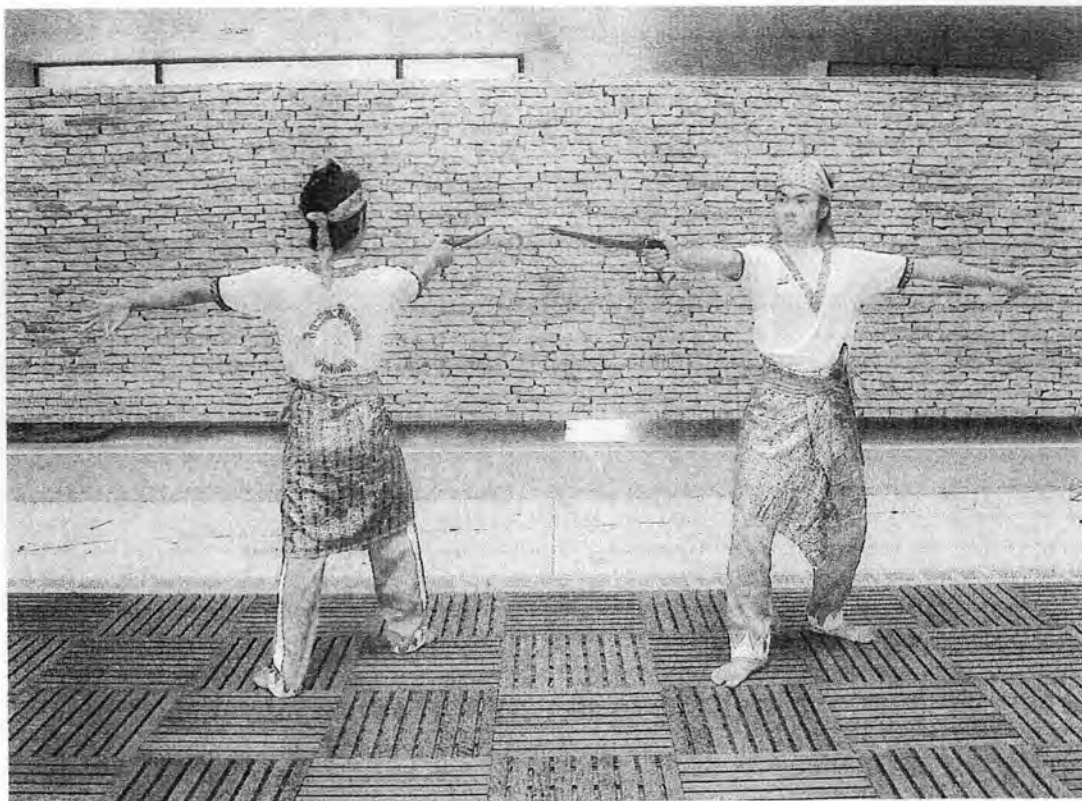
แขน : มือขวาถือกริชงอข้อศอก มือซ้ายแบข้างลำตัว

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิส : หันหน้าสลับทิศกัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวาเล็กน้อยพร้อมเบี่ยงลำตัวเฉียงออกทางซ้ายเล็กน้อย เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวาแทงปลายกริชขึ้นตั้งงอข้อศอกระดับศีรษะตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายแบมือข้างลำตัว ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าสลับทิศกันคนละด้าน

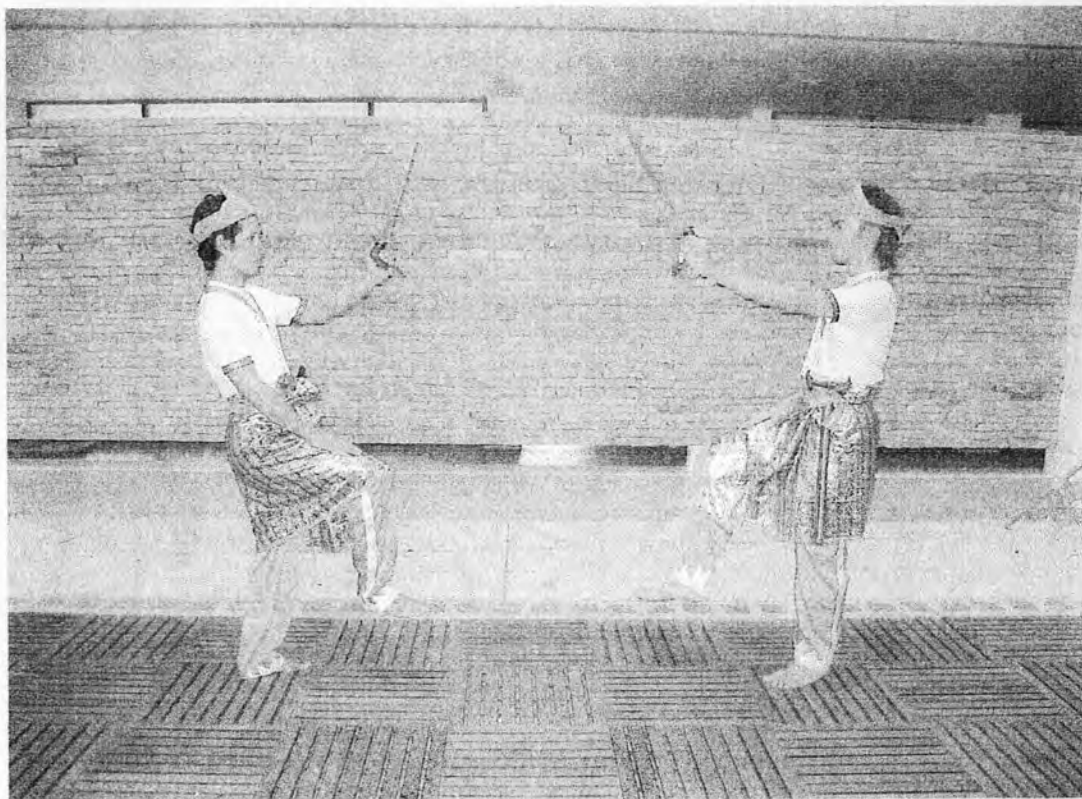

ภาพที่ 152 : กระบวนท่าแทงกริชท่าที่ 8 ท่าแทงมือขวา

- ศิระษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวาดึงกริชแขนตั้ง มือซ้ายจับแขนตั้ง
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : หันหน้าสลับทิศกัน

อธิบายท่ารำ : มือขวาดึงกริชให้ปลายกริชชี้ไปด้านหน้าแขนตั้งขนานกับพื้น มือซ้ายตะแคงจับแขนตั้งเฉียงไปด้านหลังเล็กน้อย ศิระษะตั้งตรง ไบหน้ามองตรง เปิดปลายคาง ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าสลับทิศกัน ก้าวเดินไปข้างหน้าตามวงประมาณ 4 ก้าว และ/หรือ เดินถอยหลัง ประมาณ 4 ก้าว โดยให้ไหล่ขวาอยู่ในวงกลม

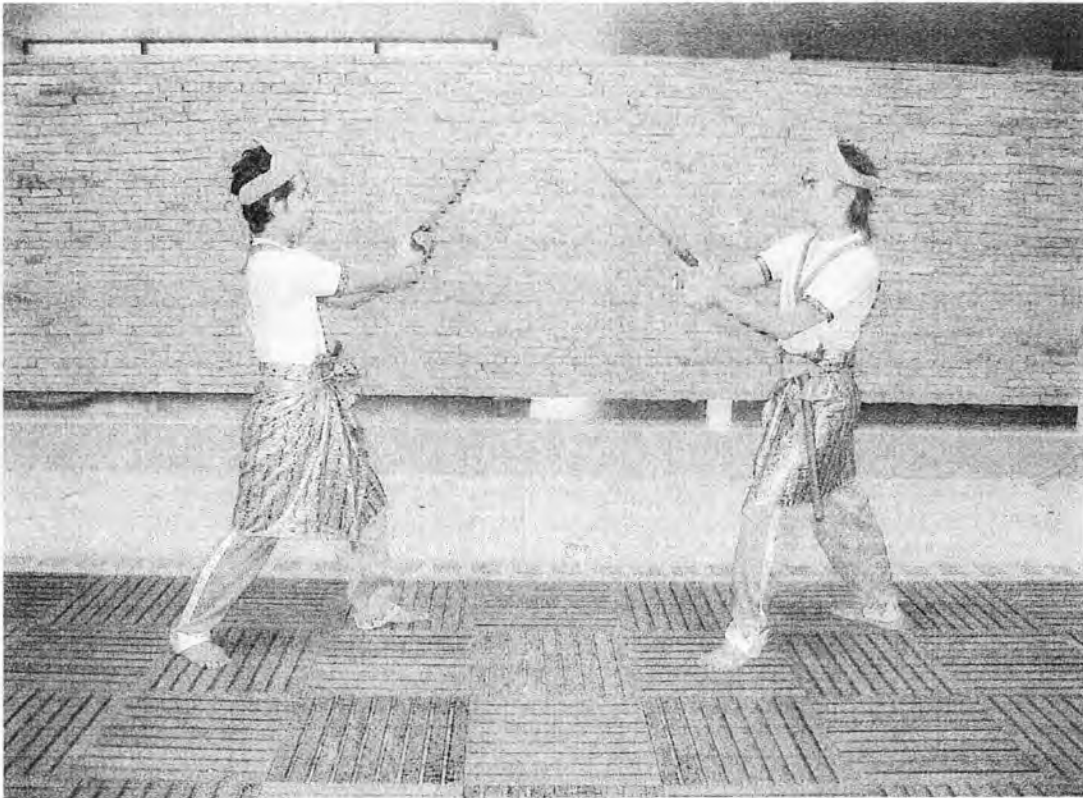
2) กระบวนท่าพินกริช มีท่าย่อย 9 ท่า ผู้แสดงจะผลัดกันเป็นฝ่ายโจมตี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการปฏิบัติกระบวนท่ารำโดยผู้รำฝ่ายขวาเริ่มโจมตีก่อนเพียง 1 ชุด ดังนี้

ภาพที่ 153 : กระบวนท่าพินกริชท่าที่ 1 ท่าคบเข่าขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือซ้ายถือกริชตั้งมือองข้อศอก มือขวาแบฝ่ามือ
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าซ้ายยื่นเต็มเท้า เท้าขวาขยับขึ้นตั้งฉากกับพื้น
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

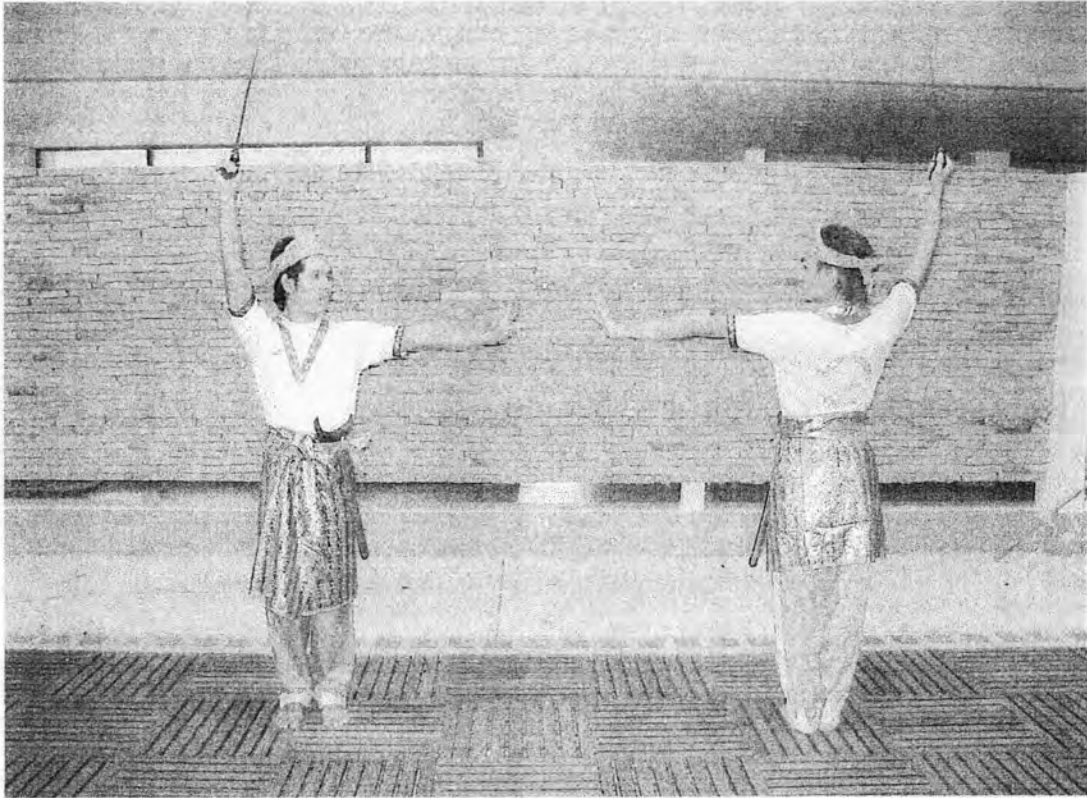
อธิบายท่ารำ : ยืนด้วยเท้าซ้ายเต็มเท้า หันหน้าเข้าหากัน ยกเท้าขวาขึ้นตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายถือกริชตั้งปลายกริชให้ซึ่งข้อศอกขึ้นระดับวงหน้า มือขวาแบมือคบลงบนหน้าขาขวา หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 154 : กระบวนท่าฟันกริชท่าที่ 2 ท่าซ่อนมือ

- ศิรยะ : ศิรยะตั้งตรง
 แขน : มือซ้ายถือกริชระดับวงหน้า มือขวาแบ่มือหงายฝ่ามือ
 ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า
 เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

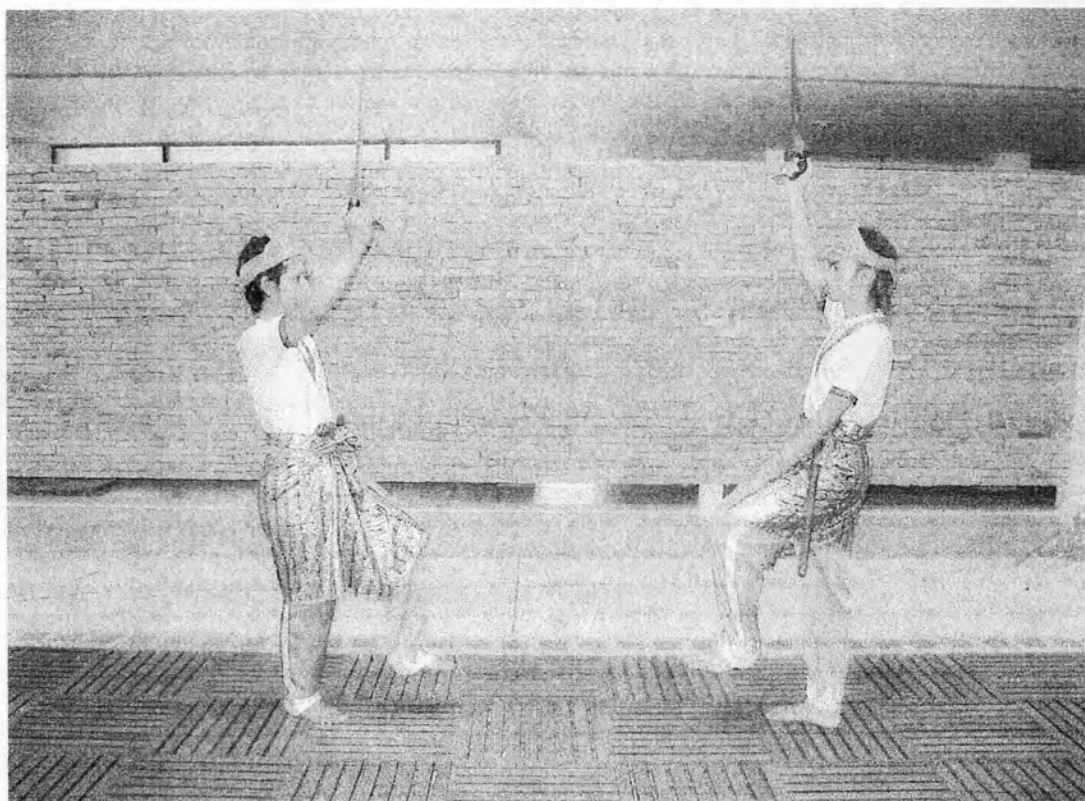
อธิบายท่ารำ : เท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมแบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่ายน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนเฉียงมา ด้านหน้าเล็กน้อยสูงระดับศิรยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้ว ช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายถือกริชพร้อมทั้งสอดมือใต้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัว สลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายตะแคงกริชหงายท้องแขนตั้งแขนสูงระดับศิรยะ ตะแคงไป ข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาดังรงพร้อมสอดมือใต้ ศอกซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า หน้ามองตรงเปิดปลายดาบ

ภาพที่ 155 : กระบวนท่าฟืนกริชท่าที่ 3 ท่าฟืนกริชขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง หันหน้าทางซ้าย
 แขน : มือซ้ายตั้งฝ่ามือแขนตั้ง มือขวาถือกริชตั้งปลายกริชชี้ขึ้นแขนตั้ง
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ยืนตรงเท้าชิด
 ทิศ : หันหน้าสลับทิศกัน

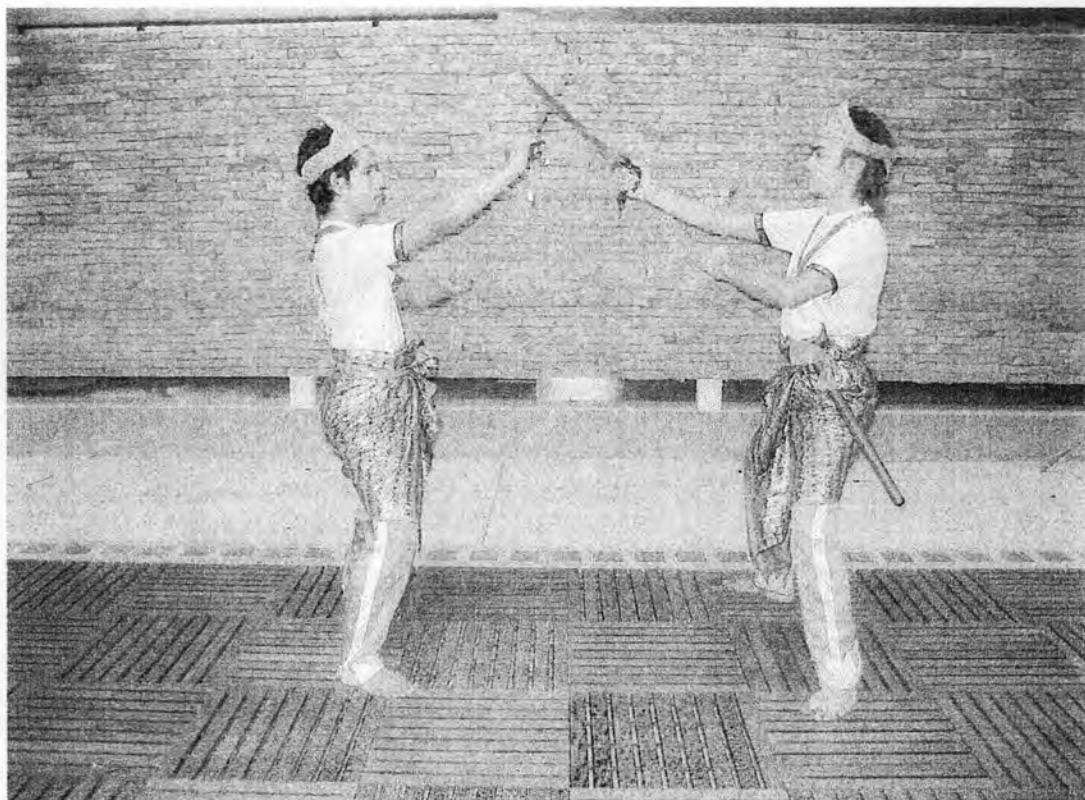
อธิบายท่ารำ : ต่อเนื่องจากท่าชอนมือ โดยผู้แสดงทั้งสองถ่ายน้ำหนักพร้อมทั้งตั้งตัวกลับด้านนอกยืนตรงเท้าชิด หันหน้าสลับทิศกัน หน้ามองทางซ้ายเปิดปลายกาง มือซ้ายตั้งฝ่ามือแขนตั้งระดับไหล่ตั้งฉากกับพื้น มือขวาถือกริชตั้งปลายกริชชี้ขึ้นแขนตั้ง

ภาพที่ 156 : กระบวนท่าฟืนกริชท่าที่ 4 ท่าตบเข้าฟืนกริชขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวาแบ่มือ มือซ้ายแบ่มือ
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ยืนด้วยเท้าซ้าย เท้าขวายกเท้างอเข้า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

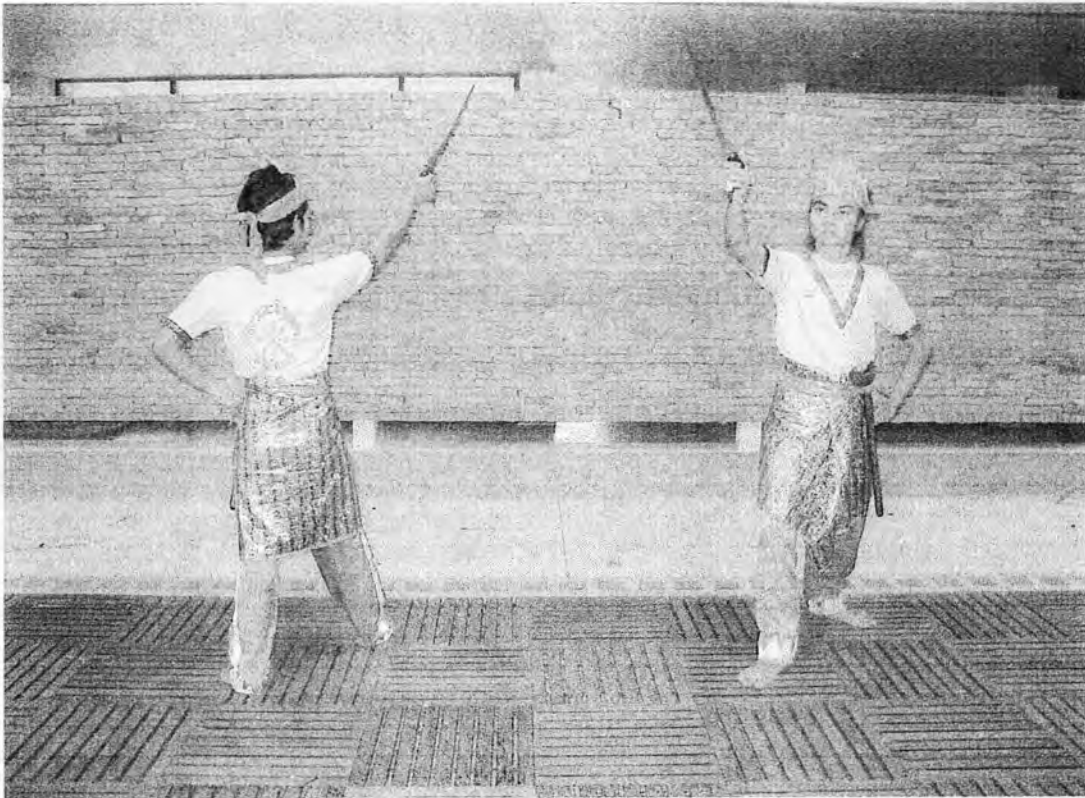
อธิบายท่ารำ : ต่อเนื่องจากท่าสัญญาณครั้งที่ 1 โดยผู้แสดงบิดลำตัวกลับเข้าหากันในวงยืนด้วยเท้าขวา ตบฝ่ามือซ้ายลงที่เท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายขึ้นตั้งฉากขนานกับพื้น พร้อมทั้งฟืนมือขวาเฉียงลงทางซ้าย จากบนลงล่างด้านหน้า ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง เปิดปลายคาง

ภาพที่ 157 : กระบวนท่าฟันกริชท่าที่ 5 ท่าต่อสู้

- ศิระ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวาแบ่มือ มือซ้ายแบมือองข้อศอก
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ย่อเข่าลงเหลี่ยม
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

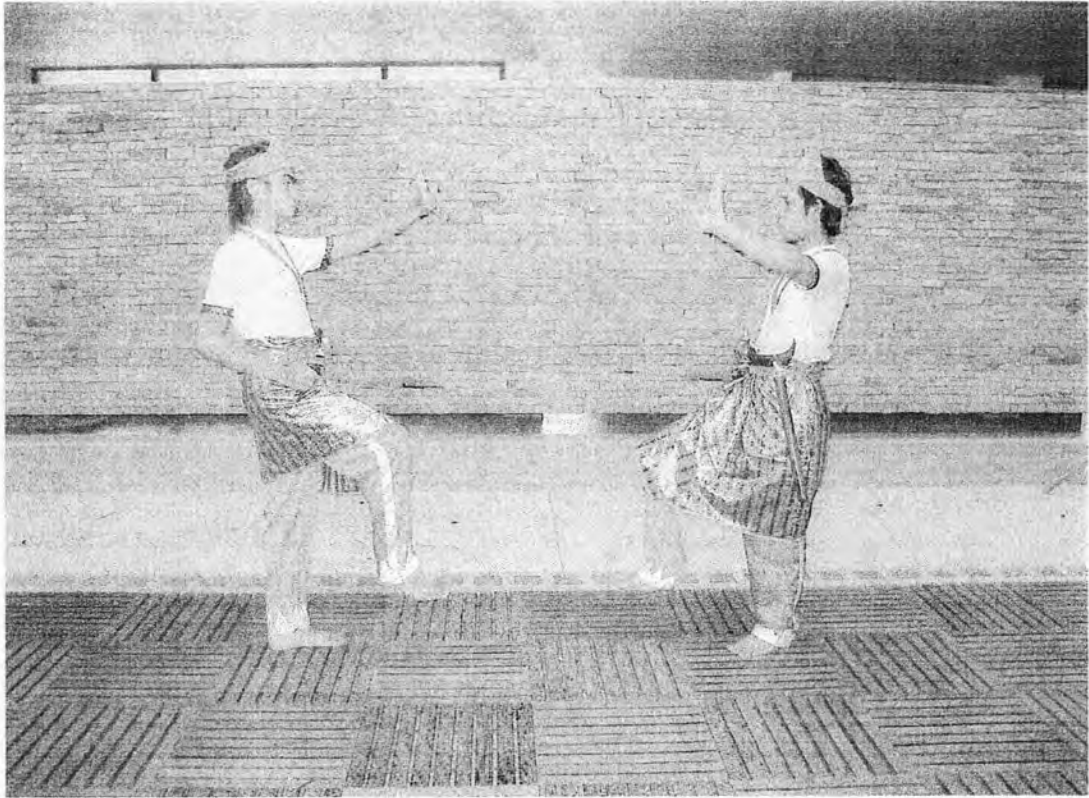
อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงฝ่ายขวารุก ผู้แสดงฝ่ายซ้ายรับ โดยผู้แสดงทั้งสองเคลื่อนที่เข้าหากัน แล้วย่อเข่าลงเหลี่ยมแบะเข้า ลำตัวตั้งตรง ผู้แสดงฝ่ายขวารุก ฟันมือขวาเฉียงจากไหล่ขวาไปด้านหน้าที่ฝ่ายรับ ฝ่ายรับใช้มือขวาขกแขนตั้งรับระดับหน้าอก มือซ้ายของทั้งสองกำมัดตั้งมือกันแนวเฉียงระดับอก ด้านใน หน้ามองตรง เปิดปลายคาง

ภาพที่ 158 : กระบวนท่าฟันกริชท่าที่ 6 ทำตั้งกริชมือขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวาถือกริช มือซ้ายกำหมัด
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : หันหน้าสลับทิศกัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวาเล็กน้อยพร้อมเบี่ยงลำตัวเฉียงออกทางซ้ายเล็กน้อย เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวาดังปลายกริชชี้ขึ้น มือซ้ายกำหมัดท้าวสะเอว ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าสลับทิศกันคนละด้าน

ภาพที่ 159 : กระบวนท่าพินกริซท่าที่ 7 ท่าบเข่าขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาถือกริซงอข้อศอก
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าซ้ายยื่นเต็มเท้า เท้าขวาขยับขึ้นงอเข่า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ยืนด้วยเท้าซ้ายเต็มเท้า หันหน้าเข้าหากัน ยกเท้าขวาขึ้นตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาถือกริซงอข้อศอก ตั้งมือให้ปลายกริซชี้ออกตรงกันข้ามกันขนานกับพื้น ลำตัวตั้งตรง ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 160 : กระบวนท่าพินกริษาท่าที่ 8 ทำดักมือ

ศีรษะ : ตั้งตรง

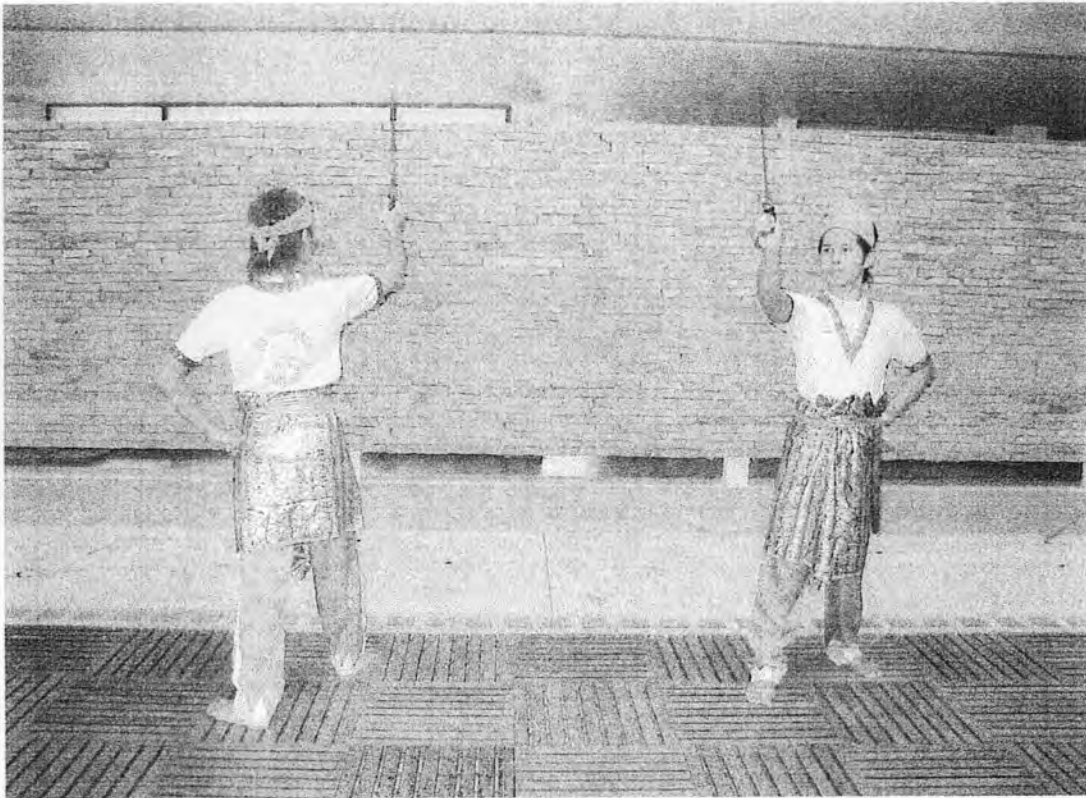
แขน : มือซ้ายแบฝ่ามือหงายท้องแขนส่งแขนไปด้านหน้า มือซ้ายถือกริชตั้งปลายกริชหงาย
ขึ้นระดับศีรษะ งอข้อศอกตั้งฉากกับพื้น

ลำตัว : ตั้งตรง โนม้หน้าเล็กน้อย

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า นำหน้าอยู่ที่เท้าซ้าย มือซ้ายแบมือข้างลำตัว โนม้หน้าเล็กน้อย ดักมือซ้ายจากด้านหลังแล้วช้อนฝ่ามือขึ้นไปข้างหน้าระดับอกหงายท้องแขนตั้งแขน มือซ้ายถือกริชตั้งปลายกริชหงายขึ้นระดับศีรษะงอข้อศอกตั้งฉากกับพื้น กลปลายกริชลงด้านล่างแล้วช้อนขึ้นระดับเดิม หน้ามองตามมือซ้าย

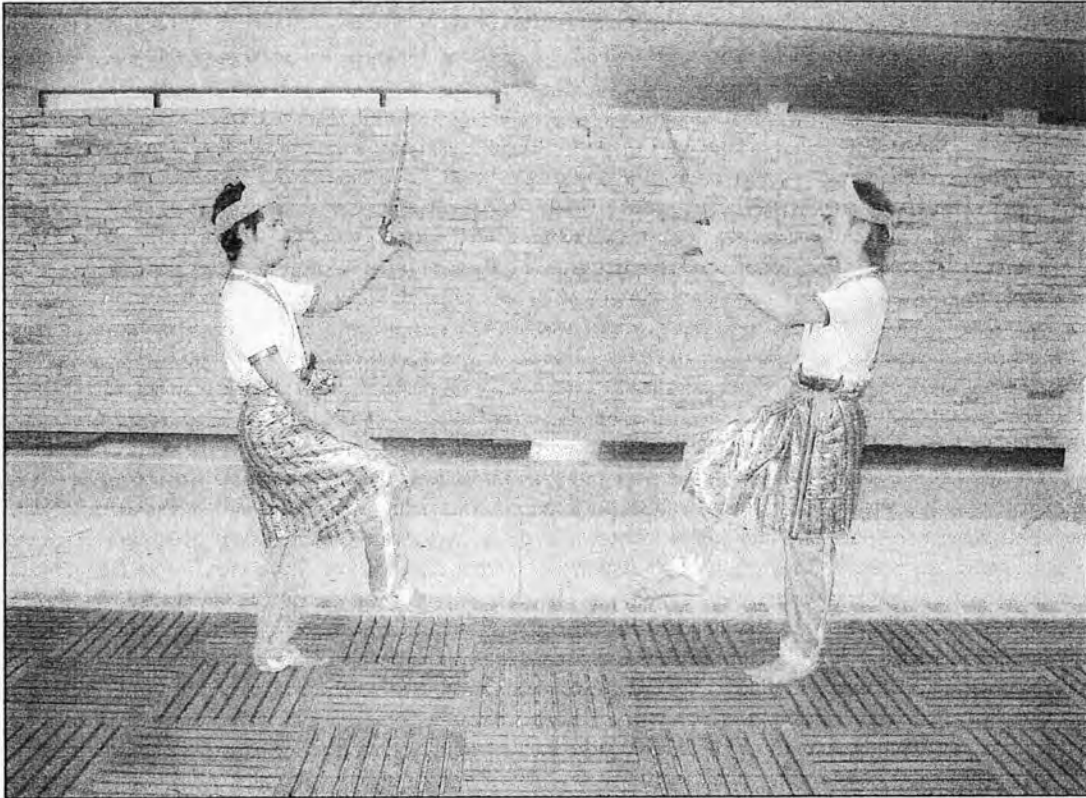

ภาพที่ 161 : กระบวนท่าพื้นกริชท่าที่ 9 ท่าตั้งกริชมือขวา

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือขวาถือกริชงอข้อศอก มือซ้ายกำหมัดท้าวสะเอว
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง
 ทิศ : หันหน้าสลับทิศกัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวาเล็กน้อยพร้อมเมียงลำตัวเฉียงออกทางซ้ายเล็กน้อย เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวาแทงปลายกริชขึ้นตั้งงอข้อศอกระดับศีรษะตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายกำหมัดท้าวสะเอว ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าสลับทิศกันคนละด้าน

3) กระบวนท่าปารัด มีท่าย่อย 9 ท่า ผู้แสดงจะผลัดกันเป็นฝ่ายโจมตี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการปฏิบัติกระบวนท่ารำโดยผู้รำฝ่ายขวาเริ่มโจมตีก่อนเพียง 1 ชุด ดังนี้

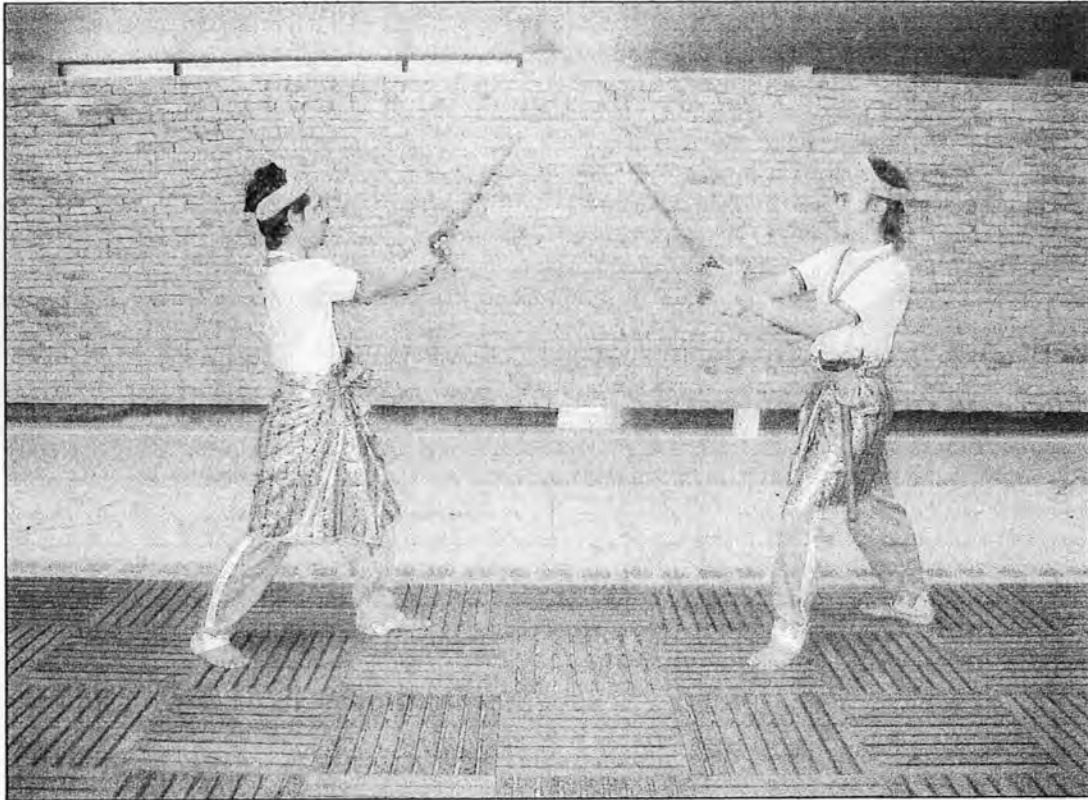

ภาพที่ 162 : กระบวนท่าปารัดท่ารำที่ 1 ท่าคบเจ้าขวา

- ศิริษะ : ตั้งตรง หน้ามองตรง
 แขน : มือซ้ายตั้งวงบน มือขวาแบฝ่ามือวางที่หน้าขวา
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางข้างหลังย่อเข่า
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่ารำ : หันลำตัวกลับทางขวาและหันหน้าเข้าวง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าย่อเข่า เท้าซ้ายวางหลังเท้าขวาย่อเข่า เท้าทั้งสองอยู่ในลักษณะสามเส้า น้าหนักอยู่ที่เท้าขวา มือขวาแบมือคบบนหน้าขวา มือซ้ายตั้งวงบนระดับศิริษะ ลำตัวตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

หมายเหตุ : ปฏิบัติท่ารำต่อเนื่องมาจากกระบวนท่ารำพินกริชซ้าย

ภาพที่ 163 : กระบวนท่าปารัดท่าที่ 2 ท่าชอนมือ

ศิระยะ : ศิระยะตั้งตรง

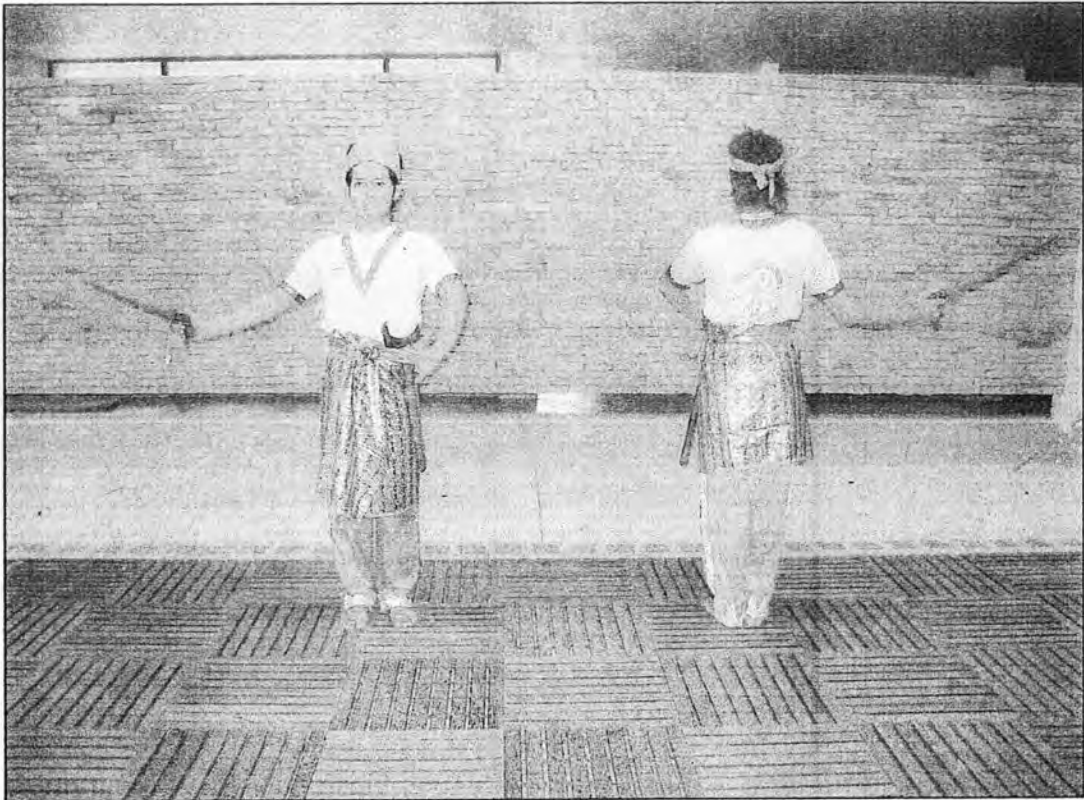
แขน : มือขวาตั้งวงหน้าระดับอก มือซ้ายแบ่มือหงายฝ่ามือระดับอก

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่าท่า : เท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมแบะเข่าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่าน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนเฉียงมา ด้านหน้าเล็กน้อยสูงระดับศิระยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้ว ช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงพร้อมทั้งสอดมือใต้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับ กับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายแบ่มือหงายแขนตั้งสูงระดับศิระยะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้า เล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาตั้งวงพร้อมสอดมือใต้ศอกซ้าย และเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า หน้ามองตรงเปิดปลายคาง

ภาพที่ 164 : กระบวนท่าปาร์คท่าที่ 3 ท่าปาร์ค

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือซ้ายแบมมือองข้อศอกค้ำหน้าลำตัว มือขวาแบมมือองข้อศอกเล็กน้อยข้างลำตัว

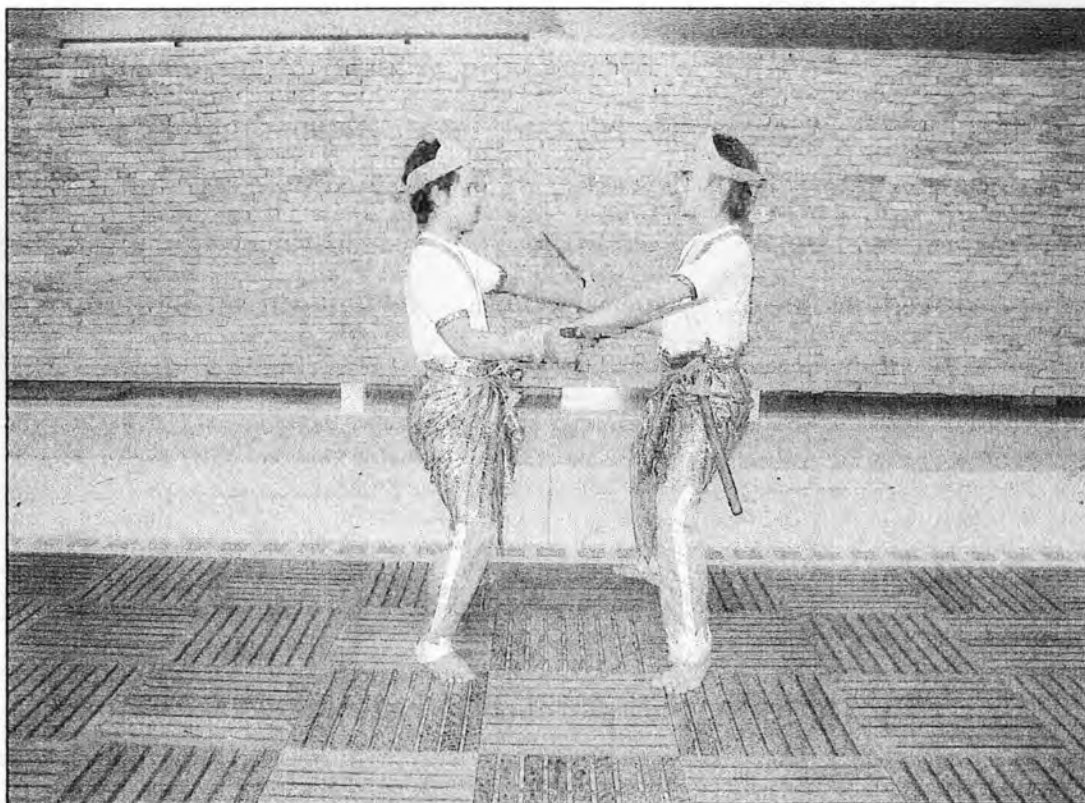
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : ยืนตรงเท้าชิด

ทิส : หันหน้าสลับทิศกัน

อธิบายท่ารำ : (ต่อเนื่องจากท่าซอนมือ) โดยผู้แสดงทั้งสองถายนํ้าหนักพร้อมทั้งคิงตัวกลับ
ด้านขวายืนตรงเท้าชิดหันหน้าหล้อมกัน หน้ามองทางซ้ายเปิดปลายคาง มือซ้ายตั้งวงตะแคงมือหงาย
ท้องแขนออกค้ำนอกหักข้อศอกกระคับหน้าท้อง มือขวาแบมมือตะแคงข้างลำตัวองข้อศอกเล็กน้อย แขนทั้ง
สองข้างหล้อมกันและขนานกับพื้น

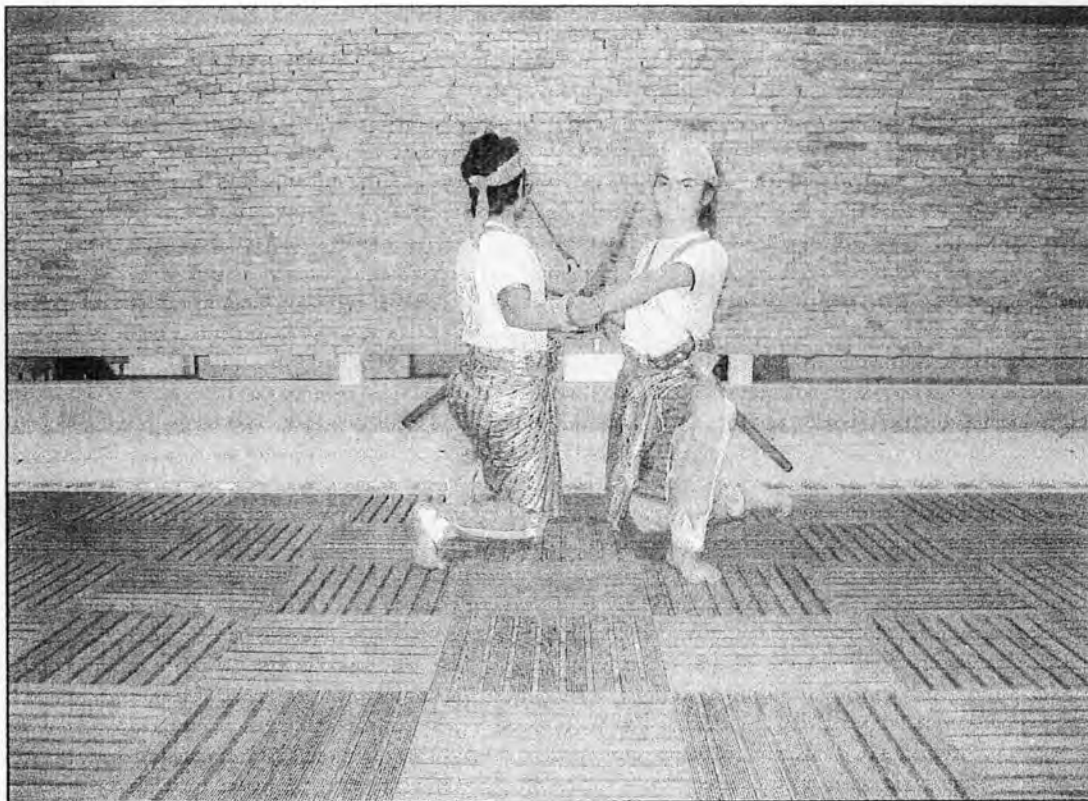
หมายเหตุ : เป็นท่าสัญญาณในกระบวนท่าปาร์ค

ภาพที่ 165 : กระบวนท่าปาร์คท่าที่ 4 ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 1

- ศีรษะ : ตั้งตรง
 แขน : ยื่นมือทั้งสองข้างไปจับสลับกันด้านหน้า งอกข้อศอกเล็กน้อย
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ย่อเข่าลงเล็กน้อย
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

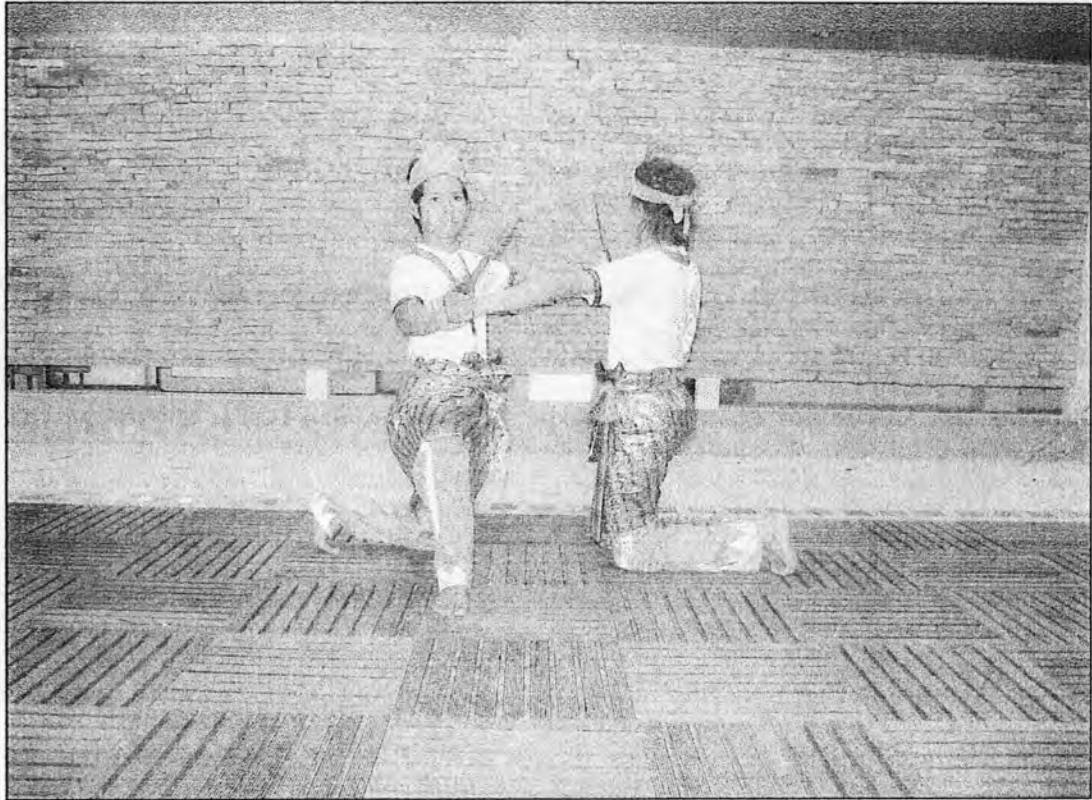
อธิบายท่ารำ : ต่อเนื่องจากท่าปาร์ค ผู้แสดงใช้จังหวะชิด-ยุบ กลับตัวเคลื่อนที่เข้าหากันในวง หันหน้าเข้าหากัน ยื่นมือทั้งสองข้างไปจับสลับกันด้านหน้า งอกข้อศอกเล็กน้อย ย่อเข่าลงเล็กน้อย ศีรษะ ตั้งตรง หน้ามองตรง

ภาพที่ 166 : กระบวนท่าปาร์คท่าที่ 5 ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 2

- ศิระยะ : ศิระยะตั้งตรง หน้ามองทางขวา
 แขน : ขึ้นมือทั้งสองข้าง ไปจับสลับกันด้านหน้า
 ลำตัว : ตั้งตรง นิ่งยกกัน
 เท้า : เท้าซ้ายงอเข้าเปิดสันเท้า เท้าขวาตั้งเข้า
 ทิศ : หันหน้าหล้อมกัน

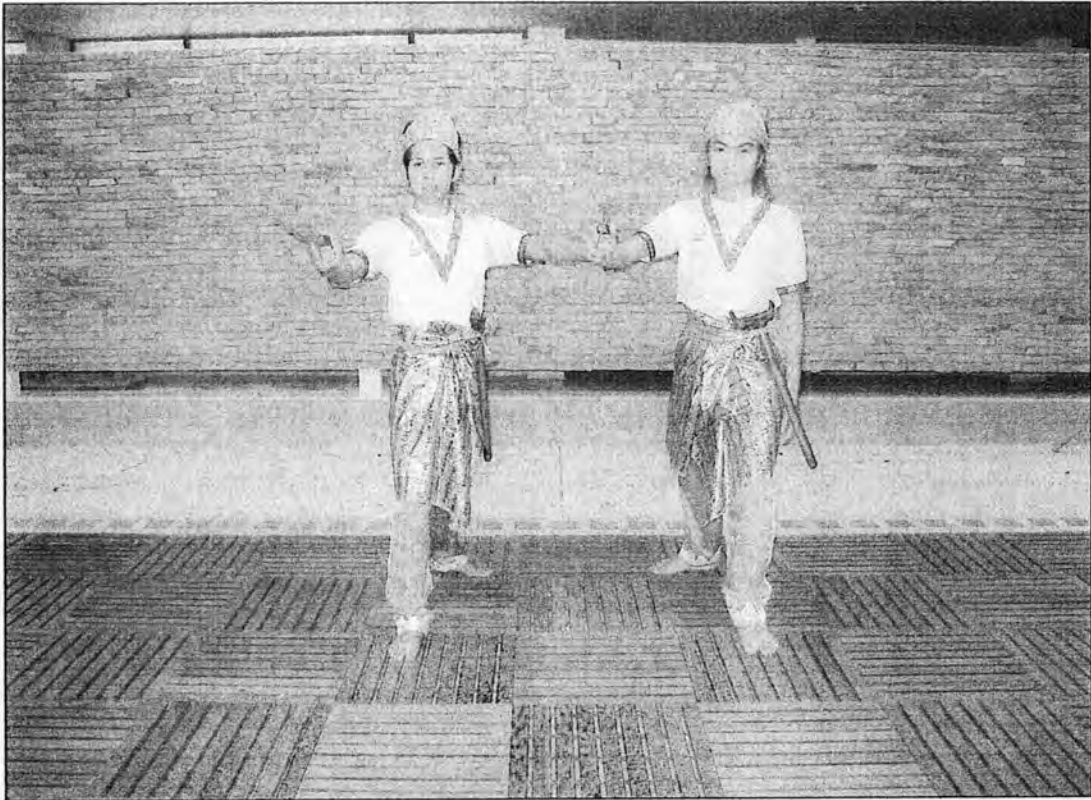
อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าเข้าหากัน จับมือสลับกันด้านหน้ากางแขนออก ด้านข้างลำตัว นิ่งตั้งเข้าขวายกกันขึ้น เท้าซ้ายงอเข้าเปิดสันเท้า ศิระยะตั้งตรง ลำตัวตั้งตรง หน้ามองออกทางขวามือ

ภาพที่ 167 : กระบวนท่าปารัดท่าที่ 6 ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 3

- ศีระษะ : ศีระษะตั้งตรง หน้ามองทางซ้าย
 แขน : ยื่นมือทั้งสองข้างไปจับสลับกันด้านหน้า
 ลำตัว : ตั้งตรง นั่งยกกัน
 เท้า : เท้าขวางอเข้าเปิดส้นเท้า เท้าซ้ายตั้งเข้า
 ทิศ : หันหน้าหล่อมกัน

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนหันหน้าเข้าหากัน จับมือสลับกันด้านหน้ากางแขนออก ด้านข้างลำตัว นั่งตั้งเข้าซ้ายยกกันขึ้น เท้าขวางอเข้าเปิดส้นเท้า ศีระษะตั้งตรง ลำตัวตั้งตรง หน้ามองออกทางซ้ายมือ

ภาพที่ 168 : กระบวนท่าปาร์คท่าที่ 7 ทำจับต่อสู้อัฒหะที่ 4

ศิริษะ : ตั้งตรง

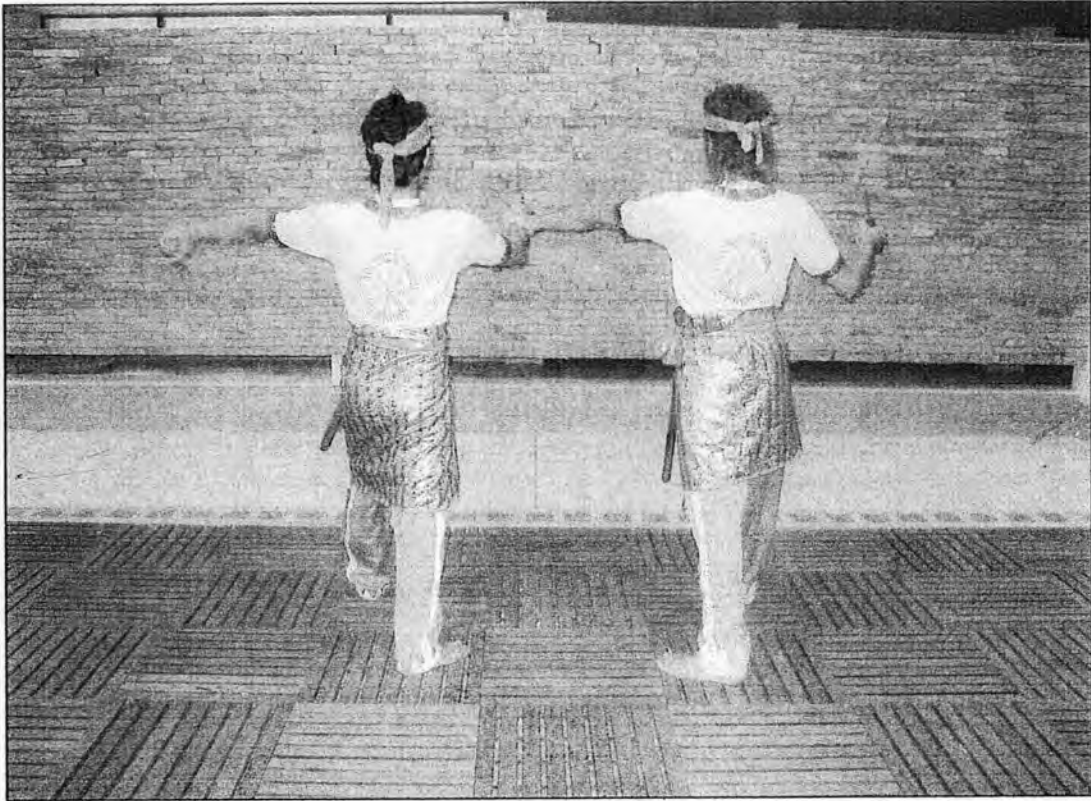
แขน : มือของผู้แสดงด้านนอกแบ่มือ มือด้านในจับมือ

ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าด้านนอกก้าวไปข้างหน้า เท้าด้านในวางหลัง

ทิศ : ทิศด้านหน้า

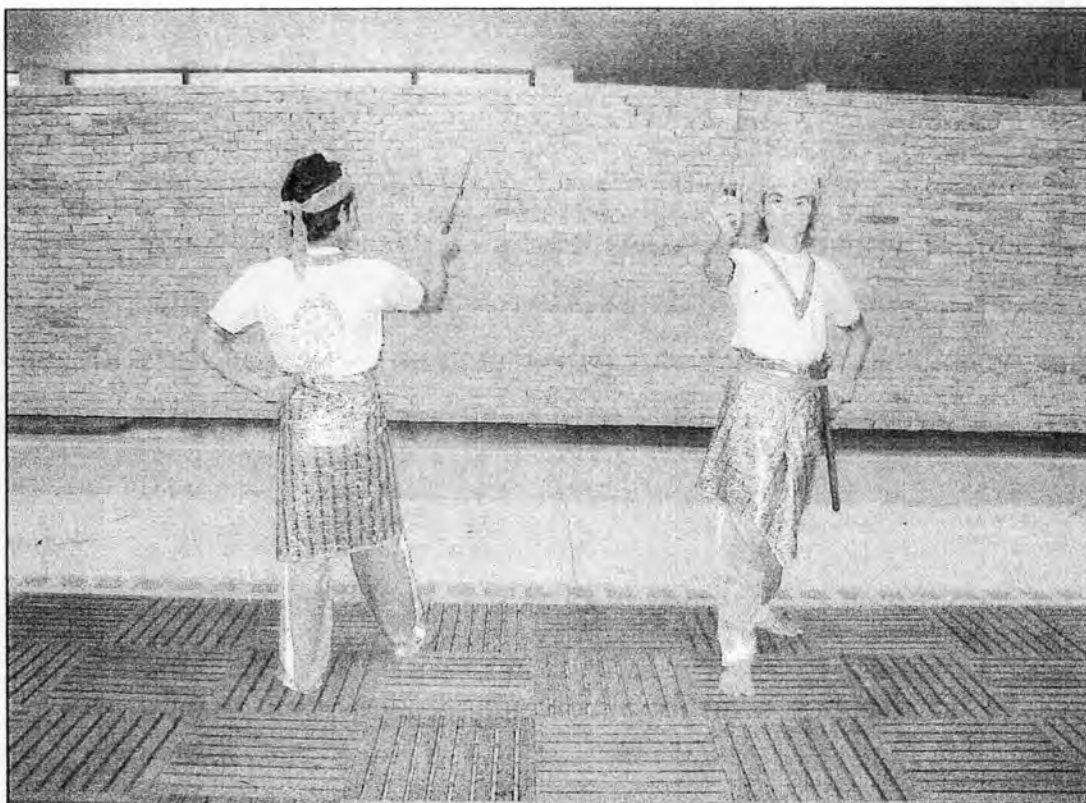
อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนเคลื่อนที่ออกไปด้านหน้าเวที โดยเดินก้าวเท้าไปข้างหน้า ประมาณ 4 ก้าว พร้อมทั้งชันมือข้างที่จับกันด้านในของลำตัวออกไปด้านหน้า ก้าวเท้าที่อยู่ด้านนอกของทั้งสองคนก้าวไปข้างหน้า เท้าที่อยู่ด้านในวางข้างหลัง ย่อเข่าเล็กน้อยเข้าหน้าเท้าหน้า หน้ามองออกไปด้านหน้าเวที ศิริษะตั้งตรง มือด้านนอกวางทอดยาวข้างลำตัว

ภาพที่ 169 : กระบวนท่าปาร์คท่าที่ 8 ทำจับต่อสู้อัฒังหะที่ 5

- ศิริษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือของผู้แสดงด้านนอกแบ่มือ มือด้านในจับมือ
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าด้านนอกก้าวไปข้างหน้า เท้าด้านในวางหลัง
 ทิศ : ทิศด้านหลัง

อธิบายท่ารำ : ผู้แสดงทั้งสองคนเคลื่อนที่กลับไปทางด้านหลังเวที โดยเดินก้าวถอยหลัง
 ประมาณ 4 ก้าว เปลี่ยนจับมือด้านในของลำตัว พร้อมทั้งชันมือข้างที่จับกันด้านในออกไปด้านหน้า
 ก้าวเท้าที่อยู่ด้านนอกของทั้งสองคนก้าวไปข้างหน้า เท้าที่อยู่ด้านในวางข้างหลัง ย่อเหลี่ยมเบะเข้าหน้า
 เท้าหน้า หน้ามองออกไปด้านหน้าเวที ศิริษะตั้งตรง มือด้านนอกวางทอดยาวข้างลำตัว

ภาพที่ 170 : กระบวนท่าปรัดท่าที่ 9 ทำตั้งกริชมือขวา

ศีรษะ : ตั้งตรง

แขน : มือขวาถือกริชงอข้อศอก มือซ้ายกำหมัดท้าวสะเอว

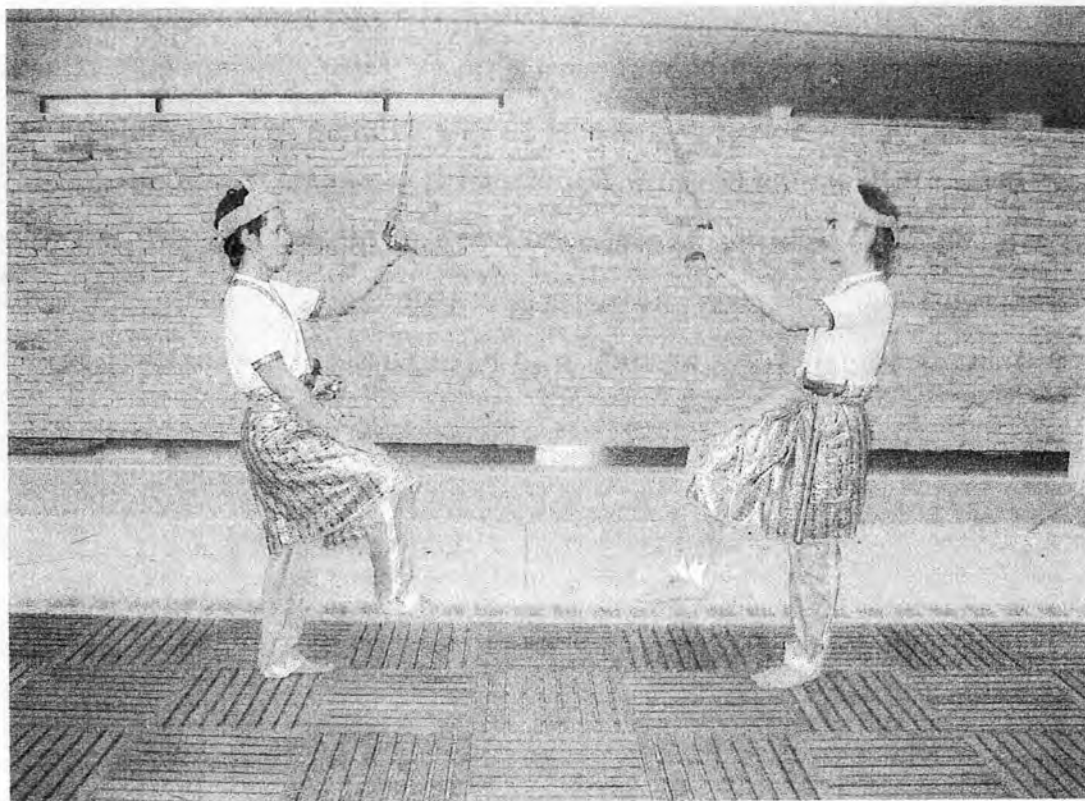
ลำตัว : ตั้งตรง

เท้า : เท้าขวาก้าวไปข้างหน้า เท้าซ้ายวางหลัง

ทิส : หันหน้าสลับทิศกัน

อธิบายท่ารำ : ถอนเท้าซ้ายวางหลังเท้าขวา เอียงไหล่ขวาเล็กน้อยพร้อมเบี่ยงลำตัวเฉียงออกทางซ้ายเล็กน้อย เท้าขวาวางข้างหน้าเท้าซ้าย อยู่ในลักษณะสามเส้า พร้อมทั้งสอดมือขวาแทงปลายกริชขึ้นตั้งงอข้อศอกระดับศีรษะตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายกำหมัดท้าวสะเอว ศีรษะตั้งตรง หน้ามองตรง ผู้แสดงทั้งสองหันหน้าสลับทิศกันคนละด้าน

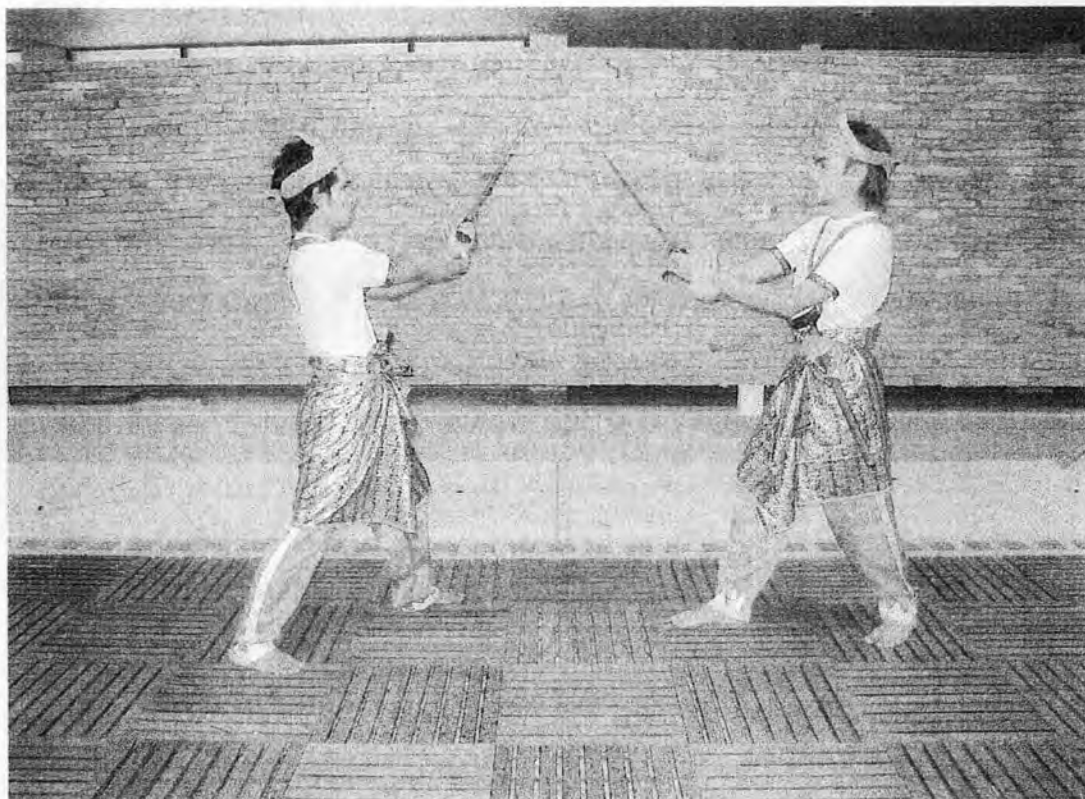
กระบวนการทำเก็บกริช มี 4 ท่าย่อย โดยผู้แสดงปฏิบัติต่อเนื่องจากกระบวนการทำปาร์ค

ภาพที่ 171 : ทำเก็บกริชท่าที่ 1 ทำคบเข้าขวา

- ศิระษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือซ้ายถือกริชตั้งมือองข้อศอก มือขวาแบฝ่ามือ
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : เท้าซ้ายยืนเต็มเท้า เท้าขวาขกขึ้นตั้งฉากกับพื้น
 ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

อธิบายท่าว่า : ยืนด้วยเท้าซ้ายเต็มเท้า หันหน้าเข้าหากัน ยกเท้าขวาขึ้นตั้งฉากกับพื้น มือซ้ายถือกริชตั้งปลายกริชให้ซึ่งข้อศอกขึ้นระดับวงหน้า มือขวาแบมือคบบนหน้าขวา หน้ามองตรง ผู้แสดงหันหน้าเข้าหากัน

ภาพที่ 172 : ท่าเก็บกริชท่าที่ 2 ท่าชอนมือ

ศิระษะ : ศิระษะตั้งตรง

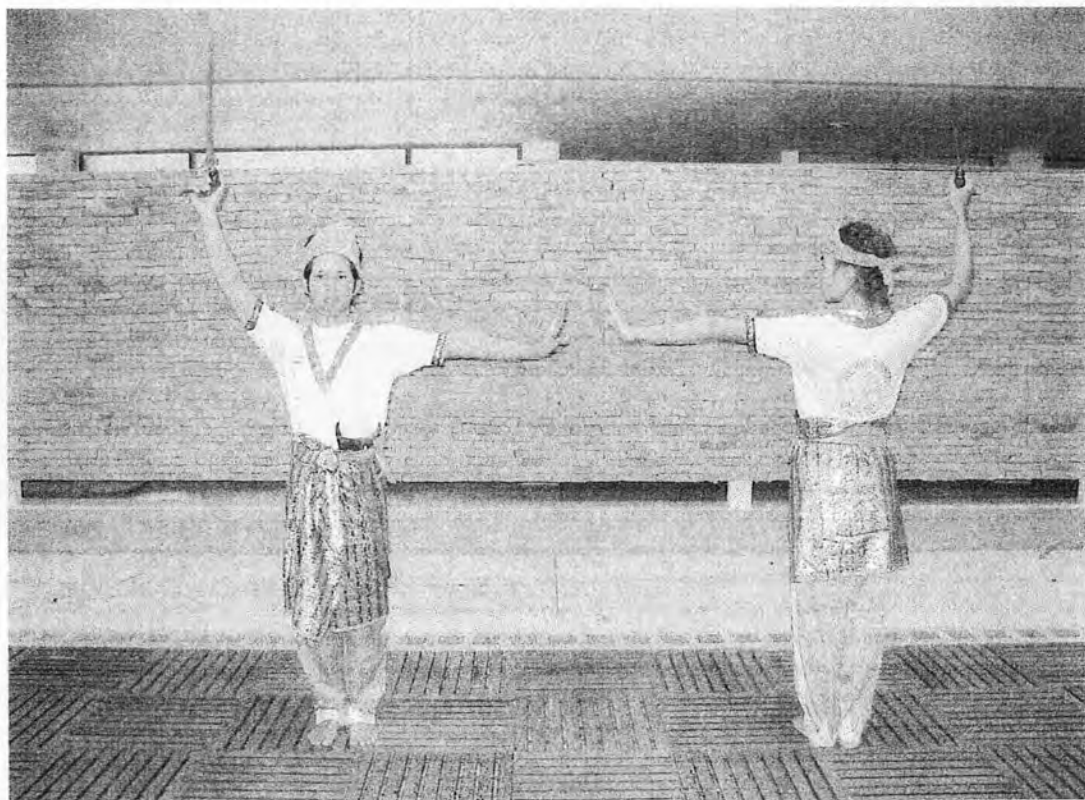
แขน : มือซ้ายถือกริชระดับวงหน้า มือขวาแบ่มือหงายฝ่ามือ

ลำตัว : โน้มไปข้างหน้า

เท้า : เท้าซ้ายก้าววางข้างหน้า เท้าขวาวางด้านหลัง

ทิศ : หันหน้าเข้าหากัน

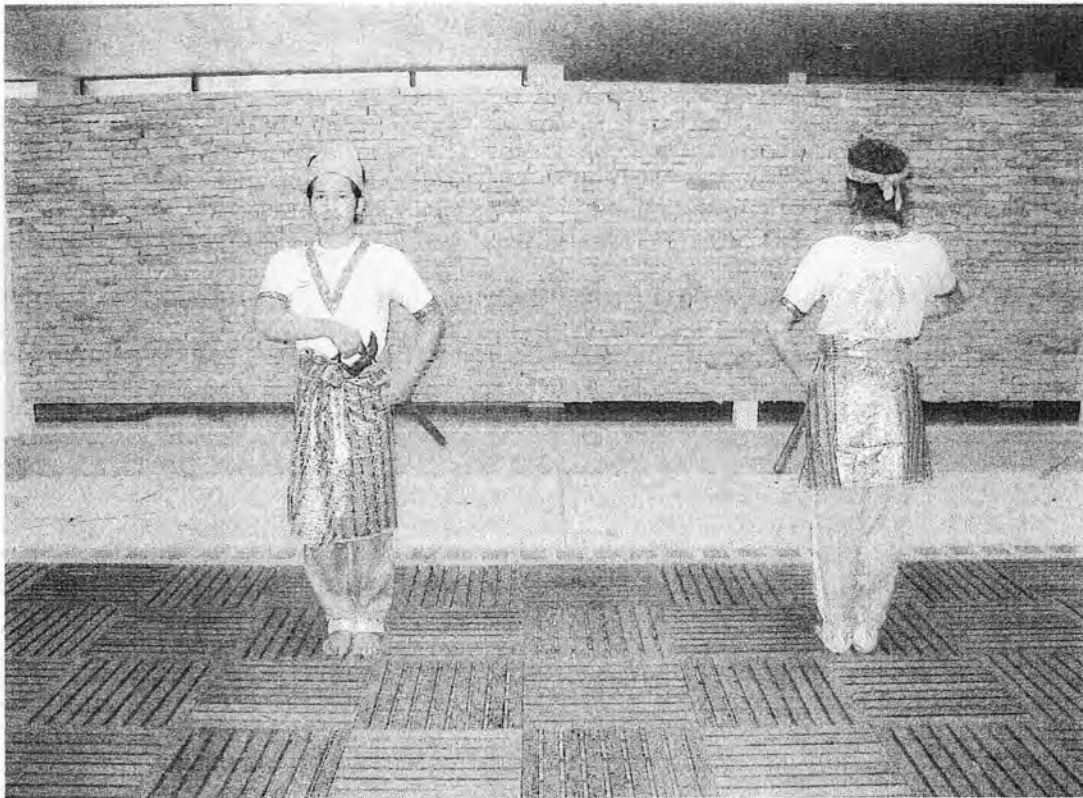
อธิบายท่าท่า : เท้าซ้ายก้าวไปข้างหน้า เท้าขวาวางหลังเท้าซ้ายในลักษณะสามเส้า ย่อเข่าลง เหลี่ยมเบะเข้าหน้าย่อเข่าทั้งสองข้าง ถ่าน้ำหนักไปที่เท้าซ้าย มือขวาแบ่มือหงายท้องแขนเฉียงมา ด้านหน้าเล็กน้อยสูงระดับศิระษะ ตะแคงฝ่ามือไปข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือขวาเฉียงลงมาด้านหน้าแล้ว ช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือซ้ายถือกริชพร้อมทั้งสอดมือได้ศอกขวาและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัว สลับกับมือขวาเข้าหาลำตัว แล้วพลิกมือซ้ายตะแคงกริชหงายท้องแขนตั้งแขนสูงระดับศิระษะ ตะแคงไป ข้างหน้าเล็กน้อย ปาดมือซ้ายเฉียงลงมาด้านหน้าแล้วช้อนมือขึ้นเล็กน้อย มือขวาดังวงพร้อมสอดมือได้ ศอกซ้ายและเคลื่อนมือออกไปด้านหน้าลำตัวสลับกับมือซ้ายเข้า หน้ามองตรงเปิดปลายคาง

ภาพที่ 173 : ทำเก็บกริษาท่าที่ 3 ทำตั้งกริษามือขวา

- ศิระยะ : ตั้งตรง หันหน้าทางซ้าย
 แขน : มือซ้ายตั้งฝ่ามือแขนตั้ง มือขวาถือกริษาตั้งปลายกริษาชี้ขึ้นแขนตั้ง
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ยืนตรงเท้าชิด
 ทิศ : หันหน้าสลับทิศกัน

อธิบายท่ารำ : ต่อเนื่องจากท่าชอนมือ โดยผู้แสดงทั้งสองถ่ายน้ำหนักพร้อมทั้งคึงตัวกลับด้านนอกยืนตรงเท้าชิด หันหน้าสลับทิศกัน หน้ามองทางซ้ายเปิดปลายคาง มือซ้ายตั้งฝ่ามือแขนตั้งระดับไหล่ตั้งฉากกับพื้น มือขวาถือกริษาตั้งปลายกริษาชี้ขึ้นแขนตั้ง

ภาพที่ 174 : ท่าเก็บกริชท่าที่ 4 ท่าเก็บกริชเข้าฝัก

- ศิระษะ : ตั้งตรง
 แขน : มือซ้ายจับฝักกริช มือขวาถือกริช
 ลำตัว : ตั้งตรง
 เท้า : ยืนตรงเท้าชิด
 ทิศ : หันหน้าสลับทิศกัน

อธิบายท่ารำ : เมื่อผู้แสดงรำทำต่อสู่ครบตามกระบวนท่าแล้วจะเก็บกริชเข้าฝัก และเตรียมรำทำต่อไปจนจบการแสดง

4.4.1 วิเคราะห์กระบวนการทำรำศิลปะกรีซ

จากการนำเสนอกระบวนการทำรำต่อสู้ศิลปะกรีซของคณะพิกุลทองทั้ง 3 กระบวนท่าพบว่าทำรำมีลักษณะเป็นกระบวนท่ารำคู่ประกอบการใช้อาวุธ มีทิศทางในการทำ 4 ทิศหลัก แต่ถูกจำกัดด้วยวงกลม ดังนั้น กระบวนท่ารำจะมีการรำหันหน้าเข้าหาหัน หันหลังให้กัน และหันหน้าเหลื่อมกัน โดยมีโครงสร้างของวงกลมเป็นตัวกำหนดทิศทางทั้ง 4 มีท่ารำย่อยจำนวน 56 ท่ารำ แบ่งออกเป็น 6 กระบวนย่อย ลักษณะการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายได้แก่ ศีรษะ ลำตัว เท้าและขา มีลักษณะเช่นเดียวกับการแสดงศิลปะมือเปล่า แต่จะมีความแตกต่างกันเฉพาะการใช้มือซึ่งถืออาวุธในกระบวนท่าต่อสู้เพื่อแสดงการจับกรีซ ท่าแทงกรีซ ท่าฟันกรีซ และท่าฉายกรีซในทิศทางต่างๆ สรุปได้ดังนี้

1) การจับกรีซ ผู้แสดงจะจับกรีซที่ค้ำในลักษณะกำมือเสมอเพื่อให้กระชับกรีซมือ และป้องกันกรีซหลุดจากมือ การเคลื่อนไหวแขนมีลักษณะเป็นเส้นตรงเส้นเฉียง และเส้นโค้ง แต่จะต้องจับกรีซให้กระชับเสมอ

2) การแทงกรีซ ผู้แสดงจะแทงกรีซ 4 ลักษณะ ได้แก่ การแทงกรีซเฉียงด้วยมือขวาจากไหล่ขวาไปทางซ้ายเป็นแนวขนานกับพื้น การแทงกรีซเฉียงด้วยมือซ้ายจากไหล่ซ้ายไปทางขวาเป็นแนวขนานกับพื้น การแทงกรีซตรงไปด้านหน้าของลำตัวด้วยมือขวาอแขนเล็กน้อยปลายกรีซชี้ขนานกับพื้น และการแทงกรีซค้ำของหน้าลำตัวจากข้างล่างระดับสะเอวขึ้นข้างบนระดับอกแล้วตั้งปลายกรีซชี้ขึ้นด้านบน การแทงกรีซทั้ง 4 ลักษณะจะมีลักษณะเป็นวิถีตรงแล้วโค้งออกด้านข้างของลำตัว

3) การฟันกรีซมี 4 ลักษณะ ได้แก่ ฟันกรีซเฉียงอ้อมศีรษะทางซ้ายจากบนลงล่างด้วยมือขวา ฟันกรีซเฉียงอ้อมศีรษะทางขวาจากบนลงล่างด้วยมือซ้าย ฟันกรีซตรงจากบนลงล่างกลางศีรษะด้วยมือขวา และฟันกรีซตรงจากบนลงล่างกลางศีรษะด้วยมือซ้าย การฟันกรีซทั้ง 4 ลักษณะจะมีลักษณะเป็นวิถีตรงจากบนลงล่างและเฉียงจากบนลงล่าง

4) การฉายกรีซ มี 2 ลักษณะ ได้แก่ ฉายกรีซจากทางซ้ายไปทางขวาดด้วยมือขวา และฉายกรีซจากทางขวาไปทางซ้ายด้วยมือซ้าย การฉายกรีซทั้ง 2 ลักษณะจะมีลักษณะเป็นวิถีโค้งขนานกับพื้นเสมอ

ลักษณะเด่นของกระบวนท่ารำกรีซ จากการศึกษาพบว่า ผู้แสดงปฏิบัติทำในแต่ละท่ารำจะต้องอาศัยโครงสร้างของร่างกาย 4 ส่วนในลักษณะดังนี้ คือ การใช้ลำตัวและศีรษะจะตั้งตรงเสมอพบในการปฏิบัติท่ารำทุกท่า การใช้แขนและมือถืออาวุธกรีซในลักษณะต่างๆ มี 4 ลักษณะ ได้แก่ การแทงกรีซจะมีลักษณะเป็นวิถีตรงแล้วโค้งออกด้านข้างของลำตัว การฟันกรีซจะมีลักษณะเป็นวิถีตรงจากบนลงล่างและเฉียงจากบนลงล่าง การฉายกรีซจะมีลักษณะเป็นวิถีโค้งขนานกับพื้น และการวาดแขนจะ

มีลักษณะโค้งออกด้านข้างของลำตัว เพื่อเป็นป้องกันตัวเองทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหน้า ด้านข้าง ด้านบน และด้านหลัง การใช้ท่าและขาในการเคลื่อนไหวต้องมีความมั่นคงเนื่องจากเป็นฐานสำคัญในการรองรับส่วนต่างๆ ของร่างกาย ดังนั้น องค์ประกอบสำคัญในการเคลื่อนไหวร่างกายประกอบการรำรำสิตะของคณะพิภูลทองที่ผู้แสดงจะต้องทราบและฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ สรุปได้ 5 องค์ประกอบ คือ สมาธิ พลังภายใน ท่ารำ ทิศทาง และจังหวะ เช่นเดียวกับกระบวนการรำรำสิตะมือเปล่า

4.5 สรุปกระบวนการรำรำสิตะของคณะพิภูลทอง

จากการศึกษารูปแบบการแสดงสิตะของคณะพิภูลทองทั้ง 2 ประเภท พบว่า มีลักษณะเป็นกระบวนการรำรำเดี่ยว และกระบวนการรำรำคู่ ลักษณะของท่ารำต่างๆ เป็นท่าที่เลียนแบบมาจากท่าทางธรรมชาติแล้วนำมาดัดแปลงเป็นท่าทางการต่อสู้ โดยเน้นความเข้มแข็งและสง่างามตามแบบของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของสิตะ สามารถจำแนกเป็นกลุ่มได้ 4 ประเภท ได้แก่ ท่าที่เลียนแบบมาจากกิริยาของมนุษย์ ท่าที่เลียนแบบมาจากกิริยาของสัตว์ ท่าที่เลียนแบบมาจากลักษณะของดอกไม้ และท่าที่เลียนแบบมาจากลักษณะการใช้อาวุธป้องกันตัว ซึ่งสามารถสรุปกระบวนการรำรำสิตะทั้ง 2 ประเภทดังนี้

4.5.1 กระบวนการรำรำสิตะมือเปล่า ประกอบด้วยกระบวนการรำรำดังนี้

1) กระบวนการรำรำรอยสอง 2 ชั้น มีลักษณะเป็นกระบวนการรำรำเดี่ยว ใช้ทิศทางในการรำ 2 ทิศ คือ ทิศด้านหน้าของเวที และทิศด้านหลังของเวที มีท่ารำแม่ท่า 10 ท่า ประกอบด้วยท่ารำย่อยจำนวน 22 ท่ารำ ดังนี้

1) ท่าทำสมาธิ	9) ท่าคบเข้าขวา	17) ท่าแยงหางคบมือหน้า
2) ท่าคบเข้าขวา	10) ท่าคบเข้าซ้าย	18) ท่าสอคมือสูง
3) ท่าคบเข้าซ้าย	11) ท่าชอนมือ	19) ท่าคบเข้าขวา
4) ท่าชอนมือ	12) ท่าแยงหางคบมือหน้า	20) ท่าคบเข้าซ้าย
5) ท่าตักมือ	13) ท่าสอคมือสูง	21) ท่าชอนมือ
6) ท่าแทงมือซ้าย	14) ท่าคบเข้าขวา	22) ท่าจบ
7) ท่าชอนมือ	15) ท่าคบเข้าซ้าย	
8) ท่าแทงมือขวา	16) ท่าชอนมือ	

2) กระบวนท่ารำร่ายสอง 4 ชั้น มีลักษณะเป็นกระบวนท่ารำเดี่ยว ใช้ทิศทางการรำ 4 ทิศคือ ทิศด้านหน้าเวทีของผู้แสดง ทิศด้านหลังเวทีของผู้แสดง ทิศด้านขวาเวทีของผู้แสดง และทิศด้านซ้ายเวทีของผู้แสดง มีท่ารำแม่ท่า 8 ท่า ประกอบด้วยท่ารำย่อยจำนวน 29 ท่ารำ ดังนี้

1) ท่าทำสมาธิ	11) ท่าแยงหางคอบมือสูง	21) ท่าเดินนาฏ
2) ท่าคอบเข้าขวา	12) ท่านาฏมือ	22) ท่าชอนมือ
3) ท่าเดินนาฏ	13) ท่าสอคมือตั้งวงบัวบาน	23) ท่าแยงหางคอบมือสูง
4) ท่าชอนมือ	14) ท่าคอบเข้าขวา	24) ท่านาฏมือ
5) ท่าแยงหางคอบมือสูง	15) ท่าเดินนาฏ	25) ท่าสอคมือตั้งวงบัวบาน
6) ท่านาฏมือ	16) ท่าชอนมือ	26) ท่าคอบเข้าขวา
7) ท่าสอคมือตั้งวงบัวบาน	17) ท่าแยงหางคอบมือสูง	27) ท่าเดินนาฏ
8) ท่าคอบเข้าขวา	18) ท่านาฏมือ	28) ท่าชอนมือ
9) ท่าเดินนาฏ	19) ท่าสอคมือตั้งวงบัวบาน	29) ท่าจบ
10) ท่าชอนมือ	20) ท่าคอบเข้าขวา	

3) กระบวนท่ารำแตรรอยสี่ มีลักษณะเป็นกระบวนท่ารำคู่ มีทิศทางการรำ 4 ทิศหลัก แต่ถูกจำกัดด้วยวงกลม ดังนั้น กระบวนท่ารำจะมีการรำหันหน้าเข้าหาหัน หันหลังให้กัน และหันหน้าเหลือมกัน โดยมีโครงสร้างของวงกลมเป็นตัวกำหนดทิศทางทั้ง 4 มีท่ารำย่อยจำนวน 40 ท่ารำ แบ่งออกเป็น 2 กระบวนย่อย ได้แก่

(1) กระบวนที่ 1 ประกอบด้วยท่ารำย่อยจำนวน 22 ท่ารำ คือ

1) ท่าทำสมาธิ	9) ท่าคอบเข้าขวา	17) ท่าดักมือ
2) ท่าคอบเข้าขวา	10) ท่าดักมือ	18) ท่าตั้งมือขวา
3) ท่าดักมือ	11) ท่าตั้งมือขวา	19) ท่าแทงมือขวา
4) ท่าตั้งมือขวา	12) ท่าแทงมือขวา	20) ท่าคอบเข้าขวา
5) ท่าแทงมือขวา	13) ท่าคอบเข้าขวา	21) ท่าตั้งมือขวา
6) ท่าคอบเข้าขวา	14) ท่าตั้งมือขวา	22) ท่าแทงมือขวา
7) ท่าตั้งมือขวา	15) ท่าแทงมือขวา	
8) ท่าแทงมือขวา	16) ท่าคอบเข้าขวา	

(1) กระทบวันที่ 2 ประด้วยทำรายย่อยจำนวน 18 ทำรำ คือ

1) ทำตบเข้าขวา	7) ทำตบเข้าขวา	13) ทำตบเข้าขวา
2) ทำตักมือ	8) ทำตักมือ	14) ทำตักมือ
3) ทำแยงหางหงส์	9) ทำแยงหางหงส์	15) ทำแยงหางหงส์
4) ทำกัน	10) ทำกัน	16) ทำกัน
5) ทำตั้งมือขวา	11) ทำตั้งมือขวา	17) ทำตั้งมือขวา
6) ทำแทงมือขวา	12) ทำแทงมือขวา	18) ทำแทงมือขวา

4) กระทบทำรำต่อสู้มือเปล่า มีลักษณะเป็นกระทบวนทำรำคู่ มีทิศทางการรำ 4 ทิศหลักแต่ถูกจำกัดด้วยวงกลม ดังนั้น กระทบวนทำรำจะมีการรำหันหน้าเข้าหาหัน หันหลังให้กัน และหันหน้าเลื่อมกัน โดยมีโครงสร้างของวงกลมเป็นตัวกำหนดทิศทางทั้ง 4 มีทำรายย่อยจำนวน 74 ทำรำ แบ่งออกเป็น 6 กระทบย่อย ได้แก่

(1) กระทบทำนุমানแทงหอก (ขวา) ประด้วยทำรายย่อยจำนวน 11 ทำรำ คือ

1) ทำตบเข้าขวา	7) ทำแทงมือขวา
2) ทำซอนมือ	8) ทำตบเข้าขวา
3) ทำแทงหมัดขวา	9) ทำตักมือขวา
4) ทำตบเข้าแทงหมัดขวา	10) ทำตั้งมือขวา
5) ทำแทงหมัดขวาต่อสู้	11) ทำแทงมือขวา
6) ทำตั้งมือขวา	

(2) กระทบทำนุমানแทงหอก (ซ้าย) ประด้วยทำรายย่อยจำนวน 11 ทำรำ คือ

1) ทำตบเข้าขวา	7) ทำแทงมือขวา
2) ทำซอนมือ	8) ทำตบเข้าขวา
3) ทำแทงหมัดซ้าย	9) ทำตักมือขวา
4) ทำตบเข้าแทงหมัดซ้าย	10) ทำตั้งมือขวา
5) ทำแทงหมัดซ้ายต่อสู้	11) ทำแทงมือขวา
6) ทำตั้งมือขวา	

(3) กระบวนทำนุमानพินคาบ (ขวา) ประด้วยทำราย่อยจำนวน 11 ทำรำ คือ

1) ทำคบบเข้าขวา	7) ทำแทงมือขวา
2) ทำซอนมือ	8) ทำคบบเข้าขวา
3) ทำพินมือขวา	9) ทำคักมือ
4) ทำคบบเข้าพินมือขวา	10) ทำคั้งมือขวา
5) ทำพินมือขวาค้อสู	11) ทำแทงมือขวา
6) ทำคั้งมือขวา	

(4) กระบวนทำนุमानพินคาบ (ซ้าย) ประด้วยทำราย่อยจำนวน 11 ทำรำ คือ

1) ทำคบบเข้าขวา	7) ทำแทงมือขวา
2) ทำซอนมือ	8) ทำคบบเข้าขวา
3) ทำพินมือซ้าย	9) ทำคักมือ
4) ทำคบบเข้าพินมือซ้าย	10) ทำคั้งมือขวา
5) ทำพินมือซ้ายค้อสู	11) ทำแทงมือขวา
6) ทำคั้งมือขวา	

(5) กระบวนทำนุमानคฤกฝุ่น (ขวา) ประด้วยทำราย่อยจำนวน 15 ทำรำ คือ

1) ทำคบบเข้าขวา	9) ทำแยงหางหงส์
2) ทำซอนมือ	10) ทำคบบเข้าขวา
3) ทำปารัด	11) ทำคักมือ
4) ทำจับค้อสูจ้งหะที่ 1	12) ทำแทงมือขวา
5) ทำจับค้อสูจ้งหะที่ 2	13) ทำคักมือ
6) ทำจับค้อสูจ้งหะที่ 3	14) ทำคั้งมือขวา
7) ทำจับค้อสูจ้งหะที่ 4	15) ทำแทงมือขวา
8) ทำจับค้อสูจ้งหะที่ 5	

(6) กระทบงานทำหุมนานคลุกฝุ่น (ซ้าย) ประค้ำยทำร่ายย่อยจำนวน 15 ทำร่า คือ

1) ทำตบเข้าขวา	9) ทำแยงหางหงส์
2) ทำซอนมือ	10) ทำตบเข้าขวา
3) ทำปาร์ตซ้าย	11) ทำตักมือ
4) ทำจับต้อสู้งัหวะที่ 1	12) ทำแยงมือขวา
5) ทำจับต้อสู้งัหวะที่ 2	13) ทำตักมือ
6) ทำจับต้อสู้งัหวะที่ 3	14) ทำตั้งมือขวา
7) ทำจับต้อสู้งัหวะที่ 4	15) ทำแยงมือขวา
8) ทำจับต้อสู้งัหวะที่ 5	

5) กระทบงานทำร่าคู้จบการแสดง มีลักษณะเป็นกระทบงานทำร่าคู้ ใช้ทิสในการร่า 2 ทิส คือ ทิศด้านหน้าของเวทิต และทิศด้านหลังของเวทิต ประค้ำยทำร่ายย่อยจำนวน 14 ทำร่า คือ

1) ทำตบเข้าขวา	8) ทำตบเข้าขวา
2) ทำซอนมือ	9) ทำเคนนาฎ
3) ทำปาร์ตขวา	10) ทำซอนมือ
4) ทำโยนมือ	11) ทำแยงหางตบมือหน้า
5) ทำเคนนาฎ	12) ทำเคนนาฎ
6) ทำซอนมือ	13) ทำซอนมือ
7) ทำแยงหางตบมือหน้า	14) ทำจบ

4.5.2 กระทบงานทำร่าต้อสู้งัลิละกริช (เฉพาะทำร่าต้อสู้งั) ประกอบค้ำยกระทบงานทำร่าค้ำงนี้

ลักษณะเป็นกระทบงานทำร่าคู้ประกอบการใช้อาวุธ มีทิสทางในการร่า 4 ทิสหลัก แต่ถูกจำกัดค้ำยวงกลม ค้ำงนี้ กระทบงานทำร่าจะมีการร่าหันหน้าเข้าหาหัน หันหลังให้กัน และหันหน้าเหลื่อมกัน โดยมีโครงสร้างของวงกลมเป็นค้ำกำหนดทิสทางทั้ง 4 มีทำร่ายย่อยจำนวน 56 ทำร่า แบ่งออกเป็น 6 กระทบงานย่อย

1) กระบวนท่าแทงกริชขวา ประค้ำด้วยท่าร่ายย่อยจำนวน 8 ท่าร่ำ คือ

1) ท่าคบบเข้าขวา	5) ท่าแทงกริชต่อสู
2) ท่าซอนมือ	6) ท่าคักมือ
3) ท่าแทงกริชขวา	7) ท่าตั้งกริชมือขวา
4) ท่าคบบเข้าแทงกริชขวา	8) ท่าแทงกริชขวา

2) กระบวนท่าแทงกริชซ้าย ประค้ำด้วยท่าร่ายย่อยจำนวน 8 ท่าร่ำ คือ

1) ท่าคบบเข้าขวา	5) ท่าแทงกริชต่อสู
2) ท่าซอนมือ	6) ท่าคักมือ
3) ท่าแทงกริชซ้าย	7) ท่าตั้งมือขวา
4) ท่าคบบเข้าแทงกริชซ้าย	8) ท่าแทงมือ

3) กระบวนท่าฟันกริชขวา ประค้ำด้วยท่าร่ายย่อยจำนวน 9 ท่าร่ำ คือ

1) ท่าคบบเข้าขวา	6) ท่าตั้งกริชมือขวา
2) ท่าซอนมือ	7) ท่าคบบเข้าขวา
3) ท่าฟันกริชขวา	8) ท่าคักมือ
4) ท่าคบบเข้าฟันกริชขวา	9) ท่าแทงกริชขวา
5) ท่าฟันกริชขวาต่อสู	

4) กระบวนท่าฟันกริช ซ้าย ประค้ำด้วยท่าร่ายย่อยจำนวน 9 ท่าร่ำ คือ

1) ท่าคบบเข้าขวา	6) ท่าตั้งมือขวา
2) ท่าซอนมือ	7) ท่าคบบเข้าขวา
3) ท่าฟันกริชซ้าย	8) ท่าคักมือ
4) ท่าคบบเข้าฟันกริชซ้าย	9) ท่าแทงมือขวา
5) ท่าฟันกริชซ้ายต่อสู	

5) กระบวนท่าปาร์ดี ขวา ประค้ำยท่าร้อยละจำนวน 9 ท่ารำ คือ

1) ท่าคบเข้าขวา	6) ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 3
2) ท่าชอนมือ	7) ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 4
3) ท่าปาร์ดีขวา	8) ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 5
4) ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 1	9) ทำตั้งกริชมือขวา
5) ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 2	

6) กระบวนท่าปาร์ดีซ้าย ประค้ำยท่าร้อยละจำนวน 13 ท่ารำ คือ

1) ท่าคบเข้าขวา	8) ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 5
2) ท่าชอนมือ	9) ทำตั้งกริชมือขวา
3) ท่าปาร์ดีซ้าย	10) ท่าคบเข้าขวา
4) ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 1	11) ท่าชอนมือ
5) ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 2	12) ทำตั้งกริชมือขวา
6) ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 3	13) ทำเก็บกริชเข้าฝัก
7) ทำจับต่อสู้จังหวะที่ 4	

สรุปการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย และองค์ประกอบการเคลื่อนไหวในกระบวนท่ารำลีละมือเปล่าและลีละกริชได้ดังนี้

1. การใช้ศีรษะ พบว่ามีการใช้ศีรษะตั้งตรงมากที่สุด และยังพบว่ามีการใช้ศีรษะเอียงตามลำตัวข้างขวา และก้มศีรษะตามลำตัว ลักษณะการใช้ศีรษะที่พบทั้ง 3 ลักษณะมีความสัมพันธ์กับการใช้ลำตัวในการเคลื่อนไหวท่ารำต่างๆ เพื่อให้โครงสร้างของท่ารำเกิดความสมดุลและสง่างาม

2. การใช้แขนและมือ พบว่าการเคลื่อนไหวแขนและมือจะต้องมีความสัมพันธ์กันเสมอ เพื่อให้ลักษณะการใช้มือเกิดความสลับซับซ้อน และคู่อ่อนช้อยในเวลาที่เกิดเคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังต้องสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวเท้าและลำตัว เทคนิคการใช้แขนและมือในลักษณะต่างๆ จึงเป็นลักษณะเด่นของกระบวนท่ารำลีละ และเป็นพื้นฐานของการใช้มือเคลื่อนไหวในกระบวนท่าต่อสู้เพื่อป้องกันตัวในลำดับต่อไป ทั้งนี้ การเคลื่อนไหวแขนและมือในลักษณะต่างๆ ยังความหมาย เนื่องจากเลียนแบบมาจากการต่อสู้ของมนุษย์ การต่อสู้ของสัตว์ และลักษณะของดอกไม้

3. การใช้ลำตัว พบว่ามีการใช้ลำตัวตั้งตรงมากที่สุด และยังพบว่ามีการใช้ลำตัวโน้มหน้า เอียงทางขวา ก้มลำตัว การหมุนตัว และเบี่ยงลำตัว ลักษณะการใช้ลำตัวดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการใช้แขน มือ ขาและเท้า เพื่อให้โครงสร้างของท่ารำสมดุล และเกิดความสง่างามในการเคลื่อนไหว การใช้ลำตัวตั้งตรงจึงเป็นจุดเด่นของกระบวนท่ารำทั้งหมด

4. การใช้ขาและเท้า พบว่า การใช้ขาและเท้าในกระบวนท่าต่างๆ ต้องใช้กำลังมาก เพราะต้องรองรับน้ำหนักของลำตัวในการเคลื่อนไหวท่ารำต่างๆ มีลักษณะเด่น 6 ลักษณะ ได้แก่ การย่อเข่า การแบะเข่า การก้าวเท้าไปข้างหน้าหรือการก้าวถอยหลังและการวางเท้าเป็นรูปสามเหลี่ยม การบิดเท้าเพื่อหมุนตัวกลับทิศ การเดินเฉียงสลับฟันปลา และการขยับเท้า การใช้เท้าทั้ง 6 ลักษณะนี้ผู้แสดงจะต้องปฏิบัติให้มีความสัมพันธ์กันเสมอ ลักษณะของการใช้ขาและเท้าในลักษณะต่างๆ ดังกล่าว เป็นส่วนที่ช่วยเสริมให้การเคลื่อนไหวท่ารำและโครงสร้างท่ารำดูสง่างาม และเป็นพื้นฐานของการใช้ขาและเท้าประกอบกระบวนท่ารำต่อสู้ในลำดับต่อไปอีกด้วย

5. การนั่ง พบว่า มี 3 ลักษณะ คือ นั่งโหยงลำตัว เป็นลักษณะการนั่งยกกันขึ้นตั้งเข่าซ้ายแต่หัวเข่าไม่ติดกับพื้น เท้าขวาวางหลังงอเข่าเปิดส้นเท้า น้ำหนักอยู่ที่กึ่งกลางระหว่างเท้าซ้ายและเท้าขวา ลักษณะการนั่งแบบนี้จะพบในท่าสอดมือสูงเพียงท่าเดียว นั่งตั้งเข่าซ้ายยกกัน การนั่งในลักษณะนี้พบในท่านาฏมือ ท่าสอดมือตั้งวงบัวบาน และนั่งทับส้นเท้า เป็นลักษณะการนั่งทับส้นเท้าขวาเปิดส้นเท้า เข่าซ้ายตั้งเข่า ลักษณะการนั่งแบบนี้จะพบในท่ารำจบหลังจากไหว้ครูเสร็จแล้ว

6. การเดิน พบว่ามี 4 ลักษณะ คือ การเดินสามเหลี่ยมเป็นลักษณะของการเดินเพียง 1 ก้าว สามารถก้าวไปข้างหน้า ถอยหลัง ก้าวไปด้านขวาและซ้าย การเดินสลับฟันปลาเป็นลักษณะของการเดินเคลื่อนที่ไปข้างหน้าโดยเดินเฉียงไปมา 3 ก้าว การเดินก้าวไปข้างหน้าตามวง และการเดินถอยหลังตามวง เป็นลักษณะการเดินเพื่อเปลี่ยนตำแหน่ง และเพื่อการเข้าหลอกล่อและจู่โจมคู่ต่อสู้

6. ทิศทางในการเคลื่อนไหว พบว่ามีการใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว 4 ทิศ ได้แก่ ทิศด้านหน้า เวทีของผู้แสดง ทิศด้านหลังเวทีของผู้แสดง ทิศด้านขวาเวทีของผู้แสดง และทิศด้านซ้ายเวทีของผู้แสดง การใช้ทิศทั้ง 4 เป็นพื้นฐานของการฝึกหัดกระบวนท่ารำและการเคลื่อนไหวท่ารำทั้งหมดของการแสดงศิลปะเพื่อจะนำไปสู่การฝึกหัดกระบวนท่ารำแตกรอยสี่ในขั้นตอนที่ 2 และกระบวนท่ารำต่อสู้ในขั้นตอนที่ 3 ดังนั้นจึงมีความสำคัญต่อผู้แสดงทุกคนซึ่งจะต้องฝึกให้เกิดความชำนาญ นอกจากนี้การใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหวในกระบวนท่ารำรอยสอง 4 ทิศ ยังพบว่ามีเคลื่อนไหวซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การรำแตกเป็น 4 ทิศ และการรำเป็นยันต์ 4 ทิศ

7. การเชื่อมท่ารำ พบว่ามี 2 ท่าคือ การหมุนตัว เพื่อเป็นการเปลี่ยนทิศทางการรำและเชื่อมกระบวนท่ารำแต่ละทิศ การเดินสลับฟันปลาไปข้างหน้า เป็นการเชื่อมท่ารำจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งท่าเชื่อมทั้ง 2 ท่ามีทิศทั้ง 4 ทิศและพื้นที่ของเวทีเป็นตัวกำหนด

8. การใช้พลัง จากการศึกษาพบว่า ในกระบวนท่ารำแต่ละท่าจะมีการใช้พลังในการเคลื่อนไหวแตกต่างกันขึ้นอยู่กับแนวคิดหลักของท่าที่เลียนแบบมาจากท่าธรรมชาติทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าว เมื่อท่าทางต่างๆ ถูกคิดแปลงเป็นท่ารำต่อสู้ พลังในการปฏิบัติท่าทางจะดูเข้มแข็งและอ่อนไหวผสมผสานกันไป

9. ลักษณะเด่นของกระบวนท่ารำ จากการศึกษาพบว่ากระบวนท่ารำร่ายสอง เป็นพื้นฐานของการฝึกหัดกระบวนท่ารำทั้งหมดของการแสดงศิลปะ ซึ่งได้นำเอาท่าย่อยต่างๆ มารวมกันโดยการใช้ทิศ 4 ทิศ และพื้นที่ของเวทีกำหนดการเคลื่อนไหว โครงสร้างท่ารำแต่ละท่าได้นำเอาลักษณะเด่นของท่าธรรมชาติทั้ง 4 กลุ่มมาดัดแปลงเป็นท่าต่อสู้ป้องกันตัว ในการเคลื่อนไหวท่ารำแต่ละท่าจึงมีลักษณะเด่นแตกต่างกันไปตามแนวคิดหลักของท่าที่นำมาใช้

10. กลวิธีในการรำ จากการศึกษาพบว่าเมื่อผู้แสดงปฏิบัติท่าในแต่ละท่ารำ จะต้องอาศัยโครงสร้างของร่างกาย 4 ส่วนในลักษณะดังนี้ คือ การใช้ลำตัวและศีรษะจะตั้งตรงเสมอ พบในการปฏิบัติท่ารำทุกท่า การรำต่อสู้มือเปล่าจะมีลักษณะของการใช้แขนและมือจะมีความสลับซับซ้อนเพื่อเป็นป้องกันตัวเองทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านหน้า ด้านข้าง ด้านบน และด้านหลัง ส่วนการรำต่อสู้ด้วยอาวุธกริชจะมีลักษณะของการใช้แขนและมือ 4 ลักษณะ ได้แก่ การแทงกริชจะมีลักษณะเป็นวิถีตรงแล้วโค้งออกด้านข้างของลำตัว การฟันกริชจะมีลักษณะเป็นวิถีตรงจากบนลงล่างและเฉียงจากบนลงล่าง การฉายกริชจะมีลักษณะเป็นวิถีโค้งขนานกับพื้น และการวาดแขนจะมีลักษณะโค้งออกด้านข้างของลำตัวเพื่อเป็นป้องกันตัวเองทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านหน้า ด้านข้าง ด้านบน และด้านหลัง การใช้เท้าและขาในการเคลื่อนไหวต้องมีความมั่นคงเนื่องจากเป็นฐานสำคัญในการรองรับส่วนต่างๆ ของร่างกาย ในการเคลื่อนไหวร่างกายโครงสร้างของร่างกายทุกส่วนจะต้องสัมพันธ์กันระหว่างมือ เท้า แขน ขา และใช้สายตาในการหลอกล่อฝ่ายตรงข้าม เนื่องจากศิลปะเป็นลักษณะของการรำและการต่อสู้ผสมกัน ดังนั้นจึงมีบางช่วงที่ลักษณะการเคลื่อนไหวเบาและพลิ้วไหว และบางช่วงจะดูหนักแน่นแข็งแรง